

การประยุกต์หลักสารานิยธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชน
รอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี
THE APPLICATION OF THE SARANIYADHAMMA TO
CONFLICT MANAGEMENT IN KHAOKHEOW OPEN-ZOO COMMUNITY,
CHONBURI PROVINCE

นายอภิชาติ อนันตประยูร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา สันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

การประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชน
รอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

นายอภิชาติ อนันตประยูร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

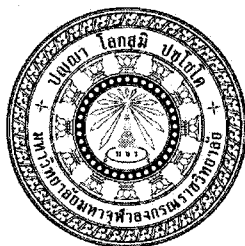
The Application of the Saraniyadhamma to
Conflict Management in Khaokheow Open-Zoo Community,
Chonburi Province

Mr. Apichit Anantaprayoon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for, the Degree of
Master of Art
(Peace Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2015

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว
จังหวัดชลบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สันติศึกษา

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระเมธาวิเชียร, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร.พูนสุข มาศรีงสรรค์)

กรรมการ

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.)

กรรมการ

(ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. ประธานกรรมการ

ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายอภิชาติ อนันตประยูร)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้ง ของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี
ผู้วิจัย	: นายอภิชาติ อนันตประยูร
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สันติศึกษา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร., ป.ธ.๔, ศน.บ., พธ.ม., พธ.ด. (ปรัชญา)
	: ดร. ชันทอง วัฒนประดิษฐ์, บธ.บ., ศศ.ม., พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๓ มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดที่ว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งตามหลักสารานุกรมในพระพุทธศาสนา ๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและวิกฤติความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี ๓. เพื่อประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อการจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี การดำเนินการวิจัย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth-interview) การสังเกตการณ์และเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งเป็นภาวะบีบคั้นหรือไม่ลงรอยกัน ซึ่งมีสาเหตุความขัดแย้งกันทั้งในด้านข้อมูล ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ โครงสร้าง และคุณค่าหรือค่านิยม แต่ในพระพุทธศาสนามองว่าสาเหตุความขัดแย้งมากจากตัณหา มานะ และทิฐิ แนวทางแก้ไขความขัดแย้งตามหลักวิชาการที่ปฏิบัติกันอยู่ในสังคมปัจจุบัน คือ การผ่อนปรนเข้าหากัน การสมานสามัคคี ก่อเกิดความร่วมมือ ความเห็นพ้องต้องกัน ซึ่งก็มีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักสารานุกรม คือ เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาเมตตามโนกรรม สาธารณโภคี ศีลสามัญญตา และ ทิฐิสามัญญตา

สภาพปัญหาความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวพบว่า ความขัดแย้งหลักของชุมชน คือ เรื่องแนวเขตที่ดินที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ นโยบายหรือข้อบังคับจากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ เกิดปัญหาขาดสาธารณูปโภคระดับพื้นฐานและได้รับสิทธิบางอย่างไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ข้อมูลข่าวสาร และตลอดถึงความรู้สึกเกรงกลัวต่อภาครัฐ

ผลจากการประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อการจัดการความขัดแย้งของชุมชน พบว่าชุมชนต่างมองเห็นคุณค่าและความจำเป็น โดยทุกฝ่ายได้ร่วมกันเสนอแนวทางปฏิบัติ เช่น การไม่ประทุษร้ายกัน สื่อสารข้อมูลกันให้มาก รับฟังข้อเรียกร้อง ให้โอกาสภาคประชาชนช่วยเหลือแบ่งปัน จัดสรรสวัสดิการ การเอื้อเฟื้อ การโอนอ่อนผ่อนตามเพื่อมนุษยธรรม และร่วมกันตกลงกติกาในชุมชนทุกภาคส่วน เมื่อดำเนินการตามหลักสารานุกรมเช่นนี้ ย่อมเป็นช่องทางที่จะนำสันติสุขมาสู่สังคมอย่างแน่นอน

Thesis Title : The Application of the Sārāṇīyadhamma to Conflict Management in Khaokheow Open-Zoo Community, Chonburi Province

Researcher : Mr. Apichit Anantaprayoon

Degree : Master of Arts (Peace Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Phramahā Duangden Thitayarno (Tunin), Pāli IV, B.A., M.A. (Phil), Ph.D. (Phil)

: Dr. Khantong Wattanapradith, B.A., M.A.(Psychology), Ph.D.(Buddhist Studies)

Date of Graduation : 3 March 2016

Abstract

This thesis is of 3 objectives, i.e. 1) to study conceptual idea of conflict management according to principles of Sārāṇīyadhamma in Buddhism; 2) to study conflict problems and crisis in Khaokheow Open-Zoo Community, Chonburi province; and 3) to apply Sārāṇīyadhamma for managing conflict in Khaokheow Open-Zoo Community, Chonburi province. The research is qualitative under the tools of an in-depth interview, observation and joining activities by the researcher himself.

From the research, it is found that a conflict is a stressful or not getting along state caused by information, benefits, relationship, structure and social value; but in Buddhist perspective, the causes of a conflict originate from Taṇhā, Māna and Diṭṭhi. The way to solve the conflict according to the present practicing academic principles is to compromise to each other for unity that yields cooperation and agreement which is in line of Sārāṇīyadhamma of Mettā-Kāyakamma, Mettā-Vacīkamma, Mettā-Manokamma, Sādhāranabhogī, sīlasāmañña, and Diṭṭhisāmañña.

It is found that the main conflict problems in Khaokheow Open-Zoo Community has been the matter of the landmark in the national preserved area and the policy from governmental sector leading to the lack of equal basic public-utility causing conflicts of benefits, information, including the fear towards the governmental sector.

From the result of the application of Sārāṇīyadhamma for conflict management in the community, it is found that the people in the community agree that it is necessary for every sector to cooperate sharing the practical way of not

hurting one another, communicating for more information, listening to demands, giving chances to the public sector, assisting and sharing, providing welfare, being kind and complying according to humanity; and every sector of the community mutually agrees to its rules. It is certain that if this way of practice is followed in accordance with Sārāṇīyadhamma, the channel of peace will arise to the society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ขอน้อมถวายเป็น “พุทธบูชา” แด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ซึ่งเป็นดุษฎีพระบิดาแห่งการนิกการบริหารกิจแห่งจิตวิญญาณ ทรงประทานความรู้ในทุกข์ มรรควิธี แห่งการดับทุกข์ การก้าวไปสู่ทางออกอันประเสริฐสำหรับผู้นำไปใช้นำไปปฏิบัติ ประดุจดั่ง เข็มทิศ ของการดำเนินไปสู่การดับร้อน ดับทุกข์ในใจของมวลชน สู่การลดปัญหาความขัดแย้ง มุ่งสร้างความ สามัคคีชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะครบถ้วน สมบูรณ์ที่สุด ไม่ได้ หากไร้ซึ่งการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลจากกัลยาณบุคลทุกภาคส่วนที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ ชี้นำและ ตลอดทั้งช่วยเหลือสนับสนุน ให้ผู้วิจัยได้ก้าวสู่ความสำเร็จในครั้งนี้ จึงขอน้อมกราบขอบพระคุณ คณะอาจารย์ทุกท่านที่เกี่ยวข้องมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ที่ ท่านได้เมตตาเป็นผู้ให้กำเนิดวิศวกรรมสันติภาพ รุ่นที่ ๒ ของมหาวิทยาลัย เป็นผู้ให้สร้างพลังแรงผลึก เผยและ ถ่ายทอดปณิธานในการสร้างสันติবারมี มุ่งมั่นให้นิสิตร่วมพัฒนาสังคมให้อุดมด้วยสันติสุข ขอกราบขอบพระคุณยิ่งในความเมตตาของ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ (ตุนิน),ดร.ผู้เป็นประธาน คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบคุณ ท่านอาจารย์ ดร. ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ผู้ได้ ร่วมเป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา ชี้นำแนวทาง ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และให้โอกาสนิสิตได้ใช้ความรู้ ในการสืบค้นให้เปิดกว้างในการค้นคว้าวิจัย และขอกราบขอบคุณท่าน อาจารย์ ดร.พูนสุข มาศรีรังสรรค์ ที่ได้ให้คำปรึกษาทางด้านภาษาอังกฤษจนวิทยานิพนธ์นี้มีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกล่าวคำขอบคุณ คณะผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายบริหารทุกท่าน ได้แก่ คุณสมศักดิ์ เกตุวัตถา นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระ และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุกท่าน ตลอดถึง ผู้อำนวยการกองการศึกษาของส่วนงานนี้และแพทย์ประจำตำบล คือคุณเพ็ญศรี เต็มศิริ ที่ได้เอื้อเฟื้อ ให้ความช่วยเหลือทุกด้าน เช่นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และปรับแก้ข้อมูลบางส่วนเพื่อให้เนื้อหาใน รายงานเล่มนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอนุโมทนาขอบคุณ คณะอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา เจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ช่วยเหลือ ให้การสนับสนุนในทุกชั้นตอน เพื่อให้มนิสิตได้ค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ผ่านทุกชั้นตอน กระบวนการอย่างราบรื่น พร้อมทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ ทุ่มเทด้วยความเสียสละ แม้ต้อง เหนื่อยล้า เพื่อสร้างความพร้อมทุกด้านให้วิศวกรสันติภาพ ได้สำเร็จการศึกษา นำโดย พระมหาดนัย อุบุพทฺธโน (ศรีจันทร์) และพระมหาวุฒิเมธ วุฒิเมธและพระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร. ตลอดจนถึง เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยอีกหลายท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ซึ่งได้รับการอำนวยความสะดวกอย่างดียิ่ง

ขอนุโมทนาขอบคุณ นักวิชาการเจ้าของผลงานที่ทุ่มเททำงานด้านวิชาการ ก่อให้เกิด แหล่งข้อมูลค้นคว้ามากมาย ขอขอบคุณผู้มีคุณูปการทุกท่านนอกจากให้ความช่วยเหลือในด้านการ เอื้ออำนวยช่วยไปลงพื้นที่สัมภาษณ์ด้วยความสะดวกให้แก่ผู้ศึกษา ในขณะที่เดินทางไปสัมภาษณ์ในทุก หน่วยงานที่สังกัดอื่นๆ อีกทั้งยังได้เอื้อเฟื้อเกี่ยวกับการพิสูจน์อักษรในชั้นตอนสุดท้ายโดยละเอียด

ขอขอบคุณรุ่นพี่และเพื่อนนิสิตสันติศึกษา ทั้งรุ่นที่ ๑ และ ๒ ทุกท่าน ที่เป็นแบบอย่างและ ให้กำลังใจ เอื้อเฟื้อแบ่งปันข้อมูล ชี้นำแนวทางการจัดทำรายงาน คอยถามไถ่ ให้คำปรึกษาด้วย

ความห่วงใย ในส่วนการเรียนการศึกษาตลอดช่วงปีการศึกษาที่ผ่านมาและในช่วงที่เคยท้อ หมดกำลังที่จะเดินหน้าต่อ แต่กำลังใจจากพี่ๆเพื่อนๆนิสิตไม่เคยขาดหาย ทำให้มีแรงผลักดัน เพื่อก้าวสู่ความเป็นวิศวกรสันติภาพ รุ่นที่ ๒ ไปพร้อมกัน ด้วยมิตรภาพอันสุดประทับใจ

ขอผลานิสงส์แห่งคุณงามความดีอันเกิดจากการศึกษา คำนว่่างานวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จงโปรดมีแก่อดีตบูรพาจารย์ อุปัชฌาย์ เทพไท่เทวา ครูอาจารย์ ผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน บรรพชนผู้ให้กำเนิดคือคุณมารดา-บิดา คุณแม่เฉลา อนันตประยูร และคุณพ่อศิลป์ชัย อนันตประยูร อันเป็นที่มาของแรงใจที่สำคัญ ช่วยส่งเสริมให้เวลาให้โอกาส ตลอดจนบุคคลอันเป็นที่รักยิ่งทั้งปวง คนข้างกายที่สนับสนุนแรงใจคือ คุณทัศนัย อนันตประยูร และทุกๆกำลังใจ แม้จะไม่สามารถเอ่ยนามได้ครบถ้วน ขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้จงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยโปรดบันดาลดลให้ทุกท่านเจริญสุขในธรรมแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงรู้ธรรมใดประกาศธรรมใด ขอเราทุกท่านได้รู้ถึงถ้วนทั่วในธรรมนั้นทุกประการ เพื่อความเจริญงอกงามไพบุลย์ทั้งทางโลกและทางธรรมสืบไป

นายอภิชาติ อนันตประยูร
๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ฅ
สารบัญแผนภาพและตาราง	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๖
๑.๘ กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย	๑๘
๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๘
บทที่ ๒ แนวคิดที่ว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งตามหลักสาราณียธรรม	
ในพระพุทธศาสนา	๑๙
๒.๑ บริบทของความขัดแย้ง	๑๙
๒.๒ ความหมายและลักษณะของความขัดแย้ง	๑๙
๒.๓ นิยามความขัดแย้งของนักวิชาการตะวันตก	๒๐
๒.๔ นิยามความขัดแย้งของนักวิชาการตะวันออก	๒๑
๒.๕ นิยามความขัดแย้งของนักการศาสนา	๒๒
๒.๖ ธรรมชาติของความขัดแย้ง	๒๓
๒.๗ ประเภทของความขัดแย้ง	๒๔
๒.๘ สาเหตุของความขัดแย้ง	๒๕
๒.๙ วิธีการหรือรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้ง	๒๗
๒.๑๐ แนวคิดการแก้ไขความขัดแย้งด้วยหลักสาราณียธรรม	๒๙

๒.๑๑	ความเป็นมาของหลักสาราณียธรรม	๓๐
๒.๑๒	ความหมายของหลักสาราณียธรรม	๓๐
๒.๑๓	องค์ประกอบของหลักสาราณียธรรม	๓๑
๒.๑๔	ขั้นตอนและวิธีการของการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม	๓๒
๒.๑๕	หลักธรรมที่เกื้อหนุนต่อหลักสาราณียธรรม	๓๔
๒.๑๖	สรุป	๔๑

บทที่ ๓	บริบทพื้นที่ของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จ.ชลบุรี	๔๓
๓.๑	ประวัติและพัฒนาการของชุมชนในตำบลบางพระ	๔๓
๓.๒	ขอบเขตพื้นที่และประชากร	๔๔
๓.๓	วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน	๔๗
๓.๔	ประเพณีและความเชื่อของชุมชน	๔๘
๓.๕	หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง	๔๙
๓.๖	สภาพปัญหาความขัดแย้งของชุมชน	๕๖
๓.๗	ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งในชุมชน	๖๓
๓.๘	แนวทางการแก้ไขความขัดแย้ง	๖๕
๓.๙	การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	๖๕
๓.๑๐	สรุป	๖๙

บทที่ ๔	ประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว	๗๐
๔.๑	แนวคิดเพื่อการจัดการความขัดแย้งตามหลักสาราณียธรรม	๗๐
๔.๒	กรอบแนวคิดของหลักสาราณียธรรม	๗๐
๔.๓	ความหมายและองค์ประกอบของหลักสาราณียธรรม	๗๑
๔.๔	คุณค่าและความสำคัญหลักสาราณียธรรม	๗๒
๔.๕	แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม	๗๓
๔.๖	การประยุกต์ใช้หลักเมตตากายกรรม	๗๓
๔.๗	การประยุกต์ใช้หลักเมตตาวจีกรรม	๗๖
๔.๘	การประยุกต์ใช้หลักเมตตาโมโนกรรม	๘๐
๔.๙	การประยุกต์ใช้หลักสาธาณโภคี	๘๔
๔.๑๐	การประยุกต์ใช้หลักสี่สัณญูตา	๘๘
๔.๑๑	การประยุกต์ใช้หลักทิวฐีสัณญูตา	๙๒
๔.๑๒	คุณค่าและความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักสาราณียธรรม	๙๖
๔.๑๓	ตารางรวมการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม	๙๘
๔.๑๔	สรุป	๑๐๑

บทที่ ๕ บทสรุป และข้อเสนอแนะ	๙๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๓
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๐๘
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๐๘
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป	๑๐๘
บรรณานุกรม	๑๐๙
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๑๗
ภาคผนวก ข หนังสือขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลการวิจัย	๑๒๓
ภาคผนวก ค แบบคำถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๒๘
ภาคผนวก ง ภาพถ่าย คณะผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลการวิจัย	๑๓๒
ภาคผนวก จ ภาพถ่าย บริบทของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว	๑๔๒
ภาคผนวก ฉ ภาพถ่าย กิจกรรมร่วมกันของภาคประชาชนและภาครัฐในชุมชน	๑๔๗
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๒

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๑.๑	แสดงภาพขั้นตอนวิธีการดำเนินงานวิจัย	๑๗
แผนภูมิที่ ๑.๒	แสดงภาพ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๘
แผนภูมิที่ ๒.๑	แสดงภาพระดับความยากง่ายในการแก้ไขความขัดแย้ง	๒๕

หน้า

สารบัญแผนภาพและตาราง

แผนภาพ	หน้า
แผนภาพที่ ๓.๑ แสดงภาพ ที่ตั้งของสามชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว	๔๗
แผนภาพที่ ๓.๒ แสดงภาพ ตราสัญลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ	๕๐
แผนภาพที่ ๓.๓ แสดงภาพ ภูมิทัศน์จากมุมด้านบนของตำบลบางพระ	๕๑
แผนภาพที่ ๓.๔ แสดงภาพ ที่ตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว-เขาชมภู่	๕๓
แผนภาพที่ ๓.๕ แสดงภาพ ภูมิทัศน์จากภาพถ่ายด้านบนด้วยระบบดาวเทียม	๖๓
ตาราง	
ตารางที่ ๓.๑ ปัญหาของสามชุมชนและผลกระทบรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว	๖๔-๖๕
ตารางที่ ๔.๑ ด้านการแสดงออกทางกายกรรม, ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้	๗๖
ตารางที่ ๔.๒ ด้านการใช้วาจา (วจีกรรม) , ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้	๗๙
ตารางที่ ๔.๓ ด้านผลทางจิตใจ (มโนกรรม) , ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้	๘๔
ตารางที่ ๔.๔ ด้านการแบ่งปันผล (สาธารณโภคี), ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้	๘๗
ตารางที่ ๔.๕ ด้านการเคารพกฎ กติการ่วมกัน, ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้	๙๐
ตารางที่ ๔.๖ ด้านความเสมอภาคกันทางความคิด, ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้	๙๕
ตารางที่ ๔.๗ ตารางรวมของหลักสราณีธรรม ๖	๙๘-๑๐๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำอธิบายคำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ชื่อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๗. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๒๗๖ หน้า ๙๗.

พระวินัยปิฎก

วิ.ป. (ไทย) = วินัยปิฎก ปรีวารวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสถานการณ์ที่โลกมีการแข่งขันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงชีพและเพื่อความอยู่รอด ในขณะเดียวกันจำนวนประชากรก็มีมากขึ้น อีกทั้งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาและรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจก็มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่ดินหรือที่อยู่อาศัยที่มีอยู่อย่างจำกัดก็เริ่มกลายเป็นต้นเหตุของความขัดแย้ง ซึ่งเกิดสถานการณ์ที่มีการเผชิญหน้ากันระหว่างรัฐกับประชาชน โดยความเป็นจริงประชาชนที่ยากจนจำเป็นต้องดิ้นรนมากกว่าคนอื่นในสังคม เพราะความยากจนทำให้เขาไม่มีทางเลือก ซึ่งแตกต่างจากคนรวยที่มีโอกาสที่มากกว่าจึงทำให้การแสวงหาที่อยู่อาศัยสะดวกสบาย ประเทศไทยเป็นประเทศภาคเกษตรกรรมซึ่งในชนบทซึ่งยังเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ด้อยโอกาส และยังขาดการช่วยเหลือจากรัฐซึ่งมีอำนาจที่จะต้องดูแลและจัดการทรัพยากรต่างๆ ทั้ง ป่าไม้ ที่ดิน น้ำ แร่ธาตุต่าง ๆ ให้กับประชาชนที่อาศัยเลี้ยงชีพจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ปัญหาที่สังเกตเห็นอย่างหนึ่งก็คือ รัฐจะช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มทุนที่มีฐานะที่ดีกว่า และเลือกที่จะอ้างหรือบังคับกฎหมายระเบียบกับ คนยากจน โดยมนุษยธรรมของความเป็นมนุษย์ รัฐต้องปกป้องและช่วยเหลือประชาชนที่ยากจนไว้ก่อน เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ส่วนหนึ่งก็เพื่อลดช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยที่กว้างขึ้น ความไม่สมดุลของการแบ่งสรรทรัพยากร ล้วนแล้วแต่จะนำไปสู่ความขัดแย้งที่ยุ่งยากต่อการจัดการ และมีโอกาสที่จะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วย^๑ ความจริงแล้วแนวทางปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเป็นตัวอย่างได้ดียิ่ง ประชาชนต่างได้รับพระมหาเมตตาให้ชาวประชาอยู่เย็นเป็นสุข มีการจัดสรรที่ดิน สร้างชุมชนสังคมหรือโครงการพระราชดำริต่าง ๆ

สืบเนื่องจากประชาชนที่ยังยากจนและต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ในเขตตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรีก็เป็นสถานที่หนึ่งที่ประสบปัญหาเรื่องประชาชนได้ทำการจับจองหรืออาศัยอยู่ในที่รกร้างว่างเปล่าหรือที่สาธารณะ กล่าวคือ ในสมัยที่พื้นที่ยังรกร้าง ประชากรก็ยังน้อย การสำรวจและการออกโฉนดที่ดินของกรมที่ดินก็ยังไม่ก้าวหน้า ประชากรบางส่วนเริ่มมาจับจองที่ดิน ในพื้นที่ต่างๆ เพื่อการดำรงชีพโดยไม่มีความรู้บ้าง ปลุกเร้าชวนอาศัยอยู่ชั่วคราวบ้าง โดยได้เข้าไปอาศัยอยู่และทำกิน และแผ้วถางเหมือนท้องที่อื่น ๆ ในเขตตำบลบางพระประชาชนได้ทำการครอบครองในที่รกร้างซึ่งเป็นเขตใกล้ภูเขา เขตพื้นป่า เป็นที่ยังไม่เจริญ เป็นบริเวณรอบเขาเขียวและน้ำตกชันตาเถร

^๑สุนทร ปัญญาพงษ์และคณะ, “ความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำจากเขื่อนลำปะทาว อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ”, วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕) : ๑๑๗.

เขตจังหวัดชลบุรีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ คือ หมู่บ้านบ้านเขาไม้แดง หมู่บ้านทุ่งกระติง หมู่บ้านหินใหญ่ ชุมชนเหล่านี้ได้มีการสร้างบ้านเรือนและอยู่ทำมาหากินในละแวกนี้มานานด้วยการล่าสัตว์ หาของป่า เช่น ใบตอง กล้วยป่า หาหน่อไม้ ลูกคะน้า ทั้งยังมีการปลูกพืช และรับจ้างทั่วไปซึ่งขณะนั้นพื้นที่ที่ชุมชนอยู่กินนี้ยังไม่ได้มีปิดประกาศอย่างเป็นทางการ เพื่อการขยายพื้นที่จัดทำโครงการพัฒนาสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

จนกระทั่งต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๐๕ มีภาครัฐได้มีการออกกฎหมายหลักคือ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ คือ การประกาศขยายพื้นที่ของจัดทำโครงการพัฒนาสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ คณะกรรมการองค์การสวนสัตว์ได้พิจารณาเห็นว่า สวนสัตว์ดุสิต มีพื้นที่ใช้สอยน้อยแต่ปริมาณสัตว์มากเกินไปจนเกินไป ทำให้สัตว์อยู่กันอย่างหนาแน่น แออัด ในสิ่งแวดล้อมที่ผิดไปจากธรรมชาติ จึงเป็นผลให้การขยายพันธุ์ของสัตว์ป่าเป็นไปอย่างเชื่องช้า สัตว์ป่าที่หายากบางชนิดไม่มีการขยายพันธุ์เลย จึงมีมติรับหลักการใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขาเขียว และเขาชมภู จังหวัดชลบุรี เพื่อดำเนินการสร้างสวนสัตว์เปิดเขาเขียว โดยทางองค์การได้ส่งเจ้าหน้าที่ดำเนินการสำรวจร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ และได้รับอนุญาตให้ดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๑๖

ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ องค์การสวนสัตว์ได้เริ่มดำเนินการปรับปรุงสถานที่ฟื้นฟูสภาพป่าก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ของสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรีและได้นำสัตว์จากสวนสัตว์ดุสิตมาปล่อยเลี้ยงให้อยู่ในสภาพที่ใกล้เคียงธรรมชาติในพื้นที่ ๕๐๐ ไร่ มีการแบ่งจำนวนสัตว์มาครั้งแรก ๑๐ ตัวคือ เก้ง กวางดาว เนื้อทราย และกวางป่า และได้เริ่มเปิดให้ประชาชนเข้าชมเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๒๑ และในปี ๒๕๒๗ องค์การสวนสัตว์ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ขยายเนื้อที่ดำเนินการของสวนสัตว์เพิ่มขึ้นอีก ๒,๕๐๐ ไร่ ซึ่งพื้นที่ส่วนขยายเพิ่มนี้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว และเขาชมภู จังหวัดชลบุรีรวมพื้นที่ดำเนินการ ๓,๐๐๐ ไร่ จากการขยายพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ดังกล่าวนี้เป็นต้นมา

ความขัดแย้งในระยะที่ ๑ ได้เริ่มเกิดขึ้นเมื่อ องค์การสวนสัตว์ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ขยายเนื้อที่ดำเนินการของสวนสัตว์เพิ่มขึ้นรวมพื้นที่ดำเนินการ ๓,๐๐๐ ไร่ เพราะเกิดการกระทบกระทั่งกันในพื้นที่ทับซ้อนผืนนี้ เกิดข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับคนในชุมชนที่มาปลูกบ้านอยู่ก่อนในพื้นที่ดังกล่าว นอกจากนี้รัฐยังมีการดำเนินการขยายใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเขตอนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ก็ยังเพิ่มข้อพิพาทฟ้องร้องเรียกสิทธิในการครอบครอง ปรัภักษ์และพื้นที่ทับซ้อนของชาวบ้านที่มาตั้งรกรากเดิมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้บ่อยครั้ง ประกอบกับการครอบครองของชาวบ้านเหล่านี้มายาวนาน ก็เกิดทายาทลูกหลาน เหลน เมื่อจำนวนประชากรในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นก็ต้องการต่อเติมบ้านของตน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ไม่อนุญาตให้กระทำ ด้วยข้อบังคับและกฎระเบียบของป่าไม้ จึงเกิดข้อพิพาทกันขึ้นตลอดมาเนืองๆ

ความขัดแย้งในระยะที่ ๒ ต่อจากนั้นมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ คณะรัฐมนตรีในสมัยนั้น ได้มีมติเห็นชอบให้มีการจัดทำโครงการพัฒนาสวนสัตว์เปิดเขาเขียวเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่สังคมอย่างกว้างขวางมากขึ้น มีระยะเวลาดำเนินงานรวม ๕ ปี งบประมาณทั้งสิ้น ๕๘๙,๐๘๒ บาทพร้อมกันนี้ได้รับการขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น อีก ๒,๐๐๐ ไร่ รวมพื้นที่เป็น ๕,๐๐๐ ไร่

ความขัดแย้งในระยะที่ ๓ องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระในปี พ.ศ.๒๕๔๒ ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มีข้อบังคับเดิมเปลี่ยนเป็น

ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระขึ้น มีการปรับโครงสร้างครั้งใหญ่แก้ไขเพิ่มเติมกลางปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ทำให้ชาวบ้านทั้งสามหมู่บ้านนี้ไม่ได้รับการดูแลจากฝ่ายปกครองเท่าที่ควร เพราะมีการแบ่งอำนาจการปกครองของรัฐที่ทับซ้อนกันระหว่างผู้ใหญ่บ้าน กำนัน กับ องค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้ามามีบทบาทและอำนาจต่อชุมชน

กล่าวได้ว่า มูลเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่แท้จริง คือ เรื่องความขาดแคลนในพื้นที่อยู่อาศัย ทำให้ประชาชนผู้บุกรุกซึ่งอาจจะดำรงหรืออาศัยอยู่มาก่อนการขยายโครงการ และแม้ว่าจะรู้ว่าตนเองไม่มีสิทธิตามกฎหมาย แต่เนื่องจากความยากจนก็จำเป็นต้องอาศัยอยู่ แม้ว่าจะขาดความเหลียวแลจากภาครัฐที่จะให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นปัญหาความขัดแย้งที่ภาครัฐควรที่จะให้ความสนใจเอาใจใส่ในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ในฐานะผู้มีอำนาจสั่งการ แต่ในเชิงมนุษยธรรมของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ในเบื้องต้นผู้วิจัยเห็นว่าการแก้ไขปัญหาหรือพูดคุยควรจะมีวิธีการอื่นหรือทางออกที่ดีกว่านี้หรือไม่ เช่น การผ่อนปรนให้สิทธิจากหน่วยงานของรัฐ หรือจะด้วยการให้ประชาชนได้รับบ้านเลขที่(ชั่วคราว) ทำให้สามารถใช้สิทธิในการขอใช้สาธารณูปโภคต่างๆ หรือการขึ้นทะเบียนรายชื่อ การเอาใจใส่ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบ ควบคุมดูแลจำนวนผู้บุกรุกไม่ให้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ดังตัวอย่างเรื่องปัญหาชาวบ้านต้องการใช้ไฟฟ้า ก็ติดต่อขอใช้ไฟฟ้าจากหน่วยงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หน่วยงานของไฟฟ้าก็ไม่สามารถดำเนินการให้ได้ เนื่องจากบ้านที่ขอใช้ไฟฟ้าไม่มีบ้านเลขที่ อันเกิดจากการปลูกสร้างของชาวบ้านก่อนปีที่มีการสำรวจและพัฒนาขยายพื้นที่ของสวนสัตว์ จึงเกิดการร้องเรียนขึ้นระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ที่รักษากฎหมายซึ่งได้ทำการขยายพื้นที่มาทับซ้อนพื้นที่ชาวบ้านที่อยู่มาก่อนก็ดีและมาอยู่เพิ่มทีหลังก็ดี จึงเกิดสภาวะที่ว่าชาวบ้านทั้งละเมิดข้อบังคับของเจ้าหน้าที่ป่าไม้บ้าง ทั้งถูกจับปรับบ้าง เป็นต้น

การขยายเขตพื้นที่ของโครงการพัฒนาสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ชาวบ้านในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดทั้งสามชุมชนได้รับความลำบากในการอยู่อาศัยและการดำเนินชีวิต ผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และหลายฝ่ายต่างก็เห็นใจและช่วยชี้แจง พยายามคลี่คลายข้อพิพาทของประชาชน ที่ถูกรังแกจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาโดยตลอด การใช้อำนาจเกินกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่ ทำให้ผู้นำกลุ่มสตรีของชุมชนในครั้งนั้นคือ นางสาวมณฑนา เขี้ยวโท ได้พบปัญหาที่เกิดขึ้นและอยากเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านที่ไม่มีความรู้ด้านกฎหมายและขาดความรู้ทางการศึกษา การได้มีส่วนในการเข้าเป็นผู้ประสานหน่วยงานต่าง ๆ จนกระทั่งถึงผู้นำในระดับสูงของท้องถิ่น ซึ่งต่างก็มองเห็นปัญหาว่า ไม่ได้มีแค่เพียงปัญหาเดียวจากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐเท่านั้น ปัญหาของความขัดแย้งมีอยู่หลายระดับ ทั้งที่กำลังเริ่มก่อตัวขึ้น และระดับขยายตัวขึ้น ทั้งที่สามารถเห็นได้ และมองไม่เห็นนั้นก่อตัวขึ้นอย่างซับซ้อน ทำให้เกิดข้อพิพาทขึ้นระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐนั้น เกิดสืบเนื่องเป็นระยะยาวนานเรื่อยมา

การแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เบื้องต้นทุกฝ่ายต่างก็จะต้องทำการค้นหาปัญหาว่าเกิดจากสาเหตุอะไร และที่สำคัญที่จะขาดเสียไม่ได้ ก็คือ สภาพหรือสถานะของประชาชนที่รัฐจะต้องมีหน้าที่ให้การช่วยเหลือในฐานะมนุษยธรรม กล่าวคือ ท่าทีที่ปฏิบัติต่อกันของคู่ขัดแย้ง

ระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งอาจเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มขึ้นระหว่างกัน^๒ ดังนั้น ท่าทีที่ปฏิบัติต่อกัน ต้องเป็นท่าทีของการพูดคุยและความเป็นมิตรมากขึ้น “เพื่อแปรเปลี่ยนความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งทางด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีงานทำ การมีรายได้เพียงพอในการครองชีพ ประชาชนได้รับความเสมอภาค ความยุติธรรม มีคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอนอย่างมีระบบ”^๓ ส่วนวิธีการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา ควรจะต้องเป็นผู้มีจิตที่ไม่นิ่งดูดาย ทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมแห่งสันติสุขเอื้ออาทรน่าอยู่และยั่งยืน ส่วนที่ว่าใครถูกใครผิดก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง ที่จะต้องพิจารณาหาทางออกที่เหมาะสมกว่าร่วมกัน

ในทางพุทธศาสนาหลักธรรมที่เหมาะสมแก่ชุมชนดังกล่าว สู่ภาคปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ หลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อการปรองดอง เมตตาต่อกันในทุกด้าน เพื่อเกิดความสามัคคี และเกิดการแบ่งปันกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยมองปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา ยังไม่ขยายตัวกว้างมากนักภายในชุมชน แต่ละชุมชนนั้นมีประเพณี วัฒนธรรมอันเก่าแก่และดีงามซึ่งเปรียบเสมือน “ทุนทางวัฒนธรรม” ต้นทุนที่ทุกคนสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง โดยการใช้ความเชื่อประเพณี และผู้นำที่ชุมชนกำหนดขึ้น และสามารถจัดการความขัดแย้ง ลดความรุนแรงของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ สันติวิธีจึงเป็นทั้งทฤษฎีและแนวทางสำคัญที่ได้รับความสนใจจากสังคมโลกมากขึ้นโดยลำดับ ประเด็นที่สันติวิธีได้กลายเป็นทั้งแนวคิด และ ปฏิบัติการ ที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญนั้น ก็เพราะว่า หลักการสันติวิธี ได้กลายเป็นชุดของความคิดและการปฏิบัติที่เป็นประจักษ์ เครื่องมือในการระงับ หรือแก้ไขความขัดแย้งที่ชักนำไปสู่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในทุกๆ มิติของสังคม^๔ เพราะความขัดแย้ง (Conflict) เกิดจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เป็นเรื่องของความเห็น ความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่ยังสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนได้ แต่เมื่อใดที่ความขัดแย้งกลายเป็นข้อพิพาท (Dispute) จนกลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องมุ่งหมายจะเอาชนะให้ได้เพื่อเป้าหมายสูงสุดของตน ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนแห่งตลอดเวลา อาจเป็นความขัดแย้งในตัวบุคคล ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม ระหว่างองค์กร รวมไปถึงความขัดแย้งระดับประเทศ

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสาเหตุและแนวทางที่เป็นไปได้ดังกล่าวด้วยการประยุกต์หลักสาราณียธรรม^๕ เพื่อเป็นแนวทางจัดการความขัดแย้งของชุมชนสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัด

^๒เทียนชาย กิระนันท์, อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา กับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐) หน้า ๙๙-๑๐๗.

^๓อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.), การพัฒนาสังคม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://surin-apm.blogspot.com/2008/08/blog-post.html>[๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๓].

^๔พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รูปแบบแผนปฏิบัติการสันติวิธีเชิงพุทธ : ศึกษากรณีการแก้ไขความขัดแย้งของชาวตากะและชาวโกเลียะ, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^๕ที.ปา. (แปล) ๑๑/๓๒๔/๓๒๑-๓๒๒, อภ.ฉก.ก.(แปล) ๒๒/๑๒/๔๒๗-๔๒๘, แหล่งที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๘ หน้า :๓๖๘.

ชลบุรีต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือสังคมในชุมชนดังกล่าว และเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่กำลังดำเนินอยู่ ทั้งเพื่อเป็นตัวอย่งให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษา พร้อมทั้งนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความเหมาะสมในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักแนวคิดว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งตามหลักสภาราณียธรรมในพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและวิกฤติความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

๑.๒.๓ เพื่อประยุกต์หลักสภาราณียธรรมจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ หลักแนวคิดว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งตามหลักสภาราณียธรรมในพระพุทธศาสนา

๑.๓.๒ สภาพปัญหาและวิกฤติความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การประยุกต์หลักสภาราณียธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้ศึกษาจะนำแนวคิดและจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากเอกสาร (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือส่วนที่เป็นนรรธกถา ฎีกา อนุฎีกา พร้อมทั้งเอกสารผลงานการวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้อง อินเทอร์เน็ต บทความต่างๆ โดยทั้งหมดที่เนื้อหาเกี่ยวข้องกับ แนวคิดทฤษฎีและรูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่สอดคล้องตามหลักพุทธสันติวิธี

๑.๔.๒ **ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** การวิจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งดังกล่าวนี้เป็นการศึกษาตามที่ปรากฏจริงถึงการดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรีว่าอะไรเป็นสาเหตุของปัญหาของชุมชน กล่าวคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดรูปแบบในการจัดการความขัดแย้งดังกล่าวอย่างไรบ้าง โดยจะศึกษาทั้งที่เป็นเอกสารและทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ดังมีรายนาม ๑๔ ท่านดังนี้

๑. เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง พระครูวิสิฐธรรมโสภณ, เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑

๒. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระ คุณสมศักดิ์ เกตุวัตตา

๓. ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารตำบลบางพระ คุณจรรยาลักษณ์ จันพร
๔. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ
๕. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ นางสมหวัง เตชะมา
๖. แพทย์ประจำตำบลบางพระ หมู่ที่ ๕ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ
๗. ผู้นำชุมชนหมู่บ้านเขาไม้แดง นายสลิ แก้วพิทักษ์ อาวุโสรุ่นแรก
๘. ผู้นำชุมชนบ้านทุ่งกระทิง นายอุบล กล้าภู อาวุโสรุ่นแรก
๙. ผู้นำชุมชนบ้านหินใหญ่ นายวิเชียร ด่านเทศ อาวุโสรุ่นแรก
๑๐. ประชาชนผู้พำนักอาศัยในหมู่บ้านหินใหญ่ นางฉลวย พวงพิศ
๑๑. ประชาชนผู้พำนักอาศัยในหมู่บ้านหินใหญ่ นางสมัย โพธิสุวรรณ
๑๒. ประชาชนผู้พำนักอาศัยในหมู่บ้านหินใหญ่ นางทองคำ มาลัยทอง
๑๓. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่รับผิดชอบ H1 (นามสมมติ)
๑๔. เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว H2 (นามสมมติ)

๑.๔.๓ **ขอบเขตด้านพื้นที่** การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในพื้นที่ของความขัดแย้งคือชุมชนบ้านเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง ชุมชนบ้านหินใหญ่ จำนวน ๓ ชุมชน รอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

๑.๔.๔ **ขอบเขตด้านเวลา** ใช้เวลาวิจัย ๖ เดือน เริ่มจากเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๘ ถึง ธันวาคม ๒๕๕๘

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **การประยุกต์** หมายถึง การนำหลักสารานุกรมมาปรับใช้ เพื่อสร้างความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ ความสามัคคีซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง และเพื่อให้เกิดความสันติ ความสงบ พร้อมกับความร่วมมือต่อกันและกัน

๑.๕.๒ **การจัดการความขัดแย้ง** หมายถึง การแก้ไข การปรับปรุง การเปลี่ยนการควบคุม กำกับดูแล เพื่อลดหรือกำจัดปัญหาความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังรวมถึง รูปแบบวิธีการ หรือแนวทางที่จะนำไปใช้ในการจัดการความขัดแย้ง

๑.๕.๓ **สารานุกรม** หมายถึง สารานุกรม^๖ คือ ธรรมเป็นเหตุที่ให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกันเพื่อความดีอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือหลักแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และสามัคคี มี ๖ ประการ มีเมตตาทายกรรม คือการปฏิบัติการกระทำต่อกันทางกาย ช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความเต็มใจเช่นแสดงอาการกิริยาสุภาพต่อกัน เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๑ เมตตาวจีกรรม คือการกล่าววาจาที่สุภาพต่อกัน ไม่กล่าวร้ายหรือพูดคำหยาบ บอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี พูดถึงกันด้วยความเคารพ ๑ เมตตาโมกรรม คือการมีจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็น

^๖ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗, อง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๒๘๒-๒๘๓/๓๒๑-๓๒๓.

ประโยชน์ มองกันในแง่ดีมีหน้าตาอึดอ้อมแจ่มใสต่อกัน ๑ สาธารณโภคี คือแบ่งปันกันกินแบ่งกันใช้ทุกครัวเรือนในชุมชนได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ๑ ศิลปสามัญญาตา(ศีลสามัญญาตา) คือการประพฤติที่สุจริตตั้งงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่ชุมชนในหมู่บ้านหรือตำบลของตน ๑ ทิฐีสามัญญาตา คือเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล จนทำให้ไม่มีเมตตา ภายกรรม วชิกรรม และมโนกรรมต่อกัน ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ๑ รวมเรียกว่าหลักสาราณียธรรม นอกจากจะก่อให้เกิดความระลึกถึงกัน ทำให้เกิดความรักและความเคารพซึ่งกันและกันแล้ว ยังมีส่วนช่วยป้องกันการทะเลาะวิวาท การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นและสร้างสรรค์ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมด้วย

๑.๕.๗ **ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว** ได้แก่ ประชากรในชุมชนบ้านเขาไม้แดง ชุมชนบ้านหินใหญ่ ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง จำนวน ๓ ชุมชน รอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)** ได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ว่าสาราณียธรรม^๗ (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน คือ

๑. เมตตาภายกรรม คือ ตั้งเมตตาภายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวชิกรรม คือ ตั้งเมตตาวชิกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม คือ ตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตาอึดอ้อมแจ่มใส

๔. สาธารณโภคี คือ ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน เช่น เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕. ศิลปสามัญญาตา, ศีลสามัญญาตา คือ มีศิลปวิสุทธิตีเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตตั้งงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

^๗พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐๐-๒๐๑

๖. ทิฏฐิสามัญญตา คือ มีทิฏฐิต่างกันเพื่อพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา

ธรรม ๖ ประการนี้ มีคุณคือ เป็น สารณียะ (ทำให้เป็นที่ระลึกถึง -making others to keep one in mind) เป็น ปิยกรรม (ทำให้เป็นที่รัก - endearing) เป็น ครุกรรม (ทำให้เป็นที่เคารพ bringing respect) เป็นไปเพื่อ ความสงเคราะห์ (ความกลมกลืนเข้าหากัน - conducting to sympathy or solidarity) เพื่อ ความไม่วิวาท (to non-quarrel) เพื่อ ความสามัคคี (to concord; harmony) และ เอกภาพ (ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน - to unity)

๑.๖.๒ **คณฺย ไชโยธา** ได้สรุปให้ความหมายว่า สารณียธรรม^๕ คือ ข้อเมตตาทายกรรม ข้อเมตตาวจีกรรม ข้อเมตตามโนกรรม เป็นความปรารถนาดีและช่วยเหลือกันทางกาย วาจา และใจ คือทำดี พูดดี และคิดดี ข้อสาธารณโภคีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ข้อศีลสามัญญตาความประพฤติดีเหมือนคนอื่น ๆ ไม่ทำให้หมู่คณะเสียหายเพราะความประพฤติชั่วของตน ข้อทิฏฐิสามัญญตา ความเห็นสอดคล้องต้องกัน ถึงไม่เหมือนกันทีเดียว ก็หลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการโต้เถียงถึงขั้นวิวาทบาดหมางกัน ดังนั้นการพัฒนาสังคม จึงควรที่จะพัฒนาคนให้มีหลักสารณียธรรม ๖ ประการนี้

สาระสำคัญของสารณียธรรม

๑. จะทำ จะพูด จะคิด ก็ให้ทำ พูด คิด ด้วยจิตเมตตาต่อกัน
๒. รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกัน
๓. รักษาความประพฤติ กิริยามารยาท ระเบียบวินัย ศีลธรรมและวัตรธรรม ให้เหมือนคนอื่น
๔. ปรับความคิดเห็นเข้ากับคนอื่นได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง

ประโยชน์ของสารณียธรรม

๑. เป็นเหตุให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีและสันติสุขในสังคม
๒. ทำให้สังคมรู้จักประสานประโยชน์ ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน
๓. ทำให้เป็นที่รักใคร่ เคารพนับถือ ไว้วางใจ และระลึกถึงกัน
๔. เป็นเครื่องช่วยเหลือสงเคราะห์กัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนตัวฝ่ายเดียว
๕. ทำให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆของหมู่คณะ

^๕คณฺย ไชโยธา, **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**, ฉบับสำหรับ นักเรียน นักศึกษา ครู คณาจารย์และพระภิกษุสามเณร, (กรุงเทพมหานคร: โอ เดียนส์โตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘๖-๒๘๙.

๑.๖.๓ **ปัญญา ใช้บางยาง**^๙ ได้เขียนความหมายไว้ในหนังสือธรรมาธิบาย เล่ม ๑ เกี่ยวกับสาราณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันหลักการอยู่ร่วมกัน ๖ ประการคือ

๑. เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือฐานะของหมู่คณะด้วยความเต็มใจแสดงอาการกิริยาสุภาพเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจิกรรม ตั้งเมตตาวจิกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ การช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์แนะนำ สั่งสอน ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาโมกรรม ตั้งมโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือการตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันมองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มต่อกัน

๔. สาธารณโมคิ ได้ของชอบธรรมมา ก็แบ่งปันไม่หวงไว้แต่เพียงผู้เดียว

๕. ศีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ความประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิดีงามเสมอกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือจัดปัญหา

ธรรม ๖ ประการนี้มีคุณเป็นสารณียะ (ทำให้ระลึกถึง) เป็นปิยกรณ (ทำให้เป็นที่รัก) เป็นครุกรณ (ทำให้เป็นที่เคารพ) เป็นไปเพื่อสงเคราะห์ (ความกลมกลืนเข้าหากัน) เพื่อความไม่วิวาทเพื่อความสามัคคี และเอกภาพ (ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน) และอธิบายที่มาแห่งพระสูตรนี้เกี่ยวกับสาราณียธรรมนี้ใน ปาฏิหารคอีกด้วย

๑.๖.๔ **ชัยวัฒน์ สถาอานันท์**^{๑๐} นำเสนอไว้ในหนังสือความรุนแรงกับมายาการแห่งเอกลักษณ์ว่า ความขัดแย้งมาจากตัวแปรที่สัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน อันทำให้เกิดความขัดแย้งเพื่อแสวงหาการควบคุมความต้องการในการดำรงชีพของคน อันทำให้เกิดความขัดแย้งเพื่อแสวงหาการควบคุมภาวะแวดล้อมของมนุษย์ ตัวแปรทางจิตวิทยาอันได้แก่ความต้องการและการขัดแย้งอำนาจของมนุษย์ ตัวแปรในทางสภาพภูมิศาสตร์อันก่อให้เกิดกรณีพิพาทด้านพรมแดนระหว่างประเทศ ตัวแปรทางสังคม-เศรษฐกิจ อันทำให้เกิดความขัดแย้งทางชนชั้น ตลอดจนการช่วงชิงทรัพยากรในระดับชาติด้วยรูปแบบต่างๆ และตัวแปรในทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านศาสนา”

๑.๖.๕ **โยฮัน กัลตุง**^{๑๑} (Johan Galtung) นำเสนอไว้ใน Peace ว่า “ความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (การกระทำ) ของบุคคล และเหตุการณ์ที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีทัศนคติที่เป็นอริต่อกัน เป็นอาการอย่างหนึ่งของความขัดแย้ง และอาจจะนำมาซึ่งพฤติกรรมในรูปแบบที่

^๙ปัญญา ใช้บางยาง, ธรรมาธิบาย เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๒-๑๒๓.

^{๑๐}ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ความรุนแรงกับมายาการแห่งเอกลักษณ์”, ใน สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๖๙.

^{๑๑}Johan Galtung, Peace: Research, Education, Action: Essays in Peace Research.1, (Copenhagen: Christian Ejlert, 1975), p. 81.

ทำร้าย ทำร้าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อคู่อริ หรือแม้แต่ตนเอง” ซึ่งประเด็นที่ว่าด้วยความสัมพันธ์แห่งความขัดแย้ง (Conflict) ทศนคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior)

๑.๖.๖ อาร์จิริส (Argyris)^{๑๒} ได้เสนอไว้ว่า “โดยทั่วไปความขัดแย้ง คือเหตุการณ์อันเกิดขึ้นเมื่อบุคคลไม่อาจยืนอยู่ในสถานะจำกัดสถานะหนึ่ง ความขัดแย้งเกิดจากความต้องการที่ตรงกันข้ามกันในขณะหนึ่ง ความขัดแย้งอาจเกี่ยวกับความสามารถตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นเพราะอยากทำทั้งสองสิ่งในเวลาเดียวกัน”

๑.๖.๗ เจมส์ โค และคณะ (James Kho et.al)^{๑๓} นำเสนอไว้ในคู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาทว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การต่อสู้กัน หรือการแข่งขันกันระหว่างความคิด ความเห็น ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมอง รสนิยม ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร” ซึ่งความขัดแย้งในลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นในบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือขัดแย้งกับบุคคลอื่น หรือระหว่างคนใดคนหนึ่งกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหลาย ๆ กลุ่มของบุคคล หรือนิติบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลหลายคนที่อยู่ในกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่ง หรือกับอีกหลาย ๆ กลุ่มของบุคคล

๑.๖.๘ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นเจ้าของแนวคิดที่ว่า โครงสร้างของสังคมเป็นผลมาจากการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและตำแหน่งของบุคคล ในการผลิตจะเป็นตัวกำหนดแบบการดำเนินชีวิต โอกาส ความเชื่อ พฤติกรรมและสำนึกของบุคคลจะมีชีวิต สำนึกและคุณธรรมในลักษณะเดียวกัน ตามหลักตัวกำหนดทางเศรษฐกิจและวิภาษวิธีแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้นในลำดับแรก (Thesis) ปัจเจกชน (Individuals) ถูกควบคุมภายใต้ชนชั้นที่ตนอยู่แล้ว ในระดับที่สอง (Anti - Thesis) เกิดความไม่พอใจ เกิดการขัดแย้งทำให้ชนชั้นทางสังคมภายใต้ระบบการผลิตนั้น ๆ ถูกทำลาย และนำไปสู่การสร้างชนชั้นและความสัมพันธ์ขึ้นใหม่ในระดับที่สาม (Syn-Thesis)^{๑๔}

๑.๖.๙ สมภาร พรหมทา เสนอมุมมองในมิติปรัชญาเกี่ยวกับความขัดแย้งไว้ว่า ไม่ว่าจะเรามีทฤษฎีว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์ที่พยายามขจัดความขัดแย้งทางทฤษฎีออกไปได้ อย่างไรก็ตามแต่ในทางสามัญสำนึก มนุษย์ดูเหมือนจะรู้สึกตัวมาตลอดเวลาว่า ความขัดแย้งในชีวิต ในตัวตน ในความเป็นคนของเรามีได้หายไปไหน ตรงกันข้ามความขัดแย้งนั้นยังคงดำรงอยู่ เยียบ ๆ อย่างมีพลังภายในความเป็นคนของเราทุกคน และดูเหมือนมันจะดำรงอยู่ต่อไปอีกนานเท่านานหรือไม่ก็อาจจะชั่ววินาที มันอาจจะฝังแน่นจนกลายเป็นธรรมชาติของเรา เป็นเนื้อหนัง เป็นตัวตนที่หลอมละลายกลายเป็นหนึ่งเดียวที่ไม่อาจแยกออกจากความเป็นเราแล้วก็ได้^{๑๕}

^{๑๒} Argyris, Charles Francis, *Audiovisual Materials: Their Nature and Use*. 4 th ed., (New York: Harper & Row, 1968), P25.

^{๑๓} เจมส์ โค และคณะ, *คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท*, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์และคณะ, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๑๔} ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๒๙.

^{๑๕} สมภาร พรหมทา, *พุทธปรัชญา มนุษย์สังคมและจริยธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๑.

๑.๖.๑๐ รองศาสตราจารย์ ดร.ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว ได้กล่าวถึงลักษณะของความขัดแย้งในประเทศไทยในอดีตไว้ในหนังสือความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวิธีและธรรมชาติของความขัดแย้งในสังคมไทยว่า แนวความคิดเรื่องชนชั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการอธิบายความขัดแย้งในสังคมไทยในเวลานั้น ปัญหาการเมืองถูกวิเคราะห์ว่ามีรากฐานมาจากความขัดแย้งทางชนชั้นซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาการเอา رأัดเอาเปรียบ กดขี่และขูดรีดผู้เสียเปรียบในสังคม การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางโครงสร้างเป็นเรื่องของการใช้อำนาจและกำลังบังคับ การใช้อำนาจและกำลังบังคับถือว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งขั้นต่ำสุด เนื่องจากเป็นการตัดสินปัญหาโดยใช้ความรุนแรง ซึ่งจะเป็นปัจจัยไปสู่การขยายตัวของความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น^{๑๖}

จากเอกสารที่กล่าวเบื้องต้น ได้พบว่า นักวิชาการได้กล่าวถึงความขัดแย้งว่าเกิดจากหลายสาเหตุ กล่าวคือ มีทั้งที่เกิดจากระบบโครงสร้างทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การที่คนในชุมชน ไม่สมานสามัคคี มีทำที่ต่อกันอย่างไม่มีเมตตา เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ ปรับเปลี่ยนได้ ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นมีหลายแนวทาง หนึ่งในนั้นคือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรมเป็นต้น จากเอกสารทั้งหมดนี้ ทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าหลักสาราณียธรรม จัดว่าเป็นเครื่องมือที่ดียิ่ง ในการนำไปใช้เพื่อการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนได้ หลักสาราณียธรรม ทั้ง ๖ ประการ เป็นหลักธรรมอันเป็นเครื่องจรโลงสังคม เป็นหลักธรรมที่สร้างความสงบสุขสร้างความสมานสามัคคี สร้างความเกื้อกูลกัน สร้างความผูกมิตรรักใคร่กลมเกลียว และเชื่อมสัมพันธ์กันของคนในสังคม เป็นหลักธรรมที่มีคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นอย่างมาก การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน การร่วมมือกันในชุมชนในพื้นที่ ต่างทำงานตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบให้ดีที่สุด รวมถึงการสงเคราะห์กัน การดูแลเอาใจใส่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน การวิจัยโดยใช้หลักสาราณียธรรมเป็นกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยเชื่อว่าจะเป็นแนวทางที่ถูกต้องดีงาม ทำให้ผู้วิจัยต้องการเข้าไปศึกษาสภาพสถานที่จริง ซึ่งอาจมีความซับซ้อนของปัญหาหลายด้านอยู่บ้างนั้น ซึ่งจำเป็นจะต้องลงพื้นที่ไปศึกษาในรายละเอียดเพื่อการประยุกต์หลักสาราณียธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ของพื้นที่จริงในโอกาสต่อไป

รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑๑ พระมหาสมปอง จนทวิโส ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่องธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของอริสโตเติล ซึ่งให้เห็นว่าความขัดแย้งของมนุษย์เป็นธรรมชาติที่สามารถแก้ไขได้ หลีกเลียงได้ ปรับเปลี่ยนได้ เพราะความขัดแย้งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น มนุษย์เป็นสาเหตุต้นๆของความขัดแย้งทั้งปวง หรือในบทสรุปส่วนหนึ่งในวิทยานิพนธ์ที่ว่า ธรรมชาติของมนุษย์ หมายถึงสภาวะที่เกิดเองมีอยู่และเป็นอยู่ตามเหตุปัจจัยภายในชีวิตมนุษย์ตลอดถึงภาวะความเป็นผู้ที่ต้องฝึกและฝึกได้^{๑๗}

^{๑๖} รศ. ดร.ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว, ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวิธีและธรรมชาติของความขัดแย้งในสังคมไทย, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๑๗} พระมหาสมปอง จนทวิโส (ยงรัมย์), “ธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของอริสโตเติล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

๑.๖.๑๒ พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตา ในพุทธปรัชญาเถรวาท” ซึ่งสรุปผลการวิจัยว่า เมตตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญ ในอันที่จะทำให้คนทั้งหลาย เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ไม่ทำลายไม่เบียดเบียนกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลก เป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหา ขจัดทุกข์ให้เบาบาง มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคมส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ทำให้หมดกิเลส หมดปัญหา ไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจ เป็นธรรมที่สะอาด บริสุทธิ์ ไม่มีผู้ให้และผู้รับ^{๑๘}

๑.๖.๑๓ **นันทนา สาทิตานนท์**^{๑๙} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน มี ๒ ประการ ได้แก่ ประการแรก เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของโลก ได้แก่ ภูเขาไฟระเบิด ซึ่งทำให้แก๊สเรือนกระจกชั้นบรรยากาศ การแผ่รังสีของดวงอาทิตย์มีผลต่อการขึ้นลงของอุณหภูมิโลก การสลับสับเปลี่ยนยุคโลกร้อนและโลกเย็นซึ่งต้องระยะเวลาแบบค่อยเป็นค่อยไปและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต สาเหตุประการที่ ๒ คือการใช้ชีวิตของมนุษย์ที่มีการพัฒนาก้าวหน้าในทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ทุกด้าน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา อันส่งผลกระทบต่อระบบธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การเกิดปรากฏการณ์เรือนกระจก เป็นผลให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อน

๑.๖.๑๔ **จรรยา ชาตะสุวัจนานนท์**^{๒๐} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความขัดแย้งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ” ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา ในกรณีโครงการแก้ไขปัญหาคาขาดแคลนน้ำอุบลราชธานี บริโภคเทศบาลนครราชสีมา พบว่าสาเหตุนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชน คือ

- (๑) กระบวนการพิจารณาและตัดสินใจดำเนินโครงการมีข้อบกพร่อง
- (๒) การขาดกระบวนการที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้ง
- (๓) ความขัดแย้งในผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย

นอกจากนี้แล้วการรับรู้ และการสื่อสารยังเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มความขัดแย้งอีกด้วย ในส่วนของการระดมทรัพยากรที่ทำมาใช้ในสถานการณ์ความขัดแย้งของกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการ กลุ่มสนับสนุนโครงการ และกลุ่มคัดค้านโครงการ พบว่ามีการใช้ทรัพยากรในรูปแบบคล้ายคลึงกัน อาทิเช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง สื่อบุคคล แผ่นพับ/ใบปลิว โปสเตอร์/ป้ายผ้า/คัทเอ๊าท์ การยื่นหนังสือถึงบุคคลสำคัญ วิทยุกระจายเสียง เสียงตามสาย/หอกระจายข่าว และการจัดเวทีปราศรัย

^{๑๘} พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

^{๑๙} นันทนา สาทิตานนท์, “การแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๒๐} จรรยา ชาตะสุวัจนานนท์, “ความขัดแย้งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ศึกษากรณีโครงการแก้ไขปัญหาคาขาดแคลนน้ำอุบลราชธานี บริโภค เทศบาลนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

โดยแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มคัดค้าน มีหลากหลายรูปแบบ ดังนี้ กลยุทธ์การยึดพื้นที่ทางการเมือง กลยุทธ์การต่อสู้ทางการเมืองเชิงสัญลักษณ์ กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง กลยุทธ์การต่อสู้ทางกฎหมาย และกลยุทธ์การแสวงหาพันธมิตร นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการเคลื่อนไหวทางสังคม ๓ ปัจจัย ได้แก่ ผู้นำ/แกนนำ สมาชิก เครือข่ายพันธมิตร และการสร้างพันธมิตร

๑.๖.๑๕ **จรีรัตน์ สร้อยเสริมทรัพย์**^{๒๑} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้เกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินในประเทศไทย” พบว่าในสถานการณ์ปัจจุบันที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินในประเทศไทยนั้น มีจำนวนลดลงอย่างมาก โดยมีสาเหตุจากปัญหาบุกรุกที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน การทำลาย การทำให้เสื่อมสภาพ ในที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน จากการศึกษาพบว่า การบุกรุกที่ดินดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหามากมาย อาทิ ปัญหาการซ้ำซ้อนของกฎหมายในเรื่องอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่มีอำนาจดูแลจัดการที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน ปัญหาข้อโต้แย้งที่เกิดจากการที่รัฐนำที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งไม่ใช่ประโยชน์สาธารณะ ปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ปัญหาการบุกรุกโดยไม่มีเจตนาของราษฎร ปัญหาเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ โดยขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ของแผ่นดินโดยนายทุนภายนอกหรือโดยนายทุนในท้องถิ่น โดยการบุกรุกเพื่อนำที่ดินสาธารณะประโยชน์ของแผ่นดินมาลงทุนในการดำเนินกิจการต่างๆของกลุ่มนายทุน จากปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนมากและกลายเป็นปัญหาระดับประเทศ ทำให้ผู้วิจัยเกี่ยวกับการบุกรุกเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ป้องกัน และแก้ไขเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินในประเทศไทย คือ มาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน ได้แก่ การจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล) การกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในการดูแลรักษาสาธารณประโยชน์ของแผ่นดินในประเทศไทย ให้ชัดเจน รัฐบาลควรดำเนินการตามแนวนโยบายของรัฐในด้านที่ดินตามรัฐธรรมนูญ และมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไข ได้แก่ มาตรการทางกฎหมายคือ มาตรการตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรการทางกฎหมายอาญา มาตรการทางกฎหมายแพ่ง มาตรการทางกฎหมายอื่น และมาตรการทางกฎหมายปกครอง มาตรการในการแก้ไขการบุกรุกที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินโดยองค์การฝ่ายปกครอง ได้แก่ คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร) สำนักจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน และการใช้กระบวนการควบคุมโดยองค์การตุลาการ ได้แก่ ศาลยุติธรรมและศาลปกครอง

๑.๖.๑๖ **ชลกร เทียนส่องใจ**^{๒๒} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธหลักและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง” พบว่าความขัดแย้งของมนุษย์ ซึ่งยากจะหลีกเลี่ยงได้ สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งนั้น สามารถแบ่งตามปัจจัยภายนอกได้เป็น ๕ ประเภทด้วยกัน คือ

^{๒๑}จรีรัตน์ สร้อยเสริมทรัพย์, “มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้เกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินในประเทศไทย”, รายงานผลการวิจัย, (วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๒๒}ชลกร เทียนส่องใจ, “การไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ หลักและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

๑) ความขัดแย้งด้านข้อมูล ๒) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ๓) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ ๔) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง และ ๕) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ถือว่าเป็นอีกทางเลือกในการจัดการความขัดแย้ง โดยมีบุคคลที่ ๓ หรือคนกลางเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา บทบาทหน้าที่ของคนกลางจะเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำและพร้อมทั้งเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง เพื่อที่จะให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงได้ด้วยความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้คนกลางจะไม่มีอำนาจบังคับให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามคำแนะนำแต่อย่างใด

๑.๖.๑๗ **อรปริยา วสุมหันต์**^{๒๓} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในทัศนะของพระไพศาล วิสาโล” พบว่าความขัดแย้งมี ๒ ประเภทคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจกับความขัดแย้งภายนอกโดยเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างเหตุปัจจัยภายในซึ่งได้แก่อกุศลมูล ๖ ประการ กับ เหตุปัจจัยภายนอก การจัดการความขัดแย้งด้วยหลักพระพุทธศาสนานั้น กระทำได้ทั้งเชิงรับ และเชิงรุก หรือทั้งสองอย่างพร้อมกัน โดยนำหลักพุทธธรรมสำคัญมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น หลักขันติธรรม หลักอนัตตา หลักอปริหานิยธรรม หลักสามัคคีธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิธีการจัดการความขัดแย้งในยุคปัจจุบัน เช่น การประนีประนอมยอมความ การโน้มน้าว การหลีกเลี่ยง สานเสวนา หรือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๑.๖.๑๘ **วิทยา เจริญศิริ**^{๒๔} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งของชุมชนในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ในจังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยสรุปได้ว่าพบว่ามีสาเหตุของความขัดแย้งของชุมชนในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ในจังหวัดมหาสารคาม คือ ๑) ได้รับข้อมูลไม่ตรงกัน ๒) ปัญหาโครงสร้าง ๓) ไม่ได้รับความเป็นธรรม ๔) ผลประโยชน์ขัดกัน และ ๕) ขาดจิตสำนึกสาธารณะ วิธีการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ในจังหวัดมหาสารคาม ชุมชนเองใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งต่างๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้ คือ ๑) การไกล่เกลี่ย ๒) บทบาทผู้นำชุมชน ๓) กฎหมู่บ้าน ๔) บทบาทกลุ่มอาชีพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม้ในส่วนของรูปแบบวิธีการจัดการความขัดแย้ง ของชุมชนในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ในจังหวัดมหาสารคาม คือใช้วิธีการไกล่เกลี่ย บทบาทผู้นำชุมชน กฎหมู่บ้าน บทบาทกลุ่มอาชีพ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อย่างไรก็ตาม วิธีการจัดการความขัดแย้งดังกล่าว ควรจะต้องอยู่ในหลักการทั้งห้าประการ คือ ๑) ความเมตตา ๒) ความเอื้ออาทร ๓) การให้อภัย ๔) การให้เกียรติซึ่งกันและกัน และ ๕) หลักประชาธิปไตย

รูปแบบในการจัดการความขัดแย้งชุมชน ในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ในจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้จากการวิจัยนี้ของ คุณวิทยา เจริญศิริ สามารถนำไปปรับใช้ในชุมชน หรือหมู่บ้านในภาคอีสาน ซึ่งสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่คล้ายกันได้ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรจะนำมาศึกษาและนำวิธีการจัดการความขัดแย้งของจังหวัดมหาสารคาม มาเป็นพื้นฐาน

^{๒๓}อรปริยา วสุมหันต์, “พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในทัศนะของพระไพศาล วิสาโล”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๒๔}วิทยา เจริญศิริ, “การจัดการความขัดแย้งของชุมชนในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ในจังหวัดมหาสารคาม”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ตลอดถึงนำแนวทาง มาเปรียบเทียบในงานวิจัยนี้ ทั้งวิธีคิดที่ออกมาเป็นรูปธรรมแล้ว นำมาเป็นฐานข้อมูล เพื่อจะนำมาวิเคราะห์เพิ่มเติม ให้อรรถกถาในงานวิจัยที่น่าเสนอนี้ให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

๑๖.๑๙ **สายรุ้ง สิงห์เรื่อง**^{๒๕} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การแก้ไขความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำเครือข่าย“วังปลา”หมู่บ้านฮ่องอ้อ” พบว่า ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับชุมชน เนื่องจากการสร้างวังปลาทับซ้อนกับพื้นที่ลากอวนของหมู่บ้านใกล้เคียง จึงเกิดการอ้างสิทธิการเป็นเจ้าของแต่ละฝ่าย ด้วยการอ้างสิทธิสิทธิการเป็นเจ้าของที่แตกต่างกันเพื่อที่ตนเองจะมีอำนาจในการจัดการทรัพยากร ชุมชนลากอวนอ้างสิทธิการเป็นเจ้าของโดยใช้ระบบกรรมสิทธิ์ ขณะที่ฝ่ายวังปลาใช้ระบบสิทธิส่วนรวมอ้างสิทธิการเป็นเจ้าของ การอ้างสิทธิการเป็นเจ้าของภายใต้การนิยามความหมายเรื่องสิทธิที่ต่างกัน จึงนำมาซึ่งความขัดแย้ง เนื่องจากชุมชนอยู่ใกล้กัน ความเป็นเพื่อนบ้าน เป็นญาติพี่น้องกัน ชุมชนจึงเลือกวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยแบบใช้คนกลาง (Mediation) เพื่อให้ชุมชนสามารถอยู่รอดและอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความขัดแย้งที่เกิดขึ้น กับชุมชนเล็กๆ แห่งหนึ่ง ชุมชนได้เรียนรู้วิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการแบบสันติวิธี ชุมชนแห่งนี้ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง สำหรับสังคมที่นับวันจะมีความขัดแย้งและความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

๑.๖.๒๐ **พระมหาสมเดช ศรีลาจัต** ได้พูดถึงการปกครองสังคมมนุษย์ที่ผ่านมามีความวุ่นวายในรูปแบบของความยุติธรรมและเสมอภาคกัน ในวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบแนว ความคิดทางการปกครองของพระพุทธศาสนาและของอริสโตเติล โดยสรุปว่า หลักการปกครองที่ดีในพระพุทธศาสนาเน้นหลักถือธรรมเป็นใหญ่ หมายถึงการตัดสินใจพิจารณาในทุกๆเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปกครองจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องความดีงาม ความยุติธรรมด้วย^{๒๖}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า ได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องการบริหารที่สาธารณะ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่สาธารณะ ปัญหาความขัดแย้งด้านใช้ทรัพยากรร่วมกันในเขตพื้นที่ต่างๆ ในประเทศ และรวมถึงการปกครองในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น อันมีองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น และมีการวิจัยในหมวดธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่บ้าง แต่สิ่งที่ยังไม่พบในงานวิจัยคือ การจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้กับการจัดการและแก้ไขความขัดแย้งของชุมชนทั้ง ๓ ชุมชนในพื้นที่บริเวณรอบชุมชนดังกล่าว ทั้งเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของประชาชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรอบบริเวณสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี และเป็นปัญหาที่ยังคงความขัดแย้งกันอยู่มาอย่างยาวนาน และยังไม่มีความหวังว่าจะยุติ งานวิจัยนี้จะเป็นการวิจัยที่หาคำตอบและให้ประโยชน์ต่อชุมชน

^{๒๕}สายรุ้ง สิงห์เรื่อง, “การแก้ไขความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ เครือข่าย“วังปลา”หมู่บ้านฮ่องอ้อ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๒๖}พระมหาสมเดช ศรีลาจัต, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางการปกครองของพระพุทธศาสนาและของอริสโตเติล”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักสสารนิยมธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสาร หนังสือวารสาร ข้อมูลจากการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง และทำการประยุกต์หลักสสารนิยมธรรมเพื่อการแก้ไขความขัดแย้งในพื้นที่จริงเพื่อทราบสภาพปัญหา โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งตามหลักสสารนิยมธรรมในพระพุทธศาสนา และตามแนวคิดของนักวิชาการทั่วไปบนเอกสารเป็นหลัก

ขั้นตอนที่ ๒ ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษา รวบรวมข้อมูลปัญหา สาเหตุ หลักการ วิธีการหรือแนวทางการจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี ให้ครอบคลุมทุกด้าน

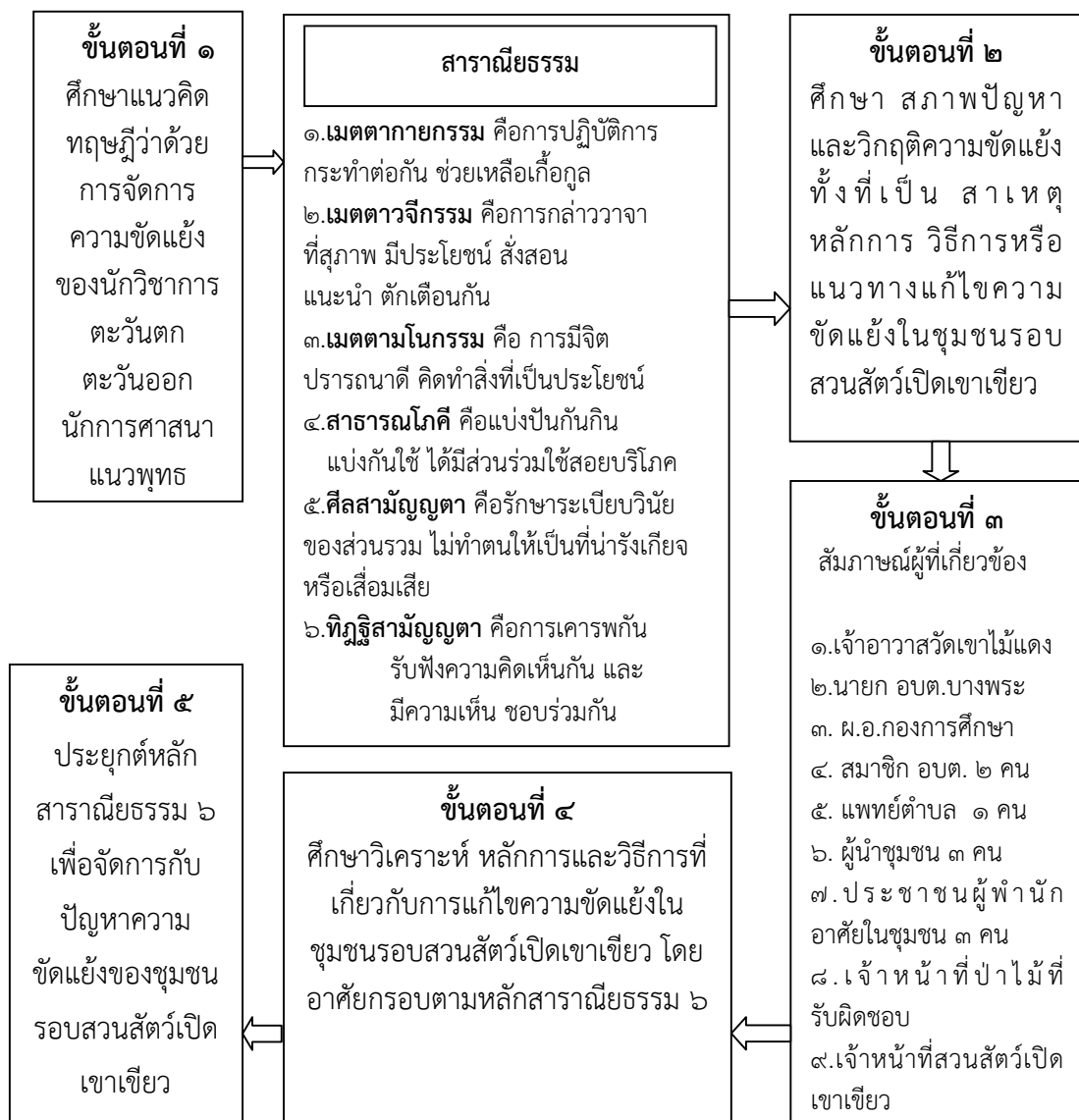
ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัยจะทำการสร้างเครื่องมือ เพื่อทำการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) อันได้แก่

๑. เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง พระครูวิสิฐธรรมโสภณ, เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑
๒. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระ คุณสมศักดิ์ เกตุวัตถา
๓. ผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารตำบลบางพระ คุณจรรยาลักษณ์ จันพร
๔. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ
๕. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ นางสมหวัง เตชะมา
๖. แพทย์ประจำตำบลบางพระ หมู่ที่ ๕ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ
๗. ผู้นำชุมชนหมู่บ้านเขาไม้แดง นายสลิ แก้วพิทักษ์ อาวุโสรุ่นแรก
๘. ผู้นำชุมชนบ้านทุ่งกระทิง นายอุบล กล้าภู อาวุโสรุ่นแรก
๙. ผู้นำชุมชนบ้านหินใหญ่ นายวิเชียร ด่านเทศ อาวุโสรุ่นแรก
๑๐. ประชาชนผู้พำนักอาศัยในหมู่บ้านหินใหญ่ นางฉลวย พวงพิศ
๑๑. ประชาชนผู้พำนักอาศัยในหมู่บ้านหินใหญ่ นางสมัย โพธิสุวรรณ
๑๒. ประชาชนผู้พำนักอาศัยในหมู่บ้านหินใหญ่ นางทองคำ มาลัยทอง
๑๓. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่รับผิดชอบ H1 (นามสมมติ)
๑๔. เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว H2 (นามสมมติ)

ขั้นตอนที่ ๔ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลที่เกิดจากการรวบรวมเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด เพื่อทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งในหลักการและวิธีการที่เกี่ยวกับการจัดการ

แก้ไขความขัดแย้งในชุมชนทั้งสามที่เกิดข้อพิพาททุกส่วนงานที่เกี่ยวข้อง คือ ชุมชนบ้านเขาไม้แดง ชุมชนบ้านหินใหญ่ และชุมชนบ้านทุ่งกระทิง ซึ่งอยู่รอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี โดยอาศัยกรอบตามหลักสาราณียธรรม

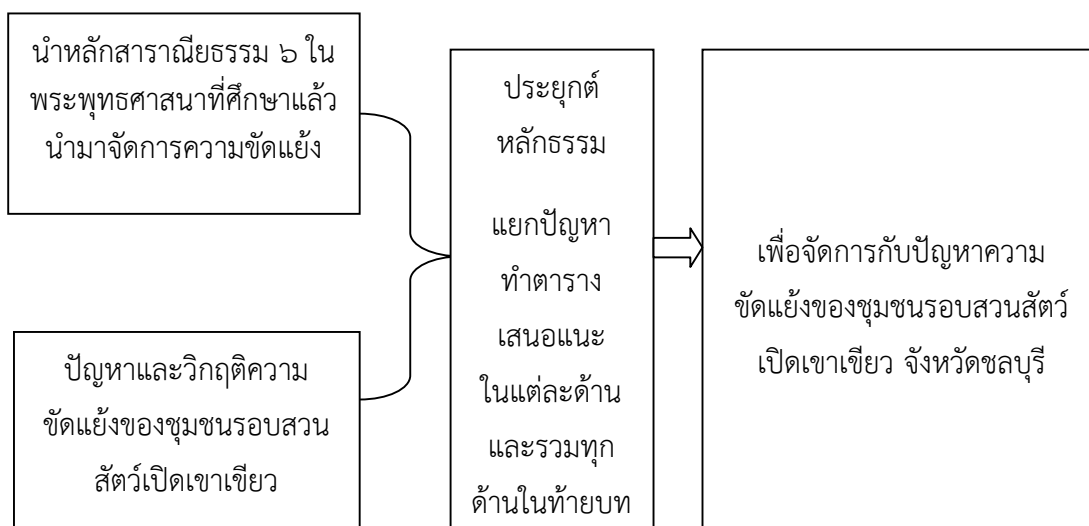
ขั้นตอนที่ ๕ ผู้วิจัยจะทำการสรุป และเสนอแนะรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งตามหลักสาราณียธรรม ออกมาเป็นตารางเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจให้ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นช่องทางออกของปัญหาหรือเพื่อช่วยลดความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ และเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจในโอกาสต่อไป โดยทั้งหมดมีขั้นตอนดังตัวอย่างต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑.๑ ภาพแสดงขั้นตอนวิธีการดำเนินงานวิจัย

๑.๘ กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการวิจัยดังนี้

แผนภูมิที่ ๑.๒ ภาพแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๙.๑ ทำให้ทราบหลักแนวคิดว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งตามหลักสารานียธรรมในพระพุทธศาสนา

๑.๙.๒ ทำให้ทราบสภาพปัญหาและวิกฤติความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

๑.๙.๓ ทำให้ทราบการประยุกต์หลักสารานียธรรม ๖ เพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

บทที่ ๒

แนวคิดที่ว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งตามหลักสสารนิยมธรรมในพระพุทธศาสนา

ในการศึกษาวิจัยบทนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความขัดแย้งของนักวิชาการทั้งตะวันออกและตะวันตกและในทางพระพุทธศาสนา โดยมีประเด็นการศึกษาประกอบด้วยความหมาย ชนิด ประเภทของแนวคิดทฤษฎีที่ว่าด้วยความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้งคืออะไร ตลอดจนรูปแบบแนวทาง ขั้นตอนวิธีการปฏิบัติเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง รวมถึงพุทธวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งภายใต้กรอบของหลักสสารนิยมธรรม ดังจะได้อธิบายเป็นลำดับต่อไป

๒.๑ บริบทของความขัดแย้ง

ธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animals) เพราะมนุษย์ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตจากการคบหาสมาคมซึ่งกันและกันของบุคคลในสังคม^๑ เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันย่อมมีโอกาสที่จะขัดแย้งกันได้ง่าย เนื่องจากมนุษย์มีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน อีกทั้งความขัดแย้งนั้นยังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว สังคม รัฐ ไปจนถึงระดับโลก คำว่า ความขัดแย้ง มาจากภาษาลาตินว่า “Confligere” และมาจากภาษาอังกฤษว่า “Conflict” ซึ่งแปลว่า การต่อสู้ หรือการแข่งขันกันระหว่างความคิด ความเห็น ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมอง รสนิยม ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร ซึ่งความขัดแย้งในลักษณะนี้อาจจะเกิดขึ้นในบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือขัดแย้งขัดแย้งกับบุคคลอื่น หรือระหว่างคนใดคนหนึ่งกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหลายๆ กลุ่ม ของบุคคล หรือนิติบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลหลายคนที่อยู่ในกลุ่มกับอีกกลุ่มหนึ่ง หรือกับอีกหลายๆ กลุ่มของบุคคล^๒ และความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นทุกเมื่อเชื่อวัน ไม่ใช่เรื่องเลวร้าย หากความขัดแย้งนั้นสามารถคลี่คลายตัวเองและเปลี่ยนไปในทางสร้างสรรค์ นำไปสู่ข้อยุติได้ หรือหาทางออกได้^๓ ดังนั้นรายละเอียดของความขัดแย้งจึงเป็นมิติที่ต้องทำความเข้าใจและหาทางปรับปรุงแก้ไขเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม

๒.๒ ความหมายและลักษณะของความขัดแย้ง

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานยังได้ให้คำนิยามของคำว่าขัดแย้ง หมายถึง การไม่ลงรอยกัน ซึ่งหากจะแยกพิจารณา คำว่า “ขัด” หมายถึงการไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ฝืนไว้ และคำว่า “แย้ง”

^๑Thoresten Sellin, *Culture Conflict and Crime*, (New York: Social Science Research Council, 1938).

^๒Reymond W.Mack and John Peace, *Sociology and Social Life*, (New York: D Van Nostrand Compay, 1973), p.68

^๓วันชัย วัฒนศัพท์, *ความขัดแย้งหลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา*, พิมพ์ครั้งที่ ๔ ฉบับปรับปรุง, (ขอนแก่น: คลังนาวิทยา, ๒๕๕๕), หน้า ๙.

หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้^๔ และ “ความขัดแย้ง” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Conflict” ซึ่งพจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (Webster’s Dictionary) ชี้ว่ามีต้นเค้ามาจากภาษาละตินว่า “Confligere” ซึ่งแปลว่า การต่อสู้ การสงคราม ความพยายามที่จะเป็นเจ้าของ การเผชิญหน้าเพื่อมุ่งร้าย การกระทำที่ไปด้วยกันไม่ได้ การไม่ถูกกันเมื่อความสนใจความคิดหรือการกระทำที่ไม่เหมือนกัน ในขณะที่พจนานุกรมฉบับอ็อกฟอร์ด (Oxford Dictionary)^๕ และลองแมน (Longman Dictionary)^๖ ได้ให้ทัศนะที่ค่อนข้างจะสอดคล้องกันว่า “หมายถึง การที่บุคคลสองคน กลุ่มบุคคล มีความเห็น ความเชื่อ ความต้องการไม่เหมือนกัน โต้แย้ง หรือโต้เถียงกัน และดิ้นรน ต่อสู้ และแข่งขันกัน” เพื่อให้ความหมายของความขัดแย้งปรากฏชัดขึ้น นักวิชาการทั้งตะวันออกและตะวันตก ได้เสนอคำนิยามที่หลากหลายแตกต่างกันไป ดังที่ปรากฏเนื้อหาต่อไปนี้

๒.๓ นิยามความขัดแย้งของนักวิชาการตะวันตก

นักวิชาการชาวตะวันตกหลายท่านได้ให้นิยามความขัดแย้งที่น่าสนใจ เช่น อลัน ฟิลลี เสนอไว้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง กระบวนการทางสังคม โดยที่ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมี จุดมุ่งหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้มักเกิดจากการรับรู้มากกว่าที่จะเป็นความแตกต่างที่เกิดขึ้นจริงๆ^๗ คำจำกัดความนี้สอดคล้องกับนักวิชาการอีกท่าน คือ เดวิด บราวน์ นำเสนอไว้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง พฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกัน หรือ พฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่มีความสนใจแตกต่างกัน พฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ เป็นการกระทำของฝ่ายหนึ่งที่ตั้งใจไปยับยั้ง สกัดกั้นหรือสร้างความคับข้องใจให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง^๘ นอกจากนี้ สเตลลา ยังได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกับอีกสองท่านที่กล่าวมาข้างต้น โดยมีคำจำกัดความเพิ่มเติมว่า ความขัดแย้ง หมายถึง ความไม่ลงรอยกัน หรือสภาวะที่ไม่เห็นพ้องต้องกัน หรือความเป็นปฏิปักษ์กัน ระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคลตั้งแต่ ๑ กลุ่มขึ้นไป โดยมีสาเหตุมาจาก วัตถุประสงค์ที่ไม่สามารถเข้ากันได้ ความไม่ลงรอยกันทางด้านความต้องการ ความปรารถนา ค่านิยม ความเชื่อและ/หรือ ทัศนคติ^๙

เจมส์ โค (James Kho) ได้เสนอคำจำกัดความที่ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ความขัดแย้งเป็นการ ต่อสู้กันระหว่างความคิด ความเห็น ความสนใจ ผลประโยชน์ ค่านิยม แนวทาง อำนาจ สถานภาพ

^๔ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมี บุคส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๖.

^๕Oxford Advanced Learner’s Dictionary, Fifth Edition (England: Oxford University Press, 1995), p. 241.

^๖Longman Dictionary of Contemporary English, Third Edition (England: Pearson Education Limited, 2001), p. 281.

^๗Filley, Alan C., *Interpersonal Conflict Resolution*, (Illinois: Scott, Foresman, 1975), p. 4.

^๘Brown, David L., *Managing Conflict at Organization Interfaces*, (Massachusetts: Addison-Wesley, 1983), pp. 4-5.

^๙Stella Ting-Toomey, “Toward a Theory of Conflict and Culture”, *Communication, Culture and Organization Process*, (Thousand Oaks, CA: Sage, 1985), p. 72.

และทรัพยากร ซึ่งความขัดแย้งในลักษณะนี้อาจจะเกิดขึ้นภายในบุคคลเพียงคนเดียว หรือเป็นการขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือระหว่างบุคคลกับกลุ่มองค์กร หรือระหว่างองค์กรกับองค์กรหรือระหว่างกลุ่มบุคคลหลายคนที่อยู่ในกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่ง หรือกับอีกหลายๆ กลุ่มของบุคคลก็ได้^{๑๐}

ในมุมมองของ โยฮัน กัลป์ตุง (Johan Galtung) ซึ่งเป็นนักสันติวิธีที่เสนอแนวคิดการจัดการความขัดแย้งร่วมสมัยที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการในวงกว้างจากซีกโลกตะวันตก ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบิดาของสันติศึกษายุคใหม่ได้ เสนอความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของบุคคล ที่มีทัศนคติที่เป็นอริต่อกัน พยายามขัดขวาง และอาจจะนำมาซึ่งพฤติกรรมในรูปแบบที่ทำร้าย ทำร้าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อกุ่หรือ หรือแม้แต่ตนเอง^{๑๑} ซึ่งก็สอดคล้องกับแดเนียล กัทซ์ และ โรเบิร์ต คาห์น ซึ่งได้เสนอทัศนะไว้ว่า ความขัดแย้งหมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรหรือระหว่างประเทศตั้งแต่ ๒ ฝ่าย หรือมากกว่า ๒ ฝ่ายขึ้นไป โดยฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะป้องกัน หรือบีบบังคับให้ผลบางอย่าง ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามต่อต้าน ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ อาจเป็นคำพูดหรือไม่ใช่คำพูด แสดงออกโดยพยายามขัดขวาง บีบบังคับ ทำอันตราย หรือต่อต้าน^{๑๒} ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่านักวิชาการกลุ่มนี้ยังให้คำจำกัดความไปถึง การลงมือก่อการกระทำความรุนแรงทางพฤติกรรมออกมาให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลคู่ขัดแย้ง

๒.๔ นิยามความขัดแย้งของนักวิชาการตะวันออก

ในด้านนักวิชาการไทยก็มีมุมมองด้านความขัดแย้งที่น่าสนใจ กล่าวคือ

อาจารย์นพ ศรีบุญนาท ได้ให้มุมมองไว้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง พฤติกรรมชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้น เมื่อมีบุคคลหรือกลุ่มมีความคิดเห็น การรับรู้ การคาดหวัง ความเชื่อและค่านิยมที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ระหว่างบุคคล รวมทั้งความขัดแย้งภายในตัวบุคคลด้วยความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ การทะเลาะวิวาท ความแตกต่างที่อยู่ตรงข้ามกัน^{๑๓}

เสาวลักษณ์ สุดสวาท ได้นำเสนอไว้ว่า ความขัดแย้งเป็นการแข่งขันในเรื่องค่านิยม (Values) เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพ อำนาจ และ ทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยมีมุ่งหมายเอาชนะคู่กรณี ซึ่ง การปะทะกันของคู่กรณีนั้น มีตั้งแต่ ๑ คน หรือมากกว่า ที่มีเป้าหมาย ค่านิยม และอุดมการณ์ที่เข้ากันไม่ได้ ทั้งหมดที่ได้นำเสนอมานี้ ทำให้ทราบได้ชัดขึ้นว่า หากปล่อยให้ความขัดแย้งเกิดขึ้น โดยไม่เข้าไปจัดการ ความขัดแย้งดังกล่าวนั้นสามารถขยายเป็นความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ

^{๑๐} เจมส์ โค และคณะ, คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๑๑} Galtung Johan, *Peace: Research, Action, Education Essays in Peace Studies : Volume 1.*, (Copenhagen: Ejlers, 1975), p. 81.

^{๑๒} Katz, Daniel and Kahn, Robert Louis, *The Social Psychology of Organizations*, 2nd ed., (New York: Wiley, 1978), p. 649-650.

^{๑๓} นพ ศรีบุญนาท, *พฤติกรรมองค์กร*, (กรุงเทพมหานคร: สุทรไพศาล, ๒๕๔๕), หน้า ๙๑.

ซึ่งในสังคมปัจจุบันที่มีปริมาณประชากรเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว ความขัดแย้งก็ย่อมมีมากขึ้นเป็นธรรมดา^{๑๔}

นักวิชาการไทยอีกท่านหนึ่งที่มองความขัดแย้งในมิติที่เป็นทางเลือก คืออาจารย์เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์^{๑๕} ได้เสนอไว้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลต้องตัดสินใจเลือกอย่างหนึ่ง โดยที่การเลือกนั้นอาจจะเต็มใจเลือกหรือจำใจเลือก ส่วนความต้องการตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่การเลือกนั้นอาจจะเต็มใจเลือกหรือจำใจเลือก ส่วนความขัดแย้งระหว่างบุคคล คือ สถานการณ์ที่ไปขัดขวางหรือสกัดกั้นการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งในการที่จะบรรลุเป้าหมายของเขา หรือการที่บุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องค่านิยม ความสนใจแนวความคิด วิธีการ เป้าหมาย

อรุณ รักธรรม^{๑๖} ได้เสนอความหมายเพิ่มเติมต่อความขัดแย้งในมิติของความกล้าหาญที่จำเป็นจะต้องแสดงท่าทีออกมา ต่อสิ่งที่เขาไม่เห็นพ้อง ด้วยในการแสดงทัศนคติของตนเองและกลุ่มตนออกมาให้เด่นกว่า คือ ท่านได้นำเสนอไว้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง ลักษณะของความไม่เห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกหรือกลุ่มในองค์การ เกิดจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพวกเขาจะต้องมีส่วนร่วมในทรัพยากรที่จำกัดหรือในงานต่างๆ ความแตกต่างกันในสถานภาพ เป้าหมาย ค่านิยม การรับรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ ต่างก็จะแสดงทัศนคติของพวกเขาให้เด่นกว่าคนอื่น หรือความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง ซึ่งการแสดงทัศนคติของตนเองและกลุ่มของตนดังกล่าว

๒.๕ นิยามความขัดแย้งของนักการศาสนา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนายุคปัจจุบัน และได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพหนึ่งเดียวของประเทศไทย จากองค์การยูเนสโก ท่านให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า ความขัดแย้งมีสองมิติคือ ความขัดแย้งที่เป็นบวก และเป็นความสร้างสรรค์ มุมมองนี้ ได้นำไปสู่มิติเพื่อหาทางออก ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการทางพุทธศาสนามีการมองปัญหาต่างๆ ว่ามีวิธีคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก^{๑๗} ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านพุทธศาสนาของไทยอีกท่านหนึ่งซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรสันติศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำเสนอทัศนคติเพิ่มเติมในความหมายของความขัดแย้งไว้อีกสองแง่มุมว่า ความขัดแย้ง

^{๑๔} เสาวลักษณ์ สุดสวาท, การพัฒนาและความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๒.

^{๑๕} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อการสร้างสรรค์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อ แกรมมี่, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

^{๑๖} อรุณ รักธรรม, การพัฒนาองค์การเพื่อการเปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓) หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

^{๑๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), โยนิโสมนสิการ: วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.watnyanaves.net>, [๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘].

เป็นความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีความคิดเห็น ค่านิยม เป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกัน ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวอาจจะสะท้อนออกมาในรูปของความไม่รุนแรง หรือรุนแรงก็ได้^{๑๘}

กล่าวโดยสรุป ความขัดแย้ง คือ ความไม่เห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกหรือกลุ่มในด้านสถานภาพ เป้าหมาย ค่านิยม หรือการรับรู้ ทศนคติ ความเชื่อ^{๑๙} เป็นการสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หรือวิธีการที่ต่างกัน^{๒๐} เป็นสภาพการณ์ที่คนหรือกลุ่มคนเกิดความไม่เข้าใจกัน มีความรู้สึกไม่พึงพอใจ หรือคับข้องใจที่จะปฏิบัติงาน มีเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกัน และพยายามที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ความขัดแย้งจึงเป็นความรู้สึกหรือปฏิกิริยาไม่เป็นไปในทางเดียวกัน รวมทั้งการต่อสู้เพื่อทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด หรือการที่ฝ่ายหนึ่งรุกล้ำหรือขัดขวางการกระทำอีกฝ่ายเพื่อให้เป้าหมายของตนบรรลุผล นอกจากนี้ ความขัดแย้งยังสามารถจัดระดับที่แตกต่างกันตามการพัฒนา โดยแยกเป็น ๓ ระดับ อันควรมีการอ้างอิงถึงคือ

๑. ความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่ (Latent Conflicts) หมายถึง สภาพการณ์ของความขัดแย้งที่มีแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้ง ยังซ่อนตัว และครูกกรุ่นอยู่ในจิตใจ หรือภายนอกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งความขัดแย้งชนิดนี้ไม่มีลักษณะที่ปรากฏอย่างชัดเจน

๒. ความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้น (Emerging Conflicts) หมายถึง ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งคู่กรณีอาจมีความตึงเครียดที่เห็นได้อย่างชัดเจน แต่อาจจะยังไม่จำเป็นต้องมีการโต้เถียงกัน การเจรจา หรือการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๓. ความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว (Manifest Conflicts) หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว จนเจอกับสภาพความขัดแย้งที่ไม่มีทางออก^{๒๑}

ความขัดแย้งทั้ง ๓ ประการหากเราไม่สามารถที่จะวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจนว่า “ความขัดแย้ง” ที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะนั้น เป็นความขัดแย้งชนิด เกี่ยวข้อง หรือมีความสัมพันธ์กันอย่างไร จะทำให้เกิดความยุ่งยากในการแก้ไข และการแก้ไขอาจจะลุกลามไปสู่ความขัดแย้งในมิติอื่นๆ ได้

๒.๖ ธรรมชาติของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นในทุก ๆ สังคมของมนุษย์ เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่ไม่ลงรอยกัน เป็นลักษณะของความไม่เห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกหรือกลุ่มในองค์กร เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่มีทัศนคติที่เป็นอริต่อกัน พยายามขัดขวาง และอาจจะนำมาซึ่งพฤติกรรมในรูปแบบที่ทำร้าย ทำร้าย ความขัดแย้งนี้ได้มีนักวิชาการสรุปออกเป็นประเภทด้วยกัน กล่าวคือ

^{๑๘}ดูรายละเอียดในพระมหาพรหมชา ฒมหาโส, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี่, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒-๒๓.

^{๑๙}อรุณ รักธรรม, ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเฉพาะระดับเขต. เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม, สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538.

^{๒๐}เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์ (กรุงเทพมหานคร: เลิฟ แอนด์ ลิฟ เพรส จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๔๕.

^{๒๑}วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้งหลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, (ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

๑) **ความหมายของความขัดแย้งในแง่บวก** หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดในเชิงสร้างสรรค์ และก่อให้เกิดผลดีต่อตัวเอง องค์กร และสังคม เป็นเครื่องมือป้องกันความเฉื่อยชาและกระตุ้นความสนใจ ความขัดแย้งอาจแสดงให้ทราบถึงเอกลักษณ์ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความสมานฉันท์ การท้าทายและพลังกลุ่ม และแนวคิดเชิงสร้างสรรค์นั้น เป็นแนวคิดใหม่ซึ่งมองว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็นขององค์กรเป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในองค์กรเพราะจะทำให้

1) สมาชิกในองค์กรได้รับการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ และพบแนวทางในการทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) สมาชิกในองค์กรได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3) ก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่ม

4) องค์กรได้มีการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น

5) องค์กรมีการปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

6) มีการเลือกตัวแทนที่เข้มแข็งมีความรู้ความสามารถมาเป็นผู้นำ

7) ได้มีการระบายข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มซึ่งเก็บกดไว้เป็นเวลานาน^{๒๒}

๒) **ความหมายของความขัดแย้งในแง่ลบ** หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสีย คือ ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการด่ากัน การทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน^{๒๓} เกิดการข่มขู่เพื่อที่จะทำให้เห็นว่าฝ่ายตนเข้มแข็ง การข่มขู่เหล่านี้ทำให้อีกฝ่ายข่มขู่โต้ตอบกลับมา ทำให้เกิดความตึงเครียดอย่างใหม่ ซึ่งเพิ่มเข้าไปในความขัดแย้ง เกิดสถานการณ์ขัดแย้งที่แต่ละฝ่ายมองเห็นมากกว่าที่จะถูกกำหนดโดยสถานการณ์ที่เป็นจริงในการมองสภาพของความขัดแย้งนั้น แต่ละฝ่ายมักจะมองเห็นว่าฝ่ายตรงข้าม^{๒๔} ดังนั้น หากปล่อยให้ยืดเยื้ออาจเป็นอันตรายต่อหน่วยงาน กล่าวคือทำให้สมาชิกในองค์กรเกิดความรู้สึกเครียด เหนื่อยหน่าย หหมดกำลังใจ ท้อแท้ ส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ทำให้ผลผลิตขององค์กรลดลง^{๒๕}

สรุปได้ว่าธรรมชาติของความขัดแย้งมี ๒ ประเภท คือ ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ แต่ถึงอย่างไร ขึ้นชื่อว่าความขัดแย้งไม่ให้เกิดมีขึ้นเสียจะดีกว่า เพราะความขัดแย้งล้วนออกมาจากจิตใจที่มีความโลภของมนุษย์ที่ไม่เท่ากัน ความขัดแย้งเป็นเหตุให้ก่อความเดือดร้อนต่อบุคคลอื่น กลุ่มอื่น ในลักษณะที่รื้อให้อีกฝ่ายแก้ไขและระเบิดอารมณ์ใส่กัน หรือมีท่าทีที่จะนำมาซึ่งการตอบโต้กัน

^{๒๒} ตรียาพรรณ สุภามณี, วิภาดา คุณาวิฑิตกุล และอรพรรณ พุมอาภรณ์, “ความขัดแย้ง การจัดการกับความขัดแย้ง และการรับรู้ค่าของงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่”, *พยาบาลสาร* 26, 2539: 40 – 54.

^{๒๓} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, *พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง*, (กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี่, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒-๒๓.

^{๒๔} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, *ความขัดแย้ง: การบริหารเพื่อการสร้างสรรค์*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อ แกรมมี่, ๒๕๔๐), หน้า ๗๒-๗๕.

^{๒๕} ตรียาพรรณ สุภามณี, วิภาดา คุณาวิฑิตกุล และอรพรรณ พุมอาภรณ์, “ความขัดแย้ง การจัดการกับความขัดแย้ง และการรับรู้ค่าของงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่”, *พยาบาลสาร* 26, 2539: 40 – 54.

๒.๗ ประเภทของความขัดแย้ง

ประเภทของความขัดแย้ง ได้มีนักวิชาการ เช่น จอห์น แมคคอนแนล^{๒๖} และคริสโตเฟอร์ มัวร์^{๒๗} เป็นต้น ได้สรุปชี้ว่าคนเราที่ขัดแย้งกันนั้นจะขัดแย้งกันไม่ประเด็นใดก็ประเด็นหนึ่งในจำนวน ๕ ประเด็นนี้ คือ

๑. **ขัดแย้งกันด้านข้อมูล (Data Conflict)** ได้แก่ ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน เข้าใจผิดในข้อมูล ขาดการสื่อสารหรือสื่อสารไม่ชัดเจน

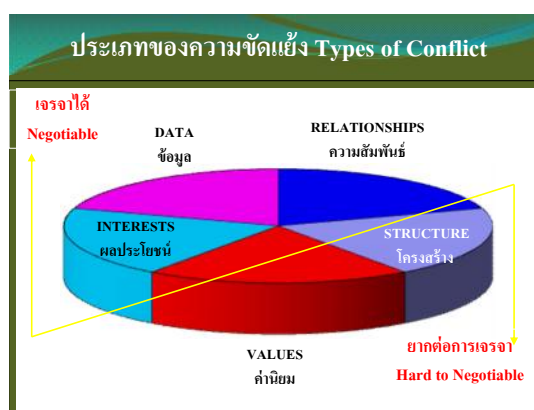
๒. **ขัดแย้งกันด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict)** ได้แก่ ขัดแย้งกันทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุหรือสิ่งต่างๆ ที่ปรารถนาและต้องการ เช่น อำนาจ หน้าที่

๓. **ขัดแย้งกันด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict)** ได้แก่ บุคลิกภาพและพฤติกรรมหรือวิธีในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน

๔. **ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict)** ได้แก่ ขัดแย้งเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ กฎเกณฑ์กติกาและขาดความยุติธรรม

๕. **ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม (Value Conflict)** ได้แก่ ศาสนา โลกทัศน์ ความเชื่อ วัฒนธรรม พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ และการให้ความสำคัญที่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว ความขัดแย้งสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทหลัก กล่าวคือ ความขัดแย้งภายใน (Internal Conflict) อันได้แก่ ความขัดแย้งในแง่ความความคิด ความรู้สึก คุณค่า และรสนิยมที่แตกต่าง และความขัดแย้งภายนอก (External Conflict) อันได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์ ผลประโยชน์ ข้อมูล โครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกัน

แผนภูมิที่ ๒.๑ ภาพแสดงระดับความยากง่ายในการแก้ไขความขัดแย้ง^{๒๘}

^{๒๖}จอห์น แมคคอนแนล อังใน จินตนา ยูนิพันธ์ และลลิต ศรีทรัพย์นันต์, (การจัดการศึกษาทางการพยาบาลกับคุณภาพบัณฑิต, วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนราธิวาส, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓-๓๗.

^{๒๗}Christopher Moor, *The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict*, 2nd ed., (San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers, 1996), pp. 60-61.

^{๒๘}วินชัย วัฒนศัพท์, เอกสารประกอบการสอนประกอบวิชา ทฤษฎีความขัดแย้ง, ณ ห้องเรียนสันติ ๒๐ ตุลาคม ๕๘.

๒.๘ สาเหตุของความขัดแย้ง

สาเหตุหรือต้นตอของความขัดแย้งนั้น ได้มีนักวิชาการหลายฝ่ายได้อธิบายหรือให้เหตุผลที่น่ารับฟังไว้หลากหลาย กล่าวคือ ท่านศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี^{๒๙} และท่านศาสตราจารย์ นพ.วันชัย วัฒนศัพท์^{๓๐} ได้ชี้ให้เห็นว่า รากเหง้าแห่งความขัดแย้งมี ๓ ประเด็น กล่าวคือ วิธีคิดเชิงอำนาจ คือ กฎหมายตอบสนองต่อผู้ที่อยู่ระดับบนโดยไม่ได้ใส่ใจกับคนระดับล่าง ความอ่อนแอเชิงสถาบัน คือ สถาบันเกิดปัญหาความน่าเชื่อถือ ขาดความเข้มแข็ง ทำให้ขาดภูมิคุ้มกัน และการพัฒนาประเทศแบบวัตถุนิยม และทุนนิยม ทำให้เกิดการสะสมและความต้องการไม่จำกัด

ศาสตราจารย์ ดร.เทียนฉาย กีระนันทน์^{๓๑} และศาสตราจารย์ ดร. จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์^{๓๒} ตั้งข้อสังเกตว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งตามแนวคิดของนักทฤษฎีกลุ่มนี้ คือ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อำนาจทางการเมือง ความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกัน การมีค่านิยมที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมต่างกัน การมีภูมิลำเนาที่ต่างกัน การมีชาติพันธุ์ที่ต่างกันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เจมส์ โค (James Kho) และคณะที่มองว่า ความขัดแย้งมักจะเกิดจากการที่มีมุมมองต่อข้อมูลที่แตกต่างกัน การมีทัศนคติตายตัว ระบบค่านิยมที่แตกต่างกัน ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และผลประโยชน์^{๓๓}

ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งก็คือ “ปัญญาธรรม” ซึ่งหมายถึงธรรมที่ทำให้เกิดความเ็นซ้า หรือทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งมี ๓ ประการ กล่าวคือ “ตัณหา มานะ และทิฏฐิ” ธรรมะทั้ง ๓ ประการนี้จัดได้ว่าเป็นกิเลสฝ่าย “อกุศลธรรม” ที่จะสร้างมายาภาพให้เกิดขึ้นในสภาพจิตของแต่ละคน เพราะว่าเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ถูกความอยากมีอยากเป็น (ตัณหา) ความเยอหยิ่งถือตัว (มานะ) และการถือเอาความคิดของตนเองเป็นที่ตั้งโดยไม่ได้สนใจ หรือให้ความใส่ใจต่อความคิดคนอื่น (ทิฏฐิ) ก็จะทำให้มนุษย์แต่ละคน แต่ละกลุ่ม แต่ละชุมชน แต่ละสังคม เกิดความคิดแย้งจนยากที่จะหาทางออก แต่เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์พยายามที่จะทำลายมานแห่งตัณหา มานะ และทิฏฐิได้แล้ว สันติสุขก็จะเกิดขึ้นได้ง่าย^{๓๔}

ผู้วิจัยเห็นว่า จากมิติของนักวิชาการทำให้เห็นว่าความขัดแย้งมีหลายสาเหตุ โดยแยกเป็นสาเหตุที่มาจากภายในจิตใจ และสาเหตุที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก โดยได้แสดงสะท้อนผ่านออกมาทางด้านด้านความคิด ด้านความรู้สึก ด้านพฤติกรรม ภายในตัวปัจเจกบุคคลเอง และ

^{๒๙} ประเวศ วะสี, “ต้นตอความขัดแย้ง”, ผู้จัดการ, (๓๐ มกราคม ๒๕๕๕): ๗.

^{๓๐} วันชัย วัฒนศัพท์, ความหมายและความสำคัญของการจัดการความขัดแย้งในเรื่องนโยบายสาธารณะ, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, มปป.), เอกสารอัสสัณา, หน้า ๙-๑๓.

^{๓๑} เทียนฉาย กีระนันทน์, “อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคม”, สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง, (วลัย อารุณี บรรณาธิการ) (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๙๙.

^{๓๒} จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, หน้า ๕๕.

^{๓๓} เจมส์ โค, คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท, (วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ แปล) (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕), หน้า ๒๐.

^{๓๔} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒-๒๓.

ที่ส่งผ่านออกมาภายนอก เช่น การกระทำบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยการ พุดจาหยาบคาย หรือดูหมิ่น เหยียดหยาม^{๓๕}

๒.๙ วิธีการหรือรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้ง

นักวิชาการหลายท่านมองว่าความขัดแย้งทางสังคมไม่อาจกำจัดให้หมดไปได้ ความขัดแย้งไม่ใช่ปัญหา เป็นสิ่งที่ต้องมีโดยธรรมชาติ แต่ปัญหาที่ควรจะคิดกันอยู่ที่การบริหารจัดการที่จะ ทำอย่างไรให้ความขัดแย้งนั้นสามารถควบคุมได้ต่างหาก การจะแก้ปัญหาคือความขัดแย้งให้หมดไป จากสังคมเลยคงเป็นไปได้ ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ดำรงอยู่ทั่วไปเป็นเรื่อง ธรรมดา และฝังรากลึกอยู่ในสังคม ดังนั้น ปัญหาของมนุษย์จึงมิใช่การขจัดความขัดแย้งให้หมดสิ้น ไป เพราะเป็นไปได้ไม่ได้ในทางปฏิบัติ^{๓๖} ดังนั้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมควรควบคุมได้ด้วยวิธีของ การประนีประนอม^{๓๗} นี่ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของการพยายามหาทางออกในการแก้ไขความขัดแย้ง

วิธีการหรือรูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้ง ส่วนใหญ่ที่ปรากฏเห็นในสังคม คือ

๑. **การผ่อนปรนเข้าหากัน หรือ การสมานลักษณะ (Accommodation)** กล่าวคือ การผสมผสานค่อยเป็นค่อยไป เป็นการประนีประนอมหรือผ่อนปรนปรับตัวเข้าหากัน หลังจากความ ขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นแล้ว^{๓๘}

๒. **การกลืนกลาย (Assimilation)** เป็นกระบวนการที่ผสมผสานกลมกลืนในเรื่อง ทักษะคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม จนรู้สึกว่าเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มเป็นอันเดียวกัน แนวความคิดนี้ดู เหมือนจะใกล้เคียงกับแนวคิดของกลุ่มนักทฤษฎีอินทรีย์ที่ว่า สังคมเป็นสิ่งเดียวกัน (Organism) ซึ่ง หมายถึงส่วนประกอบของอินทรีย์ต้องผสมกันสนิท ผสมกลมกลืน (Harmony) จะขัดแย้งกันเอง ไม่ได้ สมาชิกของอินทรีย์ต้องยอมเสียสละสิทธิและสวัสดิการส่วนบุคคลเพื่อกลุ่ม มนุษย์เป็นสมาชิก ของอินทรีย์ไม่เท่าเทียมกัน ก็ขึ้นอยู่กับว่าใครทำหน้าที่สำคัญแค่ไหนในอินทรีย์^{๓๙}

๓. **ความร่วมมือ (Co-operation)** เป็นการทำร่วมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้น ไป เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๔๐}

๔. **ความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus)** เป็นกระบวนการที่คล้ายคลึงกับการร่วมมือ แต่การตกลงเห็นพ้องต้องกันนั้นต้องเป็นเอกฉันท์

^{๓๕} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความ ขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี่, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓-๒๕.

^{๓๖} ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม, หน้า ๑๙.

^{๓๗} คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson13/ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.htm>, (๑๐ มีนาคม ๒๕๕๘).

^{๓๘} ฌองส์ เล็งประชา, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๗๘.

^{๓๙} Otto Gierke. *Political Theories of the Middle Age* (Cambridge : Cambridge University Press, 1927), pp. 27-28.

^{๔๐} ฌองส์ เล็งประชา, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๗๗.

วิธีการแก้ไขความขัดแย้ง อาจถูกนำมาเป็นช่องทางหรือเครื่องมือ สร้างผลประโยชน์ในเชิงอำนาจได้ กล่าวคือ ใช้ความขัดแย้งเป็นเครื่องมือหรือเส้นทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ (Road to Achievement) เป็นการใช้ความรุนแรง (Violence) ก็เพื่ออำนาจที่มากขึ้นและเด็ดขาด แต่สำหรับผู้ที่ยอ่อนแอ (The Weak) หรืออาจใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องวัดสถานการณ์ ความรุนแรง (Violence) และเป็นสัญญาณเตือนภัย (Warning Signal) และอาจใช้ความรุนแรง (Violence) อาจนำมาซึ่งความรู้สึกที่เป็นหนึ่งเดียวหรือสามัคคีของมวลชน (Solidarity)^{๕๑} กล่าวโดยสรุป วิธีการหรือทางออกของความขัดแย้งที่เป็นแนวทางปฏิบัติในสังคมปัจจุบันมีหลายแนวทาง แตกต่างกันไป ตามแต่สภาพของชนชั้นในแต่ละประเทศนั้น ๆ กล่าวคือ

๑. ยกเลิกชนชั้น ยกเลิกกรรมสิทธิ์ เพราะมองว่าความขัดแย้งเกิดจากการจัดสรรทรัพยากรหรือผลประโยชน์ที่ได้รับเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียมกัน มีอิทธิพล และมีอำนาจมากย่อมได้รับส่วนแบ่งมาก จึงนำไปสู่ความกดดันและความขัดแย้ง การยกเลิกกรรมสิทธิ์จึงช่วยแก้ไขความขัดแย้งในสังคมได้^{๕๒}

๒. การควบคุมอำนาจ คือ การควบคุมความขัดแย้ง กล่าวคือ เมื่อเกิดความขัดแย้งแล้ว สิ่งที่ทำให้การเจรจามีปัญหานั้น ก็เพราะเหตุว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีอำนาจมักจะใช้อำนาจที่เหนือกว่า (Power Over) กับผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า จนทำให้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งนั้น เป็นไปด้วยความยากลำบาก^{๕๓}

๓. จัดความขัดแย้งด้วยกฎระเบียบ กติกา คือ การใช้กฎระเบียบข้อบังคับเป็นแกนหลักควบคุมสังคม^{๕๔} เช่น ควบคุมโดยกฎหมาย (Laws) ควบคุมโดยกฎระเบียบข้อบังคับ (Rules)^{๕๕}

๔. หลีกเลี่ยงการแข่งขัน คือ หลีกเลี่ยงการขัดแย้ง เพราะการแข่งขันเป็นสาเหตุหนึ่งของความยากจน ความเสื่อมทางจิตใจ^{๕๖}

๕. ลดความไม่เสมอภาคด้วยการกระจายรายได้ เช่น การขยายหรือเปิดโอกาสในการครอบครองกรรมสิทธิ์ในวัตถุต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องรายได้ เช่น ระบบจัดเก็บภาษีอากรเพื่อมาเฉลี่ย

^{๕๑} คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, **ทฤษฎีของการจัดช่วงชั้นทางสังคม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.tjanews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=1914&Itemid=56&lang \(๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘\).](http://www.tjanews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=1914&Itemid=56&lang (๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘).)

^{๕๒} คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, **ทฤษฎีของการจัดช่วงชั้นทางสังคม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson9/ทฤษฎีของการจัดช่วงชั้นทางสังคม.html \(๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๘\).](http://www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson9/ทฤษฎีของการจัดช่วงชั้นทางสังคม.html (๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๘).)

^{๕๓} Peter T. Coleman "Power and Conflict", in **The Handbook Conflict Resolution: Theory and Practice**, Morton Deutsch and Peter T. Coleman (Editors), (San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2000), p. 108-128.

^{๕๔} พิศวง ธรรมพันทา, **สังคมวิทยาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๕๓-๕๕.

^{๕๕} ณรงค์ เล็งประชา, **มนุษย์กับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๒-๑๓๓. และ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^{๕๖} Charles Gide and Charles Rist, **A History of Economic Doctrines** (London: George G. Harrap, 1964), p. 266.

คนมีรายได้น้อย การจัดสวัสดิการคนชราหรือตงงานการ^{๔๗}

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า นักวิชาการบางท่านได้เสนอรูปแบบและแนวทางในการจัดการความขัดแย้งที่แปลกและน่าสนใจในเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นแนวทางที่เข้าใจง่ายและมีเหตุผลที่จะปฏิบัติให้สำเร็จผลได้ง่าย อีกทั้งยังเป็นแนวทางที่สังคมปัจจุบันเลือกปฏิบัติและน่าสนใจ กล่าวคือ^{๔๘}

- ๑) การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง
- ๒) การเจรจาแก้ปัญหาอย่างไม่เป็นทางการ
- ๓) การเจรจาต่อรอง
- ๔) การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลาง
- ๕) วิธีการตัดสินปัญหาข้อพิพาทของผู้บริหาร
- ๖) อนุญาโตตุลาการ เป็นกระบวนการที่คู่ขัดแย้งสมัครใจที่จะขอร้องให้บุคคลที่สามที่เป็นกลาง
- ๗) กระบวนการทางศาล
- ๘) กระบวนการออกกฎหมาย
- ๙) วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรืออหิงสา

จะเห็นได้ว่า วิธีการจัดการความขัดแย้งมีแนวทางในการจัดการที่แตกต่างกันออกไป ง่ายไปหายาก ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะสามารถนำมาสู่จัดการความขัดแย้งในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของนักวิชาการอีกหลายท่านที่เสนอเพิ่มเติมในแนวทางปฏิบัติ คือ ให้ความสำคัญต่อการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนต่อเนื่อง (Articulate Communication) การสร้างเป้าประสงค์ หรือค่านิยมร่วม (Build a superordinate Goal) ในการพิจารณาธรรมชาติของความเป็นอิสระซึ่งกันและกัน (Examine the nature of Independence) พร้อมทั้งจะเสี่ยง (Take Risk) การจำกัดขอบเขตในสิ่งที่ทำสำเร็จแล้ว (Confine to fail accomplish) การสร้างความเชื่อมั่นร่วมกัน (Build Mutual Trust) ความสมดุลงูกต้องในการจูงใจ (Legitimize complex Motivation) และการสร้างความเห็นอกเห็นใจ (Build Empathy)^{๔๙}

๒.๑๐ แนวคิดการแก้ไขความขัดแย้งด้วยหลักสารานิยธรรม

พุทธสันติวิธี คือ รูปแบบของแนวคิด และปฏิบัติการของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการหาทางออกเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักธรรมไว้มากมาย ขึ้นอยู่กับเราหรือสังคมจะนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน กระแสแนวคิดเรื่องการศึกษาสันติวิธีปรากฏเป็นรูปธรรมขึ้นเนื่องจากความเคลื่อนไหวขององค์การสหประชาชาติที่มีความสำคัญมากต่อมนุษยชาติคือการรณรงค์เพื่อสันติภาพที่เป็นสากล และมองหาแนวทางการใช้สันติวิธีในการแก้ไข

^{๔๗} กลุ่มวิทยาลัยครูใต้, ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๒๓-๑๒๕.

^{๔๘} Moor, W. Christopher, *The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict*, 3rd ed., (San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers, 2003), p. 5-16.

^{๔๙} ทองหล่อ เดชไชย, *ทักษะการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหาร: การจัดการและแก้ไขความขัดแย้ง*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.pncc.ac.th>, [๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

ปัญหาความขัดแย้งในมิติทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอนำเสนอหลักสาราณียธรรมเป็นชุดเครื่องมือหลักหรือเป็นแกนแห่งพุทธวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งทางสังคม ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑๑ ความเป็นมาของหลักสาราณียธรรม

ในพระไตรปิฎกคือคัมภีร์สำคัญของพระพุทธศาสนา ได้ระบุเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ อันเป็นเหตุที่มาของคำสอนแห่งสาราณียธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน กล่าวคือ พระพุทธเจ้าทรงยกเมตตาเป็นแกนกลางในการแก้ไขความขัดแย้ง ทรงแสดงสั่งสอนพระภิกษุสงฆ์ เมื่อหมู่สงฆ์เกิดปัญหา การทะเลาะวิวาท อย่างกรณีของภิกษุโกสัมพี โดยมีนัยยะโดยย่อ ความว่า

“พวกบรรดาภิกษุ ไม่ปรารถนาปรับความเข้าใจกัน ไม่ทำความปรองดองกัน ไม่ปรารถนาความปรองดองกัน” พระพุทธองค์ทรงวินิจฉัยโดยการตั้งคำถามกับภิกษุเหล่านั้นว่า ขณะที่เกิดเหตุทะเลาะวิวาทนั้น “เธอทั้งหลายได้ตั้งมั่นเมตตาทายกรรม ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรม และตั้งมั่นเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง บ้างหรือไม่” ภิกษุเหล่านั้นตอบปฏิเสธ มิได้กระทำด้วยความตั้งมั่นดังกล่าว พระพุทธเจ้าจึงชี้ให้เห็นว่า ก็เพราะเหตุที่ภิกษุไม่ตั้งมั่นในเมตตาต่อกันทางกาย วาจา ใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง จึงเป็นเหตุให้ทะเลาะ เบาะแว้งกัน ทำร้ายกันด้วยวาจา เป็นการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ทำให้เกิดความทุกข์^{๕๐} หลักสาราณียธรรมเป็นธรรมที่ช่วยลดความบาดหมาง ลดการทะเลาะ ลดการวิวาทกันเป็นธรรมชั้นยอด ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายส่วนอันเป็นสูงสุดเป็นที่ยึดกุมเรือนยอด แม้ฉันทิภฏฐิอันไกลจากกิเลสที่เป็นข้าศึกเป็นนียยานิกธรรม นำบุคคลผู้ทำตามนั้นออกไป เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้ ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน เป็นธรรมชั้นยอดที่ยึดกุมสาราณียธรรม ๖ ประการนี้”^{๕๑}

นัยยะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเรื่องราวในภณทนต์สูตร ที่พระองค์ตรัสเหตุแห่งความบาดหมางไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ในทิศใด ภิกษุทั้งหลายเกิดความบาดหมางกัน ทะเลาะ วิวาทกัน ใช้หอกคือปากทิ่มแทงกันอยู่ ทิศนี้ แม้เพียงคิดก็ไม่เป็นที่สำราญแก่เราไม่จำเป็นต้องพูดถึงการไป ส่วนในทิศใด ภิกษุทั้งหลายพร้อมเพรียงกัน ซื่นซมกัน ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือนน้ำนมกับน้ำ มองกันด้วยนัยน์ตาที่เปี่ยมด้วยความรักอยู่ ทิศนี้ แม้ไปเยือนก็เป็นที่สำราญแก่เรา ไม่จำเป็นต้องพูดถึงการคิดในเรื่องนี้^{๕๒} ดังนั้น หลักสาราณียธรรมที่มีหลักเมตตาเป็นหลักธรรมที่เป็นแกนกลาง เป็นหลักการที่นำมาซึ่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง คือทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อการไม่ทะเลาะวิวาทกัน เพื่อความสามัคคีปรองดองกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นมี ๖ ประการ คือ เมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม การแบ่งปันลาภทั้งหลายที่ได้มาโดยชอบธรรม การรักษาศีล การมีอริยทฎฐิ^{๕๓}

^{๕๐}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙๐/๕๒๙.

^{๕๑}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙๒/๕๓๓.

^{๕๒}อง.ทก. (ไทย) ๒๐/๑๒๕/๓๗๑-๓๗๓.

^{๕๓}วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘.

๒.๑๒ ความหมายของหลักสาราณียธรรม

หลักสาราณียธรรม มีความหมายตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ธรรมเป็นเหตุที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรมว่านี่คือหลักสาราณียธรรม”^{๕๔} หลักสาราณียธรรม คือ ธรรมะที่จะนำใจของบุคคลให้ระลึกถึงกัน ผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยน้ำใจ ใจจึงมีความสำคัญยิ่งดังนี้ “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สิ่งทั้งหลาย สำเร็จมาแต่ใจ เพราะฉะนั้น หากว่าบุคคลใดมีใจผ่องใส จะพูดอะไรก็ตาม จะทำอะไรก็ตาม เพราะเหตุที่มีใจผ่องใส นั้น ความสุขย่อมจะติดตามเขาไปเหมือนเงาติดตามตัว”^{๕๕} ในแง่ของหลักรัฐศาสตร์ หมายถึง หลักธรรมที่จะทำให้ประชาชนภายในชาติอยู่ด้วยความสามัคคี ทำให้ประเทศชาติเป็นเอกภาพ เป็นหน้าที่หรือปฏิบัติที่ประชาชนควรปฏิบัติต่อกันในสังคม^{๕๖}

นอกจากนี้ หลักสาราณียธรรม ยังหมายความถึงสภาวะการแสดงไมตรีและความหวังดี ต่อเพื่อนมนุษย์ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน, ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน, การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน, การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน, การมีความประพฤติสุจริตตั้งมรรคารักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ, การเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ^{๕๗}

๒.๑๓ องค์ประกอบของหลักสาราณียธรรม

หลักสาราณียธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน คือทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อการไม่ทะเลาะวิวาทกัน เพื่อความสามัคคีปรองดองกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นมีรายละเอียดหรือองค์ประกอบ^{๕๘} ดังต่อไปนี้

๑. **เมตตากายกรรม** หลักธรรมในข้อนี้เป็นการประพฤติที่เหมาะสมที่ควร เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพแก่คนรอบข้าง เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เกื้อกูลกัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. **เมตตาวจีกรรม** ใช้วาจาคำพูดที่เป็นสัมมาทิวติ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ศรัทธา และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

^{๕๔}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙๒/๕๓๑.

^{๕๕}ช.ธ. (ไทย) ๒๕/๒/๒๔.

^{๕๖}พระมหาธรรมวราจา อริยธมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”, **วิทยานินพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้าบทคัดย่อ.

^{๕๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: เอส. รินดิง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๓-๒๓๔.

^{๕๘}วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘.

๓. **เมตตาตามโนกรรม** มีความปรารถนาดี ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความ สงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔. **การแบ่งปันลาภทั้งหลายที่ได้มาโดยชอบธรรม** ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความ สงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกันเพื่อความสามัคคีกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕. **รักษาศีล** ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ถูกต้อนหาและทิวฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อการมี สมานีเสมอกันกับเพื่อน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันเพื่อ ความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖. **มีอริยทิวฐิ** มีความเห็นไปในทางที่ถูกที่ควร เป็นธรรมที่นำมาเพื่อความสิ้นทุกข์ แก่ผู้ปฏิบัติตาม ข้อนี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อ ความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๕๔}

๒.๑๔ ขั้นตอนและวิธีการของการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม

สาราณียธรรม คือ หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ เมตตากรุณา กตัญญู กตเวทิตะ และสามัคคี ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหน้าที่หรือข้อปฏิบัติที่ประชาชนควรปฏิบัติ ต่อผู้อื่นในสังคม มีวิธีการหรือขั้นตอนที่ประมวลเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

๑) **เมตตากายกรรม** คือ การแสดงออกถึงความเมตตาทางกายแก่เพื่อนในสังคม เดียวกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือกิจธุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยา สุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง กล่าวคือ

๑. การปฏิบัติทางกายด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล

๒. แสดงอาการกิริยาสุภาพต่อกัน เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

โดยสรุปก็คือ การไม่ระราน หรือทำให้คนอื่นเดือดร้อนด้วยการกระทำของเรา อยู่ใน หลักของศีล ๕ ที่เกี่ยวข้องด้านกายกรรมโดยตรงมีศีลข้อที่ ๑ ข้อที่ ๒ และข้อที่ ๓ ตามลำดับโดย ไม่เลือกปฏิบัติเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นสำคัญ

๒) **เมตตาวาจกรรม** คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปรารถนาดีต่อกันทางวาจา ต่อ เพื่อนร่วมสังคมประเทศชาติเดียวกัน เช่น การช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำสั่งสอนตักเตือน ในทางที่ถูกที่ควรด้วยความปรารถนาดี กล่าววาจาสุภาพ เป็นประโยชน์ อ่อนหวานทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง กล่าวคือ

๑. กล่าววาจาที่สุภาพต่อกัน ไม่กล่าวร้ายหรือพูดคำหยาบ

๒. แนะนำ หรือ บอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน ตักเตือนด้วยความหวังดี

๓. พูดถึงกันด้วยความเคารพ ให้เกียรติ

โดยสรุปก็คือ การกล่าววาจาที่สุภาพต่อกัน ไม่กล่าวร้ายหรือพูดคำหยาบ บอกสิ่งที่เป็น ประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี พูดถึงกันด้วยความเคารพ รวมถึงมีการสำรวจ ทางวาจาให้เรียบร้อย ติงาม สามารถเรียกอีกอย่างว่า วชิสุจิริต อันสามารถขยายประกอบให้ชัดเจน

^{๕๔}วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘.

ขึ้นด้วย ๔ ประการ คือ สัจจวาจา (พูดจริง) อปิสฺสุณาวาจา (พูดไม่ส่อเสียด) สันหฺวาจา (พูดอ่อนหวาน) และ มันทภาสา (พูดด้วยปัญญา) วจิสฺสุจฺริต เป็นการกระทำทางวาจา อันเป็นการประพฤติดีทางวาจา ด้วยการพูดที่ไพเราะก่อให้เกิดคุณประโยชน์ พูดแล้วสบายกายสบายใจ ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระวังคิสะ ในตอนหนึ่งว่า “บุคคลพึงกล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รักที่ชนทั้งหลายชื่นชอบ ไม่พึงพูดหยาบคายต่อชนเหล่าอื่นพึงพูดแต่วาจาอันเป็นที่รัก”^{๖๐}

๓) **เมตตามโนกรรม** คือ การตั้งจิตเมตตาปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคม ร่วมหมู่คณะเดียวกัน มีจิตปรารถนาดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองกันในแง่ดี ไม่มีความระแวงสงสัยซึ่งกันและกัน กล่าวคือ

๑. จิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์

๒. มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

โดยสรุปก็คือ การปลูกสำนึกให้แก่จิตใจ ตั้งอยู่บนความเพียรพยายามในฝึกคิด ฝึกละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใสด้วย เมื่อขยายถึงความเมตตาทางด้านจิตใจ ๓ ประการ คือการเว้นจากมโนทุจริต ๓ กล่าวหรือเว้นความชั่วที่เกิดทางใจทั้งสามกล่าวคือ ๑) โลภอยากได้ของเขา ๒) พยาบาทปองร้ายเขา ๓) เห็นผิดจากคลองธรรม^{๖๑}

๔) **สาธารณโภคี** คือ การรู้จักแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย แม้ว่าจะเป็นสิ่งของเล็กน้อยแต่เป็นสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม ก็ไม่ควรหวงไว้แต่ผู้เดียว นำมาให้ได้มีส่วนร่วมบริโภคใช้สอยร่วมกัน กล่าวคือ

๑. แบ่งปันกันกินแบ่งกันใช้ให้คนอื่น

๒. การเสียสละให้ตกเป็นของกลางเพื่อการใช้สอยบริโภคร่วมกัน

โดยสรุปก็คือ การแบ่งปันกันกินแบ่งกันใช้ ให้ทุกคนรู้เรือนในชุมชนได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน รับของกินของใช้ไม่ควรมากเกินไป ให้เพียงพอต่อความต้องการของชีวิตและการใช้สอยเท่าที่จำเป็น ส่วนทรัพย์สินส่วนเกินอื่นที่ได้มาในภายหลังไม่ว่าจะเป็นลหุภรณ์หรือครุภรณ์ ก็ต้องสละเข้าไปเป็นของกลางเพื่อให้สังคมส่วนใหญ่ได้มีโอกาสได้ใช้สอยร่วมกัน ดังคำกล่าวในธรรมะจากพระไตรปิฎกว่า “ทพฺพมานอ ปิโย โหติ ผู้ให้ ย่อมเป็นที่รัก”^{๖๒} ผู้ให้ย่อมไม่ว่าจะให้ในลักษณะไหนก็ตาม แต่การให้ที่ประกอบไปด้วยกุศล ที่ดำเนินไปในทางแห่งความดี ผู้รับย่อมได้ทั้งความสุข ความสดชื่น และผู้ให้ก็ย่อมอิมมฺบุญ มือของผู้ให้จะอยู่เหนือมือผู้รับเสมอ แต่การให้ที่สมบูรณ์นั้นต้องประกอบด้วยปัญญา จึงจะได้อันสงสฺในบุญที่ทำ

๕) **ศีลสามัญญตา** คือ จะต้องมศีล มีความประพฤติเสมอเหมือนกับบุคคลที่ร่วมในสังฆมหมู่เดียวกัน ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ เคารพกฎเกณฑ์ระเบียบของสังฆม กล่าวคือ

๑. การประพฤติที่สุจริตดีงาม

^{๖๐} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๑๐.

^{๖๑} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๑๐.

^{๖๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๙๔/๓๕๙-๓๖๐.

^{๖๓} อ.ญ. (ไทย) ๒๒/๓๗/๔๔

๒. รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม

๓. ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสีย

โดยสรุปก็คือ ศีลสามัญญา คือ ความสม่ำเสมอโดยศีล^{๖๓} คือการประพฤติที่สุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่ชุมชนในหมู่บ้านหรือตำบลของตน มีความประพฤติสุจริต ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอา راحتเอาเปรียบผู้อื่น^{๖๔} คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล เข้าไปหาบริษัทใดๆ คือ ชัตตยบริษัท พราหมณ์บริษัท คฤหบดีบริษัทหรือสมณบริษัท เป็นผู้แก่กล้าไม่ก่อกวนเข้าไปหา คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงทำกาละ คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมเข้าถึง สุคติโลกสวรรค์^{๖๕} ระหว่างลูก หลาน สามี ภริยา อยู่ด้วยกันก็เป็นผาสุก พุดอะไร มีผู้เคารพเชื่อถือ^{๖๖}

๖) **ทิวฐิสามัญญา** คือ จะต้องมีความเห็นที่ตรงเสมอเหมือนกับผู้อื่นในสังคมเดียวกัน มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการที่จะนำไปสู่การขจัดปัญหา มิใช่เป็นความเห็นที่ก่อให้เกิดปัญหา ต้องยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มากแม้จะไม่ถูกใจก็ตาม กล่าวคือ

๑. เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน
๒. เห็นชอบร่วมกัน
๓. ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ
๔. ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล^{๖๗}

โดยสรุปก็คือ การยึดถือในหลักการ อุดมการณ์ และอุดมคติที่ร่วมกันหรือสอดคล้องไปกันได้ มีความเห็นเสมอกันมีการยอมรับในหลักการเดียวกัน ยอมรับนับถือความคิดเห็นของกันและ การสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น การดึงกลุ่มคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน^{๖๘} การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ปรีกษาหาหรือหรือการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกัน

^{๖๓}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), สารานุกรมธรรม: พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.84000.org, [๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

^{๖๔}สารานุกรมธรรม ๖: หลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.talk.mthai.com, [๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

^{๖๕}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๑/๒๒๘.

^{๖๖}สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, “ประมวลคำสอนจากคติธรรมคำสอนขององค์ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต” [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.onab.go.th/index.php?option, [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

^{๖๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๓-๒๓๔.

^{๖๘}พระมหาหรรษา ธมฺหาโส, “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์ กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗๘-๓๗๙.

ตรวจสอบ และเสนอความคิดเห็นเพื่อให้นโยบาย หรือโครงการมีความสมบูรณ์ และสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ทุกฝ่ายร่วมกันคิด รับผิดชอบ และตรวจสอบ^{๖๙}

๒.๑๕ หลักธรรมที่เกื้อหนุนต่อหลักสาราณียธรรม

หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนหรือส่งเสริมต่อการสร้างสันติภาพในชุมชน หรือมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสาราณียธรรมนั้น ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามีหลายหมวดธรรม เบื้องต้นขอยกหลักธรรมบางส่วนที่เห็นควรที่จะนำมาเป็นองค์ประกอบ และสอดคล้องใกล้เคียงกันกับหลักสาราณียธรรมที่เป็นแกนนำหลักสำคัญ ซึ่งสามารถแยกย่อย รายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑๕.๑ หลักพรหมวิหารธรรม

ในพระพุทธศาสนานั้น หลักธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือ ผู้ที่ประเสริฐ เรียกว่าพรหมวิหาร^{๗๐} ได้แก่ ผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางประดุจพระพรหม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่บุคคลควรปฏิบัติต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลผู้อยู่ในฐานะผู้ใหญ่^{๗๑} เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ และญาติผู้ใหญ่ ที่มีหน้าที่ในการดูแล ให้การอบรมสั่งสอน ชี้นำบุตรหลานและมีมิตรบริวาร ยิ่งถ้าเป็น นักบริหารที่จะปกครองคนได้จะต้องมีคุณธรรมที่เรียกว่าธรรมของผู้ใหญ่ คือมีทั้งความรัก ความสงสาร เอื้ออาทร และทำให้เป็นกลาง นั่นคือ การใช้อำนาจหน้าที่หรือใช้พระเดชมีพระคุณ ควบคุมการบริหาร^{๗๒} ดังนี้

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า ความจริงใจ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมดูได้จากสีหน้าที่บ่งบอก คือ ยิ้มแย้มแจ่มใสและดูจากการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีดียิ่งๆ ขึ้นไป

๒. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก ยามเห็นผู้อื่นมีความลำบากก็ทนอยู่ไม่ได้ ต้องแสดงออกมาด้วยการเข้าช่วยเหลือเจือจุน ด้วยความเต็มใจเสมอในทำนอง สุขก็สุขด้วย

๓. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จสมหวังของผู้อื่น ไม่แสดงความอิจฉาริษยาด้วยการทนดูทนเห็นคนที่เขาดีกว่าตัวไม่ได้ ดูได้จาก การไปแสดงความดีใจต่อบุคคลอื่นหรือชื่นชมต่อความสำเร็จของผู้อื่นโดยไม่ต้องบังคับใจ

^{๖๙} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๗๐-๓๗๔.

^{๗๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๕.

^{๗๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔.

^{๗๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖ - ๗๗.

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเขาบังคับชอบตนได้ดีแล้ว ความวางเฉยในเมื่อไม่อาจจะช่วยเหลือเขาได้ไม่ทับถมซ้ำเติมและเมื่อผู้อื่นผิดพลาดหรือได้รับความวิบัติ ไม่แสดงอาการสมน้ำหน้าเมื่อเขาพลาดเป็นต้น^{๗๓}

โดยสรุปก็คือ สังคมจะเกิดสันติสุขได้อย่างดีเยี่ยม ถ้ามนุษย์เราทุกคนยึดหลักธรรม คือ พรหมวิหารมาปฏิบัติ สังคมก็จะกลายเป็นสังคมที่มีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของสังคมที่มีความรักปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ปรารถนาให้ผู้อื่นมีทุกข์เดือดร้อน ให้พ้นทุกข์ หรือมีความพลอยยินดีที่ผู้อื่นได้ดี ไม่คิดอิจฉาริษยากัน และรู้จักวางเฉย ไม่ยินดียินร้าย เมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความวิบัติ โดยที่เราเองก็ช่วยอะไรไม่ได้ ก็ต้องปล่อยวางใจของเราเองด้วยปัญญา ตามพระพุทธพจน์ว่า “สัตว์โลก เป็นไปตามกรรม”^{๗๔} มนุษย์ผู้ปฏิบัติตามจะกลายเป็นผู้มีเมตตาธรรม เป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีภัย มีความรักใคร่สนิทสนม กลมเกลียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นผู้ที่มีกรุณาธรรม นำมาซึ่งการช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้ออาทรต่อกัน ไม่หนีเอาตัวรอด ความเดือดร้อน ความทุกข์ยากของผู้ร่วมงานผู้อยู่ในสังคมองค์การจะบรรเทาเบาบางลงอยู่ด้วยความมีน้ำใจ ผูกผันกันอย่างแนบแน่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นผู้ที่มีเมตตา นำมาซึ่งความโสมนัส ประีเปรมเอิบอิ่มใจ ยินดี สามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นผู้ที่มีอุเบกขาที่ทำความเข้าใจได้ว่า คนทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง ถ้าทำกรรมดีก็จะได้ผลตอบแทน ถ้าทำกรรมชั่วก็ได้รับผลชั่วตอบแทน^{๗๕}

๒.๑๕.๒ หลักชั้นดิธรรม

ชั้นดิธรรม หมายถึง หลักธรรมที่แสดงถึงความอดทนที่เกิดขึ้นจากการที่เราถูกกระทำโดยฝ่ายตรงข้าม เช่น การด่า การทำร้าย การกล่าวเสียดสี การหมิ่นประมาท เป็นต้น แต่เราเองก็ได้คำตอบ หรือกระทำร้ายตอบต่อคู่กรณีของเรา พระพุทธเจ้า และพระสาวกหลายรูปได้ชื่อว่า “เป็นนักขันติบุคคล” ดังจะเห็นได้จากกรณีที่น่ามาคันทิยาได้จ้างทาส และกรรมกรไปด่าพระพุทธเจ้าว่า “เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน” เป็นต้น แต่สิ่งที่พระพุทธเจ้าแสดงออกมาคือ “ความอดทน” ในขณะที่พระอานนทพยายามที่จะนิมนต์ให้พระองค์เสด็จไปที่อื่นเพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์ดังกล่าว พระองค์ได้ชี้ให้เห็นว่า “การหนี” ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง เพราะแท้ที่จริงแล้ว การหนีดังกล่าวไม่ได้มีเป้าประสงค์เพื่อที่จะหนี “คนอื่น” แต่เรากำลังหนี “ตัวเอง”

^{๗๓}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พระในบ้าน, (กรุงเทพมหานคร: คณาจารย์ธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๘-๙.

^{๗๔}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโ), หลักธรรมมาภิบาลและประมุขศิลป์, (กรุงเทพมหานคร: ชัยมงคลพรินตัง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๐.

^{๗๕}กรมการศาสนา, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนา เล่มที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๔๕๗.

ที่ไม่สามารถ “อดทน” ต่อคำดำได้^{๗๖} พระพุทธเจ้าตรัสพุทธจริยธรรม เรื่อง ขันติไว้ว่า “ขันติ คือ ความอดทน ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง...นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”^{๗๗} และ “ความอดทน กิริยาที่ อดทน ความอดกลั้น ความไม่ดุร้าย ความไม่เกรี้ยวกราด ความเข้มแข็งแห่งจิต นี้ เรียกว่า ขันติ”^{๗๘} ขันตินั้น มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การทำลายหรือแผดเผากิเลสให้มอดมลายไปใน สัพพาสวสูตร ดังมีข้อความว่า...ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้ว เป็นผู้อดทนต่อความหนาว ความร้อน ความหิว กระจาย เหลือบ ยุง ลม แดด และการรบกวนแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เป็นผู้อดกลั้นต่อคำหยาบ คำส่อเสียด เป็นผู้อดกลั้นต่อเวทนาทั้งหลาย”^{๗๙}

จากความหมาย และลักษณะของขันติธรรม เราจะเห็นได้ขันติธรรมเป็นหลักธรรมที่ช่วยป้องกันความขัดแย้งได้อย่างดีเยี่ยม เพราะผู้ประกอบด้วยความอดทน คือความอดกลั้นใด ย่อมเป็นผู้ไม่มีอาการผิดแปลก เป็นประหนึ่งว่าไม่ได้ยิน และไม่เห็นบุคคลผู้ด่าอยู่ด้วยอักษิณ ๑๐ หรือผู้เบียดเบียนอยู่ด้วยการฆ่า และการจองจำ เป็นต้น ย่อมทำไว้ในใจโดยความเป็นผู้เจริญ ขันติ ชื่อว่า ทมะ เพราะกำจัดและข่มความพยาบาทให้สงบ เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า อธิวาสนขันติ

ขันติจะก่อให้เกิดการไม่ทำการโต้ตอบ หรือโกรธตอบต่อกรรมชั่ว และคำพูดชั่วของชนเหล่าอื่น ข่มใจคือเป็นผู้ไม่ดุร้าย ไม่ปลุกน้ำตาให้เกิดขึ้นแก่ชนเหล่าอื่น แต่มีจิตใจเบิกบานและมีความสุขเพราะเอาชนะความโกรธนั้นได้ บุคคลที่มีขันติธรรมย่อมมีสภาพการข่ม คือปราบปรามบาปธรรม มีความพยาบาท ความเบียดเบียน ความถือตัว และความกระด้างเป็นเหตุ^{๘๐}

๒.๑๕.๓ หลักสามัคคีธรรม

สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญว่า “ธรรมอย่างหนึ่ง เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เกิดขึ้นเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” “ธรรมอย่างหนึ่ง” ดังกล่าวก็คือ “ความสามัคคี” จะเห็นว่า เมื่อใดก็ตามที่พระสงฆ์เกิดความพร้อมเพรียงกัน ชื่นชม ไม่วิวาทกัน การบาดหมางกัน การข่มชู่กัน การขับไล่กัน ย่อมไม่เกิดขึ้น อีกทั้งทำให้ประชาชนที่ยังไม่เลื่อมใสย่อมเลื่อมใส ส่วนผู้ที่เลื่อมใสแล้วก็จะเลื่อมใสกันมากยิ่งขึ้น พระพุทธเจ้าได้ “ยืนยันคุณสมบัติ” ของ “ความสามัคคี” ว่า ถ้าหากสังคมใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็สังคมสงฆ์ หรือสงฆ์คฤหัสถ์ก็ตาม เมื่อตั้งมั่นอยู่ใน “ป้อมสามัคคี” ดังกล่าว ก็จะเป็นเรื่องยากที่จะใครจะโจมตี หรือทำลายได้ นอกจากนั้นแล้ว ยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ใน “ป้อม” ได้รับความประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ “ชุมชน” หรือ “หมู่คณะ” ดังที่พระองค์ได้สรุปว่า “ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์นำสุขมาให้”

^{๗๖} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๕-๑๔๖.

^{๗๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๖๐.

^{๗๘} อภ.สง. (ไทย) ๓๔/๑๓๔๘/๓๓๗.

^{๗๙} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๔/๒๔.

^{๘๐} พระสิริมงคลจารย์, มงคลัตถทีปนี (ทุดิโย ภาคโค), พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๕.

หลักการสามัคคีเป็นพื้นฐานการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีที่มีผลานุภาพอย่างมาก เพราะว่ากระบวนการสันติวิธีจะ “ไร้ความหมาย” และ “ไร้ผลในเชิงปฏิบัติการ” อย่างสิ้นเชิงหากคู่กรณี หรือสังคมเป็นสังคมที่ “ไร้พลังของสามัคคี” ที่เป็นเช่นนี้เพราะพลังสามัคคีเป็น “ตัวแปร” และ “องค์ประกอบ” ที่สำคัญในการผลักดันกระบวนการ “สังคมแห่งความไร้ระเบียบ ความโกลาหล และยุ่งเหยิง” ไปสู่ “สังคมแห่งสันติ” พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างของการใช้แนวคิดสามัคคีประสานพระภิกษุที่มีความแตกต่างในแง่ของ “วรรณะ” “ลัทธิ” และ “ความคิด” ให้เกิดเป็น “สังคมสงฆ์” ขึ้นมา^{๑๑} จะเห็นว่า “หลักการสามัคคี” ในพระพุทธศาสนานี้เป็นประเด็นที่ยิ่งใหญ่และสำคัญอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากหลักฐานต่างๆ ที่ชี้ให้เราได้ประจักษ์แล้วข้างต้น ฉะนั้น หลักการนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญให้พระพุทธเจ้าได้ดำเนินแผนปฏิบัติการเชิงสันติวิธีเพื่อจัดการความขัดแย้งในบริบทต่างๆ

๒.๑๕.๔ หลักขรรวาสธรรม

หลักขรรวาสธรรม คือ หลักการแสดงออกซึ่งความซื่อสัตย์ และความจริงใจต่อบุคคลที่เรารู้จักถือเป็นรากฐานที่สำคัญ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน^{๑๒} การมีความซื่อสัตย์และความจริงใจ ให้แก่กันก็ย่อมจะทำให้เกิดความไว้วางใจ ความเชื่อใจระหว่างตนกับผู้ทำงานร่วมกัน หากบุคคลใดขาดสัจจะแล้วย่อมเป็นเหตุให้เกิดความหวาดระแวงแคลงใจกัน เป็นจุดเริ่มต้นแห่งความริาฉัง^{๑๓} ความหมายและองค์ประกอบของหลักขรรวาสธรรม คือ

๑. **ด้านสัจจะ** คือ ความจริง ความแท้ ความเที่ยงตรง ความมีสัจจะ หรือความสัตย์ ความแน่นอน ซึ่งไม่ใช่ความเทียม ความเท็จ ความจอมปลอม ความจริงในตัวบุคคลอันเป็นอาการแห่งศรัทธา และความประพฤติมี ๕ อย่าง คือ จริ่งต่องาน จริ่งต่อหน้าที่ จริ่งต่อวาจา จริ่งต่อบุคคล จริ่งต่อความดี^{๑๔} กล่าวคือ

๑. ต้องเริ่มที่การมีความจริงใจต่อตนเอง
๒. ต้องตั้งเจตนาที่จะให้ความจริงใจต่อคนอื่น
๓. ต้องใช้สัจจะผ่านการทำหน้าที่

^{๑๑}พระมหาพรหมชา ธรรมมหาโส, **พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๙-๑๕๑.

^{๑๒}พระครูสังฆรักษ์อภิชาติ สุนติกโร (เดชชัย), “การบริหารงานบุคคลตามหลักขรรวาสธรรม ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๙.

^{๑๓}สืบตำรวจโทหญิง มารินทร์ พลพัฒน์, “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักขรรวาสธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๕๗.

^{๑๔}บุญมี แทนแก้ว, **จริยธรรมกับชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๙-๑๒๔.

๔. ต้องใช้สัจจะผ่านวิถีการดำเนินชีวิต^{๘๕}

๒. ด้านทมะ คือ ความรู้จักขมใจ ยับยั้งชั่งใจ ฝึกฝนตนได้ ไม่ทำอะไรตามความต้องการหรือตามอารมณ์ของตน ผู้ที่มีทมะจะทำอะไรต้องใคร่ครวญไตร่ตรองให้รอบคอบก่อน โดยคำนึงถึงเสมอว่า มีโทษหรือมีคุณ ให้สุขมากกว่า หรือให้ทุกข์มากกว่า จะทำอะไร พุทอะไร ต้องมีสติสัมปชัญญะ คอยกำกับอยู่เสมอ^{๘๖} กล่าวคือ

๑. ต้องเรียนรู้ที่จะฝึกฝนตนเอง
๒. ต้องบังคับควบคุมอารมณ์
๓. ต้องปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคม
๔. ต้องฝึกการยอมรับในเหตุผล
๕. ต้องฝึกมองเห็นประโยชน์ที่จะตามมา^{๘๗}

๓. ด้านขันติ คือ ความอดทน ซึ่งแตกต่างจากหลักทมะตรงที่มุ่งให้เกิดความอดทน โดยเน้นที่ร่างกายที่อดทนต่อความยากลำบากในการทำงาน เพราะในการทำงานร่วมกับคนอื่น อาจต้องพบเจอกับความลำบากตรากตรำและเรื่องหนักใจต่างๆ ในการประกอบกิจการงานอาชีพ ซึ่งมีรูปแบบปฏิบัติหลายลักษณะตามสถานการณ์และบริบทของสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ

๑. การอดทนต่อความลำบากทางกาย
๒. การอดทนอดกลั้นต่อการถูกกระทบกระทั่ง^{๘๘}

๔. ด้านจาคะ คือ การเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปัน เสียสละความสุขความพอใจของตน ขวนขวายช่วยเหลือ เอาใจใส่ดูแล เป็นที่พึ่งอาศัยเป็นกำลังส่งเสริม หรือช่วยให้กำลังใจ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว ตลอดถึงการบริจาคสมบัติของตนเมื่อเห็นคนอื่นเดือนร้อน^{๘๙} กล่าวคือ

๑. การเสียสละทางด้านวัตถุ
๒. การเสียสละทางด้านอารมณ์^{๙๐}

^{๘๕}วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส ๐๑๑๑ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่๒ (ม.๒), (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔-๒๘.

^{๘๖}บุญมี แท่นแก้ว, จริยธรรมกับชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๙-๑๒๔.

^{๘๗}สืบตำราวจโทหญิง มารินทร์ พลพัฒน์, “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักขราวาสธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๕๗.

^{๘๘}พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ธรรมะคลายใจ, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๕-๑๗๖.

^{๘๙}ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์และทวี ผลสมภพ, หลักพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: रामคำแหง, ๒๕๒๙), หน้า ๙๘-๙๙.

^{๙๐}สืบตำราวจโทหญิง มารินทร์ พลพัฒน์, “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักขราวาสธรรม ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๕๙.

กล่าวโดยสรุปหลักขรรวาทธรรมมาประยุกต์ใช้ช่วยให้สังคมเกิดสันติสุข จะก่อเกิดปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพและให้เกียรติกัน มีความเมตตากรุณา ความสงสารและความเห็นอกเห็นใจต่อกันมากขึ้น กล่าวคือ มนุษย์ในสังคมจะเป็นผู้ที่มีสัจจะ ความเคารพเชื่อถือ เพราะเป็นผู้มีความจริงใจ รักษาคำพูด ไม่วิถีเพราะผู้ยึดมั่นในสัจจะย่อมสามารถจะปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผลทันเวลาและประสบความสำเร็จได้ ทำให้สังคมทั้งเราและคนอื่นไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันโดยง่าย และรู้จักหลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งหลายได้ เพราะรู้จักใช้สติเข้าข่ม ไม่หุนหันวู่วามโดยง่าย ทำให้หลีกเลี่ยงจากความเสื่อมจากเหตุต่าง ๆ เพราะมีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง อดทน อดกลั้น^{๙๑} และจะทำให้ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน มีความสามัคคีกัน ไม่ชิงดีชิงเด่นกัน เพราะทุกคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สังคมจะมีความสุข^{๙๒} หลักขรรวาทจึงมีคุณค่าที่ควรนำมาเป็นองค์ประกอบร่วม เพื่อการจัดการความขัดแย้งในชุมชน ดังเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว

๒.๑๕.๕ หลักศีล ๕

สังคมมนุษย์นั้นย่อมไม่วางเว้นจากความขัดแย้ง ดังนั้น มนุษย์จึงต่างมองหาหรือพยายามแสวงหาแนวทางเพื่อขจัดความขัดแย้งให้ได้ ศีล ๕ เป็นเครื่องมือหรือแนวทางที่ดีเลิศ เพราะ มีมิติของการป้องกันความขัดแย้งและเสริมสร้างความสุขต่อสังคมที่ครบถ้วนและรอบด้าน ด้วยเพราะ เบญจศีล รวมความถึงเบญจธรรม ๕ ด้วย อันได้แก่ 1. เมตตา และกรุณา 2. สัมมาอาชีวะ 3. กามสังวร 4. สัจจะ 5. สติสัมปชัญญะ เป็นหลักธรรมหรือเป็นสิ่งที่คู่กับ เป็นธรรมเกื้อกูลกันหรือ จะกล่าวว่า เบญจศีลก่อให้เกิดเบญจธรรม หรือ เบญจธรรมก็ให้เกิดเบญจศีลก็ได้เช่นเดียวกัน ศีล ๕ นี้ยังสะท้อนสันติภาพทางกาย (สันต์ กम्म), สันติภาพทางวาจา (สันตา วาจา), และสันติภาพทางใจ (สันต์ มนั) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. สันติภาพทางกาย การกระทำบางสิ่งทีคนควรจะทำ ๓ ประเภทคือ

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วงไป
๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
๓. กามเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติดินในกาม^{๙๓}

๒. สันติภาพทางวาจา พูดถึงกันด้วยความเคารพ รวมถึงมีการสำรวมทางวาจาให้เรียบร้อย ดังาม เรียกอีกอย่างว่า วจีสุจริต^{๙๔} ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระวังคีสะตอนหนึ่งว่า

^{๙๑}พระครูสังฆรักษ์อภิชาติ สุนติกโร (เดชชัย), “การบริหารงานบุคคลตามหลักขรรวาทธรรม ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๓.

^{๙๒}พระครูสังฆรักษ์อภิชาติ สุนติกโร (เดชชัย), “การบริหารงานบุคคลตามหลักขรรวาทธรรม ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๔๔.

^{๙๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๗๗๓.

^{๙๔}อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๔๙/๒๑๒.

“บุคคลพึงกล่าวแต่ว่าจான்เป็นที่รักที่ซนทั้งหลายขึ้นชอบ ไม่พึงพูดหยาบคายต่อชนเหล่าอื่นพึงพูดแต่ว่าจான்เป็นที่รัก”^{๔๕} มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ละเว้นการพูดปด พูดแต่ความจริง
๒. ละเว้นคำพูดที่ก่อให้เกิดโกรธและทะเลาะวิวาท พูดแต่คำที่ก่อให้เกิดความสามัคคีกัน เจริญสันติภาพ

๓. ละเว้นจากคำพูดที่หยาบ พูดแต่คำอ่อนหวาน มารยาทการเจรจา

๔. ละเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ พูดแต่สิ่งเป็นประโยชน์^{๔๖}

๓. **สันติภาพทางใจ** (สนฺตฺ มนฺ) ได้แก่การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน ตั้งอยู่บนความเพียรพยายามในฝึกคิด ฝึกละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใสด้วย เมื่อขยายถึงความเมตตาทางด้านจิตใจ ๓ ประการ คือการเว้นจากมโนทุจริต ๓ กล่าวหรือเว้นความชั่วที่เกิดทางใจทั้งสามกล่าวคือ ๑) โลภอยากได้ของเขา ๒) พยาบาทปองร้ายเขา ๓) เห็นผิดจากคลองธรรม^{๔๗}

จากหลักธรรมที่เกี่ยวพันสันติภาพ ดังที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น สรุปได้ว่า หลักพุทธวิธีหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะนำมาแก้ไขความขัดแย้งนั้น มีปรากฏหลากหลายหมวดธรรม ซึ่งในการนำไปใช้จำเป็นต้องเลือกหรือประยุกต์หลักธรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้น ๆ ในทางปฏิบัติจริงเมื่อเกิดความขัดแย้ง ผู้ที่อยู่ในสถานการณ์อาจใช้รูปแบบปฏิบัติการแบบใดแบบหนึ่งหรือหลายแบบร่วมกันก็ได้ ปฏิบัติการภายใต้กระบวนการที่ไม่นิยมรับความรุนแรงเป็นเพียงทางเดียว คือไม่ยอมรับแม้กระทั่งการถือความรุนแรงเป็นทางเลือกสุดท้าย แต่ถือว่าสันติวิธีหรือการปฏิบัติการไร้ความรุนแรง เป็นกระบวนการในการแก้ไขข้อขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง หลักสราณียธรรม หรือ พุทธสันติวิธีหลักนี้ จะสามารถเป็นแนวทางที่ทำให้เราได้เข้าใจแนวคิดของสันติวิธีที่ปรากฏในเชิงทฤษฎีได้ลึกซึ้งขึ้น รวมทั้งสามารถเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติได้ง่าย เพราะเป็นหลักธรรมที่เราชาวพุทธต่างก็ปฏิบัติกันอยู่วิถีชีวิตของเราอยู่แล้ว

๒.๑๖ สรุป

ความขัดแย้ง คือ ปฏิกริยาของบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีความคิดเห็น ค่านิยม และเป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกัน ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวอาจจะสะท้อนออกมาในรูปของความไม่รุนแรง หรือรุนแรงก็ได้ ความไม่เห็นพ้องต้องกันระหว่างค่านิยม หรือการรับรู้ ทศนคติ ความเชื่อ เป็นการสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หรือวิธีการที่ต่างกัน เป็นสภาพการณ์ที่คนหรือกลุ่มคนเกิดความไม่เข้าใจกัน มีความรู้สึกไม่พึงพอใจ หรือคับข้องใจที่จะปฏิบัติงาน และพยายามที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ความขัดแย้งจึงเป็นความรู้สึกหรือปฏิกริยาที่ไม่เป็นไปในทางเดียวกัน ความขัดแย้งยังออกแยกเป็น ความขัดแย้งแฝง (Latent Conflicts) ความขัดแย้งที่กำลังเกิด (Emerging Conflicts) และความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว (Manifest

^{๔๕} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๑๐.

^{๔๖} ปัญญา ใช้บางยาง, **ธรรมาธิบาย เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑-๒๓.

^{๔๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๙๔/๓๕๙-๓๖๐.

Conflicts)^{๔๔} ความขัดแย้งย่อมส่งผลกระทบต่อในมิติที่เป็นบวกและผลกระทบต่อในมิติที่ลบ โดยมีสาเหตุมาจากทั้งภายในและภายนอก เช่น ความโลภ ความโกรธ และความหลง ความขัดแย้งนำมาซึ่งความสูญเสียและความรุนแรง ดังนั้น นักวิชาการหลายฝ่ายต่างก็เสนอแนวทางแก้ไขแตกต่างกันไป กล่าวคือ ยกเลิกชนชั้น ยกเลิกกรรมสิทธิ์ การควบคุมอำนาจ ขจัดความขัดแย้งด้วยกฎระเบียบ กติกา คือ การใช้กฎระเบียบข้อบังคับ หลีกเลี่ยงการแข่งขัน ลดความไม่เสมอภาคด้วยการกระจายรายได้ หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เป็นต้น

ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักพุทธวิธีแก้ไขความขัดแย้ง คือ หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ เมตตากรุณา กตัญญูกตเวที และสามัคคี ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหน้าที่หรือข้อปฏิบัติที่ประชาชนควรปฏิบัติต่อผู้อื่นในสังคม หลักสาราณียธรรมเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ โดยจัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง หรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นวิธีการที่มุ่งสร้างความสงบสุขให้แก่ตนเอง และบุคคลอื่น กล่าวคือ เมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโภคี ศีลสามัญญุตตา และทิวาสัจญญุตตา โดยมีนัยยะ คือ การแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคด้วยกัน การมีความประพฤติสุจริต ตั้งใจรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ การเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ

จากหลักการสาราณียธรรมเป็นหนึ่งในสุดยอดแห่งพุทธวิธี ซึ่งเป็นช่องทางที่ช่วยเสริมสร้างเกื้อกูลคนในสังคมให้เกิดความรักและสามัคคีกัน สามารถขจัดความขัดแย้งและแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ การดำรงตนเป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมปรับตัวให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข ความเจริญ ดังนั้นสังคมจะกลับมาสู่สังคมแห่งสันติ ถ้าเราทุกท่านน้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติให้มากและกว้างขวาง ดังผู้วิจัยจะได้นำเสนอการประยุกต์หลักสาราณียธรรมต่อไปในบทที่ ๔

^{๔๔} วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้งหลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, (ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

บทที่ ๓

บริบทพื้นที่ของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จ.ชลบุรี

การวิจัยในส่วนนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับสภาพบริบทของพื้นที่ในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี โดยจะกล่าวถึงเฉพาะสามชุมชนคือ ชุมชนบ้านเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระตัง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่ เพราะว่าเป็นพื้นที่ของความขัดแย้งมายาวนาน โดยมีขอบเขตด้านพื้นที่อยู่ในตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี งานค้นคว้าจึงต้องศึกษาประวัติและพัฒนาการของชุมชนในตำบลบางพระ ทั้งส่วนย่อยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย พร้อมทั้งศึกษาตั้งแต่สภาพปัญหาของความขัดแย้ง รวมถึงการค้นหาสาเหตุของความขัดแย้งในชุมชน อันจะกล่าวถึงต่อไป

๓.๑ ประวัติและพัฒนาการของชุมชนในตำบลบางพระ

๓.๑.๑ ประวัติตำบลบางพระ^๑

จากข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ ได้แสดงข้อมูลที่ระบุสภาพธรรมชาติของพื้นที่ไว้ว่า สภาพแรกเริ่มของตำบลบางพระนั้นมีขนาดเนื้อที่กว้างใหญ่ เต็มไปด้วยป่าเขาลำเนาไพรที่ปกคลุมหนาแน่น ไม่มีแม่น้ำลำคลอง มีแต่ลำห้วยสายยาวที่เกิดโดยธรรมชาติ ลำห้วยดังกล่าวมีต้นน้ำเกิดจากเขาเขียวในหมู่ที่ ๕ และ ๗ โดยไหลคดเคี้ยวลงมาออกสู่ทะเลที่ท้ายบ้านหมู่ที่ ๑ ของตำบลบางพระ ทั้งนี้ได้มีประชาชนที่อาศัยตามริมห้วยได้กลายเป็นชุมชนเล็กๆ ซึ่งได้อาศัยน้ำในลำห้วยสำหรับอุปโภค บริโภคตลอดมา ปัจจุบันประชาชนอาศัยน้ำจากอ่างเก็บน้ำชลประทาน ซึ่งสร้างขึ้นภายหลัง ห้วยนี้มีชื่อเรียกกันหลายชื่อเป็นตอนๆ ลงมา เช่น "ห้วยสุครีพ" เป็นต้น ซึ่งเป็นห้วยตอนล่างในตำบลบางพระ

พัฒนาการของตำบลบางพระจากป่าดงพงไพรที่เคยหนาทึบได้ถูกชาวบ้านจับจองครอบครองแผ้วผางสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย และประกอบอาชีพทางการเกษตรจนไม่มีเหลือหลง ขณะนี้มองไปทางไหนก็จะเห็นแต่ไร่อ้อย ไร่มัน ไร่สับปะรด และพืชเกษตรอื่นๆ เต็มไปหมด สัตว์ป่าใหญ่นานาชนิดก็หมดไป คงเหลือให้เห็นบ้าง เช่น กระต่าย พังพอนและอื่นๆ นานๆ ครั้งเท่านั้น และชาวบ้านยังนิยมมาปลูกบ้านเรือน ทั้งนี้ก็ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ กล่าวคือ เป็นสถานที่ที่อยู่ติดกับแหล่งต้นน้ำ มีความเหมาะสมสำหรับการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกพืชสวนไร่นาที่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้น้ำเป็นปัจจัยหลักนั่นเอง เมื่อก่อนมีประชาชนอยู่อาศัยไม่กี่หลังคาเรือน ก็ไม่เกิดความขัดแย้ง ความขัดแย้งส่วนใหญ่เกิดขึ้นระดับปัจเจกบุคคลและระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อหน่วยงานของภาครัฐ ช่วงแรกเกิดจากมีประชาชนจากหลายแห่งมาตั้งรกราก คือมีทั้งในเขตตัวอำเภอเมืองชลบุรี^๒ ตำบลหนองข้างคอก และเขตใกล้เคียงเช่นอำเภอพานทอง และจากต่างจังหวัด

^๑วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องพัฒนา, ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบางพระ, ประวัติชื่อบ้าน, ฝ่ายบริหารทั่วไป งานนโยบายและแผนพัฒนา /สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, หน้า ๑๐.

^๒สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

เช่น นครสวรรค์^๓ สุพรรณบุรี ฉะเชิงเทรา^๔ และชัยนาท^๕ ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งล้วนเป็นประชาชนที่ศรัทธาติดตามอาจารย์ยงยุทธ^๖ (อดีตเจ้าอาวาสเขาไม้แดง) มาปลูกหลักปักฐาน และมาหักร้างถางพง ด้วยทราบข้อมูลว่า สถานที่บริเวณนี้เป็นป่าเสื่อมโทรม สามารถที่จะเข้ามาจับจองปลูกหลักปักฐานสร้างครอบครัวได้

ในอดีตตำบลบางพระเคยมีบ่อน้ำร้อน ซึ่งผุดขึ้นจากใต้ดินตามธรรมชาติ ชาวบ้านในสมัยนั้นนิยมไปเที่ยวไปอาบกันมาก เพราะมีความเชื่อถือว่าน้ำร้อนจากธรรมชาติสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆได้ แต่ต่อมาบริเวณบ่อน้ำร้อนได้ถูกสร้างเป็นอ่างเก็บน้ำมีการสร้างอาคารคล้ายกระโจมที่สร้างครอบบ่อน้ำร้อนบางพระ จึงสูญหายไปกลายเป็นอดีต แต่มีอ่างเก็บน้ำบางพระขนาดใหญ่ขึ้นมาทดแทน และอ่างเก็บน้ำบางพระแห่งนี้เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาเลี้ยงชาวชลบุรีจนถึงปัจจุบัน ส่วนที่มาของคำว่า "บางพระ" นั้นมีข้อสันนิษฐานกันไปต่างๆ หลายเรื่อง แต่ที่พอมิได้ค่า แห่งที่มาของคำว่า บางพระ ได้ใกล้เคียงที่สุด คือ เรื่องที่เล่ากันว่า เมื่อสิ้นฤดูกาล หลังออกพรรษา มีพระธุดงค์จากที่ต่างๆ เดินทางมาปักกลดทำวิปัสสนากรรมฐานคราวละหลายๆ ทายอย กันมาเป็นกลุ่มๆ มิได้ขาด บางครั้งมาเป็นร้อยๆ องค์ ชาวบ้านพากันมาทำบุญถวายอาหารกันอย่างพร้อมเพรียง เพิ่งมาสิ้นสุดเอาเมื่อไม่นานมานี้ จึงเรียกกันติดปากในหมู่ผู้ที่มาทำบุญว่าเป็นย่านที่มีพระมาก หรือ บ้านบางพระ

ในการหาข้อมูลของชุมชน ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญคือ วัดเขาไม้แดงเป็นอันดับแรก ด้วยพื้นที่อาศัยของชุมชนได้เริ่มต้นและขยายตัวจากเขตแนวใกล้วัดแห่งนี้ เพราะวัดเป็นสถานที่รวมจิตใจของชุมชนในด้านขอบเขตพื้นที่ของที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนมาทำอยู่ทำกินหรืออาศัยดำรงชีพมาก่อนที่จะมีกฎหมายบังคับฉบับบางฉบับ เช่น ก่อนพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗^๗ และข้อสังเกตที่สำคัญคือ เป็นชุมชนซึ่งรวมตัวกันและอยู่มาก่อนจะมีหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นได้เกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านข้อมูลที่คลาดเคลื่อน และปัญหาด้านโครงสร้าง ตลอดถึงความขัดแย้งด้านแนวเขตที่ดินมาโดยตลอด

๓.๒ ขอบเขตพื้นที่และประชากร

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ตำบลบางพระ เคยมีฐานะเป็นเมือง "เมืองบางพระ" ที่ทำการตั้งอยู่ที่เนินกว้างเชิงสะพานข้ามห้วย ซึ่งถนนสุขุมวิทตัดผ่านเดิมเป็นสะพานโค้งเรียกว่า "สะพานโค้งบางพระ" แต่ปัจจุบันนี้กลายเป็นสะพานเรียบเสมอดถนนสุขุมวิทในเขตหมู่ที่ ๓ ริมทะเล ซึ่งชาวจีนใช้เป็นที่พักงานวันประเพณีทิ้งกระจาดมาจนถึงปัจจุบัน จนกระทั่งถึงต้นรัชกาลที่ ๕ ประมาณปี พ.ศ.

^๓ สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^๔ สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีเจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^๖ สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

๒๔๔๗ ทางราชการได้ย้ายที่ว่าการอำเภอบางพระมาตั้งอยู่ที่ตำบลศรีราชา ส่วนที่เปลี่ยนชื่อ "อำเภอ
บางพระ" มาเป็น "อำเภอศรีราชา" นั้นได้เปลี่ยนเมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๔๖๐ ส่วนอำเภอบางพระ ได้
กลายเป็นตำบลบางพระ มาจนถึงปัจจุบันนี้^๕

ทั้งนี้ ตำบลบางพระได้มีชุมชนที่เกิดความขัดแย้งกันทั้งที่เป็นระดับความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่
สู่ระดับความขัดแย้งปรากฏขึ้นชัดเจนและมีมาอย่างยาวนานของสามชุมชนนี้ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตหมู่
ที่ ๕ (บ้านห้วยกุ่ม) สามชุมชนดังกล่าวที่เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัญหาความขัดแย้ง อันได้แก่

๓.๒.๑ ชุมชนบ้านเขาไม้แดง

๓.๒.๑.๑ **ที่ตั้งของชุมชน** ชุมชนบ้านเขาไม้แดง ตั้งอยู่บริเวณรอบวัดเขาไม้แดง
อยู่ในหมู่ที่ ๕ ตำบลบางพระ ชุมชนและวัดนี้เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยหลวงพ่อยงยุทธได้ออก
เดินธุดงค์จากจังหวัดชัยนาทผ่านมาถึงชลบุรี พบว่าบริเวณวัดเขาไม้แดงนั้น มีความร่มรื่นอาณาบริเวณ
เงียบสงบ ท่านตัดสินใจจะสร้างวัดที่เขาไม้แดง เริ่มต้นจากการสร้างที่พักชั่วคราว เป็นกุฏิที่พักสงฆ์
ศาลาโรงธรรมอื่นๆ ทำด้วยไม้และหลังคามุงด้วยจาก^๖ โดยทั้งมีนายแนบ เสมอพงศ์ นายทองใบ-นาย
ประสิทธิ์ ชมหวานเป็นผู้มอบที่ดินถวายสร้างวัดในช่วงแรกเริ่ม จำนวน ๒๕ ไร่ ๓ งาน (เป็นที่ดินมี
โฉนด) ได้รับอนุญาตให้สร้างวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นวัดเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ.
๒๕๑๓ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖ เนื้อที่ที่ได้รับ
พระราชทานวิสุงคามสีมา กว้าง ๓๐ เมตร ยาว ๖๐ เมตร^๗ เพราะวัดนี้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน
เป็นสถานที่สำคัญอยู่ในขอบเขตพื้นที่

วัดเขาไม้แดงได้ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๗๖/๑ หมู่ที่ ๕ ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี ต่อมาหลวง
พ่อยงยุทธได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ชั้นพระครูสัญญาบัตร ในราชทินนามที่ พระครูธรรมกิจโกวิท^๘
ด้วยความที่หลวงพ่อยงยุทธ เป็นพระผู้มีเมตตาธรรมสูง มักน้อยสันโดษ มีพลังจิตที่เข้ม อาคมที่แก่กล้า
มีจริยวัตรที่งดงาม ทำให้ชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก รวมทั้งพ่อค้า ประชาชน
โดยเฉพาะทหารอยู่ในเขตตำบลบางพระ และมีลูกศิษย์เลื่อมใสศรัทธาทั่วประเทศ เมื่อท่านก้าวเข้าสู่
วัยชรา ท่านก็มีโรคประจำตัวคือ โรคหัวใจ ท่านก็มรณภาพไปเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕
ด้วยอาการของโรคถุงน้ำดีอักเสบและโรคหัวใจ สิริอายุ ๗๕ ปี ๒ เดือน ๕๒ พรรษา คณะกรรมการวัด
เขาไม้แดงได้บรรจุสังฆารของท่านไว้ในโลงแก้ว อีก ๙ ปีต่อมา ก็มีข่าวตึกโครมว่า ชาวบ้านตะลึง
พระเกจิอาจารย์ชื่อดังแห่งเมืองชลบุรี ละสังขารแล้ว ร่างกายของท่านแห้งแข็งคล้ายหิน ในช่วงปี พ.ศ.

^๕กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น, **ประวัติตำบลบางพระ: รู้จักอบต.บางพระ**, [ออนไลน์], 10(2), แหล่งที่มา:
<http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history &history1&id=112>, [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^๖สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา
จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^๗วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องพัฒนา, **ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบางพระ**, ประวัติชื่อบ้าน, ฝ่ายบริหาร
ทั่วไป งานนโยบายและแผนพัฒนา /สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, หน้า ๑๘.

^๘MGR Online, หน้าแรกผู้จัดการOnline: ศูนย์ข่าวศรีราชา ภาคกลาง-ตะวันออก, [ออนไลน์],
แหล่งที่มา : <http://www2.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9540000144594>. [๒
ธันวาคม ๒๕๕๘].

๒๕๕๔ และ เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดงองค์ต่อมา ในปัจจุบัน คือพระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน) ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์คือ เป็นเจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี^{๑๒}

๓.๒.๑.๒ จำนวนประชากรของชุมชนวัดเขาไม้แดง จากการสำรวจและสอบถามข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จำนวนประชากรของชุมชนวัดเขาไม้แดงมีจำนวน ๔๐ หลังคาเรือน จำนวน ๑๕๐ คนโดยประมาณ^{๑๓} เนื่องจากในการสร้างวัดเขาไม้แดงได้อาศัยบารมีของหลวงพ่อยงยุทธ โดยท่านได้สร้างวัดเขาไม้แดงจนกระทั่งสำเร็จสมบูรณ์ จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านได้มาอาศัยเพิ่มจากเดิมมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐต่างก็รับรู้รับทราบที่มากที่ไปของชุมชน และเป็นเหตุให้ชุมชนนี้ได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง^{๑๔}

๓.๒.๒ ชุมชนบ้านหินใหญ่

๓.๒.๒.๑ ที่ตั้งของชุมชนบ้านหินใหญ่ ชุมชนบ้านหินใหญ่เดิมเป็นป่าเสื่อมโทรมติดเขาเขียวมีชาวบ้านอยู่อาศัยบางตา ซึ่งได้ขยายพื้นที่มาจากชุมชนวัดเขาไม้แดง^{๑๕} ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๙๘ บ้านแต่ละหลังปลูกห่างกันมาก ด้วยเพราะความเจริญยังไม่ถึง ชาวบ้านแถบนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับหาของป่า เช่น หาหน่อไม้ ลำสัตว์ป่า บางคนก็มาแผ้วถางที่ดินเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ปลูกมันและมะพร้าว เป็นต้น คนในชุมชนได้ปลูกที่อยู่อาศัยที่ห่างกัน^{๑๖} ปัจจุบันจำนวนครัวเรือนในชุมชนมีประมาณ ๒๐ หลังคาเรือน^{๑๗}

๓.๒.๒.๒ จำนวนประชากรของชุมชนบ้านหินใหญ่ จากการสำรวจและสอบถามเบื้องต้น จำนวนประชากรของชุมชนบ้านหินใหญ่มีจำนวนที่ยังไม่แน่นอน เนื่องจากชาวบ้านที่อยู่อาศัยเป็นการอาศัยแบบไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่รับรองจากหน่วยงานราชการ และนี่เองก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชุมชนไม่ได้รับการพัฒนาและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน แต่โดยประมาณจากผู้นำชุมชนพบว่า มีจำนวนประชากรประมาณ ๑๐๐ คน^{๑๘}

^{๑๒}สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔}สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๖}สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

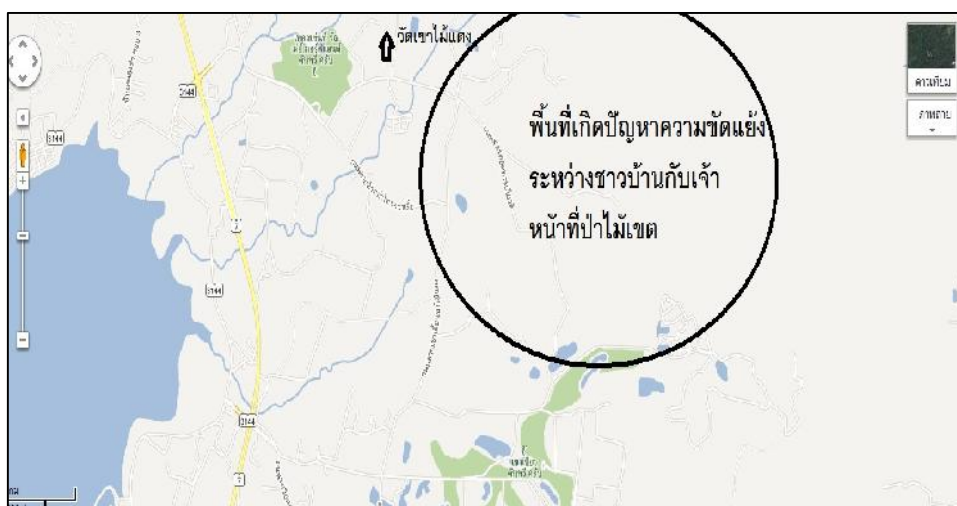
^{๑๗}สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด้านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๘}สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

๓.๒.๓ ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง

๓.๒.๓.๑ ที่ตั้งของชุมชนบ้านทุ่งกระทิง ชุมชนบ้านทุ่งกระทิงเดิมเป็นพื้นที่ติดเขาเขียว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ป่าที่ติดกับเขตสวนสัตว์เปิดเขาเขียวด้วย ที่มาของชื่อนี้เพราะเป็นบริเวณแหล่งอาหารหลักของสัตว์ป่า โดยเฉพาะบรรดากะทิง มักจะลงมารวมตัวกันในบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก เมื่อชุมชนเข้ามาปลูกอาศัยอยู่ จึงเป็นที่มาของชื่อเรียกชุมชนนี้^{๑๙} โดยสภาพพื้นที่เป็นป่าอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านแถบนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับหาของป่า เช่น หาหน่อไม้ ลำสัตว์ป่า และการแผ้วถางที่ดินเพื่อปลูกพืชผลต่างๆ^{๒๐}

๓.๒.๓.๒ จำนวนประชากร ปัจจุบันจำนวนครัวเรือนในชุมชนมีประมาณ ๕ หลังคาเรือน ซึ่งมีจำนวนประชากรที่ยังไม่ระบุชัด

แผนภาพที่ ๓.๑ ที่ตั้งของชุมชนเขาไม้แดง ที่ตั้งของชุมชนบ้านหินใหญ่ และ ที่ตั้งของชุมชนบ้านทุ่งกระทิง จากการศึกษาภาคสนาม สามหมูบ้านพอสังเขป

๓.๓ วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงเฉพาะวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนทั้งสามโดยจะกล่าวเป็นภาพโดยรวมทั้งหมดในคราวเดียวกัน เนื่องจากทั้งสามชุมชนเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตในรูปแบบแนวทางที่คล้ายคลึงกัน ชุมชนทั้งสามชุมชน กล่าวคือ ชุมชนบ้านเขาไม้แดง ชุมชนบ้านหินใหญ่ และ ชุมชนทุ่งกระทิง ทั้งหมดเป็นหมู่บ้านที่อาศัยอยู่บริเวณเชิงเขาส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพื้นที่ติดกับแนวป่าเขาเขียว

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายอุบล กล่ำภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

แต่ก่อนมีเสื่อซุกซุม^{๒๑} โดยเฉพาะในก่อนช่วงปีพ.ศ. ๒๕๐๕ คนในชุมชนส่วนใหญ่ที่นี้จะประกอบอาชีพทำเกษตรกรรมเป็นหลัก แล้วเข้าป่าหาของป่าเป็นงานอดิเรก ในช่วงที่ว่างจากงานปลูกพืชไร่ของตนหรือช่วงระหว่างรอผลผลิตเติบโต ก็เข้าไปหาหน่อไม้ที่ตนปลูกไว้บ้าง ที่เกิดขึ้นในป่าบ้าง ชาวบ้านในชุมชนจะประกอบอาชีพด้วยการปลูกมันสำปะหลังตามชายป่า และปลูกบนที่ดินที่ติดกับบ้านของตนเอง มีการนำไปขายให้แก่โรงงานทำแป้งมัน จึงมีการปลูกมันสำปะหลังอย่างเป็นล่ำเป็นสัน รุกพื้นที่ขึ้นไปตามไหล่เขา ชายเขาบ้าง แม้ผลผลิตจะไม่เติบโตเท่าพื้นที่ราบก็ตาม เมื่อนิยมปลูกกันมากก็ยิ่งมีการรุกพื้นที่เข้าไปในป่าบ้างได้นำผลผลิตไปส่งยังโรงรับซื้อมันข้างวัดเขาไม้แดง ปัจจุบันโรงรับซื้อมันได้ปิดกิจการไปแล้ว^{๒๒}

ในชุมชนทั้งสามแห่งนี้ บางคนที่มาอยู่จากจังหวัดอื่น ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างปลูกพืชไร่เป็นคนงานจากต่างจังหวัด เช่น ชัยนาท ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี^{๒๓} แล้วก็อยู่มาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๐ มาทำกินด้วยการทำสวนด้วยการปลูกมะม่วง ปลูกมะพร้าว จนกระทั่งปัจจุบัน บางกลุ่มก็มาทำงานให้กับเจ้าแก้ว^{๒๔}

บางกลุ่มมารับจากปลูกอ้อย ส่งโรงหีบอ้อย และมีตลาดสดเล็กๆ ไม่ใหญ่มาก^{๒๕} ในย่านนี้พื้นที่ติดกันลงไปทางด้านทิศใต้ของสามชุมชนนี้ ก็คือสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

๓.๔ ประเพณีและความเชื่อของชุมชน

ประเพณีและความเชื่อของชุมชนทั้งสามชุมชนมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากสถานที่ที่สำคัญซึ่งเป็นที่เคารพ สักการะของชาวบางพระ คือ พระพุทธรูปจำลองวัดบางพระวรวิหาร(พระอารามหลวง) ตั้งอยู่บนเนินเขาเตี้ยๆ ริมถนนสุขุมวิท ตรงสี่แยกคอเขาในปัจจุบัน เล่ากันว่าสร้างขึ้นในสมัยของหลวงพ่อดิ่ง เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดบางพระวรวิหาร(พระอารามหลวง) เดิมชาวบ้านถวายที่ตรงนี้ให้หลวงพ่อดิ่ง จึงสร้างพระพุทธรูปจำลองขึ้น ถือเป็นศักดิ์สิทธิ์ของชาวตำบลบางพระ และตำบลใกล้เคียง เจ้าอาวาสรูปต่อมาได้บูรณะปรับปรุงสร้างเป็นมณฑป และนำพระธาตุต่างๆมาประดิษฐานไว้ด้วย และกลายเป็นงานประเพณีเพื่อหารายได้เข้าวัดสืบเนื่องต่อกันมา

วัดบางพระวรวิหาร (พระอารามหลวง)^{๒๖} เมื่ออดีตเจ้าอาวาสรูปเดิมได้มรณภาพ ได้มีพระบัญชาในสมเด็จพระสังฆราชผ่านเจ้าคณะปกครองสงฆ์ภาค ๑๓ ให้เจ้าคุณพระเทพชลธารมุนี ๖

^{๒๑}วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องพัฒนา, ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบางพระ, ประวัติชื่อบ้าน, ฝ่ายบริหารทั่วไป งานนโยบายและแผนพัฒนา /สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, หน้า ๑๔.

^{๒๒}สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

^{๒๓}สัมภาษณ์ นางทองคำ มาลัยทอง, อาวุโสรุ่นแรกสุดของชุมชนบ้านหินใหญ่, เมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๔}สัมภาษณ์ของนางสมหวัง เตชะมา, สมาชิกองค์การบริหารตำบลบางพระ, ประธาน อสม., ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๒๕}วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องพัฒนา, ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบางพระ, ประวัติชื่อบ้าน, ฝ่ายบริหารทั่วไป งานนโยบายและแผนพัฒนา /สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, หน้า ๑๓.

(ประจวบ ป.ธ. ๗) มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงแห่งนี้โดยมีพระประสงค์ให้เป็นสถานที่บริหารงาน ของเจ้าคณะจังหวัดชลบุรีฝ่ายมหานิกาย เพื่อดูแลปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี ด้วยเล็งเห็นว่าสถานที่แห่งนี้เหมาะสมและมีความคล่องตัวมากกว่าเดิม^{๒๗}

จึงกล่าวได้ว่าชุมชนทั้งสามส่วนใหญ่ได้มีประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่ไม่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากการสร้างวัดในบริเวณพื้นที่ตำบลบางพระ ซึ่งมีวัดทั้งหมดจำนวนถึง ๗ วัดด้วยกัน^{๒๘}

๓.๕ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาชุมชนทั้งสามแห่งให้ครอบคลุมนั้น จำเป็นต้องนำเอาข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาแสดงให้ทราบซึ่งมีส่วนงานของการปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย แม้จะเกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ก็ตามจากสภาตำบล มาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ เป็นองค์การที่มีบทบาทอย่างมากและมีภารกิจรับผิดชอบในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อบริการสาธารณะในเขตพื้นที่นี้ ต้องจัดทำแผนพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาส่วนท้องถิ่น มีเป้าหมายที่จะทำให้ประชาชนในเขตนี้อยู่เย็นเป็นสุขมากขึ้น จากรายได้ที่เกิดจากการจัดเก็บภาษีในเขตตำบลนี้ ได้นำกลับเข้ามาช่วยเหลือให้ในรูปของงบประมาณส่วนท้องถิ่น นำมาพัฒนาแก่ประชาชนในชุมชนบนพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญต่อหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชนทั้งสาม ด้วยเหตุว่า นโยบายหรือแนวทางปฏิบัติย่อมมีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่สำคัญดังกล่าวประกอบด้วย

๑. องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ
๒. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว - เขาชมัญญ์ จังหวัดชลบุรี
๓. องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

๓.๕.๑ องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ

๓.๕.๑.๑ ประวัติความเป็นมา องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเมื่อ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๓๘ ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ ๓๘ หมู่ ๑๑ ถนนสาย ๓๑๔๔ ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี^{๒๙}

^{๒๖} กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น, ประวัติตำบลบางพระ: รู้จักอบต.บางพระ, [ออนไลน์], 10 ย่อหน้า, แหล่งที่มา: <http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history1&id=112&1>, [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๘} กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น, ประวัติตำบลบางพระ: รู้จักอบต.บางพระ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history1&id=112&1>, [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๒๙} แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสามปี ฝ่ายบริหารทั่วไป งานนโยบายและแผนพัฒนา /สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ส่วนที่ ๑ บทนำหน้า ๑.

แผนภาพที่ ๓.๒ ตราสัญลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ^{๓๐}

๓.๕.๑.๒ ตราสัญลักษณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระเป็นรูปเขาพระพุทธรบาท บางพระ มีอ่างเก็บน้ำบางพระ และสวนสัตว์เปิดเขาเขียวอยู่ภายในวงรี สัญลักษณ์เป็นการแสดงถึงสถานที่สำคัญของตำบลบางพระ^{๓๑} ซึ่งมีนัยยะความหมาย ดังนี้

๑. เขาพระพุทธรบาทบางพระ เป็นสถานที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรบาทจำลอง ซึ่งเป็นสิ่งเคารพบูชาของชาวตำบลบางพระ
๒. อ่างเก็บน้ำบางพระ เป็นอ่างเก็บน้ำสำคัญ สำหรับผลิตน้ำประปา เพื่อการอุปโภค – บริโภค ให้กับชาวตำบลบางพระ และจังหวัดชลบุรี
๓. สวนสัตว์เปิดเขาเขียว เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ของประเทศไทยและมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ด้วยแมกไม้นานาพรรณ^{๓๒}

๓.๕.๑.๓ ข้อมูลประชากร ประชากรทั้งสิ้นในหมู่ที่ ๕ มี ๑,๕๐๖ คน แยกเป็นชาย ๗๗๔ คน หญิง ๗๓๒ คน และมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่ที่ ๕ เป็นจำนวน ๖๕๙ หลัง (ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ ๒๕๕๘) เมื่อกล่าวถึงองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระที่เข้ามาบทบาทด้านการปกครองแล้ว ยังมีอีกหลายหน่วยงานของภาครัฐ ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อชาวชุมชนทั้งสามโดยตรง เช่นเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตศรีราชา มีข้อบังคับที่เกิดขึ้นหลังจากพระราชบัญญัติป่าสงวน พ.ศ. ๒๕๐๗

^{๓๐} กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น, ประวัติตำบลบางพระ:รู้จักอบต.บางพระ, [ออนไลน์], 10 ย่อหน้า, แหล่งที่มา: [http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history &history1&id=112&1](http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history1&id=112&1), [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๓๑} กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น, ประวัติตำบลบางพระ:รู้จักอบต.บางพระ, [ออนไลน์], 10 ย่อหน้า, แหล่งที่มา: <http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history&id=112&1> [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๓๒} กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น, ประวัติตำบลบางพระ:รู้จักอบต.บางพระ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history&id=112> [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

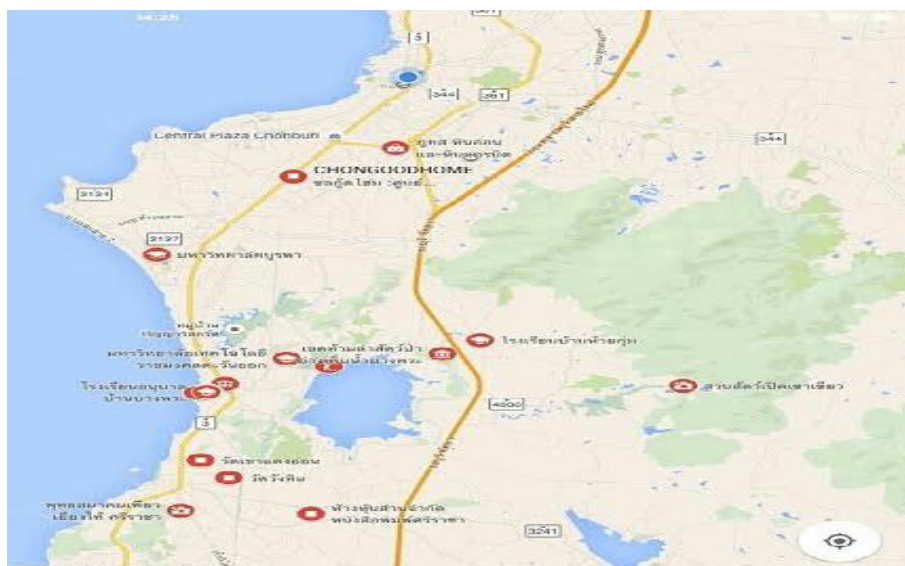
๓.๕.๑.๔ ที่ตั้งเชิงภูมิศาสตร์ องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระเดิมโดยใช้อาคารของสภาตำบลบางพระ เลขที่ ๑๗๗-๑๗๘ หมู่ที่ ๓ ถนนสุขุมวิท ตำบลบางพระ เป็นที่ทำการ^{๓๓} และปัจจุบันองค์การบริหาร ส่วนตำบลบางพระ ตั้งอยู่เลขที่ ๓๘ หมู่ ๑๑ ถนนสาย ๓๑๔๔ ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอศรีราชา^{๓๔} มีพื้นที่ ๑๕๒ ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสามด้านติดต่อกับอำเภอเดียวกันและต่างอำเภอ มีเฉพาะทิศตะวันตกที่ติดกับทะเลมีอาณาเขต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทิศเหนือ : ติดต่อกับเทศบาลเมืองแสนสุขและเทศบาลตำบลเหมือง องค์การบริหารส่วนตำบลหนองข้างคอก อำเภอเมืองชลบุรี

ทิศใต้ : ติดต่อกับเทศบาลเมืองศรีราชาและเทศบาลตำบลเจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา

ทิศตะวันออก : ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลคลองแก้ว อำเภอบ้านบึง

ทิศตะวันตก : ติดต่อกับเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชาและอ่าวไทย

แผนภาพที่ ๓.๓ แสดงภูมิทัศน์จากมุมด้านบนของตำบลบางพระจาก Google map

๓.๕.๑.๕ เป้าหมาย ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ(Goals)

๑. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐาน ภายใต้การบูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วน
๒. ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานและยั่งยืน
๓. ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร / อุตสาหกรรมให้ได้มาตรฐาน
๔. พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

^{๓๓} กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น, ข้อมูลสภาพทั่วไป:รู้จักอบต.บางพระ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history3&id=11> [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๓๔} แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสามปี ฝ่ายบริหารทั่วไป งานนโยบายและแผนพัฒนา / สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ส่วนที่ ๑ บทหน้า ๑.

๕. พัฒนาอนุรักษ์ / พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้คงความสมบูรณ์
๖. พัฒนาการบริหารจัดการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ

๓.๕.๑.๖ พันธกิจ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ (Mission)

๑. พัฒนาระบบข้อมูลที่สอดคล้องประเด็นยุทธศาสตร์ ความร่วมมือของท้องถิ่น และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน
๒. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน / สาธารณูปโภคที่ได้มาตรฐาน และปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงาม
๓. พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่หรือโซน และยกระดับการให้บริการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน
๔. ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
๕. พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้วยโอกาส / ขาดโอกาสในสังคมให้ได้รับสวัสดิการ มีอาชีพที่เหมาะสมและเด็กเยาวชนที่ทักษะที่ดี
๖. ส่งเสริมการเกษตร / อุตสาหกรรมที่มีคุณภาพ / สนับสนุนการรวมกลุ่มวิสาหกิจและเข้าถึงตลาด
๗. อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรที่คงความอุดมสมบูรณ์ และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐานโดยประชาชนมีส่วนร่วม
๘. บริหาร / จัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล และยกระดับความรู้ทักษะบุคลากรตลอดจนรูปแบบการทำงานที่มุ่งเน้นสัมพันธภาพที่ดี
๙. พัฒนาเครือข่าย และความร่วมมือทุกภาคส่วนในการเฝ้าระวังเตือนภัยทางสังคม สิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ

๓.๕.๒ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว - เขาชมภู่ จังหวัดชลบุรี^{๓๕}

๓.๕.๒.๑ ประวัติความเป็นมา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ แต่เดิมได้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ อยู่ในความควบคุมของสำนักงานป่าไม้เขตศรีราชา ต่อมามีการจัดตั้งฝ่ายจัดการสัตว์ป่า กองบำรุง กรมป่าไม้ขึ้น จึงได้ร่วมมือกับสมาคมต่างๆ อาทิ สมาคมนิยมไพร พิจารณาประกาศให้ป่าเขาเขียว - เขาชมภู่ ซึ่งเป็นผืนป่าสุดท้ายของจังหวัดชลบุรี เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทั้งนี้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินบริเวณป่าเขาเขียวและเขาชมภู่ ในท้องที่ตำบลหนองรี ตำบลหนองข้างคอก อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ตำบลบางพระ ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ตำบลหนองขี้ซาก ตำบลบ้านบึง ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๑๔๔.๗ ตารางกิโลเมตร (ประมาณ ๙๐๔๓๗.๕ ไร่) ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว-เขาชมภู่ เมื่อวันที่

^{๓๕} กลุ่มสารสนเทศด้านอนุรักษ์สัตว์ป่า, โครงสร้างสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://web3.dnp.go.th/wildlifeweb/animConserveDepView.asp?x?depld=6.html> [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

๑๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๗ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๑ ตอนที่ ๑๑๔ เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๑๗

๓.๕.๒.๒ ขอบเขตบริเวณพื้นที่

เนื้อที่ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว - เขาชมภู่ ประกอบด้วยพื้นที่ ๓ ส่วน^{๓๖} กล่าวคือ

๑. ป่าสงวนแห่งชาติเขาเขียว ท้องที่ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา ตำบลหนองขี้ซาก ตำบลบ้านบึง และตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง ตำบลหนองรี ตำบลหนองข้างคอก อำเภอเมืองชลบุรี ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕๖ เล่มที่ ๘๒ ตอนที่ ๔๓ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เนื้อที่ประมาณ ๕๕,๖๒๕ ไร่

๒. ป่าสงวนแห่งชาติเขาชมภู่ ท้องที่ตำบลคลอง กิ่งอำเภอบ้านบึง และตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยกฎกระทรวงฉบับที่ ๕๙๕ เล่มที่ ๙๐ ตอนที่ ๑๔๒ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๖ เนื้อที่ประมาณ ๒๘,๕๘๙ ไร่

๓. ส่วนผนวกป่าเขาพระเจดีย์และป่าเขาคันธมภ์ ท้องที่ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เนื้อที่ประมาณ ๖,๒๒๓.๕ ไร่ พื้นที่บางส่วนผนวกอยู่ในพื้นที่ของศูนย์เกษตรกรรมทหารเรืออีกด้วย

แผนภาพที่ ๓.๔ แสดงภาพที่ตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว - เขาชมภู่

๓.๕.๒.๓ วิสัยทัศน์ (Vision)

มุ่งมั่นบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่อนุรักษ์

ให้คงความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืนภายใต้หลักธรรมาภิบาล

^{๓๖} ประกาศในราชกิจจานุเบกษา: ๑๙/๖/๒๕๑๗ [๙๑/๑๑๔]

๓.๕.๒.๔ พันธกิจ (Mission)^{๓๑๗}

๑. บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนบนพื้นฐานเทคโนโลยีที่เหมาะสม
๒. ศึกษา วิจัย พัฒนา ตลอดจนให้บริการด้านวิชาการ และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สาธารณชน
๓. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง
๔. สร้างภาพลักษณ์ขององค์กร และสร้างจิตสำนึกให้กับทุกส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

๓.๕.๓ องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น ผู้วิจัยจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงอีกหนึ่งองค์การหนึ่งที่เกี่ยวข้อง คือ องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว แม้จะไม่มีผลกระทบโดยตรง แต่เป็นพื้นที่ที่ชุมชนทั้งสามอาศัยอยู่นั้นได้มีแนวเขตพื้นที่ที่ติดกันกับสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ซึ่งมีสัตว์ป่าหลุดออกมาจากรั้วที่ปักไว้เพราะรั้วได้เกิดการชำรุด ผุพัง สัตว์บางส่วนนั้นได้ออกมาหากัดกินพืชผลที่ประชาชนปลูกไว้ เรียกว่า สัตว์ป่าออกมาทำลายพืชไร่ของคนในชุมชน ทำให้เกิดผลกระทบโดยอ้อม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ดังต่อไปนี้

๓.๕.๓.๑ ประวัติความเป็นมา

องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียวเริ่มครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ คณะกรรมการองค์การสวนสัตว์ได้พิจารณาเห็นว่า สวนสัตว์ดุสิต มีพื้นที่น้อยแต่มีปริมาณสัตว์มากเกินสมควร ทำให้สัตว์อยู่กันอย่างหนาแน่น แออัดอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ผิดไปจากธรรมชาติ เป็นผลให้การขยายพันธุ์ของสัตว์ป่าเป็นไปอย่างเชื่องช้า จึงมีมติรับหลักการใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขาเขียวและเขาชมภู่ จังหวัดชลบุรี เพื่อดำเนินการสร้างสวนสัตว์เปิดเขาเขียว และได้เริ่มเปิดให้ประชาชนเข้าชมครั้งแรกอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๑ “โดยฟื้นฟูสภาพป่าเขาเขียวที่เสื่อมโทรมขึ้นใหม่ มีสัตว์ต่างๆให้ชมมากกว่า ๓๐๐ ชนิด ที่ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่กว้างขวางซึ่งจัดสภาพธรรมชาติให้เหมาะสมแก่อุปนิสัยของสัตว์และให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมได้อย่างใกล้ชิด ทั้งมีการนำชมสัตว์ในเวลา กลางคืนด้วย”^{๓๑๘}

^{๓๑๗} กลุ่มสารสนเทศด้านอนุรักษ์สัตว์ป่า, โครงสร้างสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://web3.dnp.go.th/wildlifeweb/animConserveDepView.asp?x?depld=6.html> [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๓๑๘} วิถีพิเศษ สารานุกรมเสรี, เนื้อหาที่ตั้ง: สวนสัตว์เปิดเขาเขียว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.th.wikipedia.org/wiki/สวนสัตว์เปิดเขาเขียว.html> [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

๓.๕.๓.๒ ขอบเขตบริเวณพื้นที่

องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียวตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาเขียว ห่างจากตัวเมืองศรีราชาประมาณ ๒๕ กิโลเมตร นับเป็นผืนป่าแห่งเดียวในจังหวัดชลบุรี และเป็นสวนสัตว์ที่มีเนื้อที่มากที่สุดในโลกกว่า ๕,๐๐๐ ไร่ในปัจจุบัน^{๓๙} โดยสามารถเดินทางด้วยเส้นทางสายหลักจำนวน ๖ เส้นทาง ได้แก่

๑. ถนนสุขุมวิท
๒. ถนนสาย ๓๑๔๔ (๑) ตอนแยกทางหลวงหมายเลข ๓ (หนองมน) สวนสัตว์เปิดเขาเขียว
๓. ถนนทางหลวงหมายเลข ๗ (สายบายพาส ๓๖ เดิม)
๔. ถนนสาย ๓๑๔๔ (๒) ตอนแยกเข้าวนอุทยานเขาเขียว (น้ำตกชั้นตาเถร)
๕. ถนนสาย ขบ. ๑๐๒๘ แยกทางหลวงหมายเลข 7 บ้านทางตรง
๖. ถนนสาย (ขบ.๔๐๓๖) วงเวียนต่าย-สวนสัตว์เปิดเขาเขียว

๓.๕.๓.๓ ปณิธานเป้าหมาย การจัดตั้งสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

๑. เพื่อดำเนินงานด้านการเลี้ยงและสงวนพันธุ์สัตว์ รวมทั้งสร้างสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ
๒. เพื่อบริการด้านการศึกษาค้นคว้า - วิจัย การนันทนาการ การพัฒนาจิตใจประชาชน-เยาวชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๓. เพื่อพัฒนาสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ให้เป็นที่รู้จัก และเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน^{๔๐}

๓.๕.๓.๔ วัตถุประสงค์

องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียวมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญในการจัดตั้งสวนสัตว์เปิดเขาเขียวดังที่แยกไว้เป็นข้อๆ ตามข้อมูลในเว็บไซต์ของสวนสัตว์เปิดเขาเขียวเองดังกล่าวถึงข้างต้น คือ เพื่อดำเนินงานด้านการดูแลเลี้ยงและสงวนพันธุ์สัตว์นานาชนิด รวมทั้งสร้างสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้บริการด้านการศึกษาค้นคว้าวิจัย การพัฒนาจิตใจประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนสวนสัตว์เปิดเขาเขียว^{๔๑}

โดยภาครัฐตั้งใจจัดให้เป็นสถานที่แห่งหนึ่งในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและจิตใจของประชาชน ในด้านการนันทนาการและการเป็นแหล่งเรียนรู้และในความเป็นเลิศของการ

^{๓๙}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, เนื้อหาที่ตั้ง: สวนสัตว์เปิดเขาเขียว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.th.wikipedia.org/wiki/สวนสัตว์เปิดเขาเขียว.html> [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๔๐}Admin@kkopenzoo.com, วัตถุประสงค์การจัดตั้งสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.kkopenzoo.com/th_about_us05.html [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๔๑}Admin@kkopenzoo.com, ความเป็นมาของสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.kkopenzoo.com/th_about_us05.html [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

พัฒนาความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศจนสามารถนำมาซึ่ง รายได้จากนักท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาประเทศชาติ อย่างมีเกียรติเป็นที่ชื่นชมของคนทั่วไปการพัฒนาสวนสัตว์แบบบูรณาการ โดยยึดผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ เป็นสวนสัตว์ที่สวยงาม ร่มรื่น มีสัตว์ที่หลากหลายชนิด สามารถสื่อความหมายของธรรมชาติและชีวิต สัตว์ป่า

ปัจจุบันทั่วโลกให้ความสำคัญกับสวนสัตว์และมีการสร้างสวนสัตว์ใหม่ๆขึ้นมา มากกว่า ๑,๐๐๐ แห่ง ในเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย จนกล่าวได้ว่าสวนสัตว์กำลังจะเป็นปัจจัยสำคัญของชีวิตคนเราไปแล้ว โดยสามารถสัมผัสได้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจากการหล่อหลอมเข้ากันไว้ด้วยวัฒนธรรมใหม่และการเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม ทั้งทางด้านพฤติกรรม ค่านิยม ระบบการปฏิรูปการศึกษา เทคโนโลยี และความต้องการที่จะปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน แบบยั่งยืนการดำเนินงานของสวนสัตว์เปิดเขาเขียวยังคงดำเนินการตามนโยบายหลัก ๔ ประการ คือ

๑. การอนุรักษ์สัตว์ป่า
๒. การให้การศึกษา
๓. การค้นคว้าวิจัย
๔. การเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

๓.๖ สภาพปัญหาความขัดแย้งของชุมชน

๓.๖.๑ ลักษณะของความขัดแย้ง

สืบเนื่องจากชุมชนเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระติง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่ เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบาย หรือข้อบังคับจากหน่วยงานภาครัฐหรือ องค์กรต่างๆ ดังกล่าวที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นของบทนี้ ทำให้สภาพความขัดแย้งยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ปัญหาความขัดแย้งหลักที่สำคัญของประชาชนในชุมชนทั้งสามเกิดจากปัญหาสาธารณูปโภคระดับพื้นฐาน^{๕๒} และปัญหาทางด้านโครงสร้างทางการปกครองของภาครัฐ จากการเก็บข้อมูลด้านเอกสาร ด้านการสัมภาษณ์และการสังเกตสภาพของพื้นที่อย่างไม่เป็นทางการ ได้พบปัญหาหลายอย่าง กล่าวคือ

๑. ประชาชนบางส่วนไม่ได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น^{๕๓}
๒. ประชาชนบางส่วนได้รับประโยชน์ด้านสาธารณูปโภคที่ไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขยายตัวมากขึ้น^{๕๔}
๓. กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ประชาชนบางส่วนไม่ได้ให้ความร่วมมือ^{๕๕}

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

๔. ประชาชนบางส่วนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน^{๔๖}
๕. ผู้นำชุมชนบางท่านเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีผลประโยชน์แอบแฝง^{๔๗}
๖. การส่งข้อมูลข่าวสารต่อชุมชนที่ไม่ครบถ้วน ส่งผลกระทบต่อนโยบายของท้องถิ่นนั้น ไม่ได้รับความสนใจจากคนบางกลุ่ม และยังส่งผลให้ประชาชนบางส่วนไม่ยอมให้ความร่วมมือ^{๔๘} นโยบายที่ไม่ชัดเจนและต่อเนื่อง ทำให้การแก้ไขปัญหาไม่เกิดผลเท่าที่ควร
๗. ประชาชนบางส่วนรู้สึกเกรงกลัวต่ออิทธิพลของภาครัฐ ทำให้ประชาชนไม่เข้าร่วมกิจกรรม เกิดความเบื่อหน่าย และไม่ยอมให้ความร่วมมือหรือให้ความสนใจ เมื่อมีการนัดประชุมกิจกรรม^{๔๙}

จากลักษณะและท่าทีดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจถึงประเด็นความขัดแย้งให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ในลำดับต่อไปนี้ ก็คือ เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

๓.๖.๒ เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน

ดังที่ได้กล่าวมา ประเด็น (Issue) ของความขัดแย้งในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี คือ ชุมชนเขาไม้แดง ชุมชนบ้านหินใหญ่ ชุมชนบ้านทุ่งกระติง จังหวัดชลบุรี ก็คือ “ประเด็นความคิดเห็นที่แตกต่างในด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของประชาชนในชุมชน” ซึ่งประเด็นที่ควรแก่การศึกษา และวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ ก็คือ การวิเคราะห์เพื่อแสวงหาคำตอบที่ว่า อะไรคือเหตุปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน จากการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบให้แก่ปัญหาดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยได้พบเหตุปัจจัย ๒ ด้านหลัก ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง กล่าวคือ เหตุปัจจัยภายใน และเหตุปัจจัยภายนอก

ก. เหตุปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง การเกิดขึ้นของความขัดแย้งนั้น “เหตุปัจจัยภายใน” จะทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนและผลักดันพลังของความขัดแย้งให้ปรากฏออกมาในเชิงรูปธรรม เพราะเกิดจากสภาวะภายในใจเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๑. ความต้องการและคาดหวัง จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า ประชาชนในชุมชนเขาไม้แดง ชุมชนบ้านหินใหญ่ ชุมชนบ้านทุ่งกระติง ซึ่งอยู่รอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี มี

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางสมหวัง เตชะมา, สมาชิกองค์การบริหารตำบลบางพระ, ประธาน อสม., ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายพิทักษ์ เขยสุนทร, เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายอุบล กล่ำภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๔๘} นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ความคาดหวังต่อตัวผู้นำชุมชน คาดหวังต่อสาธารณูปโภคพื้นฐานจากภาครัฐ หรือท้องถิ่น เพราะข้อเท็จจริงที่ปรากฏ คือ ประชาชนในพื้นที่คาดหวังว่าจะได้รับการบริการขั้นพื้นฐานจากภาครัฐ^{๕๐} ส่วนงานท้องถิ่นก็พยายามจะดูแล อย่างที่ชาวบ้านมีความต้องการ อาจจะไม่ครบทุกหลังเรือนก็ตาม^{๕๑} มีการเลือกปฏิบัติต่อแต่ละหลังแบบไม่เสมอภาคกันหรือไม่เท่าเทียมกัน^{๕๒} แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือประชาชนไม่ได้รับ^{๕๓} สาธารณูปโภคอย่างครบถ้วน และทันท่วงที^{๕๔} ทำให้เกิดความไม่พอใจ และรู้สึกว่าภาครัฐเลือกปฏิบัติ^{๕๕} เพราะตนเองได้เสียโอกาสที่จะได้รับจากทางภาครัฐ และท้องถิ่น ที่มาให้การช่วยเหลือ สนับสนุนด้านต่างๆ^{๕๖}

นอกจากนี้ประชาชนบางกลุ่มคาดหวังว่า ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ พร้อมทั้งจะให้ความยุติธรรม และความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ไม่ยึดติดในระบบพวกพ้อง^{๕๗} แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นมีการเอื้อประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆ ให้กับพวกพ้องของตนเองก่อนที่จะให้ประชาชนบางส่วนได้ทราบ จึงเป็นส่วนสำคัญในการทำลายความคาดหวังของประชาชนที่เป็นชาวบ้านที่ยากจน^{๕๘}

๒. ความหวาดระแวงในท่าทีของกันและกัน ดังที่กล่าวแล้วว่า เมื่อประชาชนขาดความเชื่อมั่นและลดคาดหวังในการที่รัฐจะไม่เลือกปฏิบัติ พวกพ้องของคนภาครัฐที่ได้รับประโยชน์ก่อน หรือมากกว่า จึงก่อให้เกิดความหวาดระแวงระหว่างกันขึ้น อันเป็นความหวาดระแวงและความสงสัยในพฤติกรรมที่ไม่เป็นมิตร มีท่าทีของการข่มขู่คุกคาม^{๕๙} โดยไม่คำนึงถึงมนุษยธรรม ความยุติธรรม ในการช่วยเหลือประชาชนที่ด้อยโอกาส^{๖๐} จึงเป็นสาเหตุหลักๆ ที่ทำให้ประชากร

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด้านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ไม่ให้ความสนใจที่จะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งยังมีเจ้าหน้าที่บางยุคสมัยมีท่าทีที่ปิดความรับผิดชอบต่อข้อเรียกร้องของประชาชน^{๖๑}

๓. การเลือกปฏิบัติเพราะเห็นแก่พวกพ้อง ในประเด็นนี้ ประชาชนได้เกิดความสงสัยในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อการช่วยเหลือ เพราะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้อต่อประโยชน์ชุมชนบางกลุ่ม^{๖๒} ประชาชนมีความระแวงสงสัยภาครัฐในการปกป้องและกันประโยชน์เอาไว้ใช้ส่วนตนและพวกพ้อง ซึ่งได้รับคำยืนยันจาก นายอุบล กล่าวไว้ว่า “เขาเขียวทั้งแถบบนแถบล่างนะ มันเป็นที่ของป่าไม้ ทำไม่ถึงปลุกบ้านได้ ที่ผ่านมามีผมก็ไม่เคยออกไปตัดค้ำน แถบล่างติดเขาแถบนี้ ทำไม่ถึงปลุกบ้านได้ที่ดินแบบเดียวกัน มีเอกสารสิทธิ์อย่างเดียวกับผม เห็นปลุกบ้านหลังใหญ่ๆ ติดเขาเห็นปลุกเป็นแถว ก็ไม่มีโฉนดเหมือนกันเป็นการเลือกปฏิบัติใหม่ ตั้งแต่ต้นทางจนกระทั่งปลุกติดเขา ที่ตรงนั้นก็ยังไม่โฉนดเหมือนกัน ทำไม่ถึงปลุกบ้านได้ ที่เหมือนกันกับผมก็แค่ไม่มีโฉนดเหมือนกันต่างก็มาจับจองสิทธิ์เท่ากันด้วยซ้ำ ถ้าเป็นเอกสารสิทธิ์ มีใบครอบครองเหมือนกัน”^{๖๓}

๔. การยึดมั่นถือมั่นในทัศนคติที่ต่างกัน ในประเด็นนี้เป็นความขัดแย้งที่สะท้อนถึงสัมพันธ์เกี่ยวกับการยึดมั่นในด้านความคิด และสายสัมพันธ์ต่อกันของคนทั้งในส่วนภาครัฐและชุมชน บางกลุ่มหรือบางบุคคลมีความคิด ความเชื่อที่เหมือนกัน ก็จัดว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน หากกลุ่มหรือบุคคลใดคิดต่าง ก็จะไม่นับว่าเป็นพวกพ้อง ซึ่งก็เป็นเหตุให้ไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือไม่ได้รับการช่วยเหลือ จากมูลเหตุดังกล่าวได้ขยายผลให้เกิดความหวาดระแวงต่อกันและกัน พร้อมทั้งยังเป็นเหตุให้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือต่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

ข. เหตุปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ล้วนเป็นผลมาจากแรงขับของความขัดแย้งภายใน ทำให้เกิดเป็นปรากฏการณ์เชิงพฤติกรรมที่แสดงออกมา ดังจะเห็นได้จากกรณีปัจจุบันยังมีบ้านหลายสิบหลังคาเรือนที่ไม่มีน้ำใช้ เพราะการประปาเข้าไปไม่ถึง คนในชุมชนมีการแอบต่อพ่วงไฟฟ้าจากบ้านหลังสุดท้ายที่ไฟฟ้าเข้าถึงได้ เพราะความจำเป็นต้องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนของตน สาเหตุที่ขอไฟฟ้าไม่ได้ เกิดจากเพราะบ้านเรือนที่ปลุกอยู่ล้ำเข้าไปในเขตป่าสงวน หรือลวนเป็นกลุ่มชาวบ้านประเภทที่ปลุกบ้านอยู่อาศัยแบบไม่มีบ้านเลขที่ หรือขอบ้านเลขที่ไม่ได้^{๖๔}

ตามที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบผู้ให้สัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับการยึดมั่นในตนและพวกพ้องว่าการอนุญาตให้ปลุกบ้านเพิ่มใหม่หลายหลังด้านบนอยู่ติดเขาเขตบ้านหินใหญ่ก็ยังไม่เข้าใจ ว่าทำไมภาครัฐถึงเลือกปฏิบัติต่อคนในชุมชน “ความต้องการขั้นพื้นฐานเช่นน้ำประปา ทำไม่ถึงไม่ยอมเดินให้ชาวบ้านเขา ทำไม่ถึงไม่ยอมเดินท่อน้ำให้ชาวบ้านในชุมชนได้ใช้ เป็นเพราะเหตุใดก็อยากจะถาม

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายอุบล กล่าวไว้, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายอุบล กล่าวไว้, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ขมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

เหมือนกัน ก็แคฝงดินเข้าไป หรือเสาไฟฟ้าก็ปักแบบชั่วคราวทั้งหมดก็ยังดีกว่า ถ้าป่าไม้โล่งคนในชุมชนออกจากพื้นที่แห่งนี้เมื่อไหร่ ก็สามารที่จะเอาลงเอาออกหรือหม้อไฟฟ้าหิวแปลงไฟมันแพง”^{๖๕} ซึ่งคนในชุมชนหลายคน ก็ยังมีชีวิตอยู่ในพื้นที่นี้ ที่มาตั้งหลักปักฐานจับจองพื้นที่บริเวณบ้านทุ่งกระทิง พร้อมกับกับพี่ชายแท้ๆ ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๐๕ คือ ลุงอุบล กล้าภู ปัจจุบันอายุ ๗๓ ปีและจำเป็นต้องหันเห จากการปลูกพืชไร่มาประกอบอาชีพค้าขายของชำอยู่ตะเข้บรอยต่อระหว่างชุมชนทุ่งกระทิงกับชุมชนบ้านหินใหญ่ อาศัยเก็บผลมะพร้าวและพืชยืนต้นที่ตนเองปลูกมากกว่า ๕๐ ปี อันผลกระทบเกิดขึ้นโดยตรงกับผู้ที่มาปลูกพืชไร่ตามบริเวณชายป่าที่ชาวบ้านปลูกไว้ เช่น ไร่มันสำปะหลัง พืชสวนครัว เพราะสัตว์ป่าลงมากัดกินพืชผลในสวนและในไร่ของชาวบ้านที่ปลูกไว้หวังผลเก็บกิน ประทังเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง หรือหากได้ผลผลิตมากพอก็จะนำไปขาย ถูกสัตว์ป่าลงมากทำลายเสียหาย ประสบภาวะขาดทุนมาตลอด จึงต้องออกไปหาอาชีพอื่นเพื่อมีรายได้ประทังชีวิต^{๖๖}

จากตัวอย่างข้างต้นได้สะท้อนปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากภายในและได้สะท้อนออกปรากฏในเชิงกายภาพนอก ความขัดแย้งภายนอก ผู้วิจัยได้ประมวลความขัดแย้งออกเป็น ๕ ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ

๑) การขาดแคลนข้อมูลข่าวสารของประชาชน ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ทั้งสามชุมชนนี้ ต่างก็มีตัวแปรสำคัญที่เป็นดัชนีบ่งชี้ว่า ชุมชนมีปัญหาด้านข้อมูล ก็คือ ประเด็นการสื่อสารเกี่ยวกับการรับสารและส่งสาร จากการลงพื้นที่ศึกษาในภาคสนาม และการสังเกตของผู้วิจัยทำให้ทราบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับ “ความคลาดเคลื่อนด้านข้อมูล” ทำให้เกิดคำถามต่อในงานวิจัยนี้ว่าส่วนที่น่าติดตามต่อเป็นลำดับต่อไปก็คือ “อะไรคือข้อมูล” ที่ทำให้ทราบได้ว่าการคลาดเคลื่อน

ความขัดแย้งด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากทางภาครัฐโดยผ่านเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ทำให้ภาคประชาชนเกิดความรู้อีกว่ามีการปกปิดข้อมูล ให้ข้อมูลเฉพาะด้านของกลุ่มพวกพ้องตนเอง ทำให้การบอกแจ้งข่าวสารไม่ครบถ้วน^{๖๗} จึงเกิดภาวะ “สุญญากาศ” ทางการสื่อสารข้อมูล ทำให้การจัดกิจกรรมไม่ค่อยจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างเต็มที่ เพราะกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นไม่ทั่วถึง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างกัน ประชาชนในชุมชนจะได้มีส่วนร่วมเพียงแค่เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น ไม่ได้ร่วมทำความเข้าใจ จึงอยากทราบข้อเท็จจริง อยากตรวจสอบ^{๖๘} จึงก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจนในเวลาต่อมา

๒) ปัญหาอุปสรรคด้านโครงสร้างของภาครัฐ ประเด็นความขัดแย้งส่วนหนึ่งที่พบเจอ คือ เงื่อนไขทางกฎหมายที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติให้สอดคล้อง ดังจะเห็นได้จากการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ภาคสนาม ก็คือ ภาครัฐ หมายถึงเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ส่วนใหญ่ต่างยึดมั่นในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และอำนาจที่มีอย่างเข้มข้น ทำให้เกิดท่าทีของความไม่เป็นมิตรหรือมีท่าทีที่

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด้านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด้านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกวุ่นวายหรือความไม่สงบ^{๖๙} การที่หน่วยงานภาครัฐมีแนวทางยึดมั่นในหลักการทางกฎหมายมากเกินไป ได้ส่งผลให้เกิดท่าทีด้านอคติต่อชุมชนที่ปลูกบ้านเรือนและทำกินในพื้นที่นี้มาแต่ดั้งเดิม ซึ่งมีบางส่วนรุกล้ำเข้ามาในเขตที่ประกาศเป็นแนวผืนป่าสงวน ตามบัญญัติของพระราชบัญญัติ ป่าสงวนแห่งชาติปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ซึ่งมีการปักแนวเขต หรือที่ชาวบ้านในชุมชนเรียกว่าปักหมุดแดง^{๗๐} ส่วนที่ปักหมุดแดงขยายใหม่นั้นได้มาคร่อมทับที่ชายเขา ซึ่งชาวบ้านได้เข้ามาจับจองมานาน คือ คร่อมทับพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งกระทิงและชุมชนบ้านหินใหญ่ที่ชาวบ้านรุกล้ำเข้ามาจับจองในเขตป่าเสื่อมโทรมเดิม^{๗๑} ซึ่งความเป็นจริงคือ ชาวบ้านเหล่านี้เข้ามาหักร้างถางพงตั้งแต่ปู่ย่าตายาย หรือ หลายชั่วอายุคน ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๘ และมีอีกหลายครอบครัวมาตั้งบ้านเรือนจากเขตในอำเภอเมือง อำเภอพานทอง ของจังหวัดชลบุรีบ้าง จากจังหวัดฉะเชิงเทราโดยเฉพาะที่มาจากอำเภอท่าสะอ้านคือ ลุงสลิ แก้วพิทักษ์ ที่มาอยู่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๙๘ โดยเบื้องต้นครั้งแรกมาอยู่บริเวณที่ปลอดภัยจากบรรดาสัตว์ป่าที่ชุกชุมคือหน้าวัดเขาไม้แดง แล้วจึงย้ายเข้ามาอยู่ในเขตป่าเสื่อมโทรมในปี พ.ศ. ๒๕๐๒^{๗๒} (ก่อนมีการประกาศใช้กฎหมายพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติปี พ.ศ. ๒๕๐๗)

๓) ปัญหาอุปสรรคด้านความสัมพันธ์

จากประเด็นปัญหาด้านโครงสร้างเบื้องต้น กล่าวคือ เมื่อมีกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องการกันพื้นที่ทำกินเดิมของชาวบ้านในชุมชน ให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภาครัฐก็มีการควบคุมพื้นที่เอาชุดควบคุมป่าเข้าไปอยู่ด้วย มันเหมือนกับการปักเขตหมุดที่หลัง ด้วยประชาชนในชุมชนเข้าไปอยู่ก่อนแล้ว ก็เลยมีปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ ซึ่งคนจำนวนมากก็ไม่มีเอกสารสิทธิ์ไม่สามารถที่จะถือครองที่ดินที่ปลูกได้ ฉะนั้นการขอเลขที่บ้านก็ไม่ได้ก็อยู่กันไป เหมือนกับชุมชนที่เขาเรียกกันว่าไม่มีหลักฐานอะไรที่แน่นอนคือเป็นลักษณะที่เลือนลอย หลักฐานเกี่ยวกับเรื่องที่ดินก็ไม่มี ทำมาหากินก็ทำไปเรื่อยเรื่อย

“ลูกหลานในชุมชนทั้งสามก็ถือว่าโตมากับการมีปัญหาบ้าง เพราะว่าบ้านที่สร้างก็ไม่ได้เป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง เรียกว่ามาสร้างบ้านอยู่ในที่ของหลวง ก็มีปัญหากับการกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เมื่อป่าไม้ก็มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลป่าสงวน แต่เมื่อมีประชาชนทยอยเข้าไปอยู่มากแล้ว จำนวนประชากรก็จะเพิ่มขึ้นโดยอัตโนมัติทำอย่างไรได้ ก็ต้องมีการขยับขยายโดยเฉพาะที่พักที่อาศัย ก็เลยมีปัญหากระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีหน้าที่ดูแลกับชุมชน ซึ่งเขาก็มีความจำเป็นจะต้องอยู่ตรงนั้น ถ้าจะให้เคลื่อนย้ายหรือย้ายมาเนี่ยเคยมีการทำเหมือนกับการลงประชามติเหมือนกันว่าจะให้ย้าย กลุ่มชุมชนเค้าก็ถามว่าจะย้ายไปพวกเขาอยู่ที่ไหน สถานที่ที่ย้ายไปอยู่ใหม่จะ ทำกินได้หรือเปล่า ไม่ใช่ย้ายไปเป็นผู้อพยพอย่างพวกเขาอยู่เค้าก็ไม่ไปนะ

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๑} วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, เนื้อหาที่ตั้ง: **สวนสัตว์เปิดเขาเขียว**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.th.wikipedia.org/wiki/สวนสัตว์เปิดเขาเขียว.html> [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๗๒} สัมภาษณ์นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

เพราะพวกเขาอยู่แต่เดิมมา อาชีพก็คือหาของป่า หาหน่อไม้ตามฤดูกาลได้ใช้ใหม่ ก็มีการพยายามที่จะย้ายชุมชนแต่ก็ไม่สำเร็จเพราะการเจรจานั้นไม่ประสบความสำเร็จผล ก็เหมือนกับย้อนกลับมาเรื่อยเรื่อย”^{๗๓}

นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนทั้งสาม คือ ชุมชนบ้านเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่ยังมองว่า ปัญหาได้เกิดสะสมและนำไปสู่สภาพความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน ระหว่างภาครัฐกับชุมชน กล่าวคือ ท่าทีที่ไม่เป็นมิตรต่อกัน ประชาชนเกิดความหวาดระแวงหรือหวาดกลัวต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ประชาชนรู้สึกว่ ภาครัฐมุ่งสร้างฐานอำนาจและผลประโยชน์ให้พวกพ้องตนเองเป็นเป้าหมาย^{๗๔} ดังนั้น ในภาคประชาชนควรจะมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น กล่าวคือ รับรู้ร่วมกัน ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมมือกันในการดำเนินงาน ร่วมกันตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมแบ่งปันกัน เพราะแนวทางนี้ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีในชุมชนสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรีให้กลับคืนมา

๔. ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

จากปัญหาสืบเนื่องด้านข้อมูลข่าวสาร ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นกลางได้ส่งข้อมูลข่าวสารให้ชุมชนรับรู้เพียงแคในบางส่วน จึงเกิดปัญหาขึ้นในกลุ่มที่เห็นต่าง เพราะเหตุคือได้รับข้อมูลอย่างไม่ครบถ้วน ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ ข้อมูลด้านผลประโยชน์ของถูกปกปิดไว้^{๗๕} สภาพปัญหายิ่งทวีความระแวงสงสัยมากยิ่งขึ้น เกิดคำถามต่างๆ มากมายในกลุ่มที่เห็นต่าง จนทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนที่มีความขัดแย้งกันเอง เพราะผู้นำชุมชนฝ่ายที่ใกล้ชิดหน่วยงานภาครัฐมากกว่า ก็จะถูกมองว่ “เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน” ดึงผลประโยชน์ส่วนร่วมที่จะพึงมี เข้าเป็นของกลุ่มพวกพ้องตนเองเท่านั้น^{๗๖}

นอกจากนี้ ปัญหาด้านผลประโยชน์ส่วนบุคคลยังสร้างความขัดแย้งหรือความเสียหายต่อชุมชน กล่าวคือ ได้เคยมีโรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลังขนาดใหญ่มาตั้งแต่อดีตแล้ว คือการปล่อยน้ำเสียลงลำห้วย ทำให้ลำห้วยตอนล่างกลายเป็นห้วยน้ำเหม็นใช้การไม่ได้ แม้ภายหลังบริษัทจะทำการกักเก็บน้ำเสียแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากหมักหมมมาเป็นเวลาหลายปี จึงไม่สามารถแก้ไขให้ใช้ได้^{๗๗} นี่คือตัวอย่างที่สะท้อนความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ในชุมชนเป็นอย่างดี

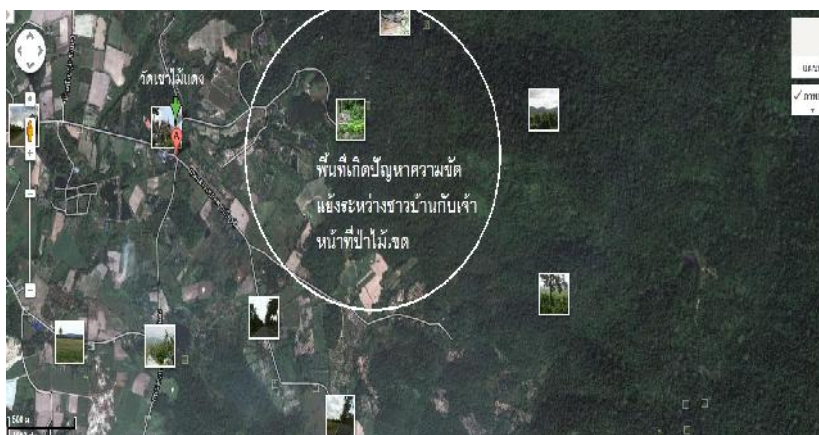
^{๗๓} สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๗} กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น, ประวัติตำบลบางพระ: รู้จักอบต.บางพระ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history&id=112> [๒ ธันวาคม ๒๕๕๘].

แผนภาพที่ ๓.๔ แสดงภูมิทัศน์จากภาพถ่ายด้านบนด้วยระบบดาวเทียม

๓.๗ ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้งในชุมชน

จากสภาพลักษณะของปัญหาความขัดแย้งที่กล่าวมา หากจะพิจารณาผลกระทบต่อชุมชนแล้ว จะเห็นได้ว่าชุมชนทั้ง ๓ กล่าวคือ ชุมชนเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระติง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่เป็นชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว และเป็นชุมชนเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะคนรุ่นเก่านั้นยังพึ่งพากันและกันอยู่ ตลอดหลายปีที่ผ่านมาแม้จะดูเหมือนไม่มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น ชุมชนในระดับกว้าง เพราะชุมชนแถบนี้เป็นชุมชนแบบครอบครัวดั้งเดิม คนในชุมชนต่างมีความสัมพันธ์ทางสายเลือด เกี่ยวพันแนบแน่นกันด้วยการแต่งงานของคนในชุมชนด้วยตนเอง ต่างคนต่างพึ่งพาตนเองเป็นหลัก^{๗๘} ดังนั้น สภาพของความขัดแย้งจึงปรากฏในส่วนมิติอื่น ๆ กล่าวคือ

๑. **ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน** จากประวัติและบริบทหรือสภาพแวดล้อมของชุมชน ประชาชนบางส่วนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างติดขัดปัญหาในเรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแนวเขตที่ดิน^{๗๙} ทั้งนี้แม้กระทั่งฝ่ายเจ้าหน้าที่เองก็ยังไม่พอใจในการให้การช่วยเหลือ และนี่เองเป็นเหตุให้ปัญหายังคงปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน^{๘๐} ทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เกิดความเกรงกลัวและรังเกียจภาครัฐ
๒. **ปัญหาคนรุ่นใหม่ และประชากรแฝงที่เพิ่มขึ้น** ประเด็นนี้เป็นปัญหาปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ได้แก่ คนรุ่นใหม่ของประชาชนในชุมชนนี้เมื่อมองเห็นบรรพชนมีปัญหาในเรื่องที่อยู่ที่ทำกิน บางส่วนจึงได้ละทิ้งอาชีพเกษตรกรรมหันไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น คงเหลือแต่คนรุ่นเก่า บางส่วนที่ยังดำเนินอาชีพเกษตรกรรมเหมือนเดิมด้วยความคุ้นชิน เพราะในปัจจุบัน

^{๗๘} สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรีเจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

นั้น เยาวชนที่มีความอดทนน้อย ความคิดโลภ คิดอยากใหญ่ จิตใจแคบ คนรุ่นใหม่ บางส่วนก็เริ่มด้นรน หาทางแอบต่อเติมที่อยู่อาศัย พวกเขาเหล่านี้เมื่อเติบโตขึ้น เป็นคนรุ่นใหม่ที่จะไม่ยอมลำบากเหมือนคนรุ่นบรรพบุรุษ ประมาณการว่า อีก ๕ ถึง ๑๐ ปีข้างหน้า บริเวณนี้จะเป็นสังคมกึ่งเมืองที่มีการผลิตด้านโรงงาน ซึ่งจะต้องมีการสร้างงานเกิดขึ้นจากโรงงานระดับ SME แน่นอน^{๕๑} และก็คือข้อสำคัญที่จะก่อปัญหาเพิ่มขึ้นตามมาในอนาคต สู่การปิดกั้นไม่ยอมรับรู้ข้อมูล การดื้อแพ่งต่อกฎหมาย^{๕๒}

๓. **ความไม่ชัดเจนของขอบเขตความรับผิดชอบและหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานภาครัฐ** ส่วนราชการนิยมแย่งงานกันรับผิดชอบต่างมุ่งเน้นแต่การสร้างผลงาน เฉพาะในหน่วยงานของตน ไม่เปิดโอกาสให้ผู้อาศัยอยู่ในชุมชนได้มีส่วนร่วมในนโยบายหรือการตัดสินใจมากนัก^{๕๓} ประชาชนบางภาคส่วนไม่ได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐและบางส่วนยังเลือกปฏิบัติด้วยการโยนและปิดความรับผิดชอบ
๔. **การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมน้อย** กล่าวคือ ขาดการรับรู้และรับทราบ เกิดพฤติกรรมเพิกเฉย ปิดกั้นโอกาสของประชาชนโดยอ้อมที่จะเสนอความต้องการ สู่การพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาชุมชน เป็นไปได้อย่างล่าช้ากว่า
๕. **ความขัดแย้งด้านการรับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ครบถ้วนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ** โดยเฉพาะในระดับโครงสร้างของป่าไม้เขต เช่น ระเบียบ กฎ เกิดผลกระทบต่อภาคประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูล ไม่ทั่วถึง จนข่าวสารสับสน สร้างความเบื่อหน่ายให้แก่ภาคประชาชน และปฏิเสธการให้ความร่วมมือในกิจกรรมของภาครัฐที่จัดขึ้น

ปัญหาของสามชุมชน	ผลกระทบ
๑. เรื่องที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ติดขัดปัญหาในเรื่องของกฎหมายแนวเขตที่ดิน	-ทำให้ประชาชนเกิดความขัดแย้ง เกิดความเกรงกลัว และรังเกียจเจ้าหน้าที่ภาครัฐ -เจ้าหน้าที่ปิดและโยนความรับผิดชอบ/ฝ่ายเจ้าหน้าที่เองก็ยังไม่พอใจในการให้การช่วยเหลือ
๒. คนรุ่นใหม่ของชุมชน และประชากรแฝงที่เพิ่มขึ้น	-เป็นปัญหาเดิมๆ ในเรื่องที่อยู่ที่ทำกินของบรรพชน -คนรุ่นใหม่ด้นรนหาทางออก/ต่อเติมที่อยู่อาศัย -เกิดปิดกั้นไม่ยอมรับรู้ข้อมูล และต่อต้าน
๓. ความไม่ชัดเจนของขอบเขตความรับผิดชอบและหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานภาครัฐ	-ราชการส่วนใหญ่ แย่งงานกันรับผิดชอบ -ผู้อาศัยอยู่ในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในนโยบายหรือการตัดสินใจมากนัก, ก่อให้เกิดความขัดแย้งเพิ่ม

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายอุบล กล่ำภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายอุบล กล่ำภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ปัญหาของสามชุมชน	ผลกระทบ
๔. ขาดการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง	-ไม่เห็นประโยชน์ต่อรับรู้ / เกิดพฤติกรรมเพิกเฉย -ทำให้ข้อเสนอแนะที่เป็นเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริงนั้น มีโอกาสเกิดขึ้นได้อย่างล่าช้า
๕. ความขัดแย้งด้านการรับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ครบถ้วนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ	-ประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูลไม่ครบ ไม่ทั่วถึง -ข่าวสารที่ต้องการสื่อผิดพลาด/ประชาชนสับสน -ปฏิเสธการให้ความร่วมมือในกิจกรรมของภาครัฐที่จัดขึ้น -เกิดความเบื่อหน่าย

ตารางที่ ๓.๑ แสดงถึงสภาพปัญหา และผลกระทบต่อสามชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

จึงเป็นที่มาของการตั้งคำถามเพื่อหาทางออกของปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ทั้งนี้ ในปัจจุบันปัญหาดังกล่าวได้มีบางส่วนจากหน่วยงานภาครัฐ ส่วนท้องถิ่นกับส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนในชุมชนเอง ต่างก็พยายามแก้ปัญหา ดังจะปรากฏเป็นแนวทางปฏิบัติในหัวข้อถัดไป

๓.๘ แนวทางการแก้ไขความขัดแย้ง

ดังที่ได้นำเสนอปัญหามาแล้วในเบื้องต้นว่า ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี ก็คือ ความขัดแย้งด้านการสื่อสาร ด้านโครงสร้างและด้านผลประโยชน์ เป็นต้น ส่วนใหญ่ปัญหาของประชาชนในชุมชนเป็นปัญหาการไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอันควรแก่ตน ซึ่งเป็นประเด็นที่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบนั้น บางกลุ่มกล้าออกมาแสดงความคิดเห็น และบางกลุ่มก็ไม่กล้าออกมาออกความเห็นด้วยความเกรงกลัวต่อกฎหมายและอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตามเมื่อค้นหาคำจนกระทั่งพบปัญหาแล้ว ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เริ่มหาวิธีการหรือแนวทางเพื่อการแก้ไขความขัดแย้งในเบื้องต้นมาแล้วในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นทิศทางของกระบวนการจัดการความขัดแย้งเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังปรากฏเป็นแนวทางปฏิบัติของส่วนงานปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่เก็บข้อมูลได้ในหัวข้อถัดไป

๓.๙ การแก้ไขความขัดแย้งเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

จากปัญหาและอุปสรรคข้างต้นได้เริ่มนำไปสู่การมองเห็นแนวทางการจัดการกับปัญหา คือการลดปัญหา การแก้ไขปัญหา และการสร้างกิจกรรมต้องเกิดขึ้นจากเครื่องมือที่ใช้ในการหาทางออกร่วมกันนั้นประกอบด้วยชุดวิธี ๒ ชุด กล่าวคือ การสร้างการมีส่วนร่วมและรูปแบบกิจกรรมผ่านผู้นำชุมชน ดังต่อไปนี้

๑. การสร้างการมีส่วนร่วม ได้แก่ การระดมสมองความคิดเห็นโดยผ่านกิจกรรม ซึ่งจากอดีตที่ผ่านมา ชุมชนอื่น ๆ ในส่วนการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระต่างประสบความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งนับได้ว่าเป็นความสำเร็จเบื้องต้นในการสร้างความสามัคคีให้เกิดมีในชุมชนนั้นๆ เนื่องจากการกระบวนการนี้เป็นส่วนที่ช่วยให้ทุกภาคส่วนได้เข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น เริ่มต้นจากการพบปะพูดคุยกันในโอกาสต่างๆ นับเป็นก้าวแรกที่ได้แสวงหาทางออก

ร่วมกัน^{๕๔} โดยให้ทุกฝ่ายได้แสดงความต้องการ หรือทางออกของความขัดแย้งว่า ความคาดหวังของประชาชนต่อกิจกรรมชุมชนเป็นอย่างไร ทำอย่างไรประชาชนจึงจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากทางราชการได้อย่างครบถ้วนทันเหตุการณ์

ในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวทั้งสามชุมชน คือ ชุมชนเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่ ผู้วิจัยกลับพบว่า ยังขาดการสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วม^{๕๕} ไม่มีการระดมสมองความคิดเห็นทำกิจกรรมเหมือนชุมชนอื่น อาจมีการสื่อสารด้วยวิธีบอกต่อ ที่ขาดขั้นตอนทำให้ขาดกระบวนการในการร่วมรับรู้ ขาดการร่วมตัดสินใจ ขาดการร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผลประโยชน์ ขาดการจัดพัฒนากิจกรรมแต่ละกิจกรรมอย่างไร ดังนั้นจึงควรเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างสูงสุด เพื่อลดปัญหาด้านความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน หวาดระแวงกัน และลดการกล่าวโทษกันเอง เมื่อเกิดข้อผิดพลาดจากการดำเนินงานของกิจกรรมที่ได้ร่วมกันจัดขึ้นในชุมชน

๒. รูปแบบกิจกรรมผ่านผู้นำชุมชน จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้นำชุมชนในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ ได้ทำการส่งเสริมให้ชุมชนในเขตปกครองของตนทำกิจกรรมด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม คือ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระ ท่านสมศักดิ์ เกตุวัตตา ในฐานะที่เป็นผู้ได้รับความไว้วางใจ รับฝากความหวังจากประชาชนในชุมชน ช่วยเป็นกระบอกเสียง เพื่อนำความเจริญ สร้างประโยชน์ต่างๆ ที่พึงจะได้รับจากทางราชการ และหน่วยงานเอกชนมอบให้อย่างเต็มที่ มองว่ารูปแบบกิจกรรม เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงประสานประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้เข้ามาร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ ในลักษณะต่างๆ คือการมีส่วนร่วม เพราะกิจกรรมกลุ่มนั้นเป็นการสร้างคุณภาพงานที่จะช่วยปลูกฝังหรือวางรากฐานการเป็นประชาธิปไตยของประชาชน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มนั้นเป็นการสร้างคุณภาพของงานซึ่งต้องอาศัยการทำงาน ร่วมกันรู้จักหน้าที่ของตนจริงด้วยรู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่นซึ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาระบบการปกครองและประชาธิปไตยของประเทศ^{๕๖} ซึ่งกิจกรรมที่โดดเด่น และมีผลในเชิงบวกต่อการสร้างการมีส่วนร่วม นั้น ประกอบไปด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้

ก) การรดน้ำคำหัว ขอพรผู้สูงอายุ จัดได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี สร้างจิตสำนึกคุณธรรม ด้านความเคารพผู้อาวุโส ให้ผู้น้อยหรือเยาวชนมีความกตัญญู จึงให้การสนับสนุนให้สืบสานเป็นงานประเพณีทุกปี^{๕๗} ซึ่งกิจกรรมนี้ได้จัดขึ้นภายในชุมชนส่วนใหญ่ที่กำกับดูแลอยู่ในเขตตำบลบางพระ ซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของชุมชน ปลูกฝังคุณธรรม และให้การอนุเคราะห์ในพิธีกรรมทางศาสนาของผู้คนในชุมชน และผู้อาวุโสในชุมชนเป็นผู้ที่รักและเคารพด้วยความเป็นผู้มีประสพการณ์ ด้วยประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยแล้วจะเคารพเชื่อฟังคำสอนของ

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เกตุวัตตา, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เกตุวัตตา, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ผู้ใหญ่เป็นสำคัญ ในวันที่ ๑๖ เมษายนของทุกปีซึ่งรูปแบบของกิจกรรมนี้จึงส่งเสริมความสามัคคีประชาชนได้มาทำบุญร่วมกัน เลี้ยงอาหาร แจกของขวัญ ช่วงเย็นจะมีรางวัลย้อนยุค งบประมาณได้มาจากการขายบัตรเข้าชมและส่วนต่างคือกำไรจากการจัดโต๊ะจีน โดยการสมัครสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุของอนามัยบ้านห้วยกุ่มมีหมู่ ๕ หมู่ ๖ หมู่ ๑๑ เหลือจากการจัดงานจะเก็บไว้เป็นงบประมาณต่อไป และง่ายต่อการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับทุกคนในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรม^{๘๘}

ในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวทั้งสามชุมชน คือ ชุมชนเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่ผู้วิจัยกลับพบว่า ยังขาดการสร้างกิจกรรมการรดน้ำดำหัว ขอพรผู้สูงอายุ^{๘๙} ไม่มีการจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวขอพรเหมือนชุมชนอื่น ทำให้ขาดกิจกรรมที่กระทำร่วมกันหรือการพบปะสังสรรค์กัน ดังนั้น ภาควิชาท้องถิ่นเมื่อจัดกิจกรรมในชุมชนอื่นควรที่จะชักนำให้ประชาชนในชุมชนทั้งสามนี้ให้มีโอกาสได้เข้าร่วมในการทำกิจกรรม

ข) กิจกรรมทำบุญตักบาตรเทโว ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวทั้งสามชุมชน คือ ชุมชนเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่ได้จัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรเทโวบริเวณศาลาพระ ที่ตั้งอยู่กลางชุมชนบ้านหินใหญ่^{๙๐} การแยกจัดในวงสังคัมแคบๆ ทำให้กลุ่มของสามชุมชนนี้ไม่ได้มีโอกาสพบปะกับกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ในหมู่เดียวกัน ทำให้สามชุมชนนี้ขาดความเข้าใจร่วมกันกับสังคัมส่วนใหญ่ในตำบลบางพระ เพราะถ้าเป็นของส่วนหมู่ ๕ ก็จะจัดที่บริเวณใกล้กับอนามัยห้วยกุ่ม การตักบาตรร่วมกันของชุมชนส่วนใหญ่ทั้งสองหมู่ คือหมู่ ๕ และหมู่ ๑๑ เริ่มต้นตั้งแต่หน้าสนามกอล์ฟเพลสเซนต์วัลเลย์ของก้านน้อย พระจะออกมาเดินบิณฑบาตรตั้งแต่ร้านน้องมินิมาร์ท ไปสิ้นสุดของการทำบุญตักบาตรเทโว คือ เดินถึงสวนสมุนไพร^{๙๑} เป็นต้น

ค) กิจกรรมกีฬาชุมชน จัดได้ว่าเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนซึ่งได้รับการส่งเสริมจากเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ และยังเป็นการที่ได้รับความร่วมมือในส่วนของอนามัยตำบลห้วยกุ่ม ห้วยกร^{๙๒} โดยมีวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ดังนี้

- ๑) เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ความแข็งแรงทางร่างกายให้กับเยาวชนและประชาชนในชุมชน
- ๒) เพื่อส่งเสริมความมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย เคารพกฎกติกา
- ๓) เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยใช้กิจกรรมกีฬาเป็นสื่อสัมพันธ์
- ๔) เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนได้ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์

^{๘๘} สัมภาษณ์ นางสมหวัง เตชะมา, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ประธาน อสม., ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘

^{๘๙} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นางฉลวย พวงพิศ, อาวุโสในชุมชนบ้านหินใหญ่, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

๕) เพื่อให้เยาวชน และประชาชนในชุมชนห่างไกลจากสิ่งเสพติด และอบายมุข^{๙๓}

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระได้จัดกิจกรรมกีฬาชุมชนเพื่อให้ประชาชนเกิดความสามัคคี และสร้างเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องของการรู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ทั้งยังได้เพื่อนใหม่ที่เกิดจากการมีความสนใจในกีฬานิตเดียวกัน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดเป็นสังคมที่น่าอยู่มากยิ่งขึ้น

ในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวทั้งสามชุมชน คือ ชุมชนเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่ กลับพบว่ามีเพียงแค่ชุมชนเขาไม้แดงเพียงชุมชนเดียวที่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาชุมชน ส่วนชุมชนบ้านทุ่งกระทิง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่ไม่ได้เข้ากิจกรรมกีฬาชุมชน กล่าวคือ ยังขาดการส่งเสริมและชักนำให้ร่วมกิจกรรม^{๙๔} ทำให้ขาดกิจกรรมที่กระทำร่วมกันหรือการพบปะสังสรรค์กัน และขาดการยอมรับการมีอยู่ของชุมชน

ง) **กิจกรรมประเพณีทางศาสนา** ประเพณีทางศาสนาจัดได้ว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งของคนในชุมชน หมู่ ๕ เคยได้ทำร่วมกันเป็นอย่างดีในอดีต เพราะเป็นเหตุให้ผู้คนในชุมชนสามารถมาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาในการดำเนินชีวิตได้^{๙๕} และยังเป็นกิจกรรมสำคัญทางศาสนาที่โบราณได้ทำสืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพื่อสร้างความรักความเกื้อกูลต่อกันในสังคม

พอมายังยุคสมัยปัจจุบันที่มีการแยกหมู่ ๕ ออกมาเป็นหมู่ ๑๑ การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาดังกล่าว ประชาชนทั้งสองชุมชนได้แยกจัดกิจกรรมบางกิจกรรมในชุมชนของตนเอง ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นหมู่เดียวกัน ทั้งนี้ก็สืบเนื่องจากประชากรเพิ่มมากขึ้นตามเวลาและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และมีประชากรแฝงเพิ่มขึ้นในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระจึงมีการแยกหมู่ แยกย่อยออกเป็นหลายหมู่ เพื่อความสะดวกในการบริหารงานส่วนท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น หมู่ ๑๑ แยกออกจากหมู่ ๕^{๙๖} และหมู่ ๑๒ แยกออกจากหมู่ ๗^{๙๗} เป็นต้น

ส่วนในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวทั้งสามชุมชน คือ ชุมชนบ้านเขาไม้แดง ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง และ ชุมชนบ้านหินใหญ่ ผู้วิจัยค้นพบว่าประชาชนในชุมชนบ้านหินใหญ่ และชุมชนบ้านทุ่งกระทิงนั้น มีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาน้อยกว่าชุมชนอื่นๆ^{๙๘} ทั้งนี้เนื่องจากสภาพปัญหาด้านพื้นที่ ด้านที่อยู่อาศัย และด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้ประชาชนในชุมชนทั้งสาม ไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนากับชุมชนอื่นๆ อีกส่วนหนึ่ง ประชาชนในชุมชนทั้งสามนี้ โดยเฉพาะส่วน

^{๙๓} สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๙๕} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘

^{๙๖} สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๙๗} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เกตุวัฒนา, นายกองการบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๙๘} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ที่มีบ้านเรือนอยู่อาศัยติดแนวเขตป่าสงวนเกือบทั้งหมด มีความรู้สึกกว่าพวกตนเป็นบุคคลชั้นสองของสังคม และที่ไม่ได้รับความสำคัญจากภาครัฐและท้องถิ่นเหมือนชุมชนอื่น จากการผลปรากฏที่ผ่านมากลุ่มตนขาดสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่ควรจะได้รับ^{๙๙} ดังนั้นจึงขาดการมีส่วนร่วมหรือการพบปะสังสรรค์

จึงสรุปได้ว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งที่กล่าวไว้ในเบื้องต้น พบแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งได้บางส่วนแต่ยังไม่ครอบคลุมทุกชุมชน แม้ว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมของภาคท้องถิ่น ภาครัฐและชุมชนที่จัดขึ้นผลปรากฏในทางที่ดีในระดับหนึ่ง แต่ควรขยายพื้นที่ให้มากขึ้น ครอบคลุมกว่าปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกชุมชนได้เกิดความสนใจและยินดีให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น

๓.๑๐ สรุป

ข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาลงพื้นที่ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวทั้งสามชุมชนคือ ชุมชนบ้านเขาไม้แดง ชุมชนบ้านหินใหญ่ และชุมชนบ้านทุ่งกระติงนี้ สะท้อนให้เห็นมูลเหตุปัจจัยของความขัดแย้ง วิธีการจัดการความขัดแย้งที่ผ่านมาว่าทำไมจึงไม่ประสบผลความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะสาเหตุความขัดแย้งที่มีหลายสาเหตุ กล่าวคือ ความขัดแย้งภายใน ได้แก่ ความต้องการและคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกัน ความหวาดระแวงในท่าทีของกันและกัน การเลือกปฏิบัติเพราะเห็นแก่พวกพ้อง การยึดมั่นถือมั่นในทัศนคติที่ต่างกัน และความขัดแย้งภายนอก ได้แก่ การขาดแคลนข้อมูลข่าวสารของประชาชน ปัญหาอุปสรรคด้านโครงสร้างของภาครัฐ ปัญหาอุปสรรคด้านความสัมพันธ์ ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งสาเหตุทั้งหมดได้ทำให้ประชาชนในชุมชนทั้งสามมีความรู้สึกว่าได้รับประโยชน์ด้านสาธารณูปโภคที่ไม่เท่าเทียมกัน มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน บางส่วนก็ไม่ได้ให้ความร่วมมือ ไม่ได้สนใจ อีกทั้งประชาชนบางส่วนเชื่อว่าผู้นำภาครัฐบางท่านเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีผลประโยชน์แอบแฝง จึงไม่ให้ข้อมูลข่าวสารต่อกันอย่างครบถ้วน ประชาชนบางส่วนรู้สึกเกรงกลัวต่ออิทธิพลของภาครัฐ ทำให้ประชาชนไม่เข้ากิจกรรม เกิดความเบื่อหน่าย และไม่ยอมให้ความร่วมมือหรือให้ความสนใจเมื่อมีการนัดประชุมกิจกรรม

แนวทางแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนทั้งสาม ปัจจุบันเริ่มมีการประชุมพูดคุยกันเพื่อหาทางออก ซึ่งในเบื้องต้นได้ดำเนินการผ่านกิจกรรมบ้างแล้วแต่ยังไม่ทั่วถึง กิจกรรมที่ได้ดำเนินการแล้ว เช่น การสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมผ่านนโยบายผู้นำชุมชนท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมชุมชนต่างๆ เช่น การรดน้ำดำหัว ขอพรผู้สูงอายุ การทำบุญตักบาตรเทโว การเล่นเกมกีฬาชุมชนร่วมกัน ตลอดถึงกิจกรรมประเพณีทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพปัญหาความขัดแย้งได้สะสมมาอย่างยาวนาน ทำให้ความขัดแย้งยังคงปรากฏอยู่ ดังนั้น เพื่อการแก้ไขปัญหาที่ซ่อนเร้นให้หมดไปจากชุมชน ผู้วิจัยจึงขอเสนอกรอบแนวคิดการประยุกต์หลักสารานุกรมหรือการจัดการความขัดแย้งของชุมชนทั้งสาม เพื่อให้เกิดความปรองดอง เกิดความรักสามัคคีหรือความสามัคคีกันมากขึ้น ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดในบทที่ ๔ ต่อไป

^{๙๙} สัมภาษณ์ นายอุบล กล่ำภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

บทที่ ๔ ประยุกต์หลักสภาราณียธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้ง ของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

ในการศึกษาเนื้อหาของบทนี้ ผู้วิจัยจะทำการประยุกต์หลักสภาราณียธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี โดยใช้ฐานขององค์ความรู้ที่ได้จากการรวบรวมศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่างๆ บนเอกสารในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ ซึ่งเป็นบริบทพื้นที่ความขัดแย้งจากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ภาคสนาม นำมาหลอมรวมกัน และใช้หลักสภาราณียธรรมมาเป็นแกนหลักในการประยุกต์ใช้เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ซึ่งเห็นควรที่จะนำเสนอในสามส่วน คือ ๑) หลักการและความหมาย ๒) สภาพปัญหามาแยกวิเคราะห์เป็น ๖ ด้าน เพื่อนำมาเทียบอีกครึ่งแยกประเด็นออกเป็นข้อให้เด่นชัดขึ้น ๓) ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้ภายใต้หลักสภาราณียธรรมทั้ง ๖ ประการ เพื่อให้สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาเป็นรูปธรรมได้จริง ซึ่งสามารถจัดแสดงเป็นตารางของการประยุกต์ใช้ช่วงท้ายของบท

๔.๑ แนวคิดเพื่อการจัดการความขัดแย้งตามหลักสภาราณียธรรม

ในมุมมองของพระพุทธศาสนการจัดการความขัดแย้งนั้น ในเบื้องต้นทุกฝ่ายต้องมีท่าทีที่แสดงความเป็นมิตรต่อกัน ท่าทีที่เป็นมิตรต่อกันสำหรับปัจเจกบุคคลหรือสังคมนั้น หลักธรรมที่ทำให้มนุษย์สามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั้นได้แก่ หลักสภาราณียธรรม อันเป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อการเสริมสร้างความรักความสามัคคีต่อกัน เป็นแนวทางในการลดความขัดแย้งในหมู่วมวลมนุษยชาติได้ มนุษย์ในสังคมจะอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ถ้าคนทุกคนเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ด้วยเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกันให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และรู้จักการให้อภัยกัน ดังนั้น หลักสภาราณียธรรมจึงเป็นหัวใจในการดำเนินชีวิตร่วมกันและช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อในชุมชน

๔.๒ กรอบแนวคิดของหลักสภาราณียธรรม

เมื่อมนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันในฐานะของสัตว์สังคม ย่อมเป็นเหตุให้เกิดการกระทบกระทั่งกันบ้าง และอาจทำให้มีมาซึ่งคิดที่ไม่ตรงกันบ้าง มีความขัดแย้งกันบ้าง เป็นปกติพระพุทธศาสนาได้มีหลักแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ สร้างความสมานฉันท์ สร้างปรองดองหรือความสามัคคี นั่นคือ หลักสภาราณียธรรม^๑ เป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ระลึกถึงกัน, ทำให้เกิดความสามัคคี, ให้เกียรติและความเคารพซึ่งกันและกัน^๒ ทั้งยังเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นหลักธรรมสำหรับเพื่อการเสียดละ เป็นธรรมเป็นที่ตั้งเพื่อทำความเคารพกัน

^๑วิ.(ไทย) ๘/๒๗๑/๓๖๑, ม.มู.(ไทย) ๑๒/๔๙๒/๕๓๑, ม.อ.(ไทย) ๑๔/๕๔/๕๙, อง.ทสก.(ไทย) ๒๔/๕๐/๑๐๖.

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓๗-๔๓๘.

เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน”^๓ ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสว่า “ธรรมเป็นเหตุที่ให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรมว่านี่คือหลักสาราณียธรรม”^๔

๔.๓ ความหมายและองค์ประกอบของหลักสาราณียธรรม

ความหมายของหลักสาราณียธรรมนั้นมีความหมายหลายนัยยะตามที่นักวิชาการได้นิยามไว้ กล่าวคือ สาราณียธรรม เป็นธรรมะที่จะนำใจของบุคคลให้ระลึกถึงกัน ผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยน้ำใจ หลักธรรมที่จะทำให้ประชาชนภายในชาติอยู่ด้วยความสามัคคี ทำให้ประเทศชาติเป็นเอกภาพ เป็นหน้าที่หรือปฏิบัติที่ประชาชนควรปฏิบัติต่อคนอื่นในสังคม^๕ สาราณียธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันนั้นมี ๖ องค์ประกอบ คือ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อการไม่ทะเลาะวิวาทกัน เพื่อความสามัคคีปรองดองกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนภายในชาติอยู่ด้วยความสามัคคี ทำให้ประเทศชาติเป็นเอกภาพ เป็นหน้าที่หรือปฏิบัติที่ประชาชนควรปฏิบัติต่อคนอื่นในสังคม^๖ หลักสาราณียธรรมมีองค์ประกอบ ๖ ประการ^๗ คือ

๑) **เมตตากรรม** คือ การมีพฤติกรรมทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นการกระทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการร่วมชุมชนด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ ด้วยการแสดงท่าทีอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) **เมตตาวาจกรรม** คือ การมีพฤติกรรมทางวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นการพูดด้วยเมตตา คือ กล่าวแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี และแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) **เมตตามโนกรรม** คือ การมีพฤติกรรมทางใจที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นการคิดถึงต่อกันด้วยเมตตา เป็นการตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน

๔) **สาธารณโภคี** คือ การแบ่งปันเฉลี่ยลาภที่ได้มาโดยชอบ การได้วัตถุสิ่งของมาแล้วแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

^๓ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗, วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘.

^๔ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๙๒/๕๓๑.

^๕พระมหาธรรมมรุต อริยมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้าปกคดีย่อ.

^๖พระมหาธรรมมรุต อริยมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้าปกคดีย่อ.

^๗ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, *ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์ ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๔- ๒๙๕.

๕) **ศีลสามัญญตา** คือ การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีศีลที่บริสุทธิ์เสมอกับเพื่อนพรหมจรรย์ เป็นการประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริต ด้งาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) **ทิวฐีสามัญญตา** คือ การพัฒนาตนให้มีทิวฐิที่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์เสมอกับเพื่อนพรหมจรรย์ เป็นการพยายามปรับความคิดเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพ รับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^๕

ผู้วิจัยเห็นว่า ความหมายและองค์ประกอบของหลักสาราณียธรรมนั้น เป็นหลักธรรมที่เป็นเงื่อนไขหรือเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ยังบุคคลให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องบริสุทธิ์ยุติธรรมได้ หรือเป็นเครื่องนำทางชีวิต ทั้งยังส่งเสริมให้สังคมเข้าถึงความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองอย่างแน่นอนเพราะเหตุว่า หลักสาราณียะยอมทำให้คนในสังคมเป็นที่ระลึกถึง ทำให้เป็นที่รัก ทำให้กลมกลืนเข้าหากัน เคารพนับถือกัน ทำให้สังเคราะห์เจือจุนกัน ทำให้กลมเกลียวกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และทำให้สังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔.๔ คุณค่าและความสำคัญหลักสาราณียธรรม

หลักสาราณียธรรมเป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างความสมานฉันท์หรือความสามัคคี เป็นหลักธรรมซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของสังคม เพื่อให้สังคมได้ระลึกถึงกันปรองดองกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามของจิตใจที่เบิกบาน ดังนั้นหลักสาราณียธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่ทรงคุณค่าของสังคม หลักสาราณียธรรมเป็นหลักธรรมที่มีเมตตาเป็นที่ตั้งที่ตั้งสอดคล้องกับความเห็นของพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต)^๕ ได้เสนอไว้ว่า เมตตานั้นเป็นจริยธรรมที่มีคุณค่าและมีประโยชน์แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่เจริญเมตตาอย่างสม่ำเสมอ ย่อมจะก่อให้เกิดสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งคุณค่านั้นมีมาก สามารถสรุปได้ ๒ ประการคือ คุณค่าด้านการทำจิต และคุณค่าด้านการทำกิจ

- ก. **คุณค่าด้านการทำจิต** ได้แก่ ความเมตตาที่ปรากฏอยู่ในหลักธรรมหมวด ๔ คือ พรหมวิหาร อปปมัญญา และในอารักขกัมมัฏฐาน ซึ่งเป็นความเมตตาที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามแล้ว เป็นผู้มีชีวิตที่ประเสริฐ
- ข. **คุณค่าด้านการทำกิจ** เพื่อประโยชน์ตนและสังคม ได้แก่ เมตตาธรรมที่ปรากฏในหลักสาราณียธรรมข้อที่ ๑-๓ เมตตาในเบญจธรรม และที่ปรากฏในทสปารมี ส่วนกิจนั้น มี ๒ ประเภทคือ

๑. กิจด้านนอก คือ ความเมตตาทางกาย และความเมตตาทางวาจา ได้แก่ การกระทำที่ประกอบด้วยเมตตา ตลอดจนคำสอน คำแนะนำด้วยความปรารถนาดี เป็นไปเพื่อระลึกถึง ไม่ทะเลาะกัน และเป็นสาเหตุให้เกิดความสามัคคี

^๕ อ.จ.นกก. (ไทย) ๒๒/๒๕๓/๒๖๗-๒๖๘.

^๕ พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), **ไตรลักษณ์**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๙๙-๑๐๔.

๒. กิจด้านใน คือ มีจิตคิดปรารถนาดี มีความเอื้อเฟื้อต่อกันเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเมตตาตามโนกรรม คือความคิดเพื่อทำกิจให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

คุณค่าของเมตตาด้านการทำจิต และด้านการทำกิจ ย่อมส่งเสริมซึ่งกันและกันดังนี้

๒.๑ ด้านการทำจิตส่งเสริมด้านการทำกิจคือ ช่วยให้การทำกิจเป็นไปด้วยบริสุทธิ์และความสุข

๒.๒ ด้านการทำกิจส่งเสริมด้านการทำจิตคือ ช่วยให้การทำจิต มิให้หลงมัวเมา และไปสู่ระดับสูง สู่ความบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น

จากการศึกษาคุณค่าและความสำคัญผู้วิจัยเห็นว่าหลักสาราณียธรรมเป็นหลักธรรมที่ดีของสังคม เพราะเป็นหลักที่ส่งเสริมการแสดงไมตรีฤทฺธและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคม มีการแสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง, การช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง, การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน, มีความประพฤติสุจริตตั้งมารักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ, การเคารพรับฟังความคิดเห็นกันและกัน ถ้าสังคมปฏิบัติได้ดังกล่าวนี้ เชื่อแน่ว่าสังคมสันติสุขย่อมเป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นได้จริง

๔.๕ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม

สาราณียธรรมเป็นหลักธรรมที่ช่วยแก้ไขความขัดแย้งให้สังคมและเสริมสร้างสังคมให้เกิดสันติสุข อีกทั้งยังช่วยพัฒนาตนเองให้รู้จักเสียสละ มีเมตตากรุณา กตัญญูกตเวทิตะ และมีสามัคคีอันจะเป็นเหตุให้เกิดการระลึกรังถึงกัน เป็นข้อปฏิบัติที่ประชาชนควรปฏิบัติต่อผู้อื่นในสังคม ดังนั้นจึงควรอย่างยิ่งที่จะนำหลักธรรมนี้ไปประยุกต์เพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว เพื่อให้ปรากฏเป็นรูปธรรมและเห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงทำการถอดบทเรียนจากการลงพื้นที่มาจัดการความขัดแย้งภายใต้กรอบของหลักสาราณียธรรม ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๖ การประยุกต์ใช้หลักเมตตากายกรรม

๔.๖.๑ หลักการและความหมายของเมตตากายกรรม

เมตตากายกรรม คือ การมีพฤติกรรมทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นการกระทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการร่วมชุมชนด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง^{๑๐} เป็นการเข้าไปตั้งกายกรรมอันประกอบด้วยในความหมายของชุมชนนั้น ความเมตตา คือ การอยู่ด้วยกันด้วยการกระทำดีต่อกัน^{๑๑} ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน^{๑๒} ไม่ก่อสงคราม แต่มุ่งเน้นการสร้าง

^{๑๐}ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์ ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๔- ๒๙๕.

^{๑๑}สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒}สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ความร่วมมือกัน เพื่อความผาสุกของมวลมนุษย์ การแสดงความมีน้ำใจ เช่น การช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้^{๑๓} ขวนขวายในกิจการงานต่างๆ ที่สมควร เป็นการสร้างความประทับใจทางกิริยาอาการ หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่ง คือ การทำความดีต่อกัน^{๑๔} สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังกาย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัมมาคารวะ^{๑๕} ไม่เบียดเบียนหรือรังแกกัน เป็นหลักธรรมที่ต้องนำไปใช้ทั้งสองฝ่าย จึงจะได้ผลดี^{๑๖} ไม่ทำร้ายกันให้ได้รับความทุกข์ทรมาน ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกันอยู่ตลอดเวลา มีความเสียสละต่อผู้อื่น ช่วยเหลือขวนขวายการงานในสิ่งที่จะทำได้^{๑๗} มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นทุกอย่าง^{๑๘} รู้จักปกป้องและช่วยเหลือบุคคลอื่นเมื่อประสบภัย

๔.๖.๒ สภาพปัญหาในด้านการแสดงออกหรือพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง

จากการศึกษาข้อมูลของชุมชนทั้งสาม คือ ชุมชนบ้านหินใหญ่ ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง ชุมชนบ้านเขาไม้แดง ได้พบสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่เกิดขึ้นแล้วอย่างยาวนาน ทั้งนี้ความขัดแย้งมีสาเหตุที่มาจากอดีตและสาเหตุที่มาจากปัจจุบัน กล่าวคือ

๑. ภาครัฐหรือท้องถิ่นมีท่าทีต่อประชาชนที่เห็นห่างกับชุมชนทั้งสาม^{๑๙}
๒. บรรยากาศของความขัดแย้งที่ยังคงภาวะการก่อตัวและยังคงสภาพความขัดแย้งในระดับกลาง^{๒๐}
๓. ประชาชนปลูกพืชผลในเขตป่าสงวน เช่น ห้วยมันสำปะหลัง และมีสัตว์ป่ามากัดกินพืชผลที่ชาวบ้านปลูกไว้ จนได้รับความเสียหาย จึงเป็นที่มาของการกระทบทางกายภาพ กล่าวคือ ได้มีเสียงคล้ายปืนดังในบริเวณชุมชน ทั้งนี้คนในพื้นที่ได้ทำการไล่สัตว์ป่าที่เข้ามากัดกินพืชผลที่ปลูกไว้^{๒๑}
๔. ประชาชนทำการบุกรุก ล่าสัตว์ป่า และอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวน^{๒๒}
๕. ประชาชนฝ่าฝืนกฎระเบียบของภาครัฐ เช่น ไม่กระทำตามข้อบังคับของป่าไม้ เพื่อประโยชน์ตนและพวก ไม่ให้ความร่วมมือในการดูแลผืนป่า^{๒๓}

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายพิทักษ์ เชนสุนทร, เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เกตุวิธธา, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายพิทักษ์ เชนสุนทร, เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เกตุวิธธา, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด่านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๓} สัมภาษณ์ H1 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว-เขาชมภู จังหวัดชลบุรี, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

๖. ประชาชนเกิดความเครียดหรือไม่สบายใจ จึงแสดงออกด้วยการต่อต้านเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และไม่ให้ความร่วมมือ^{๒๔}

๗. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ แสดงตนในความเป็นอำนาจหน้าที่กับประชาชนในชุมชนด้วยท่าทีการขู่คุกคาม บังคับ^{๒๕}

ผู้วิจัยพบว่า จากสภาพปัญหาดังกล่าวเป็นความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ ยังหาทางแก้ไขไม่ได้ เพราะติดขัดทั้งเรื่องของกฎหมาย และท่าทีที่ไม่เป็นมิตรต่อกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาแนวทางวิธีการเพื่อการประนีประนอม หรือการประคับประคองสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในระดับหนึ่ง

๔.๖.๓ ขั้นตอนและวิธีการการประยุกต์ใช้หลักเมตตาทายกรรม

จากสภาพปัญหาความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ที่เกิดจากท่าทีที่ไม่เป็นมิตรดังกล่าวข้างต้น หลายฝ่ายได้พยายามหาทางออกและช่องทางการช่วยเหลือ วิธีการดังกล่าวได้มีความสอดคล้องกับหลักเมตตาทายกรรม ด้วยเล็งเห็นว่าหลักเมตตาทายกรรมนั้น เป็นหลักธรรมที่สร้างประเพณีที่เหมาะสมที่ควร ทำให้เกิดความรักความสามัคคี^{๒๖} ได้มีผู้เสนอแนะวิธีการและขั้นตอนของการนำหลักเมตตาทายกรรมมาใช้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

๑. การรู้จักข่มใจ มีท่าทีอดทนต่อสิ่งที่เข้ากระทบ คือ การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ในฐานะประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรจะต้องแสดงไมตรีและความหวังดีต่อกัน ด้วยการสร้างสัมพันธ์ที่ดี มีการประสานร่วมมือกันที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน^{๒๗}

๒. การไม่ลงมือลงไม้ หรือไม่ประทุษร้ายกัน^{๒๘}

๓. การมีความจริงใจต่อภาคประชาชน^{๒๙}

๔. การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน^{๓๐} ใช้หลักการการยอมรับในความหลากหลายและการพึ่งพาอาศัยกันและกัน^{๓๑}

๕. การกระทำการใดเพิ่มเติม ควรมีการแจ้งส่วนที่เกี่ยวข้องก่อนล่วงหน้า^{๓๒}

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระตัง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เกตุวัตถา, นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางสมหวัง เตชะมา, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระตัง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๓๑} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๔๕

๖. การเพิ่มเมตตาทายกรรมเข้าไปในการปฏิบัติงาน^{๓๓}
๗. การเข้าถึงและเข้าใจภาคประชาชน เช่น การดูแลรักษาพยาบาลประชาชน
ในชุมชนที่มีความต้องการระดับขั้นพื้นฐาน^{๓๔}

ปัญหาด้านการแสดงออกทางกายกรรม	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. ภาครัฐหรือท้องถิ่นมีท่าทีต่อประชาชนที่เห็น ห่างกับชุมชนทั้งสาม	-อดทนต่อสิ่งที่มากระทบของภาคประชาชน -ควรสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
๒. บรรยากาศของความขัดแย้งที่ยังคงภาวะการ ก่อตัวและคงความขัดแย้ง	-ต้องอดกลั้น และแสดงไมตรี เพิ่มการสร้าง ความหวังดีต่อกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความจริงใจ -การสร้างกิจกรรมร่วมกัน
๓. ประชาชนปลูกพืชผลในเขตป่าสงวน	-ทำการผ่อนปรน -เข้าไปชี้แจงด้วยวิธีการที่นุ่มนวลอ่อนโยน
๔. การเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวน	-การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน -การกระทำการใดเพิ่มเติม ควรมีการแจ้งกันก่อน
๕. ฝ่าฝืนกฎระเบียบภาครัฐ การบุกรุก/ล่าสัตว์	-การไม่ลงมือลงไม้ หรือไม่ประทุษร้ายกัน
๖. ความลู่แก่อำนาจหน้าที่ของภาครัฐ	-การเพิ่มเมตตาทายกรรมเข้าไปในการปฏิบัติงาน ด้วยการเข้าถึงและเข้าใจภาคประชาชน -ใช้กฎหมายเฉพาะราย เมื่อเจรจาแล้วยังฝ่าฝืนจึง ดำเนินการจับกุม

ตารางที่ ๔.๑ ด้านกายกรรม ผู้วิจัยพบว่า จากการศึกษาข้อเสนอแนะการใช้หลักเมตตาทายกรรมนี้ในชุมชน จะช่วยก่อให้เกิดกิจกรรมระหว่างผู้นำชุมชนกับลูกบ้าน เช่น การได้พบปะกันในงานเลี้ยง งานบวช เป็นต้น จะทำให้มีท่าทีที่เคารพต่อกัน มีพฤติกรรมที่เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันเกื้อกูลกัน ไม่วิวาทกัน มีลักษณะที่สามัคคีกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น

๔.๗ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาวชิกรรม

๔.๗.๑ หลักการและความหมายของเมตตาวชิกรรม

เมตตาวชิกรรม หมายถึง การใช้วาจาคำพูดที่เป็นสัมมาทิวี ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ศรัทธา และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๓๕} เป็นการมีพฤติกรรมทางวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นการพูดด้วยเมตตา กล่าวแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือน

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่,
๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด่านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๔} สัมภาษณ์ H2 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๓๕} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘.

กันด้วยความหวังดี และแสดงความเคารพนับถือกัน^{๓๖} การตั้งวชิกรรมประกอบด้วยเมตตา เป็นหลักการด้านการพูดที่มีการเจรจาให้เข้าใจกัน ไม่กล่าวร้ายเสียตีสักกัน จะพูดอะไรก็ประกอบด้วยเมตตาต่อกัน พูดแต่คำสัตย์ คำจริง^{๓๗} นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การใช้หลักเมตตาตววจีกรรมให้ประสบความสำเร็จนั้นจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝน คือขันติ ความอดทน อดกลั้น แม้คำที่หยาบคาย คำส่อเสียดจากบุคคลอื่น ตั้งพุทธพจน์ที่ปรากฏใน มหาปทานสูตรว่า “ขันติ คือ ความอดทน ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง...นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้นการใช้เมตตาตววจีกรรม ก็คือภาวะแห่งความอดทน หรือ กิริยาที่อดทน อดกลั้น ความไม่ดูร้าย ความไม่เกรี้ยวกราด ความเข้มแข็งแห่งจิต^{๓๘}

๔.๗.๒ สภาพปัญหาของชุมชนด้านการใช้วาจา

จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่า พื้นที่ชุมชนทั้งสามคือชุมชนบ้านหินใหญ่ ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง ชุมชนบ้านเขาไม้แดง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนในด้านวาจา การพูดคุยกันนั้นมีน้อยมาก เมื่อมีการเปิดประชุมของภาครัฐ ประชาชนเป็นผู้รับข้อมูลมากกว่า และภาครัฐส่วนใหญ่ต้องการให้ภาคประชาชนทำตามนโยบายของตนที่ประกาศ ดังนั้นภาคประชาชนจึงเป็นฝ่ายรับฟัง และปฏิบัติตามเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้วาจาจึงเป็นปัญหาสำคัญที่สืบเนื่องมายาวนาน และควรยกมาพิจารณา เพราะทำให้เกิดความบกพร่องในการรับข้อมูล ด้านการสื่อสารตามมา ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. การพูดของเจ้าหน้าที่และประชาชนต่างพูดกัน ด้วยความไม่มีความอดทน อดกลั้นต่อกัน และการยับยั้งใจ^{๓๙}

๒. เจ้าหน้าที่ของรัฐพูดด้วยอารมณ์ และลุแก่อำนาจ^{๔๐}

๓. เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน มีลักษณะการพูดที่ขัดกันและ ไม่แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์^{๔๑}

๔. เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน มีการพูดคุยในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน^{๔๒}

^{๓๖}ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์ ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๔- ๒๙๕.

^{๓๗}สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันทพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล บางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๓๘}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๖๐.

^{๓๙}อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๑๓๔๘/๓๓๗.

^{๔๐}สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด่านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๔๑}สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๔๒}สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด่านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๔๓}สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันทพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล บางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

๕. บรรยากาศไม่เอื้อต่อการพูดคุย เพราะการพูดคุยไม่ตรงประเด็น^{๔๔} และไม่เป็นประโยชน์ต่อภาคประชาชนที่อยู่ในสภาพของความเดือดร้อน

๖. การพูดคุยมีลักษณะของการขู่บังคับต่อภาคประชาชน^{๔๕}

๔.๗.๓ ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้เมตตาวชิกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาเบื้องต้น พบว่าปัญหาการพูดคุยหรือการสื่อสารด้านข้อมูลระหว่างรัฐกับชุมชนยังมีน้อย ซึ่งหลายฝ่ายเห็นด้วยถ้าจะหันมาใช้หลักการหรือแนวทางเมตตาวชิกรรมให้มากยิ่งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน โดยแต่ละฝ่ายต่างได้เสนอแนวทางและขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

๑. ควรมีการเน้นการฟังมากขึ้น กล่าวคือ ต้องตั้งใจฟังมาก และรู้จักฟังข้อเรียกร้อง ฟังโดยตั้งใจให้เป็นกุศล เพราะอยู่ในฐานะผู้ตั้งรับ จึงต้องปรารถนาที่จะเข้าใจเรื่องราวทั้งหมดที่ก่อให้เกิดความทุกข์ อดทนฟังถ้อยคำที่พูดออกมาเพื่อค้นหาว่าอะไรที่ยังไม่ได้พูด ฟังเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ที่สุด^{๔๖}

๒. ต้องเปิดพื้นที่ในการพูดและการรับฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องที่ต้องการอย่างแท้จริง แผ่ความรู้สึกที่เป็นมิตร ปรารถนาประโยชน์สุขแก่กันโดยไม่มีการแบ่งแยก^{๔๗}

๓. การเปิดพื้นที่การพูดด้วยข้อมูลที่เป็นจริงต่อกัน มีประโยชน์ และไม่ถูกครอบงำด้วยความกลัว^{๔๘} ความเหมาะสมด้านเวลาและสถานการณ์ในเข้าไปพูดชี้แจงด้วยวิธีการที่นุ่มนวลอ่อนโยน^{๔๙}

๔. ด้วยการพูดด้วยวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานชวนฟัง ไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีความเป็นกันเอง ทุกฝ่ายควรใช้คำพูดภาษาที่สุภาพ เมื่อสนทนาพูดคุยกับคนในระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยภาษาที่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน^{๕๐}

๕. การพูดคุยควรมีการระดมความคิดเห็นและรับฟังข้อมูลอย่างรอบด้าน^{๕๑} ควรมีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันและยอมรับในมติที่มีการความเห็นร่วมกัน^{๕๒} มีการปลูกจิตสำนึกให้มีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของสังคมเดียวกัน^{๕๓}

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์ H2 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๔๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), มองสันติภาพโลก ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘๙

^{๔๘} สัมภาษณ์ H2 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ปัญหาด้านการใช้วาจา(วจีกรรม)	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. การพูดของเจ้าหน้าที่และประชาชนต่างพูดกัน ขาดความอดทน อดกลั้น และการยับยั้งใจ	-ควรมีการเน้นการฟังให้มากขึ้น ต้องตั้งใจฟังให้มาก -รู้จักอดทนฟังทุกข้อเรียกร้องให้ครบโดยตั้งใจให้เป็นกุศล
๒. เจ้าหน้าที่ของรัฐพูดด้วยอารมณ์ และลุแก่อำนาจ	-อดกลั้นเพื่อฟังถ้อยคำที่พูดออกมาเพื่อค้นหาว่าอะไรที่เขายังไม่ได้พูด ฟังเพื่อให้ได้ข้อมูลดีที่สุด -ต้องเปิดพื้นที่ในการพูดและการรับฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องที่ต้องการ อย่างแท้จริง
๓. รัฐและประชาชน มีลักษณะการพูดที่ขัดกัน และ ไม่แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์	-การเปิดพื้นที่การพูดด้วยข้อมูลที่เป็นจริงต่อกัน -แนะนำประโยชน์ ชุมชนไม่ถูกครอบงำด้วยความกลัว
๔. การพูดคุยในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน	-ทุกฝ่ายควรใช้คำพูดภาษาที่สุภาพ -สนทนากับคนในระหว่างชุมชนและต่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้วยภาษาที่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน
๕. บรรยากาศไม่เอื้อต่อการพูดคุย เพราะการพูดคุยไม่ตรงประเด็น และไม่เป็นประโยชน์	-การพูดคุยควรมีการสร้างบรรยากาศ/จัดระดมความคิดเห็นและรับฟังข้อมูลอย่างรอบด้าน -ดูความเหมาะสมด้านเวลาและสถานการณ์ในการเข้าไปพูดชี้แจงด้วยวิธีการที่นุ่มนวลและอ่อนโยน
๖. การพูดคุยมีลักษณะของการขู่มขู่บังคับต่อภาคประชาชน	-ควรมีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันและกันและยอมรับในมติที่มีการความเห็นร่วมกัน -ควรมีการปลูกจิตสำนึกให้รู้สึกที่เราคือสมาชิกของสังคมเดียวกัน

ตารางที่ ๔.๒ ด้านการใช้วาจา (วจีกรรม) ผู้วิจัยพบว่า ขั้นตอนและวิธีการที่ทุกฝ่ายร่วมกันเสนอแนะเป็นแนวทางที่จะนำมาซึ่งความสุขต่อชุมชน เพียงแต่ว่าที่ผ่านมา ภาครัฐและประชาชนไม่ได้ให้ความสำคัญในการนำมาปฏิบัติต่อกัน ดังจะเห็นได้จากผู้นำของภาครัฐส่วนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ บางท่านยังขาดความเมตตาวจีกรรมต่อภาคประชาชนอยู่บ้าง แม้จะมีการปรับเปลี่ยนท่าที ก็ยังคงทำหน้าที่รัฐ ดูแลและปกป้องผืนป่าตามคำสั่งเสาวณีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ด้วยเพราะรัก และห่วงแหนป่าอันเป็นต้นน้ำสุดท้ายของภาคตะวันออกนี้ ทำให้ภาคประชาชนรับรู้ ถึงความเข้มงวดกวดขัน ต่อแนวเขตรอบเขาเขียวนี้เป็นอย่างมากตลอดมา

วาจาที่เป็นไปเพื่อความสมานสามัคคี กระชับสามัคคี พูดแต่คำไพเราะอ่อนหวาน และคำที่มีประโยชน์ ต่อคนที่ตนพูดด้วยและคนที่พูดถึง การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม รู้จักการพูดให้กำลังใจกัน และกันความสามัคคีของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในองค์กร หรือสังคมนั้นเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เกตุวัฒนา, นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

การมีส่วนร่วมสามารถจัดการความขัดแย้งได้^{๕๔} ในยามที่มีใครต้องพบกับความทุกข์ความผิดหวังหรือความเศร้าหมองต่างๆ โดยที่ไม่พูดจาซ้ำเติมกัน ในยามที่มีใครต้องหกล้มลง ไม่นินทาว่าร้าย พูดแนะนำในสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ แล้วแต่ประโยชน์ที่จะถูกตัดรอนเป็นเรื่องใหญ่หรือเรื่องเล็กน้อย และแล้วแต่ผู้พูด เช่น คฤหัสถ์จะไม่ให้ของของตนก็พูดไปว่า ไม่มีก็ยังมีโทษน้อย ถ้าเป็นพยานเท็จก็มีโทษมากสำหรับบรรพชิตพูดเล่นมีโทษน้อย จงใจบอกของที่ไม่เคยเห็นว่าเห็นโทษมาก”^{๕๕}

สรุปจากตารางด้านการใช้วาจา ดังนั้นถ้าทุกฝ่ายให้ความสำคัญที่จะปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการด้านเมตตาตวจีกรรมที่ได้ร่วมกันเสนอนี้ จะสามารถแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนได้แน่นอน กล่าวคือจะเกิดสังคมที่มีการพูดคุยด้วยเมตตาต่อกัน จะมีการบอกข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงต่อกันอย่างครบถ้วนมากยิ่งขึ้น จะเกิดสังคมที่มีการแนะนำช่วยเหลือกัน แสดงความเคารพนับถือกัน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่ถูกต้อง และ ผู้บริหารใช้วาจาศิลป์ในการพูดคุยกับคนในชุมชน และให้เกียรติซึ่งกันและกันมั่นสำนึกในหลักเมตตาตวจีกรรม คือ “พูดอย่างใดก็ทำอย่างนั้น ไม่โกหกมดเท็จ จริงใจต่อบุคคลอื่น ไม่พูดเพื่อเจ้อหรือส่อเสียด ถ้าถกถียงบุคคลอื่นให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจ ไม่ดูถูกคนที่ด้อยกว่า และไม่ควรพูดให้คนอื่นทะเลาะเบาะแว้งกัน ฟังพูดแต่วาจาอันเป็นที่รัก”^{๕๖} พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อกัน

๔.๘ การประยุกต์ใช้หลักเมตตาตามโนกรรม

๔.๘.๑ หลักการและความหมายของเมตตาตามโนกรรม

เมตตาตามโนกรรม คือทำที่ที่เกิดจากคุณภาพทางใจที่ประกอบพร้อมด้วยเมตตา ได้แก่ การระลึกถึงต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน การตั้งมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตา จะเป็นทีควรปลูกสำนึกให้แก่อัจฉริยะ ทำจิตใจให้ผ่องใส ความเป็นผู้มีเมตตาทางด้านจิตใจจะมีลักษณะ ๓ ประการ คือ เว้นจากความชั่วที่เกิดทางใจทั้งสาม กล่าวคือ ๑) โลกอยากได้ของเขา ๒) พยาบาทปองร้ายเขา ๓) เห็นผิดจากคลองธรรม แล้วจึงมาดำเนินชีวิตตามทางแห่งมโนสุจริต ๓ ประการคือ ๑) ไม่โลกอยากได้ของเขา ๒) ไม่พยาบาทปองร้ายเขา และ ๓) ไม่เห็นผิดจากคลองธรรม^{๕๗} เป็นผู้มีใจที่ไม่เศร้าหมอง มีเมตตาจิต มีกรุณาจิต มีมุทิตาจิต ทั้งมีอุเบกขาจิต^{๕๘}

นอกจากนี้หลักเมตตาตามโนกรรมยังมีลักษณะที่สอดคล้องกับพรหมวิหาร ๔ ที่เป็นหลักธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ เป็นหลักธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหัวใจและกำกับความประพฤติ ประกอบด้วย เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้ความมีความสุข มีจิตอันแผ่เมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใส

^{๕๔} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: เซ็นจูรี่, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๘.

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: , มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า ๗๗๓.

^{๕๖} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๑๐.

^{๕๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๓๖/๑๐๐.

^{๕๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๗๐/๔๘-๔๙

บันเทิง พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป **อุเบกขา** ความวางใจเป็นกลาง รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว^{๕๙}

๔.๘.๒ สภาพปัญหาของชุมชนด้านผลกระทบทางจิตใจ

จากการเก็บข้อมูลในชุมชนผู้วิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากผลกระทบทางจิตใจที่สะท้อนออกมาสู่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ก่อปัญหาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือท้องถิ่นกับชุมชน ผู้วิจัยพบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เช่น หัวหน้าป่าไม้บางท่านในบางยุคบางสมัยไม่ใช้ความเมตตาทางมโนกรรม ก็ปฏิบัติหน้าที่ ด้วยรูปแบบแนวทางหรือ ขั้นตอนเด็ดขาดด้วยการจับปรับ และดำเนินคดี ยึดแนวนโยบายของภาครัฐอย่างเข้มงวด^{๖๐} อีกด้านหนึ่งก็มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือท้องถิ่นบางท่าน ได้ยึดหลักเมตตาตามโนกรรมเป็นที่ตั้ง ก่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่ประนีประนอมต่อภาคประชาชนมากขึ้น^{๖๑} เช่น การผ่อนปรนให้แก่ชุมชนในบางเรื่อง เรียกว่าการหลีกทางหนึ่งในการดูแลคนในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว^{๖๒} อนุโลมให้เฉพาะบางคนบางกรณีที่มีการดำเนินการตามขั้นตอนควบคู่กับการยึดมั่นในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับบ้างพอสมควร^{๖๓} นอกจากนี้ผลกระทบของการขาดเมตตาตามโนกรรม ยังส่งผลให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบการดำรงชีพและด้านจิตใจก็ได้รับผลกระทบด้วย เครียดไม่สบายใจ จึงแสดงออกด้วยต่อต้านเจ้าหน้าที่ป่าไม้ บางส่วนก็ยอมทนอยู่กับสภาพด้วยความกลัวต่อความผิด และอำนาจในมือของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มาแสดงตนในมิติของผู้รับผิดชอบ^{๖๔} จากสภาพของการไม่มีเมตตาตามโนกรรม ผู้วิจัยพบว่าได้ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ส่งผลให้ง่ายต่อการเกิด ความขัดแย้ง กล่าวคือ

๑. เจ้าหน้าที่ไม่คิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรหรือชุมชน^{๖๖} กล่าวคือมองเห็นภาคประชาชนคือ ผู้รองรับอำนาจลุแก่อำนาจได้ง่าย ขาดจิตใจปรารถนาดีต่อประชาชนที่มีพื้นที่ติดกับป่าไม้^{๖๗}

^{๕๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ตานเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันพร, รัชการผู้อำนวยความสะดวกการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๕} สัมภาษณ์ H2 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

๒. ทำให้มองไม่เห็นคุณค่าของความเป็นเพื่อนมนุษย์ คือ การขาดเมตตาตามโนกรรม ย่อมทำให้ทุกฝ่ายต่างมองกันและกันในด้านลบ ไม่มุ่งสร้างประโยชน์แก่กัน ไม่มองกันในแง่ดี^{๖๘}

๓. หน้าตาที่เคร่งขรึม เคร่งเครียด กล่าวคือ ถ้าเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือท้องถิ่น ก็จะเกิดพฤติกรรมที่ไม่มีความเสียสละ ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนหลักของหน่วยงานตน^{๖๙} ถ้าเป็นภาคประชาชนก็จะมองภาครัฐด้วยสายตาที่ฝ่ายตรงข้าม^{๗๐}

๔. ความสัมพันธ์ที่เหินห่าง กล่าวคือ เมื่อขาดเมตตาตามโนกรรม ทำให้ภาครัฐกับชุมชนเกิดช่องว่างไม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของภาคประชาชน มีจิตใจที่ไม่ซื่อสัตย์ สุจริต โดยยังมี ความชิงชังหรือความรังเกียจเป็นมูลเหตุ

๕. การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง กล่าวคือ การเมตตาตามโนกรรม ทำให้เกิดความลำเอียง ขาดความยุติธรรม ไม่เป็นกลาง^{๗๑}

จึงสรุปได้ว่า การขาดเมตตาตามโนกรรมนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งของชุมชน ที่ยากแก่การแก้ไข เพราะเป็นมูลเหตุปัจจัยของความขัดแย้งที่ฝังอยู่ภายใต้จิตสำนึก ดังนั้นถ้าทุกฝ่ายน้อมนำหลักเมตตาตามโนกรรมมาปฏิบัติ ย่อมช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้อย่างดียิ่ง

๔.๘.๓ ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้เมตตาตามโนกรรม

วิธีการนำเอาหลักเมตตาตามโนกรรมนี้มาใช้กับชุมชนหรือต่อภาครัฐ เป็นการนำหลักธรรม เพื่อมาใช้เพื่อการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน อันเห็นได้ชัดจากการแสดงความคิดเห็นของผู้บริหารของชุมชน ได้แก่ นายกองคการบริหารส่วนตำบลบางพระคนปัจจุบันคือ นายสมศักดิ์ เกตุวัฒนา และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระบางท่าน ได้เริ่มมีการนำวิธีบริหารด้านเมตตาตามโนกรรมมาใช้กับชุมชนที่ตนปกครองอยู่แล้ว ด้วยการดูแล และให้ความสนใจต่อคนในชุมชน ตลอดทั้งบุคลากรในสังกัดบ้างบางส่วน^{๗๒} จากแนวคิดดังกล่าวภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และประชาชน ต่างก็เล็งเห็นคุณค่าของเมตตาตามโนกรรม ที่จะนำเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและเกิดสันติสุขในชุมชน จึงได้ร่วมกันเสนอแนวทาง และขั้นตอนปฏิบัติเมตตาตามโนกรรมดังนี้

๑. การอุทิศตนเพื่องานของชุมชน คือ ผู้บริหารงาน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐควรเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ^{๗๓}

๒. การเข้ามารับฟังปัญหา และรับรู้ข้อมูลร่วมกันทั้งภาครัฐและชุมชน เช่น ปัญหาความขัดแย้งอันเกิดขึ้นกับชุมชนบริเวณรอบเขตแนวป่าหรือหุดแดงที่มาทับที่บ้านที่อยู่มาแต่เดิม กรณีนี้ผู้นำส่วนท้องถิ่นควรออกมาเป็นตัวแทนของภาคประชาชนอย่างแท้จริง ดังคำสัมภาษณ์นี้

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ขมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ต่านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางสาวสมัย โพธิสุวรรณ, ลูกบ้านในเขตชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ขมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

“นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ เคยแสดงเจตจำนงโดยกล่าวขอต่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้กลางที่ประชุม เมื่อคราวที่จัดที่หน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชจัดแปลงและเพิงจะริเริ่มประชาสัมพันธ์ต่อภาคประชาชน ด้านหน่วยน้ำตก หรือเรียกชื่อเต็มๆว่า หน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชเขตน้ำตกชั้นตาเถร^{๗๔}

๓. **ขอโอกาสให้ภาคประชาชน** โดยการเพิ่มความเห็นอกเห็นใจต่อกันให้มากขึ้นเหมือนดัง ท่านนายกา ที่เคยประสานงานกับส่วนงานของป่าไม้ มีการเสนอขออนุญาตป่าไม้ช่วยเปิดพื้นที่ให้ชุมชนได้อยู่อาศัย เมื่อคราวประชุมที่หน่วยน้ำตก ในชุมชนทั้งสามและในการปลูกบ้านเพิ่มในพื้นที่เขตรอยต่อติดกับป่าสงวน^{๗๕} แม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “แต่เราเป็นแค่เพียงลูกบ้านก็ไม่เข้าใจของเขานะ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ท่านทราบและเข้าใจถึงความเดือดร้อนของคนในชุมชน แต่ก็ทำอะไรให้ไม่ได้มากคือส่วนงานของป่าไม้ไม่ยอม เพราะรักษากฎระเบียบ อย่างเคร่งครัด^{๗๖} แต่ก่อนนี้ ท่านนายกา ก็เคยจะหาพื้นที่ให้เราไปอยู่ไปปลูกใหม่ในที่อื่น หลังจากมีการเรียกร้องโดยการแกนนำชาวบ้านในชุมชน ได้ไปชาวบ้านที่เดือดร้อนพบท่านนายกา^{๗๗} เมื่อผู้นำชุมชนคนเก่า คือคุณมณฑนา เขี่ยมไต้ (ผู้นำสตรีของชุมชนเดิม) ที่ถึงแก่กรรมไปแล้วก็ตาม เมื่อเรื่องร้องเรียนไปถึงท่าน ท่านก็ดำเนินการให้พวกเรา แต่พวกชาวบ้านในชุมชนไม่มีใครอยากย้ายไปไหน เพราะเราอยู่ของเรากระทั่งคุ้นชินกับที่นี้แล้ว^{๗๘}

๔. **การสงเคราะห์งานสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน** ด้วยความยุติธรรม เป็นกลาง ไม่ลำเอียง บริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของชุมชนและคนในสังกัดเป็นอย่างดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ บริหารงานด้วยความมีจิตใจที่ซื่อสัตย์ สุจริต โดยไม่มีการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว^{๗๙}

ปัญหาด้านผลกระทบทางจิตใจ	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. เจ้าหน้าที่ไม่คิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรหรือชุมชน	-การอุทิศตนเพื่องานของชุมชน -เสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม
๒. มองไม่เห็นคุณค่าของความเป็นเพื่อนมนุษย์	-การรู้จักอดทน เพื่อเข้ามารับฟังปัญหา -รับรู้ข้อมูลร่วมกันทั้งภาครัฐและชุมชน
๓. การมีพฤติกรรมที่ขาดความเสียสละ ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	-ขอโอกาสให้ภาคประชาชนโดยการเพิ่มความเห็นอกเห็นใจต่อกันให้มากขึ้น

^{๗๔} สัมภาษณ์ นางสาวสมัย โพธิสุวรรณ, ลูกบ้านในเขตชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ตานเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางสาวสมัย โพธิสุวรรณ, ลูกบ้านในเขตชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นางสาวสมัย โพธิสุวรรณ, ลูกบ้านในเขตชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ปัญหาด้านผลกระทบทางจิตใจ	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๔. การไม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของภาคประชาชน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างกัน	-การสงเคราะห์งานสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนด้วยความยุติธรรม
๕. การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง	-เป็นกลางไม่ลำเอียง บริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของชุมชนและคนในสังกัดเป็นอย่างดี -คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมให้มากกว่าเดิมด้วยการเพิ่มปริมาณครั้ง เพิ่มเมตตามโนกรรม

ตารางที่ ๔.๓ ด้านผลกระทบทางจิตใจ ผู้วิจัยพบว่าหลักเมตตามโนกรรม เป็นหลักการที่ทุกฝ่ายต่างก็ยอมรับว่าเป็นเครื่องมือที่จะสามารถแก้ไขความขัดแย้งและสร้างสันติสุขแก่ชุมชน เพราะก่อให้เกิดการไม่คิดทำร้ายซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์เคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีจิตเมตตาต่อกัน^{๘๐} จะเกิดความรู้สึกรักในคนและสัตว์ทั้งหลายว่า ชีวิตแต่ละชีวิตไม่ต้องการความทุกข์ต่างก็ต้องการความสุข เพราะฉะนั้น จึงควรไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกันต่อกัน^{๘๑} รักและเมตตาต่อกัน คิดแต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ต่อกัน ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดอคติ ไม่พยาบาท ไม่โกรธแค้นเคืองกัน รู้จักให้ออกาสและให้อภัยต่อกันและกันอยู่เสมอ มีความคิดปราณาให้ผู้อื่นเป็นสุข และเข้าใจหัวอกของบุคคลอื่น^{๘๒}

๔.๙ การประยุกต์ใช้หลักสาธารณโภคี

๔.๙.๑ หลักการและความหมายของสาธารณโภคี

สาธารณโภคี คือ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาด้วยความชอบธรรมแก่เพื่อนมนุษย์ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคเครื่องมือการเกษตร ตลอดจนวิทยาการความรู้ต่างๆ ให้แก่เพื่อนมนุษย์ ดังเช่นกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ความตอนหนึ่งว่า “สังคมใดก็ตาม ถ้ามีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ด้วยความมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ มีความร่มเย็นเป็นสุข น่าอยู่”^{๘๓} สาธารณโภคีนี้นับยยะเช่นเดียวกับ กบหลักทาน คือการให้ในทางพระพุทธศาสนา^{๘๔} ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้เป็นบาลีว่า ททํ ปิโย โหติ ภขนฺติ นํ พหุ หรือผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก^{๘๕} คนหนุ่มมากย่อมคบเขาหรือการให้ปันสิ่งของๆตน

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางสาวสมัย โพธิสุวรรณ, ลูกบ้านในเขตชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๘๒} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันทพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๘๓} พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในนิตยสารที่ระลึกครบรอบ ๓๖ ปีของสโมสรไลออนส์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๘.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๘๕} ่อง.ปญ.จก. ๒๒/๓๔/๔๓

แก่ผู้ที่ควรให้แบ่งปัน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่นไว้ได้^{๘๖} และยังเป็นคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความรักใคร่สนับสนุนช่วยเหลือกัน^{๘๗} เกิดของสามัคคี^{๘๘} ทั้งยังเป็นเครื่องสะท้อนความเป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีของผู้ให้ ผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ มีจิตใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นอยู่เสมอ ย่อมเป็นที่รักแก่ชนทั้งหลาย^{๘๙}

๔.๙.๒ สภาพปัญหาของชุมชนด้านการแสดงออกซึ่งการแบ่งปัน

จากการเก็บข้อมูลในชุมชน ผู้วิจัยพบว่าสภาพปัญหาของการขาดสาธารณโภคี ได้นำปัญหามาสู่ชุมชนในทุกมิติ กล่าวคือ เกิดการบีบคั้นให้ภาคประชาชนเกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิต และการอาศัยอยู่ในพื้นที่ กล่าวคือ

๑. การขาดแคลนน้ำอุปโภคและบริโภค หมายถึง การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้^{๙๐}

๒. การขาดไฟฟ้า หมายถึง ชุมชนอยู่นอกเขตการปกครองของท้องถิ่น ทำให้การติดต่อเชื่อมโยง ระบบไฟฟ้ายังไม่สมบูรณ์^{๙๑}

๓. การเดินทางที่ทุรกันดาร^{๙๒}

๔. การขาดความช่วยเหลือด้านอนามัยของชุมชนอย่างทั่วถึง^{๙๓}

๕. การไม่ได้รับการส่งเสริมด้านสวัสดิการจากท้องถิ่นอย่างพอเพียง^{๙๔}

ผู้วิจัยพบว่า การขาดหลักสาธารณโภคี ทำให้ชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเกิดความรู้สึกอึดอัด เพราะความไม่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ทำให้ความทุกข์ ความลำบาก ที่มีอยู่แล้วกลับเพิ่มระดับปัญหา มากยิ่งขึ้น

๔.๙.๓ ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้สาธารณโภคี

ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและชุมชนตามหลักสาธารณโภคีนั้น ได้มีผู้เสนอแนะว่า ถ้าเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือส่วนท้องถิ่นก็ดี ไม่ควรทำการช่วงชิง

^{๘๖} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), **สังคหวัตถุ ๔**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหากรรมราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๑๑.

^{๘๗} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), **สังคหวัตถุ ๔**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหากรรมราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๕๓.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิธรรมโสภณ (สง่า ขมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๘๙} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด่านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันทพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นายวิเชียร ด่านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันทพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

ของส่วนรวมมาเป็นของตน^{๙๕} จะต้องเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ สงเคราะห์แก่กันในหมู่ชุมชนด้วย มีการจัดการหาส่วนสาธารณูปโภค ชั้นพื้นฐาน เช่น สุขอนามัยชั้นพื้นฐาน มีแพทย์ประจำตำบล ส่วนงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) การหันมาช่วยส่งเสริมให้ชุมชนได้มั่นใจในชีวิตและความเป็นอยู่ในชุมชนอย่างปลอดภัย มีน้ำไว้กินไว้ใช้สอย หรือไฟฟ้า ให้ชุมชนได้มีอยู่มีกิน ตามอัตภาพการเป็นอยู่อย่างพอเพียง ประหยัดและเหมาะสม^{๙๖} สรุปข้อเสนอแนะโดยย่อดังนี้

๑. การช่วยเหลือแบ่งปันอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ผู้นำที่ยึดแนวปฏิบัตินี้จะทำให้ประชาชน ในทุกชุมชนที่ได้รับความช่วยเหลือมาโดยตลอด จะเลือกผู้นำเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาทำงานเพื่อประชาชนโดยรวมทุกสมัย ตัวอย่างเช่น นายชินวัฒน์ เต็มศิริ^{๙๗}

๒. การจัดสรรสวัสดิการให้ประชาชน กล่าวคือ การให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่ภาคประชาชนในชุมชน^{๙๘}

๓. การเอื้อเพื่อ กล่าวคือ การสงเคราะห์ อนุเคราะห์ เฉลี่ยความสุขให้แก่กันและกันในชุมชน^{๙๙} ดังตัวอย่างที่ทางอบต.บางพระได้ แบ่งปันแก่คนชุมชนที่ขาดแคลน “เท่าที่เห็นก็คือถ้าชุมชนขาดน้ำทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ เขาก็เอารถทุกน้ำไปแจกจ่ายด้วย โดยใช้รถดับเพลิงมาดัดแปลงเพื่อบรรทุกน้ำไปให้ชุมชนที่ขาดแคลนน้ำ”^{๑๐๐}

๔. การเสียสละทรัพย์และเจือจางต่อกัน ด้วยความเสมอภาค การกระทำเช่นนี้ไม่ใช่เพียงต้องการคะแนนเสียง หรือให้ใครมาชอบมาร์กเพิ่ม เมื่อคนในหมู่ของตนมีความสะดวกสบายแล้วเราก็มีความสุข ที่ได้เห็นเพื่อนบ้านที่เรารัก ได้รับในสิ่งที่เราพอจะมี พอจะให้แก่เขาด้วยความห่วงใยไม่เพียงแค่นั้นการมีมนุษยสัมพันธ์ต่อกันในทุกขณะ ล้วนเป็นสิ่งที่เราต้องปฏิบัติต่อกันในฐานะเพื่อนมนุษย์^{๑๐๑}

๕. ของบประมาณเพิ่มเติม ให้แก่ผู้ได้รับความเดือดร้อนเป็นรูปธรรม โดยนำเรื่องเสนอเข้าที่ประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ หรือกำหนดเป็นแผนพัฒนาในอนาคตต่อไป^{๑๐๒}

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันทพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๙๗} สัมภาษณ์ H2 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่สวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๙๙} อัง.ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๒๘๒/๒๖๗.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ปัญหาด้านการแบ่งปันผล(สาธารณโภคี)	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้	-อดทนต่อความยากลำบาก -การให้ช่วยเหลือกัน -การแบ่งปันกันอย่างเสมอต้นเสมอปลาย
๒. การขาดไฟฟ้า	-ต้องมีการจัดสรรสวัสดิการให้ภาคประชาชน แม้ไม่เท่าเทียมทั้งหมด ก็ควรแสดงออกให้เป็น รูปธรรมต่อกันด้วยความหวังดี และเอื้อเฟื้อกัน -การสร้าง ความเข้าใจ มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน
๓. การเดินทางที่ทุรกันดาร	-ทางบประมาณมาช่วยให้ได้รับความเสมอภาค -ปฏิบัติด้วยการแบ่งปันต่อกันด้วยความจริงใจ
๔. การขาดความช่วยเหลือด้านอนามัยของ ชุมชนอย่างทั่วถึง	-การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน -การกระทำการใดเพิ่มเติม ควรมีการแจ้งกันก่อน
๕. การไม่ได้รับการส่งเสริมด้านสวัสดิการจาก ท้องถิ่นอย่างพอเพียง	-ของบประมาณเพิ่มเติมให้เป็นรูปธรรม โดยนำ เรื่องเสนอเข้าที่ประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล

ตารางที่ ๔.๔ ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ (สาธารณโภคี)

ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ ผู้วิจัยต้องการสรุปเพื่อแสดงให้เห็นชัดว่า หลักสาธารณโภคี ก็คือการมุ่งเน้นผลประโยชน์ของชุมชน ที่ต้องมาก่อนประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องของตน การสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้เป็นสิ่งของที่ตนมีอยู่ให้กับผู้ที่ต้องการ ให้แก่ผู้ที่ขาดแคลนหรือเดือดร้อน ยังมีความหมายถึงการให้ความรู้ คำปรึกษาแก่ภาคประชาชนในชุมชน มีการเริ่มต้นด้วยการแบ่งปันวัตถุประสงค์ของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้ชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน มีการให้และรับ (Give and Take) เพราะนอกเหนือจากการแบ่งปันเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ อันเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) แสดงถึงสังคมที่มีความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำการแบ่งปันในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยสมควรแก่เหตุ กล่าวโดยรวม ก็คือ การแบ่งปันโดยสิทธิ์อันชอบธรรม การแบ่งปันผลประโยชน์ในพื้นที่ชุมชนที่ร่วมกันได้โดยยุติธรรม แม้สิ่งของที่ได้มาจะน้อย แต่ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมได้รับหรือได้บริโภคทั่วถึงกัน นั่นคือ การร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน มีการประชาสัมพันธ์ต่อทุกระดับ ของชุมชน และทุกหมู่บ้านควรได้รับสิทธิ์นั้น^{๑๐๓} ถ้าไม่ได้ภาครัฐหรือท้องถิ่นนั้น ควรจะต้องมีเหตุผลชี้แจงให้ทุกกลุ่มทราบถึง มติของงานภาครัฐหรือท้องถิ่นเป็นลายลักษณ์อักษร ลงประชาสัมพันธ์ให้ผู้นำและสมาชิกในชุมชนทุกฝ่ายรับทราบร่วมกัน มีแผนพัฒนาเป็นแม่แบบที่ชัดเจนมากขึ้น

๔.๑๐ การประยุกต์ใช้หลักสี่สัจธรรม

๔.๑๐.๑ หลักการและความหมายของสี่สัจธรรม

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ขมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ศีลสามัญญตา หรือ ศีลสามัญญตา คือ มีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง^{๑๐๔} กล่าวอีกนัยยะ คือทำที่ที่เกิดจากคุณภาพของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีศีลที่บริสุทธิ์เสมอกับเพื่อนพรหมจารี เป็นการประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตตั้งงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ การให้ความหมายของหลักศีลสามัญญตา

ในมิติของการนำไปใช้ในมุมมองของ คุณอ๋า ทองนอก ได้แก่ การเคารพระเบียบ วินัย กฎหมาย วัฒนธรรมจารีตประเพณี และการมีกิริยามารยาทด้วย^{๑๐๕} การมองในมิติของการจัดการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับมติสากล สามารถใช้หลักการที่ตกลงร่วมกัน การฝ่าฝืนมติ หรือหลักการ อันจะก่อให้เกิดความหวาดระแวง ขาดการไว้วางใจต่อกัน บ้างก็กลายเป็นที่น่ารังเกียจ การแสดงอาการออกด้วยการดูหมิ่นเหยียดหยามกัน เป็นเหตุให้การอยู่ร่วมกันไม่เป็นปกติสุขตามเป้าประสงค์ของชุมชนสันติสุข

๔.๑๐.๒ สภาพปัญหาของชุมชนด้านการเคารพกฎ กติกา ร่วมกัน
จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่า พื้นที่ชุมชนทั้งสามคือชุมชนบ้านหินใหญ่ ชุมชนบ้านทุ่งกระทิง ชุมชนบ้านเขาไม้แดง การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนในด้านไม่เบียดเบียนผู้อื่นนั้น ยังคงปรากฏอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม^{๑๐๖}

๑. ขาดวิธีการปรับทำที่ต่อกันด้วยการประพฤติดีต่อกันที่ตั้งงาม ภาคประชาชนมองภาครัฐว่ารักษาระเบียบวินัย กฎ ข้อบังคับมากเกินไปจนความจำเป็น^{๑๐๗}
๒. การมองข้ามความสำคัญของการปฏิบัติตน หรือมิติของการพัฒนาตนให้เกิดการยอมรับด้านความตั้งงาม ยิ่งในปัจจุบันนี้ เริ่มมีปริมาณน้อยลง
๓. ขาดการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างทันท่วงที กล่าวคือ ปัจจุบันนี้ผู้นำชุมชนระดับท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญต่อการจัดทำแผนพัฒนา ๓ ปี^{๑๐๘} เพื่อมุ่งหมายจะประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆทางกายภาพ
๔. ขาดการประสานความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจต่อภาคประชาชนในชุมชน ให้ความสำคัญต่อระเบียบปฏิบัติมากกว่าการพัฒนาภายในจิตใจของชุมชน^{๑๐๙}

^{๑๐๔} อด.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖.

^{๑๐๕} อ๋า ทองนอก “ศึกษาการนำหลักสราณียธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านนอกตำบลเกาะเกิด อำเภอเขียร์ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันพร, ผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

๕. เป็นความขัดแย้งด้านระเบียบ วินัย ข้อบังคับระดับโครงสร้างของภาครัฐ^{๑๐๖}

แม้ภาครัฐและผู้นำพยายามที่จะส่งเสริม ให้มีโครงการด้านความประพฤติตนอยู่ในศีล โดยสืบทอดพัฒนาตนและหน่วยงานของตน กระทรวงวัฒนธรรมเอง ก็พยายามสนับสนุนให้ศูนย์รวมจิตใจของชุมชน เช่น วัด สำนักสงฆ์ ที่พักสงฆ์บนพุทธอุทยานเขาเขียวให้ภาคประชาชนมีการรักษา ศีล ๕ แล้วก็ตาม ก็ยังเป็นเพียงแค่กล่องของขวัญอันสวยหรู แต่ข้างในเต็มไปด้วยความว่างเปล่า เพราะเดี๋ยวนั้นคนในปัจจุบันไม่ค่อยมีคนเชื่อถือพระสงฆ์แล้ว แม้จะมีพระดีๆ อยู่บ้างก็ตาม^{๑๐๗} ส่วนภาครัฐนั้นมีการพยายามของผู้เกี่ยวข้องได้ ขอพื้นที่อาศัยให้แก่ภาคประชาชนแล้วก็ตาม แม้หน่วยงานของป่าไม้จะให้หรือไม่ให้ หรือจะมีการอนุโลมต่อภาคประชาชนหรือไม่นั้น ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว แม้จะไม่ได้รับการตอบรับจากเจ้าหน้าที่ของส่วนงานป่าไม้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ยังคงยึดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของข้อกฎหมายหลักก็ตาม ก็เป็นการให้ความสำคัญต่อชุมชนทั้งสามรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ด้วยการให้โอกาสหันมามองปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของชุมชน แม้จะยังไม่ได้รับการแก้ไขได้แบบทันท่วงทีก็ตาม

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชนทำให้ฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามารับทราบความต้องการของภาคประชาชนแล้วในระดับหนึ่ง ลำดับต่อไปก็ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของส่วนงานป่าไม่ว่าจะกำหนด กติกาหรือเงื่อนไขใดให้ชุมชนบ้าง^{๑๐๘} แม้ว่าเป็นความขัดแย้งระดับโครงสร้างก็ตาม และเมื่อไม่สามารถปรับแก้ได้ หน่วยงานหรือผู้นำ และเจ้าหน้าที่จะอนุโลมได้ในระดับใด การจัดตั้งคณะกรรมการประเมินและติดตามงานสาธารณูปโภคในด้านต่าง ๆ ทั้งสองฝ่ายต่างมีความระมัดระวังในการดำเนินการด้านระเบียบเงื่อนไขต่าง ๆ มากขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังเป็นไปด้วยท่าทีที่เป็นมิตรยังให้โอกาสกันและกัน กล่าวคือ ยังมีการส่งเสริมสนับสนุนกันและกัน แม้มีบางประเด็นที่ไม่เห็นด้วยหรือต้องการให้ชุมชนได้รับสิทธิอันควรตามเขตความรับผิดชอบของตนขึ้นพื้นฐาน

การที่ภาคประชาชนยังไม่ได้รับการตอบรับจากส่วนงานของป่าไม้ก็ตาม ก็ยังมีการวางภาพลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นมิตร “ตั้งตนอยู่ในระบบคุณธรรม ประกอบการด้วยความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียต่อกันและกัน”^{๑๐๙}

๔.๑๐.๓ ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้ศีลสามัญญตา

ผู้วิจัยค้นพบจากการศึกษาว่าวิธีการของผู้นำภาครัฐและภาคท้องถิ่นปฏิบัติต่อภาคประชาชนชุมชนได้เน้นการยึดกฎ ข้อบังคับ และระเบียบวินัยที่ภาครัฐหรือท้องถิ่นได้ออกสอดรับกับ

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ H1, เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว-เขาชมภู่ จังหวัดชลบุรี, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันทพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

นโยบายของแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระทุกๆ ๓ ปี^{๑๑๔} ที่มีดูเหมือนนโยบายจะ
งดงามบนความปรารถนาดีต่อชุมชนมาตลอด เพียงแต่ไม่ทั่วถึง และ การที่ผู้นำภาครัฐใช้หลักข้อบังคับ
และระเบียบผ่านความเมตตาจารีกรรม เมตตาโมกกรรม เมตตาทายกรรมดังที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น
เมื่อมีเมตตาทั้งสามต่อชุมชนนั้นแล้ว ก็ย่อมประสบความสำเร็จได้ ด้วยขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้

๑. อุดหนุน และทำความเข้าใจ ว่าภาครัฐและท้องถิ่นต้องการสร้างความเชื่อมั่นให้กับ
ประชาชน ผู้นำทั้งภาครัฐและภาคท้องถิ่นก็ต้องมีวินัย และความจริงใจต่อชุมชน^{๑๑๕}
๒. มุ่งเน้นการส่งเสริมศีลธรรมให้เกิดมีในตัวผู้นำ เช่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต^{๑๑๖}
๓. การคงศักยภาพของผู้นำและยึดมั่นในความดี ให้เกิดมีในมิติที่ต่อเนื่อง
๔. นำหลักเมตตาทั้งกาย วาจา ใจ ออกมาใช้ให้เป็นรูปธรรมแบบยั่งยืน^{๑๑๗}
๕. สร้างกิจกรรมส่งเสริม คนต้นแบบ มีการมอบรางวัลเชิดชูบุคคลระดับผู้นำให้มีศีล^{๑๑๘}

ปัญหาด้านการเคารพกฎ กติกา ร่วมกัน	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. ภาคประชาชนมองภาครัฐว่ารักษาระเบียบ วินัย กฎ ข้อบังคับมากเกินไปจนจำเป็น	-อุดหนุน และทำความเข้าใจ ว่าภาครัฐและท้องถิ่น การต้องยื่นมือมาให้ความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ผู้นำก็ต้องมีวินัย และความจริงใจต่อชุมชน
๒. การมองข้ามความสำคัญของการปฏิบัติตน	-มุ่งเน้นการส่งเสริมศีลธรรมให้เกิดมีในตัวผู้นำมี ศีลจะ
ปัญหาด้านการเคารพกฎ กติกา ร่วมกัน	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๓. ขาดการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง ทันที่	-การคงศักยภาพของผู้นำและยึดมั่นในความดี ให้ เกิดมีในมิติที่ต่อเนื่อง
๔. ขาดการประสานความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจ ต่อภาคประชาชนในชุมชน	-การปรับตัวเองของผู้นำและชุมชนเพื่อการอยู่ร่วม -นำหลักเมตตาทั้งกาย วาจา ใจ ออกมาใช้ให้เป็น รูปธรรมแบบยั่งยืน
๕. ส่วนใหญ่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จัดเป็นความ ขัดแย้งระดับโครงสร้าง	-สร้างกิจกรรมส่งเสริม คนต้นแบบ มีการมอบ รางวัลเชิดชูบุคคลระดับผู้นำให้มีศีล

ตารางที่ ๔.๕ ด้านการเคารพกฎ กติกา

^{๑๑๔} แผนยุทธศาสตร์การพัฒนสามปี ฝ่ายบริหารทั่วไป งานนโยบายและแผนพัฒนา /สำนักงานปลัด
องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ส่วนที่ ๑ บทนำหน้า ๑.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา
จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ H2 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ H1 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว - เขาชมภู่ จังหวัดชลบุรี,
๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันพร, รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล
บางพระ, ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

ตารางด้านการเคารพกฎ กติกา ร่วมกัน (ศีลสามัญญุต) ผู้วิจัยให้นำน้ำหนักในหลักธรรมข้อนี้เป็นพิเศษ จากเก็บข้อมูลทำให้มั่นใจว่าการก้าวสู่เป้าหมายความมีสันติภาพ จะขาดฐานหลักที่มั่นคงไปไม่ได้ คือมีศีล การมีสติครบในการดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม หากปฏิบัติได้ถูกต้องตามระเบียบวินัยของบ้านเมืองก็คือ ถูกกฎหมาย โดยปฏิบัติตนให้ไม่มีเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม จะต้องประพฤติตนในข้อปฏิบัติเดียวกันกับศีลทั้ง ๕ ก็คือการปฏิบัติตามกฎหมาย เชื่อ ยึดถือ เคารพในสิ่งเดียวกันของสังคมนั้นเอง แต่ในสภาพความเป็นจริงของสังคมปัจจุบัน มนุษย์ส่วนใหญ่มองข้ามความสำคัญในเรื่องศีลสามัญญุต ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะกล่าวถึงผลกระทบในลำดับต่อไปเพื่อความเข้าใจที่ตรงมากขึ้น โกลัสู่เป้าหมายมากขึ้นคือ

๑. **เป็นรากฐานแห่งความสงบ** คนที่มีศีลนอกจากจะไม่ทำตนและสังคมให้เดือดร้อนแล้วยังจะนำความสุขความเจริญมาสู่ชุมชนโดยรวมแล้ว ผู้ที่มีศีลธรรมยังมีส่วนช่วยตนเองและสังคมให้อยู่อย่างสงบสุขด้วย เพราะศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งทุกคนก็สามารถนำมาประพฤติปฏิบัติได้ ในระดับผู้บริหารผู้นำ หากนำมาประพฤติปฏิบัติก็ย่อมเป็นที่รักของคนทั้งหลาย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า ขอเราพึงเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพและเป็นผู้ควรยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายดังนี้ภิกษุนั้น พึงกระทำให้บริบูรณ์ในศีล” ทั้งการประกอบพร้อมด้วยความ “เป็นผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตณหาทิฐิไม่ยึดถือเป็นไปเพื่อ สมานีเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง” แม้ข้อนี้ก็เป็นสาราณียธรรมฯ^{๑๑๙}

๒. **เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน** เมื่อทุกคนในสังคมปฏิบัติตนให้มีแต่ศีลกันแล้ว ผู้คนในชุมชนก็จะมีสงบอย่างยิ่ง ไม่มีสงคราม ไม่มีการฆ่าล้างผลาญกัน ไม่มีการลักแย้งชิงปล้นหรือการโกงกินกัน ต่างฝ่ายต่างไม่มีการประพฤติดินทางกาม ไม่มีการก่อให้เกิดวุ่นวายแตกแยกกันในชุมชนหรือสังคม ไม่มีการโกหกพกลม หรือการใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่างๆ ด้วยการเจตนาเว้นการเสพของมีนเมา คือสุรา และเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท^{๑๒๐} คนรักาศีลศีลก็ย่อมรักษานี้ และพบกับความสุขร่มเย็นด้วยความรักใคร่ปรองดองกัน ไม่ต้องวุ่นวายกันเหมือนในสังคมปัจจุบันที่แบ่งสี แบ่งกลุ่ม แบ่งฝ่าย จนก่อความเดือดร้อนถึงระดับประเทศ

๓. **เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ** เป้าประสงค์ที่แท้จริงของศีล และการมุ่งประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดการตอบสนองสู่ความมุ่งหมายของศีลอย่างแท้จริงแล้ว สังคมมนุษย์จะอยู่ร่วมกันด้วยภาวะปกติสุข ฉะนั้นคำกล่าวที่ว่า ศีลโดยเนื้อแท้ก็คือความดีงามของมนุษย์ที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต การทำให้มนุษย์หันมาใส่ใจว่า เราจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้นั้น พระพุทธศาสนาจึงสอนให้คนในสังคมมีศีล เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยเมตตาที่ฝึกขึ้นด้วยการปฏิบัติตนให้มีปัญญาและเข้าใจกัน การเปิดโอกาสให้แกกันและกัน จะลดปัญหาด้านการรุกราน ลดการรบราฆ่าฟันกัน การแบ่งแยกกลุ่มแยกเผ่า แม้การแยกสีผิวและชาติพันธุ์ และลัทธิทางศาสนา เป็นต้น

จากการศึกษาขั้นตอนวิธีการประยุกต์หลักศีลสามัญญุต ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์มุ่งเน้นการไม่เห็นแก่พวกพ้อง หรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ผู้อื่น ควรยึดมั่นในกฎหมาย และกฎกติกาหรือระเบียบเพื่อประโยชน์ต่อภาคประชาชนส่วนร่วม อีกทั้งเป็น

^{๑๑๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๔/๖๐.

^{๑๒๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๓.

การรักษาสำจะหรือคำมั่นสัญญาของภาครัฐหรือท้องถิ่นต่อภาคประชาชน กล่าวคือ พระพุทธศาสนา เน้นให้มนุษย์ทั้งหลายมีศีลธรรม ก็เพราะศีลธรรมเป็นบ่อเกิดของคุณงามความดีทั้งปวง ทั้งเป็น รากฐานของความสุสงบ ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าศีลสามัญญตาจะเป็นหลักการสำคัญในสังคมที่ จะสามารถทำให้คนในชุมชนและสังคม มีความสงบร่มเย็นได้

๔.๑๑ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีสามัญญตา

๔.๑๑.๑ หลักการและความหมายของทฤษฎีสามัญญตา

ทฤษฎีสามัญญตา คือ มีอริยทฤษฎี อันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ ผู้ทำตาม^{๑๒๑} คือ จะต้องมีความเห็นที่ตรงกันเหมือนกับผู้อื่นในสังคมเดียวกัน มีความเห็นชอบ ร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการที่จะนำไปสู่การขจัดปัญหา มิใช่เป็นความเห็นที่ก่อให้เกิดปัญหา ต้องยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มากแม้จะไม่ถูกใจก็ตาม ทั้งภาคท้องถิ่นกับภาครัฐและ ภาคประชาชนควรมีความเห็นร่วมกัน การวิวาทส่วนใหญ่เพราะมีความเห็นไม่ตรงกัน เห็นผิดกัน จึงควรก้าวสู่วิธีการอยู่ร่วมกันได้ดีนั้น จะต้องยอมรับในกฎกติกาทางสังคมที่กำหนดไว้ ไม่กระทำตน เสมือนว่าเป็นการฝ่าฝืนมติของสังคมโลกไม่เอาไรต์เอาเปรียบกันหรือข่มเหงกีดกันผู้อื่น อันมีแต่จะสร้าง ความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมที่ตนอาศัยอยู่

บริบทของความเห็นที่ตรงกันนี้เป็นการพัฒนาตนด้วยท่าทีที่มีทฤษฎีหรือความเห็นที่เป็นไป เพื่อความพ้นทุกข์เสมอ เป็นการพยายามปรับความคิดเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพ รับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมาย สูงสุดอันเดียวกัน^{๑๒๒} หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่งคือ ความสามัคคีปรองดองกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่สำเร็จ มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและ สงวนไว้ซึ่งจุดต่าง ของกันและกัน ไม่ยึดถือ ความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ เมื่อจะทำอะไรก็ควร ปรึกษาหารือผู้ที่อยู่ร่วมกันไม่ควรใช้ความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ควรใช้เหตุและผลร่วมกัน มีการปรึกษาหารือร่วมกันอยู่เสมอ ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มงานใดก็ตาม

๔.๑๑.๒ สภาพปัญหาของชุมชนด้านความเสมอภาคกันทางความคิด

ผู้วิจัยสังเกตเห็นจากเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จึงพบแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและชุมชน ส่วนใหญ่มีความขัดแย้งด้านการรับสารกับการ ส่งสารด้านข้อมูลที่ไม่ตรงกัน หรือข้อมูลต่างชุดกัน และความขัดแย้งด้านโครงสร้าง โดยเฉพาะภาครัฐ และภาคประชาชนนั้นขาดความคิดเห็นร่วมกัน เรียกได้ว่าทำไปคนละทาง เห็นไปคนละอย่าง แต่ละ

^{๑๒๑} อด.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๗

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ขมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ภาคส่วนก็ต่างคิดว่า อีกฝ่ายควรจะเข้าใจหรือทราบข้อกฎหมายดังที่ตนทราบดี การเข้าใจไปคนละอย่างนี้เองเป็นองค์ประกอบให้ปัญหาทับถม และยากเกินกว่าจะแก้ไข

ตัวอย่างที่ก่อปัญหาขึ้นได้ เช่นการเป็นผู้ฟังแต่ฝ่ายเดียว การไม่เคยเสนอแนะอะไรหรือฟังอย่างเดียว^{๑๒๓} ก็เป็นความเห็นที่ผิด ไม่นำไปสู่การพัฒนาในระดับสังคม การมีความเห็นต่างกันระหว่างระเบียบข้อบังคับ ของหน่วยงานที่ต่างกันของภาครัฐ หรือ ภาคประชาชนต่อรัฐ และ ภาคประชาชนกับท้องถิ่นก็ตาม

๑. ขาดการแสดงความเห็น ขาดการนำข้อเสนอของอุปสรรคระหว่างกัน คือระหว่างประชาชนกับหน่วยงานก็ดี การไม่เห็นด้วย หรือเห็นต่างนั้น จะผลักดันความขัดแย้งให้เกิดขึ้นได้ง่าย ความเห็นของภาคประชาชนด้วยกันเองก็ตาม “ถ้าไม่ร่วมมือกันซะอย่างเดียวมันทำอะไรไม่ได้หรอก ผมทำคนเดียวผมก็ทำไม่ได้ จะทำให้ได้ผล ต้องทำเหมือนกัน คิดเหมือนกัน
๒. ขาดการมีส่วนร่วม เพราะเป็นเรื่องสำคัญมาก คนทั้งหมดต้องร่วมมือกัน”^{๑๒๔}
๓. การมีความเห็นต่างทำให้เกิดการต่อแย้งในสังคม ย่อมเกิดการกระทบกระทั่งกัน ดังเช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้แจ้งให้ประชาชนรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากพื้นที่ป่าสงวน ประชาชนได้สะท้อนการต่อต้านด้วยประโยคที่ว่า “มาบอกกูไม่ยอม ให้มึงรื้อถอน กูอยู่ตั้งแต่พวกมึงยังเด็ก ยังแบเบาะ เพิ่งหัดเดิน ตั้งแต่พวกมึงยังไม่เป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ พอได้ปลอกใส่คอพวกมึงก็มาเอากูไปยกใหญ่”^{๑๒๕}
๔. ขาดการอดกลั้น ขาดการเจริญสติ เพื่อยับยั้งความโกรธ การแสดงอารมณ์ต่อกันระหว่างภาคประชาชนต่อภาครัฐ ด้วยมุมมองที่ไม่เป็นมิตรต่อกัน อันเกิดจากความเห็นที่ไม่ตรงกัน ผลกระทบย่อมมีทำให้ไม่เกิดความร่วมมือ ไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้
๕. ขาดการเคารพในกฎกติกาของสังคมในชุมชน หรือ ขาดการสร้างความเห็นร่วมกัน

๔.๑๑.๓ ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสัมพันธภาพ

ผู้วิจัยพบว่าการลงพื้นที่สัมภาษณ์ภาครัฐ ทำให้ทราบว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้ยังคงรักษาแนวปฏิบัติตามหน้าที่คือปกป้องดูแลผืนป่าไว้อย่างมั่นคง และที่ผ่านมานั้นแทบจะไม่มีความร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานอื่นใด

๑. การเปิดพื้นที่การพูดคุยด้วยข้อมูลที่เป็นจริงต่อกัน มีประโยชน์ และไม่ถูกครอบงำด้วยความไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริง เพิ่มจริงใจต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง^{๑๒๖}

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นางฉลวย พวงพิศ, ผู้อาวุโสชุมชนบ้านหินใหญ่, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระติง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นายสลิ แก้วพิทักษ์, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่ (บ้านเดิมอยู่ชุมชนบ้านเขาไม้แดง), ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

๒. ทำการผ่อนปรน บางกรณีที่อยู่ในระดับที่พอเมตตาต่อกันด้วยกาย วาจา ใจ
๓. เปิดโอกาสให้มีการเจรจา หรือสานเสวนา
๔. ควรปรับความคิดเห็นเดิมของเจ้าหน้าที่ให้คลายจากความคุ้นชินกับการใช้อำนาจมา โดยตลอด จึงแสดงท่าทีออกมาจากความรักหวงแหนป่า อันเป็นที่มาของแหล่ง น้ำ^{๑๒๗} และทรัพยากรธรรมชาติผืนสุดท้ายในแถบภาคตะวันออก คือเขตอนุรักษ์สัตว์ ป่าและพันธุ์พืชเขาเขียวและเขาชมภู^{๑๒๘} ที่ยังเหลืออยู่ก็ตาม กล่าวคือ มีความ ยึดกฎ ระเบียบปฏิบัติ ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานที่ตนสังกัด
๕. อุดหนุน ตั้งสติ เพิ่มความสำคัญในการเข้าไปชี้แจงด้วยวิธีการที่นุ่มนวลอ่อนโยน
๖. การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน สร้างและรักษาความเข้าใจร่วมกันให้ยืนนาน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของป่าไม้ เพราะความ จำเป็นต้องปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างเข้มแข็ง จึงมองประชาชนที่มาหาอยู่หากินในฐานะที่เป็นผู้ บุกรุกแนวเขตด้วยสายตาและท่าทีที่ไม่เป็นมิตร คือสิ่งที่ภาครัฐพยายามดำเนินการอยู่ตลอดมานั้นเกิด จากเจ้าหน้าที่ป่าไม้กระทำเกินกว่าเหตุไป ลุแก่อำนาจ รังแกประชาชน เอะอะก็มาจับ ไม่มีท่าทีที่เป็น มิตร^{๑๒๙} จากการได้ลงภาคสนามในพื้นที่จริง พบว่าเป็นความจริงซึ่งสอดคล้องกับคนในชุมชนได้กล่าว ไว้ คำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ หรือภาครัฐ ก็ยังคงเน้นเรื่องกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตามคำที่ให้ สัมภาษณ์คือ “สมมุติว่า บ้านที่ปลูกในเขตป่าเดิมเป็นขนาดบ้านที่อยู่ ๔ คูณ ๔ ก็ต้องคงไว้อย่างนั้น ในกรณีถ้ามีการฝ่าฝืน เราก็เข้าจับกุม เรียกมาตักเตือนบ้าง และดำเนินการตามกฎหมายบ้างเป็น ธรรมดา พวกชาวบ้านเขาก็รู้แล้วว่า จะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร^{๑๓๐}

บางที่บ้านของชาวบ้านเขาอยู่มานาน อาจจะมียึดไว้ว่าเป็นบ้านของเขา เขาจะซ่อมเขาจะ ทำ ไม่เห็นต้องบอกใคร เมื่อบ้านมันผุพัง ก็อนุโลมเป็นรายรายไป บางทีมันอยู่ไม่ได้แล้ว ฝนมันรั่วใส่ ไร่อย่างไรเขาก็ต้องเข้ามาปรึกษาเราก่อนการที่จะปลูกเพิ่มเติม หากขัดขึ้นเราก็ต้องดำเนินการจับกุมไป ไร่ไป ปัจจุบันบริเวณบ้านทุ่งกระทิง ตอนนี้รู้สึกว่าจะเหลืออยู่หลังเดียว ปลูกมันสำปะหลัง ปลูก ไร่ไป ถ้ามีพืชผลทางการเกษตรก็เก็บกินไป ชาวบ้านเค้าไม่อยากจะอยู่เพราะมันลำบากเรื่องขึ้นลง และไม่มีน้ำ โดยเฉพาะหน้าฝนค่อนข้างแล้ง การเดินทางเข้าบ้านขึ้นลงก็ลำบาก เขาก็ไม่อยากจะอยู่กัน

บ้านที่ปลูกบริเวณที่เป็นป่าสงวนนั้นจะเปลี่ยนชื่อก็ไม่ได้ จะต้องเป็นชื่อตามมติ คณะรัฐมนตรี ถ้าเปลี่ยนชื่อเราก็ยึด จะไปขายต่อก็ไม่ได้ เอาบ้านไปโอนหรือนำไปประกอบธุรกรรม

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ H2 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่องค์การสวนสัตว์เปิดเขาเขียว, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ H1 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว - เขาชมภู จังหวัดชลบุรี, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นายอุบล กล้าภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิง, อดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่งตั้งให้ดูแล พื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ H1 นามสมมุติ, เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว - เขาชมภู จังหวัดชลบุรี, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

หรือทำอะไรก็ได้ อนุญาตจะให้อยู่เฉพาะบุคคลในเอกสารเท่านั้น อย่างนี้ชื่อนี้ เช่นมีการสำรวจไว้ เดิมว่าที่แปลงนี้ชื่อนาย ก.อยู่ คนอื่นจะมาก็ไม่ได้ ก็อาจจะมีการอนุโลมเฉพาะกรณีเป็นผู้สืบสานตาม ต้องเป็นลูก จะมาอ้างเป็นญาติก็ได้ อันที่จริงมันไม่ได้ แต่เราก็เป็นที่รู้กันเหมือนลูกไม่มีที่ไป ก็อนุโลมให้ ในเชิงกฎหมายแล้วก็ได้ หน้าที่เราก็ไปตรวจ เพื่อพยายามให้คนที่อยู่ในพื้นที่ได้ทำ ความเข้าใจว่าเขาจะต้องดูแลด้วยทั้ง ป่าไม้และสัตว์ป่า

ปัญหาด้านความเสมอภาคกันทางความคิด	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. ขาดการแสดงความเห็น ขาดการนำข้อเสนอของอุปสรรคระหว่างกัน	-การเปิดพื้นที่การพูดด้วยข้อมูลที่เป็นจริงต่อกัน มีประโยชน์ และไม่ถูกครอบงำด้วยความไม่ทราบข้อมูลอันควรทราบ -เพิ่มจริงใจต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๒. ขาดการมีส่วนร่วม	-ต้องอดกลั้น และแสดงไมตรี เพิ่มการสร้าง ความหวังดีต่อกัน -การสร้างกิจกรรมร่วมกัน -เปิดโอกาสให้มีการเจรจา หรือสานเสวนา -เพิ่มการปฏิบัติต่อกันด้วยความจริงใจ
๓. การมีความเห็นที่ต่างกัน ทำให้เกิดการตีอแพ่งในสังคม ย่อมเกิดการกระทบกระทั่งกัน	-ควรปรับความคิดเห็นเดิมของเจ้าหน้าที่ให้คลาย จากความคุ้นชินกับการใช้อำนาจ -ทำการผ่อนปรน
๔. ขาดการอดกลั้น ขาดการเจริญสติ เพื่อยั้ง ความโกรธ	-อดทน ตั้งสติเข้าไปชี้แจงด้วยวิธีการที่นุ่มนวล อ่อนโยน -การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน -สร้างและรักษาความเข้าใจร่วมกันให้ยืนนาน

ตารางที่ ๔.๖ ด้านความเสมอภาคกันทางความคิด ผู้วิจัยสรุปโดยให้นำหนักตามที่ท่าน ทองหล่อ วงษ์ธรรมา ได้กล่าวถึง “ความสำคัญของหลักทฤษฎีสัมมัญญาว่าเป็นหลักของความเสมอภาคกันทางความคิด การปรับความคิดความเห็นให้มีเหตุผลถูกต้องเหมือนๆ กัน นั่นคือ การเคารพ เหตุผล ยึดหลักความดีงาม”^{๓๓๑} จึงสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขต หรือเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในงาน ยังคงต่างยึดมั่นในหลักทฤษฎีสัมมัญญา เพราะเท่าที่ผ่านมา ต่างฝ่ายต่างก็ยืนหยัดในจุดที่ตนต้อง รับผิดชอบเท่านั้น ก็ไม่ยอมรับรู้ ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน มองชุมชนในแง่เป็น ผู้จงใจฝืนกระทำความผิด เพราะเห็นแก่ได้ เจ้าหน้าที่ขาดความอดทนอดกลั้นและชุมชนหลายหลังคา เรือนเองก็ได้รับความเดือดร้อน กระทำไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์บ้าง จงใจกระทำความผิดด้วย เพราะเห็นแก่ปากท้องของตน บุกรุกจริงแล้วอ้างว่าไม่รู้บ้าง เมื่อเก็บเอาความคิดเห็นและรับทราบ ปัญหาหาวิเคราะห์ จึงขอเสนอหลักทฤษฎีสัมมัญญาเพื่อโอกาสแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยดีในวาระต่อไป

^{๓๓๑} ทองหล่อ วงษ์ธรรมา , **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์ ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๔- ๒๙๕.

ตามหลักทฤษฎีสามัญญตานี้ ถ้าเป็นเจ้าหน้าที่ของส่วนงานใด ก็ควรมีการยอมรับ และปรับความเห็น การหันหน้าเข้าหากัน คือเคารพรับฟังความคิดเห็นกันและกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันให้คนกลางมาเป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ยเท่าที่จะกระทำได้ เพื่อลดความบาดหมางในชุมชนทั้งสาม ด้วยหลักการสำคัญใช้แนวทางแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ตามหลักอุดมคติบนฐานแห่งความดีงาม หรือ จุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ก่อนปฏิบัติหน้าที่ควรมีการให้องค์ความรู้แก่ชาวบ้าน มีการเปิดประชุม รับฟังความคิดเห็น เอาอุปสรรคมาเป็นอุปสรรค ในการวางแผนการป้องกันมากกว่า การแก้ไขเหมือนเช่นที่ผ่านมา มีการวางแผนการทำงานเชิงรุกอยู่เสมอ

เมื่อลงปฏิบัติการ แล้วพบปัญหาที่จะมีการค้นหาสาเหตุ มีการประชุม ในการป้องกันปรามมากกว่าการปราบปราม ชี้แจงกัน เพราะต่างก็ใช้พื้นที่ร่วมกัน ช่วยให้โอกาสชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จของงานลุล่วงไปด้วยดี กล่าวคือ ถ้าเป็นผู้นำจะต้องมีการบริหารงาน โดยมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ การเพิ่มภาวะผู้นำให้เกิดมีและเปี่ยมด้วยความรับผิดชอบที่สูงมากขึ้น และรับฟังจุดต่างของความเห็นของผู้อื่นที่ไม่เหมือนเรา และควรยอมรับในบางส่วนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังต้องมีการเพิ่มความยุติธรรมในการพิจารณา และตัดสินเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งปวง เมื่อการปฏิบัติงานติดปัญหาใดจะต้องมีการนำปัญหานั้น เข้าที่ประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี^{๑๓๒}

๔.๑๒ คุณค่าและความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักสาราณียธรรม

ผู้วิจัยพบว่า คุณค่าของการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนในสังคม และหน่วยงานภาครัฐ หรือส่วนงานปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชนดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นคุณค่าหรือและความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์อันดีตามหลักสาราณียธรรม ๖ ระหว่างภาครัฐกับท้องถิ่น และภาคประชาชน สามารถแยกเป็นหัวข้อเป็นแนวทางปฏิบัติได้ดังต่อไปนี้

๑. การร่วมกันระวังป้องกันปัญหาที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น

การที่ผู้บริหารงานทุกภาคส่วนกับผู้นำชุมชน ร่วมกันระวังป้องกันปัญหาที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้นมีขึ้น (สังวรปธาน) ควรใช้ขั้นตอนของหลักสาราณียธรรมทั้งหมดด้วยความเมตตา มาประกอบเข้าสู่กระบวนการรักษาหรือร่วมกันในขณะทำงาน ในแต่ละภาคส่วนมีการประชุม เสนอข้อคิดเห็นกัน หาทางออกร่วมกันด้วยความเมตตาต่อกัน

๒. การร่วมกันหยุดยั้งปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว

การที่ผู้บริหารงานทุกภาคส่วนกับผู้นำชุมชน ต่างมีเพียรพยายามร่วมกันหยุดยั้งปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว (ปหานปธาน) เช่น ผลการเจรจาต่อข้อเรียกร้อง ซึ่งอาจดูเหมือนไม่คืบหน้าเท่าที่ควร ฝ่ายที่

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ยื่นข้อเรียกร้องควรใช้ความอดทนในการเจรจาต่อไป และยับยั้งชั่งใจไม่ให้เกิดข้อพิพาท ส่วนฝ่ายที่รับข้อเรียกร้องก็ควรโอนอ่อนผ่อนตามในเรื่องที่ “ไม่เหลือบ่ากว่าแรง” จนเกินไป หากมีบางเรื่องที่ยังตกลงกันไม่ได้ ทั้งสองฝ่ายก็ควรนำเรื่องดังกล่าวกลับไปพิจารณารื้อร่วมกันต่อในคณะทำงาน หรือผู้นำชุมชนทุกภาคส่วนก็ตาม แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ในมุมมอง เพื่อร่วมกันหาทาง ที่จะหยุดยั้งปัญหา อันเกิดจากการเจรจาต่อรองที่เกิดขึ้นแล้ว และปัญหาความขัดแย้งอื่นๆ ที่กำลังจะตามมาภายหลัง

๓. การร่วมกันสร้างต้นตอของความดี

ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หรือส่วนท้องถิ่น กับประชาชนในชุมชน มาร่วมกันเพียงอบรมเจริญกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ให้เกิดมีขึ้น(the effort to develop) เรียกเป็นคำบาลีว่า ภาวนาปธาน หนึ่งในสัมมปปธาน ๔ ประการ เมื่อเกิดมีขึ้น การคิดสร้างความดีงาม ก็กลายเป็นความสมานฉันท์อันดีงาม หรือกุศลมูล ๓ (รากเหง้าของอกุศล- whole some roots; roots of good action) ต้นตอของความดี ทั้ง ๓ ประการ^{๑๓๓} ได้แก่

๑. การคิดเผื่อแผ่ (จาคะ- non greed: generosity)
๒. การให้ความรักต่อกัน (เมตตา- non-hatred; love)
๓. การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง (ปัญญา- non-delusion; wisdom)

๔. การร่วมกันดูแล และบำรุงรักษาต้นตอของความดี

ผู้นำของหน่วยงานภาครัฐหรือส่วนท้องถิ่น ต่อประชาชนในชุมชน ได้ร่วมกันดูแลและได้บำรุงรักษาความดี ๓ ประการ ที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไป เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐหรือส่วนท้องถิ่นกับภาคประชาชนภายในชุมชนนั้นๆ ให้ยังคงเกื้อหนุนและเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่ทั้งสองฝ่าย ควรที่จะเรียนรู้หลักของการอยู่ร่วมกัน โดยการใช “สันติวิธี” อันเป็นวิธีการ และใช้ “สันติธรรม” เป็นทางออก หรือทางดำเนินตามวิธีการที่ทั้งสองฝ่ายตกลงใจร่วมกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายความสุขสงบอย่างมี “สันติสุข” ร่วมกัน

หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เป็นองค์ความรู้ที่ส่งเสริมให้ภาครัฐหรือท้องถิ่นกับชุมชน ได้เกิดความเข้าใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เป็นไปในทางบวกต่อกัน ซึ่งย่อมทำให้ทั้งสองฝ่าย เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน” ทุกฝ่ายควรจะทำควรเห็นให้สอดคล้องกันมีข้อตกลงร่วมกัน และต้องตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท เพราะความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคมเป็นธรรมดา การเปิดใจตั้งรับความขัดแย้งที่จะต้องเกิดขึ้นเป็นปกติในทุกระดับสังคม ทั้งมีหลักธรรมสำคัญที่มาเกื้อกูลคือสาราณียธรรม ๖ ที่ทำให้ทุกสังคมอยู่ร่วมกันได้ดี ดังนั้นการอยู่ร่วมกันต้องอยู่ด้วยหลักการและเป้าหมาย เช่น

๑. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (A peaceful coexistence.)

^{๑๓๓} หมายถึง หมวดธรรม “ธรรม ๓” ซึ่งหนึ่งในธรรมสามประการ คือ กุศลธรรม ได้แก่ กุศลมูล ๓ คือ รากเหง้าของกุศล หรือต้นตอของความดี ประกอบด้วย ๑) อโลภะ หมายถึง ความไม่โลภ ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโลภะ คือ จาคะ ๒) อโทสะ หมายถึง ความไม่คิดประทุษร้าย ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโทสะ คือ เมตตา และ ๓) อโมหะ หมายถึง ความไม่หลง ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับโมหะ คือ ปัญญา. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๘๔, ๙๒.

๒. การแสดงบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายตามหลักสันติธรรม (The role of each party made affair peace.)

๓. การแก้ไขปัญหาาร่วมกันด้วยสันติวิธี (Problem shared by peaceful means.)

จากหลักการสู่วิธีการอันควรที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความระมัดระวัง คือ การรู้จักวางท่าทีหรือกริยาที่เหมาะสม^{๓๓๔} หรือการกระทำต่อกันด้วยเมตตาทั้งทางใจแล้ว ยังต้องแสดงออก ทางวาจาแสดงไมตรีและความหวังดีต่อกัน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อมีการใส่ใจในการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ ด้วยกริยาอาการแสดงออกสุภาพ เคารพนับถือกัน ทุกคนมองเห็นในฐานะเป็นเพื่อนพ้องน้องพี่หรือมิตรสหายด้วยกัน ทำให้ไม่เกิดการทะเลาะหรือการทำร้ายซึ่งกันและกัน^{๓๓๕} และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลก ความคิดที่เป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ ลดกิเลส ลดปัญหา ขจัดทุกข์ให้เบาบาง มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง เป็นประโยชน์ทั้งแก่ ตนเองและสังคมส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ทำให้หมดกิเลส หมดปัญหา ไม่มีอาสวะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจ เป็นธรรมที่สะอาด บริสุทธิ์ ไม่มีผู้ให้และผู้รับ^{๓๓๖}

ตารางรวมของสารานุกรมธรรม ๖	
ปัญหาด้านการแสดงออกทางพฤติกรรม	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. ภาครัฐหรือท้องถิ่นมีท่าทีต่อประชาชนที่เห็นห่างกับชุมชนทั้งสาม	-อดทนต่อสิ่งที่มากระทบของภาคประชาชน -ควรสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
๒. บรรยากาศของความขัดแย้งที่ยังคงภาวะการก่อตัวและคงความขัดแย้ง	-ต้องอดกลั้น และแสดงไมตรี เพิ่มการสร้าง ความหวังดีต่อกัน /ปฏิบัติต่อกันด้วยความจริงใจ
๓. ประชาชนปลูกพืชผลในเขตป่าสงวน	-ทำการผ่อนปรนให้ตามเงื่อนไขที่กำหนด -เข้าไปชี้แจงด้วยวิธีการที่นุ่มนวลอ่อนโยน
๔. การเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวน	-การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน -การกระทำการใดเพิ่มเติม ควรมีการแจ้งกันก่อน
๕. ฝ่าฝืนกฎระเบียบของภาครัฐ การบุกรุก ล่าสัตว์	-การไม่ลงมือลงไม้ หรือไม่ประทุษร้ายกัน -สร้างกิจกรรมทำความเข้าใจร่วมกัน
๖. ความลู่แก่อำนาจหน้าที่ของภาครัฐ	-การเพิ่มเมตตาทายกรรมเข้าไปในการปฏิบัติงาน ด้วยการเข้าถึงและเข้าใจภาคประชาชน -ใช้กฎหมายเฉพาะราย ที่ยังฝ่าฝืนจึงทำการจับกุม

^{๓๓๔} สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๓๓๕} สัมภาษณ์ นางสมหวัง เตชะมา, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๓๓๖} พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

ปัญหาด้านการใช้วาจา	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. การพูดของเจ้าหน้าที่และประชาชนต่างพูดกัน ขาดความอดทน อดกลั้น และการยับยั้งใจ	-ควรมีการเน้นการฟังมากขึ้น ต้องตั้งใจให้มาก -รู้จักอดทนฟังข้อเรียกร้อง โดยตั้งใจให้เป็นกุศล
๒. เจ้าหน้าที่ของรัฐพูดด้วยอารมณ์ และลุแก่อำนาจ	-อดกลั้นเพื่อฟังถ้อยคำที่พูดออกมาเพื่อค้นหาว่าอะไรที่ยังไม่ได้พูด -ฟังเพื่อให้ได้ข้อมูลดีที่สุด -ต้องเปิดพื้นที่ในการพูดและการรับฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องที่ต้องการ อย่างแท้จริง
๓. รัฐและประชาชน มีลักษณะการพูดที่ขัดกัน และ ไม่แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์	-การเปิดพื้นที่การพูดด้วยข้อมูลที่เป็นจริงต่อกัน มีประโยชน์ และไม่ถูกครอบงำด้วยความกลัว
๔. การพูดคุยในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน	-ทุกฝ่ายควรใช้คำพูดภาษาที่สุภาพ -สนทนาพูดคุยกับคนในระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ด้วยภาษาที่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน
๕. บรรยากาศไม่เอื้อต่อการพูดคุย เพราะการพูดคุยไม่ตรงประเด็น และไม่เป็นประโยชน์	-การพูดคุยควรมีการระดมความคิดเห็นและรับฟังข้อมูลอย่างรอบด้าน -ดูความเหมาะสมด้านเวลาและสถานการณ์ในเข้าไปพูดคุยชี้แจงด้วยวิธีการที่นุ่มนวลอ่อนโยน
๖. การพูดคุยมีลักษณะของการขู่มขู่บังคับต่อภาคประชาชน	-ควรมีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันและยอมรับในมติที่มีการความเห็นร่วมกัน -มีการปลูกจิตสำนึกให้มีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของสังคมเดียวกัน
ปัญหาด้านผลกระทบทางจิตใจ	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. เจ้าหน้าที่ไม่คิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรหรือชุมชน	-การอุทิศตนเพื่องานของชุมชน -เสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม
๒. มองไม่เห็นคุณค่าของความเป็นเพื่อนมนุษย์	-การรู้จักอดทน เพื่อเข้ามารับฟังปัญหา -รับรู้ข้อมูลร่วมกันทั้งภาครัฐและชุมชน
๓. การมีพฤติกรรมที่ขาดความเสียสละ ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	-ขอโอกาสให้ภาคประชาชนโดยการเพิ่มความเห็นอกเห็นใจต่อกันให้มากขึ้น
๔. การไม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของภาคประชาชน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างกัน	-การสงเคราะห์งานสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนด้วยความยุติธรรม
๕. การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง	-เป็นกลางไม่ลำเอียง บริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของชุมชนและคนในสังกัดเป็นอย่างดี -คิด/ทำ เพิ่มปริมาณความเมตตาและจำนวนความดีในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมให้มากขึ้น

ปัญหาด้านการแบ่งปันสาธารณะ	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้	-อดทนต่อความยากลำบาก -การให้ช่วยเหลือกัน และการแบ่งปันกันอย่างเสมอต้นเสมอปลาย
๒. การขาดไฟฟ้า	-ต้องมีการจัดสรรสวัสดิการให้ภาคประชาชน แม้ไม่เท่าเทียมทั้งหมด ก็ควรแสดงออกให้เป็นรูปธรรมต่อกันด้วยความหวังดี และเอื้อเฟื้อกัน -การสร้างความเข้าใจ มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน
๓. การเดินทางที่ทุรกันดาร	-หางบประมาณมาช่วยให้ได้รับความเสมอภาค -ปฏิบัติด้วยการแบ่งปันต่อกันด้วยความจริงใจ
๔. การขาดความช่วยเหลือด้านอนามัยของชุมชนอย่างทั่วถึง	-การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน -การกระทำการใดเพิ่มเติม ควรมีการแจ้งกันก่อน
๕. การไม่ได้รับการส่งเสริมด้านสวัสดิการจากท้องถิ่นอย่างพอเพียง	-ของบประมาณเพิ่มเติมให้เป็นรูปธรรม โดยนำเรื่องเสนอเข้าที่ประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล
ปัญหาด้านการเคารพกฎ กติกา ร่วมกัน	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. ภาคประชาชนมองภาครัฐว่ารักษาระเบียบวินัย กฎ ข้อบังคับมากเกินไปจนจำเป็น	-อดทน และทำความเข้าใจ ว่าภาครัฐและท้องถิ่นต้องการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ผู้นำก็ต้องมีวินัย และความจริงใจต่อชุมชน
๒. การมองข้ามความสำคัญของการปฏิบัติตน	-มุ่งเน้นการส่งเสริมศีลธรรมให้เกิดขึ้นในตัวผู้นำ ให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต
๓. ขาดการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างทันท่วงที	-การคงศักยภาพของผู้นำและยึดมั่นในความดี ให้เกิดมีในมิติที่ต่อเนื่อง
๔. ขาดการประสานความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจต่อภาคประชาชนในชุมชน	-การปรับตัวเองของผู้นำและชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกัน -นำหลักเมตตาทั้งกาย วาจา ใจ ออกมาใช้ให้เป็นรูปธรรมแบบยั่งยืน
๕. ส่วนใหญ่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จัดเป็นความขัดแย้งระดับโครงสร้าง	-สร้างกิจกรรมส่งเสริม คนต้นแบบ มีการมอบรางวัลเชิดชูบุคคลระดับผู้นำให้มีศีล
ปัญหาด้านความเสมอภาคกันทางความคิด	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๑. ขาดการแสดงความเห็น ขาดการนำข้อเสนอของอุปสรรคระหว่างกัน	-การเปิดพื้นที่การพูดด้วยข้อมูลที่เป็นจริงต่อกัน มีประโยชน์ ไม่ถูกครอบงำด้วยความเห็นผิด -เพิ่มจริงใจต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๒. ขาดการมีส่วนร่วม	-ต้องอดกลั้น และแสดงไมตรี เพิ่มการสร้าง ความหวังดีต่อกัน -การสร้างกิจกรรมร่วมกัน -เปิดโอกาสให้มีการเจรจา หรือสานเสวนา -เพิ่มการปฏิบัติต่อกันด้วยความจริงใจ

ปัญหาด้านความเสมอภาคกันทางความคิด	ขั้นตอนและวิธีการประยุกต์แนวทางแก้ไข
๓. การมีความเห็นที่ต่างกัน ทำให้เกิดการตีอ แย้งในสังคม ย่อมเกิดการกระทบกระทั่งกัน	-ควรปรับความคิดเห็นเดิมของเจ้าหน้าที่ให้คลาย จากความคุ้นชินกับการใช้อำนาจ -ทำการผ่อนปรน
๔. ขาดการอดกลั้น ขาดการเจริญสติ เพื่อยับยั้ง ความโกรธ	-อดทน ตั้งสติเข้าไปชี้แจงด้วยวิธีการที่นุ่มนวล อ่อนโยน -การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน -สร้างและรักษาความเข้าใจร่วมกันให้ยืนนาน

ตารางที่ ๔.๗ ตารางรวมของหลักสาราณียธรรม ๖ เทียบขั้นตอนและวิธีการประยุกต์ใช้

๔.๑๓ สรุป

แนวทางการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี ให้เกิดความเป็นธรรม แก้ปัญหาข้อติดขัดและมีเป้าหมายสู่ความสมานฉันท์ในทุกภาคส่วนของชุมชน ผ่านและวิธีการปฏิบัติร่วมกันคิดร่วมกันทำ สามารถช่วยลดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและชุมชนได้ เป็นแนวทางปฏิบัติหรือวิธีการที่เสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน เป็นที่มาสังคมที่มีความสันติสุขหรือความสามัคคีเพิ่มขึ้น ทั้งยังเป็นแนวทางปฏิบัติที่สร้างความรัก ความเคารพต่อกัน ตลอดถึงการแสดงความมีน้ำใจ คือ การสงเคราะห์ อนุเคราะห์ต่อกัน ทำให้การทะเลาะวิวาทลดลงหรือมีการป้องกันก่อน เพราะมีความเห็นร่วมกัน สร้างความมีส่วนร่วมกันในสังคมได้ ถ้าจะมีเกิดขึ้นก็จะน้อยมาก

การประยุกต์หลักสาราณียธรรมนี้มาใช้ในสังคม ทำให้เกิดสอดคล้องกันกับหลักแนวคิดวิธีการ คือ (๑) แนวทางการกระทำที่ดีต่อกันของชุมชน ตามหลักเมตตาทกกายกรรม คือ ทางภาครัฐหรือผู้บริหารให้ความสำคัญกับหลักเมตตาทกกายกรรม โดยมีการแสดงกิริยาอาการสุภาพในการปฏิบัติงานต่อประชาชนและผู้ร่วมงาน มีน้ำใจช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อประชาชนและเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจในการรับฟัง ตลอดถึงมีความเอาใจใส่มองปัญหาเป็นเรื่องปกติ และมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ มีการแสดงออกต่อบุคคลอื่น ตลอดถึงผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อประชาชนในชุมชน แม้กระทั่งเพื่อนร่วมงาน เมื่อเมตตาแล้วก็จะปฏิบัติออกมาอย่างเป็นธรรมชาติ ที่ผ่านใจที่ดีงาม เกิดยินดีเมื่อมีประชาชนมาให้ความช่วยเหลือ แม้คนในหน่วยงานหรือผู้ร่วมงานได้รับความรุ่งเรือง หรือประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ฝึกตนให้มีอัธยาศัยอ่อนน้อมไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามต่อประชาชนให้ชุมชน หรือคนอื่น ผู้ที่มีความคิดเห็นที่ต่างกับเรา (๒) แนวทางการพูดเจรจาที่ดีต่อกัน ตามหลักเมตตาวจิกกรรม คือ ความคิดเห็นของผู้นำหรือผู้บริหารทุกภาคส่วน ไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วทำให้ประชาชนหรือผู้อื่นได้รับความรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ เมตตาต่อเขา ด้วยการให้คำเสนอแนะหรือทักท้วงต่อผู้เกี่ยวข้องอื่นอย่างสุภาพ ส่งสารการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วนและถูกต้อง และ ผู้นำหรือผู้บริหารมีเมตตาภายในแล้วนั้น เขาจะใช้วาทศิลป์ในการพูดคุยกับบุคคลอื่น แม้แสดงต่อกัน แม้ประชาชนในชุมชนทุกระดับ แม้คนในครอบครัว หรือเพื่อนร่วมงาน

ความเมตตาจะออกมาจากใจที่ตีงาม สู่การแสดงการให้เกียรติซึ่งกันและกัน อันเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาที่ออกมาจากใจที่เมตตา อ่อนน้อม และเกื้อกูลต่อผู้อื่น ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับใด ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ และประชาชนก็ตาม เมื่อผ่านการฝึกแล้ว ก็ย่อมมีความเห็นที่ถูกต้องแล้ว จะเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีงาม พุดด้วยปิยะวาจา มีอัธยาศัยไมตรีที่เมตตาก็จะยิ้มแย้มแจ่มใส ออกมาเอง ยินดีจะรับฟังความทุกข์ของผู้อื่นและยินดีที่จะให้ความรู้ ให้คำปรึกษาด้วยรอยยิ้มที่ออกมาจากใจที่ปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น ไม่เลือกสี ไม่เลือกข้าง ไม่เลือกฐานะความเป็นอยู่ของผู้ใดด้วยเมตตา (๓) แนวทางความซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน ตามหลักเมตตาตามโนกรรม คือ ในความคิดเห็นของบุคคลทุกระดับชั้น ตั้งแต่ผู้บริหารยอมให้ความสนใจกับบุคลากร จนกระทั่งถึงระดับประชาชนตาสีตาสา เมื่อมีเมตตาในหัวใจแล้วจะปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนี้ถึงประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม พร้อมอุทิศตนเพื่องาน ความเมตตาทางใจนี้จะฉายออกมา ถ้าเป็นระดับผู้บริหารก็จะบริหารงานด้วยความยุติธรรมเป็นกลางไม่ลำเอียง ปราศจากอคติ เมื่อบริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชาต่อประชาชนทุกภาคส่วน คิดและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แม้เป็นผู้นำก็จะบริหารงานด้วยจิตเมตตา เมื่อมีจิตใจที่บริสุทธิ์ เปี่ยมด้วยความเมตตา จะมีความซื่อสัตย์ สุจริต โดยไม่มีความโลภไม่ใช้อำนาจและหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน (๔) แนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์ต่อกัน ตามหลักสาธารณโภคี คือ ความคิดเห็นของผู้บริหารองค์กรและหน่วยงานใด มีฐานของความเมตตาแล้ว ก็ย่อมยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตน ให้เกียรติต่อประชาชนที่มาร้องเรียนหรือเรียกร้องจากความทุกข์ที่เขาได้รับ และต้อนรับด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีสัจจะมีความซื่อสัตย์ รักษาความลับสัญญาที่รับปากไว้ตกลงกันไว้ และถึงมีความรับผิดชอบ (๕) แนวทางนโยบายหรือหลักการร่วมกันของภาคส่วนใด ก็จะไม่เคารพกฎ ข้อบังคับ ระเบียบตามหลักศีลสามัญญตา ให้ความสำคัญต่อหลักศีลสามัญญตา เพราะมีความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ กฎหมาย ข้อบังคับ กฎกติกาหรือระเบียบที่ได้ตกลงร่วมกัน นับได้ว่าเป็นการรักษาสัจจะหรือความสัตย์ (๖) แนวทางความคิดเห็นที่ดีต่อกันในชุมชน ตามหลักทิวฐิสามัญญตา คือ ผู้นำหรือผู้บริหารในทุกภาคส่วนหากให้ความสำคัญในหลักทิวฐิสามัญญตา ย่อมแสดงออกด้วยการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นแม้จะทำงานร่วมกันหรือไม่ก็ตาม มีความอดทนอดกลั้นและเปิดกว้าง นำความคิดเห็นมาวิเคราะห์ เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขตลอดเวลา

เมื่อภาครัฐ ส่วนงานท้องถิ่นและประชาชนในชุมชน สร้างธรรมขึ้นในใจ มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ หลักสาราณียธรรม ๖ ซึ่งทำให้เกิดความสามัคคีปรองดอง เกิดความรักใคร่กลมเกลียวต่อกัน และได้นำพาความผาสุกมาสู่ชุมชนในสังคม ดังนั้น หลักธรรมทั้ง ๖ ทำให้เกิดการเสริมสร้างความปรองดอง ทำให้เป็นที่ระลึกลึง คิดถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก รักใคร่กัน ทำให้กลมกลืนเข้าหากัน เคารพนับถือกัน ทำให้กลมกลืนเข้าหากัน สงเคราะห์เจือจุนกัน ทำให้ไม่ทะเลาะวิวาทขัดแย้งกัน ทำให้กลมเกลียวกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หลักสาราณียธรรมจึงเป็นแนวทางการเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองอย่างยิ่ง ซึ่งเหมาะสมและสอดคล้องกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และกล่าวได้ว่า หลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักการที่สร้างความสมานฉันท์ที่ได้ผลเป็นอย่างดี

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑. สรุปผลการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสสารนิยมธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยประสงค์จะศึกษาแนวคิดทฤษฎีการแก้ไขความขัดแย้งตามหลักวิชาการและในทางพระพุทธศาสนาภายใต้กรอบของหลักสสารนิยมธรรมว่าเป็นอย่างไร รวมถึงสภาพปัญหาและวิกฤติความขัดแย้ง และประยุกต์หลักสสารนิยมธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงวางวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ ๓ ประเด็น คือ

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดว่าด้วยการจัดการความขัดแย้งตามหลักสสารนิยมธรรมในพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและวิกฤติความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี
๓. เพื่อประยุกต์หลักสสารนิยมธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ แนวคิดที่จัดการความขัดแย้งตามหลักสสารนิยมธรรมในพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมีพฤติกรรมของการไม่เห็นพ้องต้องกันในด้านสถานภาพ เป้าหมาย ค่านิยม หรือการรับรู้ ทักษะ ความเชื่อ เป็นการสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หรือวิธีการที่ต่างกัน เป็นสภาพการณ์ที่คนหรือกลุ่มคนเกิดความไม่เข้าใจกัน มีความรู้สึกไม่พึงพอใจ หรือคับข้องใจ โดยความขัดแย้งยังปรากฏตัวใน ๓ ระดับ คือ ๑. ความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่ (Latent Conflicts) ๒. ความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้น (Emerging Conflicts) ๓. ความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว (Manifest Conflicts) ความขัดแย้งนี้แบ่งเป็นประเภทด้วยกัน คือ ความขัดแย้งในแง่บวก หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดในเชิงสร้างสรรค์ และก่อให้เกิดผลดีต่อตัวเอง องค์กร และสังคม และความขัดแย้งในแง่ลบ หมายถึง ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการด่ากัน การทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน เกิดการข่มขู่ทำให้เกิดความตึงเครียด

ประเภทของความขัดแย้งนั้นพบว่ามี ๕ ประเภท คือ ๑. ขัดแย้งกันด้านข้อมูล (Data Conflict) ๒. ขัดแย้งกันด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) ๓. ขัดแย้งกันด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ๔. ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) ๕. ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม (Value Conflict) โดยสรุปแล้วความขัดแย้งสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท

หลักๆ กล่าวคือ ความขัดแย้งภายใน (Internal Conflict) อันได้แก่ ความขัดแย้งในแง่ความความคิด ความรู้สึก คุณค่า และรสนิยมที่แตกต่าง และความขัดแย้งภายนอก (External Conflict) อันได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์ ผลประโยชน์ ข้อมูล โครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกัน

ในบรรดาความขัดแย้งทั้งหมดนั้นมาจากหลายสาเหตุ ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งก็คือ “ปัจจัยธรรม”^๑ ซึ่งหมายถึงธรรมที่ทำให้เกิดความเนิ่นช้า หรือทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งมี ๓ ประการ กล่าวคือ “ตัณหา มานะ และทิฏฐิ” ธรรมะทั้ง ๓ ประการนี้จัดได้ว่าเป็นกิเลสฝ่าย “อกุศลธรรม” ที่จะสร้างมายาภาพให้เกิดขึ้นในสภาพจิตของแต่ละคน เพราะว่าเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ถูกความอยากมี อยากเป็น (ตัณหา) ความเยอหยิ่งถือตัว (มานะ) และการถือเอาความคิดของตัวเองเป็นที่ตั้งโดยไม่ได้สนใจ หรือไม่ให้ความใส่ใจต่อความคิดคนอื่น (ทิฏฐิ) ก็จะทำให้มนุษย์แต่ละคน แต่ละกลุ่ม แต่ละชุมชน แต่ละสังคม เกิดความคิดแย้ง และขัดกันจนยากที่จะหาทางออกได้

จากภาพปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า นักมีนักวิชาการเสนอวิธีการหรือรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งที่หลากหลายวิธี สรุปคือ การผ่อนปรนเข้าหากัน หรือ การสมานลักษณะ (Accommodation) การกลืนกลาย (Assimilation) ความร่วมมือ (Co-operation) ความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) โดยเมื่อนำไปปฏิบัติอาจปรากฏในลักษณะการยกเลิกชนชั้น ยกเลิกกรรมสิทธิ์ การควบคุมอำนาจ การออกกฎระเบียบปฏิบัติ กติกา การหลีกเลี่ยงการแข่งขัน การกระจายรายได้ การเจรจาต่อรอง การเจรจาไกล่เกลี่ย กระบวนการทางศาล เป็นต้น

ผู้วิจัยพบว่าในทางพระพุทธศาสนา ก็มีรูปแบบของชุดแนวคิด และเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง โดยพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักธรรมไว้มากมาย ขึ้นอยู่กับเราหรือสังคมจะนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน หลักธรรมที่ทรงคุณค่า ความสำคัญหมวดหนึ่ง ชื่อว่า สาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่ขึ้นต้นด้วยเมตตาเป็นแกนหลัก จัดว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นชุดเครื่องมือหรือเป็นพุทธวิธี ในการแก้ไขความขัดแย้งทางสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะเหตุผลที่ว่า หลักสาราณียธรรมเป็นหลักการที่นำมาซึ่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง คือ **เมตตากายกรรม** การแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน, **เมตตาวจีกรรม** การช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพต่อกัน แสดงความเคารพนับถือกัน, **เมตตามโนกรรม** การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน, **สาธาณโภคิ** การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน, **ศีลสามัญญตา** การมีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเกิดเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ, **ทิฏฐิสามัญญตา** การเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน หลักสาราณียธรรมทำให้สังคมเป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อการไม่ทะเลาะวิวาทกัน เพื่อความสามัคคีปรองดองกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

หลักสาราณียธรรมเป็นชุดแนวคิดแห่งพุทธวิธีที่ใช้เพื่อการแก้ไขความขัดแย้ง เป็นช่องทางที่ช่วยเสริมสร้างเกื้อกูลคนในสังคมให้เกิดความรักและสามัคคีกัน สามารถขจัดความขัดแย้ง

^๑ ชู.ม. (บาลี) ๒๘/๗๔/๑๕๗.,

และแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ การดำรงตนเป็นผู้มีเหตุผล การยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมปรับตัวให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข และเป็นความเจริญแก่สังคม

ประเด็นที่ ๒ สภาพปัญหาและวิกฤติความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

จากการศึกษาวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระมีขนาดเนื้อที่กว้างใหญ่เต็มไปด้วยป่าเขาลำเนาไพรที่ปกคลุมหนาแน่น ไม่มีแม่น้ำลำคลอง มีแต่ลำห้วยสายยาวที่เกิดโดยธรรมชาติ มีประชาชนที่อาศัยตามริมห้วยได้กลายเป็นชุมชนเล็กๆ ซึ่งได้อาศัยน้ำในลำห้วยสำหรับอุปโภค บริโภค ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านจะจับจองครอบครองพื้นที่เพื่อแผ้วผางสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย และประกอบอาชีพทางการเกษตร ปัจจุบันถ้ามองออกไปทางไหนก็จะเห็นแต่ไร่อ้อย ไร่มัน ไร่สับปะรด และพืชเกษตรอื่นๆ เต็มไปหมด สัตว์ป่าใหญ่ๆ นานาชนิดก็หมดไป คงเหลือให้เห็นบ้าง เช่น กระต่าย พังพอนและอื่นๆ นานๆ ครั้งเท่านั้น ตำบลบางพระได้มีชุมชนที่เกิดความขัดแย้งกันปรากฏชัดเจน และมีมาอย่างยาวนานสามชุมชนนี้อยู่ในเขตหมู่ที่ ๕ (บ้านห้วยกุ่ม) สามชุมชนดังกล่าวที่เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ ชุมชนบ้านเขาไม้แดง ซึ่งมีจำนวน ๔๐ หลังคาเรือน ชุมชนบ้านหินใหญ่มีจำนวน ๒๐ หลังคาเรือน และชุมชนบ้านทุ่งกระทิง มีประมาณ ๕ หลังคาเรือน ประชาชนส่วนใหญ่มีวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณีและความเชื่อที่คล้ายกัน กล่าวคือ คนในชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำไร่ หาของป่า ปลูกมันสำปะหลัง เป็นต้น และ มีประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้พบว่า ชุมชนได้เริ่มต้นและขยายตัวจาก เขตแนวป่าใกล้วัดเขาไม้แดงก่อน ด้วยเพราะเป็นสถานที่รวมจิตใจของชุมชนในขอบเขตด้านพื้นที่ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนได้มาทำอยู่ทำกิน หรืออาศัยดำรงชีพมาก่อนที่จะมีกฎหมายบังคับบางฉบับ เช่น ก่อนพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ข้อสำคัญคือเป็นชุมชนอยู่มาก่อนจะมีหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นได้เกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหา ด้านข้อมูลที่คลาดเคลื่อนและปัญหาด้านโครงสร้าง ตลอดถึงความขัดแย้งด้านแนวเขตที่ดินมาโดยตลอด

นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพปัญหาความขัดแย้งของชุมชนบ้านเขาไม้แดง ชุมชนบ้านหินใหญ่ และชุมชนบ้านทุ่งกระทิง เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายหรือข้อบังคับจากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ เกิดปัญหาขาดสาธารณูปโภคระดับพื้นฐาน และปัญหาทางด้านโครงสร้างทางการปกครองของภาครัฐ กล่าวคือ ประชาชนบางส่วนไม่ได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ประชาชนบางส่วนได้รับประโยชน์ด้านสาธารณูปโภคที่ไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขยายตัวมากขึ้น กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ประชาชนบางส่วนไม่ได้ให้ความร่วมมือ ประชาชนบางส่วนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ผู้นำชุมชนบางท่านเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีผลประโยชน์แอบแฝง การส่งข้อมูลข่าวสารต่อชุมชนที่ไม่ครบถ้วน ส่งผลให้นโยบายของท้องถิ่นนั้นไม่ได้รับสนใจจากคนบางกลุ่ม และยังส่งผลให้ประชาชนบางส่วนไม่ยอมให้ความร่วมมือ นโยบายที่ไม่ชัดเจนและต่อเนื่อง ทำให้การแก้ไขปัญหาไม่เกิดผลเท่าที่ควร และประชาชนบางส่วนรู้สึกเกรงกลัว

ต่ออิทธิพลของภาครัฐ ทำให้ประชาชนไม่เข้ากิจกรรม เกิดความเบื่อหน่าย และไม่ยอมให้ความร่วมมือหรือให้ความสนใจเมื่อมีการนัดประชุมกิจกรรม

การศึกษาวិเคราะห์เพื่อหาคำตอบให้แก่ปัญหาดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยได้พบเหตุปัจจัย ๒ ด้านหลักที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง กล่าวคือ

เหตุปัจจัยภายใน

๑. ความต้องการและคาดหวัง
๒. ความหวาดระแวงในท่าทีของกันและกัน
๓. การเลือกปฏิบัติเพราะเห็นแก่พวกพ้อง
๔. การยึดมั่นถือมั่นในทัศนคติที่ต่างกัน

เหตุปัจจัยภายนอก

๑. การขาดแคลนข้อมูลข่าวสารของประชาชน
๒. ปัญหาอุปสรรคด้านโครงสร้างของภาครัฐ
๓. ปัญหาอุปสรรคด้านความสัมพันธ์
๔. ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

จากสภาพลักษณะของปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ได้นำมาซึ่งอุปสรรคปัญหาการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน กล่าวคือ ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ปัญหาคนรุ่นใหม่ และประชากรแฝงที่เพิ่มขึ้น ความไม่ชัดเจนของขอบเขตความรับผิดชอบและหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานภาครัฐ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมน้อย และความขัดแย้งด้านการรับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ครบถ้วนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในเบื้องต้นทางเจ้าหน้าที่รัฐส่วนท้องถิ่นและประชาชนได้พยายามหาทางแก้ไขปัญหามาบ้างแล้วบางส่วน **ประกอบด้วยชุดวิธี ๒ ชุด** กล่าวคือ **๑. การสร้างการมีส่วนร่วม** ได้แก่ การระดมสมองความคิดเห็นผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม การรดน้ำดำหัวขอพรผู้สูงอายุ กิจกรรมทำบุญตักบาตรเทโว กิจกรรมกีฬาชุมชน และกิจกรรมประเพณีทางศาสนา และ **๒. รูปแบบกิจกรรมผ่านผู้นำชุมชน** ได้แก่ การเสียดละหุมเทของผู้นำที่ไม่นิ่งดูตายต่อความเดือดร้อนของชุมชน แต่แนวทางปฏิบัติดังกล่าวยังไม่ทั่วถึง และไม่ต่อเนื่อง จึงเป็นเหตุให้สภาพปัญหา ยังคงไม่เป็นที่ยุติ

ประเด็นที่ ๓ การประยุกต์หลักสราณียธรรมเพื่อการจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักสราณียธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรีมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก เพราะเป็นหลักการสร้างความสัมพันธ์ สร้างความสมานฉันท์ สร้างปรองดองหรือความสามัคคี ทำให้ระลึกลึถึงกัน, ทำให้เกิดความสามัคคี, ให้เกียรติและความเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งยังเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นหลักธรรมสำหรับเพื่อการเสียดละ เป็นธรรมเป็นที่ตั้งเพื่อทำความเคารพกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียง การนำเสนอแนวทางดังกล่าว ได้ปรากฏรูปแบบและชั้นภาคปฏิบัติในสถานที่จริง ดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักเมตตากายกรรม คือ การรู้จักข่มใจ และมีท่าทีอดทนต่อสิ่งที่เข้ากระทบ กล่าวคือ การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์นั้น ในฐานะประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรจะต้องแสดงไมตรีและความหวังดีต่อกัน ด้วยการสร้างสัมพันธ์ที่ดี มีการประสานร่วมมือกันที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน การไม่ลงมือลงไม้ หรือไม่ประทุษร้ายกันการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน การเข้าถึงและเข้าใจภาคประชาชน **การประยุกต์ใช้หลักเมตตาวชิกรรม** การพูดคุยหรือการสื่อสารด้านข้อมูลระหว่างรัฐกับชุมชนยังมีน้อย ซึ่งหลายฝ่ายเห็นด้วยถ้าจะหันมาใช้หลักการหรือแนวทางเมตตาวชิกรรมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน โดยแต่ละฝ่ายต่างได้เสนอแนวทางและขั้นตอนด้วยการเน้นการฟังมากขึ้น กล่าวคือ ต้องตั้งใจฟัง และรู้จักฟังข้อเรียกร้อง ฟังโดยตั้งใจให้เป็นกุศล เพราะอยู่ในฐานะผู้ตั้งรับ จึงต้องปรารถนาที่จะเข้าใจเรื่องราวทั้งหมดที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ฟังถ้อยคำที่พูดออกมาเพื่อค้นหาว่าอะไรที่ยังไม่ได้พูด ฟังเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ต้องเปิดพื้นที่ในการพูดและการรับฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องที่ต้องการ อย่างแท้จริง การเปิดพื้นที่การพูดด้วยข้อมูลที่เป็นจริงต่อกัน มีประโยชน์ และไม่ถูกครอบงำด้วยความกลัว และการพูดด้วยวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานชวนฟัง ไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีความเป็นกันเองทุกฝ่ายควรใช้คำพูดภาษาที่สุภาพ เมื่อสนทนาพูดคุยกับคนในระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยภาษาที่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน **การประยุกต์ใช้หลักเมตตามโนกรรม** คือ การอุทิศตนเพื่องานของชุมชน กล่าวคือ ผู้บริหารงานและเจ้าหน้าที่ภาครัฐควร เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ การเข้ามารับฟังปัญหา และรับรู้ข้อมูลร่วมกันทั้งภาครัฐและชุมชน และการขอโอกาสให้ภาคประชาชน เหมือนดั่ง ท่านนายกฯ ที่เคยประสานงานกับส่วนงานของป่าไม้ มีการเสนอขออนุญาตป่าไม้ช่วยเปิดพื้นที่ให้ชุมชนได้อยู่อาศัย เมื่อคราวประชุมที่หน่วยน้ำตก ในชุมชนทั้งสาม และในการขอลูกบ้านเพิ่มในพื้นที่เขตรอยต่อติดกับป่า การเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของชุมชนและคนในสังกัดเป็นอย่างดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ บริหารงานด้วยความมีจิตใจที่ซื่อสัตย์ สุจริต โดยไม่มีการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง และเข้าใจหัวอกของบุคคลอื่น **การประยุกต์ใช้หลักสาธารณโภคี** คือ การช่วยเหลือแบ่งปันอย่างเสมอต้นเสมอปลาย การจัดสรรสวัสดิการให้ประชาชนมีการเอื้อเฟื้อกัน **การประยุกต์ใช้หลักศีลสามัญญดา** คือ การสร้างความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ทั้งภาครัฐและภาคท้องถิ่นที่มีความจริงใจต่อชุมชน มุ่งเน้นการส่งเสริมศีลธรรมให้เกิดมีในตัวผู้นำ เช่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต การคงศักยภาพของผู้นำและยึดมั่นในความดี ทั้ง **การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีสามัญญดา** คือ การปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ การปรับความคิดความเห็นให้มีเหตุผล ยึดหลักความดีงาม เคารพรับฟังความคิดเห็นกันและกัน มีความเห็นชอบร่วมกันตกลงกันให้คนกลางมาเป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ยเท่าที่จะกระทำได้ ก่อนปฏิบัติหน้าที่ควรมีการให้องค์ความรู้แก่ชาวบ้าน มีการเปิดประชุม รับฟังความคิดเห็น เอาอุปสรรคมาเป็นอุปกรณ์ ในการวางแผนการป้องกันมากกว่า การแก้ไขเหมือนเช่นที่ผ่านมา มีการวางแผนการทำงานเชิงรุกอยู่เสมอ

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า หลักสารณียธรรมนี้เป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าต่อการนำไปปฏิบัติ ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาครัฐกับท้องถิ่น และภาคประชาชน เกิดการร่วมกันระวังป้องกันปัญหาที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น ต่างมีเพียรพยายามร่วมกันหยุดยั้งปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เกิดขึ้นอีก ก่อให้เกิดการยื่นข้อเรียกร้อง การเจรจา และยับยั้งชั่งใจ มีการโอนอ่อนผ่อนตามในเรื่องที่ไม่เหลือปากว่าแรงจนเกินไป หากมีบางเรื่องที่ยังตกลงกันไม่ได้ก็นำเรื่องดังกล่าวกลับไปพิจารณา

หรือร่วมกันต่อในคณะทำงาน หรือผู้นำชุมชนทุกภาคส่วน หลักธรรมดังกล่าวจึงเป็นแนวทางที่ดีที่จะหยุดยั้ง ปัญหาความขัดแย้งที่มีอยู่เดิมและปัญหาความขัดแย้งอื่นๆที่กำลังจะตามมาภายหลัง เชื่อแน่ว่าในอนาคตชุมชนดังกล่าวจะได้กลายเป็นชุมชนหรือสังคมสันติอย่างแน่นอน

๕.๒. ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิจัย “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดตามหลักสาราณียธรรมนั้น เน้นการ ดำเนินการเพื่อมุ่งสร้างประโยชน์สุขและความสามัคคีทั้งส่วนตน ทั้งส่วนผู้อื่น ดังนั้นหลักธรรมนี้จึง เป็นหลักธรรมที่ทรงคุณค่าของการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนในสังคม และหน่วยงานภาครัฐ หรือ ส่วนงานปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชน เป็นหลักธรรมที่ควรแก่การนำไปปฏิบัติ เพราะเหตุว่า

๑. หลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพแก่คนรอบข้าง เป็นไปเพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความสามัคคีปรองดองกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. หลักสาราณียธรรม ทำให้เกิดการแบ่งปันลาภ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกันเพื่อความสามัคคีกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. หลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ถูกตมทาและทมิฏฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อการมีสมาธิเสมอกัน

นอกจากนี้การนำไปใช้ยังแสดงถึงภาวะการระวังป้องกันปัญหาที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น การร่วมกันหยุดยั้งปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว การร่วมกันสร้างหรือปลูกต้นตอของความดี และการร่วมกันดูแล และบำรุงรักษาต้นตอของความดี

๕.๒.๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยพบว่าหลักสาราณียธรรมจะถูกนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหรือเงื่อนไขอื่น ๆ เสริมประกอบ กล่าวคือ ชุมชนหรือสังคมนั้นต้องมีศีล ต้องมีผู้นำที่เสียสละ ต้องมีองค์ความรู้หรือปราชญ์ชุมชนเข้าช่วย หรือแม้แต่ต้องอาศัยหลายภาคส่วนของชุมชนเข้าร่วม ซึ่งบางปัญหาอาจเกินความสามารถของคนใดคนหนึ่งที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือหรือระบบประสานเครือข่าย หรือการศึกษาวิจัย และองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในด้านศาสตร์อื่นเข้ามาประกอบในการนำไปใช้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นปัญหาเอาไว้ เพื่อให้ผู้ใดศึกษาได้ทำการค้นคว้าวิจัยในโอกาสต่อไป ดังนี้

๑. ศึกษาวิเคราะห์ผู้นำกับการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักสาราณียธรรม

๒. ศึกษาหลักสาราณียธรรมกับการสร้างมิตรภาพในชุมชน

๓. ศึกษารูปแบบแนวคิดของผู้นำตามหลักสาราณียธรรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

(๑) หนังสือภาษาไทย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนา เล่มที่ ๒๕**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

เจมส์ โค และคณะ. **คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**. วัฒนธรรมศึกษา และคณะ (ผู้แปล). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. **“ความรุนแรงกับมายาการแห่งเอกลักษณ์” ใน สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ชัยวัฒน์ อัตพัฒนและทวี ผลสมภาพ. **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๙.

दनัย ไชยโยธา. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. **พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๔.

พริยาพรรณ สุภามณี. วิชาดา คุณาวิกติกุล และอรพรรณ พุมอาภรณ์. **“ความขัดแย้ง การจัดการกับความขัดแย้ง และการรับรู้ค่าของงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่”**. *พยาบาลสาร* 26. 2539: 40 – 54.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์ ๒๕๓๘.

เทียนชาย กิระนันท์. **อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา กับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

นพ ศรีบุญนาค. **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: สุตรไพศาล, ๒๕๔๕.

บุญมี แทนแก้ว. **จริยธรรมกับชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนส์โตร์, ๒๕๔๑.

ปัญญา ไร่บางยาง. **ธรรมอธิบาย เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๖.

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนสามปี ฝ่ายบริหารทั่วไป งานนโยบายและแผนพัฒนา /สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ. ส่วนที่ ๑ บทนำหน้า ๑.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พระในบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : คณาจารย์ธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑.

- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตฺโต). **ไตรลักษณ์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. ฟรินดิง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑.
- พระมหาภูติชัย วชิรเมธี. **ธรรมะคลายใจ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๑.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). **หลักธรรมมาภิบาลและประมุขศิลป์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชัยมงคลพริ้นติ้ง, ๒๕๔๘.
- พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในนิตยสารที่ระลึกครบรอบ 36 ปีของสโมสรไลออนส์แห่งกรุงเทพฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์. 31 มีนาคม 2538.
- พิศวง ธรรมพันทา. **สังคมวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓.
- รศ. ดร. ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว. **ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวิธีและธรรมชาติของความขัดแย้งในสังคมไทย**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗.
- ราชบัณฑิตยสถาน . **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๓๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- วันชัย วัฒนศัพท์. **ความหมายและความสำคัญของการจัดการความขัดแย้งในเรื่องนโยบายสาธารณะ**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า. มปป.. เอกสารอัดสำเนา.
- วันชัย วัฒนศัพท์. **เอกสารประกอบการสอนประกอบวิชา ทฤษฎีความขัดแย้ง**. ณ ห้องเรียนสันติ ๒๐ ตุลาคม ๕๘
- วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องพัฒนา. ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบางพระ. ประวัติชื่อบ้าน. ฝ่ายบริหารทั่วไป งาน นโยบายและแผนพัฒนา /สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ.
- วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส ๐๑๑๑ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่๒ (ม.๒)**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด, ๒๕๔๒.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ(วาสน์ วาสโน. **สังคหวัตถุ ๔**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. **ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์** กรุงเทพฯ: เลิฟ แอนด์ ลิฟเพรสจำกัด, ๒๕๔๐.
- อรุณ รักรธรรม. **ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเฉพาะระดับเขต**. เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม. สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2538.

เสวลักษณ์ สุตสวาท. **การพัฒนาและความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

จริยา ชาทะสุวัจนานนท์. “ความขัดแย้งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ศึกษากรณีโครงการแก้ไข
ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค เทศบาลนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ชลากร เทียนส่องใจ. “การไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ หลักและเครื่องมือสำหรับการจัดการความ
ขัดแย้ง” **วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๓.

นันทนา สาทิตานนท์. “การแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนสามปี ฝ่ายบริหารทั่วไป งานนโยบายและแผนพัฒนา /สำนักงานปลัด
องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ. ส่วนที่ ๑

พระครูสังฆรักษ์อภิชาติ สุนติกโร (เดชชัย). “การบริหารงานบุคคลตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของ
ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาธรรมรัต อริยธมโม. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”.

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาบุญเรือน ปภังโกโร (พิลาพันธ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรว
าท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาบุญเรือน ปภังโกโร (พิลาพันธ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรว
าท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาสมเดช ศรีกลางด์. “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางการปกครองของพระพุทธ
ศาสนาและของอริสโตเติล”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

พระมหาสมปอง จันทวิโส (ยุงรัมย์). “ธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของ
อริสโตเติล”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. รูปแบบแผนปฏิบัติการสันติวิธีเชิงพุทธ : ศึกษากรณีการแก้ไขความ
ขัดแย้งของชาวตากยะและชาวโกเลียะ. **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาพรหมชา ฐมหาโส. “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์ กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.**

วิทยา เจริญศิริ. “การจัดการความขัดแย้งของชุมชนในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ในจังหวัดมหาสารคาม”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๔.**

สายรุ้ง สิงห์เรือง. “การแก้ไขความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ เครือข่าย “วังปลา” หมู่บ้านฮ่องอ้อ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๑.**

สิบตำรวจโทหญิง มารินทร์ พลพัฒน์. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ๔ ของข้าราชการตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๖ จังหวัดนครสวรรค์. **วิทยานิพนธ์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.**

อรปรียา วสุมหันต์. “พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในทัศนะของพระไพศาล วิสาโล”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.**

อ่ำ ทองนอก “ศึกษาการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านนอกตำบลกระเกต อำเภอยะใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.**

(๓) วรสาร:

จรีรัตน์ สร้อยเสริมทรัพย์ “มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้เกี่ยวกับการบุกรุกที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินในประเทศไทย”. **รายงานผลการวิจัย. วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๒.**

จอห์น แมคคอนแนล.การจัดการศึกษาทางการพยาบาลกับคุณภาพบัณฑิต. **วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนราธิวาส, ๒๕๔๒.**

สุนทร ปัญญาพงษ์และคณะ. “ความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำจากเขื่อนลำปะทาว อำเภอกำแพงศรี จังหวัดชัยภูมิ”. **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕).**

๒. ภาษาอังกฤษ :

(I) Books

Argyris. Charles Francis. **Audiovisual Materials: Their Nature and Use. 4 th ed..**
New York: Harper & Row. 1968.

- Charles Gide and Charles Rist. **A History of Economic Doctrines** London : George G. Harrap. 1964.
- Christopher Moor. **The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict**. 2nd ed.. San Francisco. CA: Jossey-Bass Publishers. 1996.
- Filley. Alan C.. **Interpersonal Conflict Resolution**. Illinois: Scott. Foresman. 1975.
- Brown. David L.. **Managing Conflict at Organization Interfaces**. Massachusetts: Addison-Wesley. 1983.
- Johan Galtung. **Peace : Research. Education. Action : Essays in Peace Research.1** . Copenhagen: Christian Ejlens. 1975.
- Katz. Daniel and Kahn. Robert Louis. **The Social Psychology of Organizations**. 2nd ed.. New York: Wiley. 1978.
- Longman Dictionary of Contemporary English**. Third Edition England: Pearson Education Limited. 2001.
- Moor. W. Christopher. **The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict**. 3rd ed.. San Francisco. CA: Jossey-Bass Publishers. 2003.
- Otto Gierke. **Political Theories of the Middle Age** Cambridge : Cambridge University Press. 1927.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary. Fifth Edition England: Oxford University Press. 1995.
- Peter T. Coleman "Power and Conflict". in **The Handbook Conflict Resolution: Theory and Practice**. Morton Deutsch and Peter T. Coleman Editors. San Francisco: Jossey-Bass Publishers. 2000.
- Remond W.Mack and John Peace. **Sociology and Social Life**. New York: D Van Nostrand Compay. 1973.
- See in Galtung Johan. **Peace: Research. Action. Education Essays in Peace Studies : Volume 1**.. Copenhagen: Ejlens. 1975.
- Stella Ting-Toomey. "Toward a Theory of Conflict and Culture". **Communication. Culture and Organization Process**. Thousand Oaks. CA: Sage. 1985.
- Thoresten Sellin. **Culture Conflict and Crime**. New York: Social Science Research Council. 1938.

(II) Internet

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://surin-apm.blogspot.com/2008/08/blog-post.html>

[๒๐ กันยายน ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.84000.org/tipitaka/dic/d_seek.php?text=สารานุกรม

[๒๐ กันยายน ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.watnyanaves.net [๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘].

คณะสังคมศาสตร์ ม.บูรพา., **ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson13/ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.html> [๑๐ มีนาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.tjanews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=1914&Itemid=56&lang= [๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘].

คณะสังคมศาสตร์ ม.บูรพา., **ทฤษฎีของการจัดช่วงชั้นทางสังคม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson9/ทฤษฎีของการจัดช่วงชั้นทางสังคม.htm> [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=rfo&month=2007&date=25&group=5&gblog=3> [๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.84000.org, [๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.talk.mthai.com [๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา : [www.onab.go.th/index.php?option,](http://www.onab.go.th/index.php?option=) [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history1&id=112. [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history1&id=112 [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9540000144594>. [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history1&id=112> [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history&history1&id=112> [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://web3.dnp.go.th/wildlifeweb/animConserveDepView.aspx?depld=6> [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://web3.dnp.go.th/wildlifeweb/animConserveDepView.aspx?depld=6> [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.th.wikipedia.org/wiki/สวนสัตว์เปิดเขาเขียว> [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.teeteawthai.com > ภาคตะวันออก > ชลบุรี [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.kkopenzoo.com/th_about_us05.html [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.kkopenzoo.com/th_about_us02.html [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.bangphrachon-sao.go.th/index.php?page=history-history1&id=112 [๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dhammadkaya.org/dhamma/lecture/lecture51.php>, (๓๐ พ.ค, ๒๕๕๒).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ วกท วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ. รองคณบดีฝ่ายวิชาการคณะสังคมศาสตร์ มจร

ด้วย นายอภิชาติ นามสกุล อนันตประยูร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๓๒ ที่อยู่ ๘๕๖/๘-๙ ถนนเจดีย์จันทร์ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี รหัสไปรษณีย์ ๒๐๐๐๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออโนโมนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

๐๘๓๖/๕๖

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

๒๓ ๓.๑. ๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายอภิชาติ อนันตประยูร นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๗๖๒-๘๒๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๖๖๓ วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ด้วย นายอภิชาติ นามสกุล อนันตประยูร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาควิชาสันติศึกษา เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๓๒ ที่อยู่ ๘๕๖/๘-๙ ถนนเจตนัจฉาภิบาล ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี รหัสไปรษณีย์ ๒๐๐๐๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออัญมโทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายอภิชาติ อนันตประยูร นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๗๖๒-๘๒๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/๖๖๓ วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาพุทธนา นรเชฏฺโฐ, ดร. อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์

ด้วย นายอภิชาติ นามสกุล อนันตประยูร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาควิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๓๒ ที่อยู่ ๘๕๖/๘-๙ ถนนเจตน์จำนงค์ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี รหัสไปรษณีย์ ๒๐๐๐๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายอภิชาติ อนันตประยูร นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๗๖๒-๘๒๘๗

รับแล้ว
๑๕ ต.ค. ๕๗
ท.ค.ค. ๕๗

ที่ ศธ ๖๑๐๖/๑๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เจริญพร ดร.อุทัย สติมัน
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแบบเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายอภิชาติ นามสกุล อนันตประยูร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๓๒ ที่อยู่ ๘๕๖/๘-๙ ถนนเจตน์จำนงค์
ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี รหัสไปรษณีย์ ๒๐๐๐๐ ได้รับอนุมัติให้ทำ
วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวน
สัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูล
นำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
(ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น(ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา
Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการ
ประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่าน จึงขออัญมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

ขอเจริญพร

(พระมหาพรชชา ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

ได้ตรวจและให้เรียบร้อยแล้ว

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายอภิชาติ อนันตประยูร นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๗๖๒-๘๒๘๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ว๒๓ วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.พูนสุข มาศรีงสรณ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นายอภิชาติ นามสกุล อนันตประยูร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๓๒ ที่อยู่ ๘๕๖/๘-๙ ถนนเจตนจำนงค์ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี รหัสไปรษณีย์ ๒๐๐๐๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สลับไป

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ตรงแล้ว
น.ร.ดร.พนรัตน์
๑๐ ต.ค. ๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายอภิชาติ อนันตประยูร นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๗๖๒-๘๒๘๗

ภาคผนวก ข.

หนังสือขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ว ๓๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายอภิชาติ นามสกุล อนันตประยูร นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาควิเศษ เลขประจำตัวนิตินิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๓๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. และ ดร.ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้ว เห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่าน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิตินิตจะเป็นผู้ดำเนินการ โดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาดร.ช. ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นายอภิชาติ อนันตประยูร นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๗๖๒-๘๒๘๗

อนันตประยูร
13 พ.ย. 58
พระครูวิสิษฐธรรมโสภณ

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๖๓๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เจริญพร *ทศ ธวัชดม คุ้มสวัสดิ์*
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายอภิชาติ นามสกุล อนันตประยูร นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๓๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น รัฐญาโณ, ดร. และ ดร.ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้ว เห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิตจะเป็นผู้ดำเนินการ โดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาพรช ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

ทศ ธวัชดม คุ้มสวัสดิ์
๒๕ ธันวาคม ๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๔๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นายอภิชาติ อนันตประยูร นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๗๖๒-๘๒๘๗

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ว ๓๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร *พจนานันท์ จันทร์พ*

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายอภิชาติ นามสกุล อนันตประยูร นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาควิเศษ เลขประจำตัวนิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๓๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. และ ดร. ชันทอง วัฒนประดิษฐ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้ว เห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาพรชยา ธมฺมาหาโส, รศ.ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ณัด
พจนานันท์ จันทร์พ
6/1/2559

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายอภิชาติ อนันตประยูร นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๗๖๒-๘๒๘๗

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๖ ๓๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร *นายอภิชาติ อนันตประยูร*

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายอภิชาติ นามสกุล อนันตประยูร นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๓๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. และ ดร.ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์ โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้ว เห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาพรช ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ยศิตให้สัมภาษณ์
เพ็ญศิริ เต็มศิริ

25/12/58

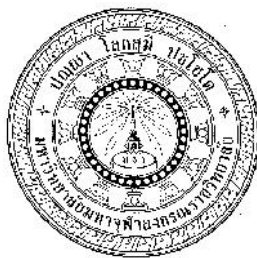
สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๓๔

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายอภิชาติ อนันตประยูร นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๗๖๒-๘๒๘๗

ภาคผนวก ค.
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

เพื่อการวิจัยหัวข้อ “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของ
ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี”

.....

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้ตาม
ความเข้าใจ โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ-นามสกุล..... ๒. เชื้อชาติ.....๓. อายุ.....
๔. เพศ..... ๕. สถานภาพ..... ๖. อาชีพ.....
๗. ศาสนา..... ๘. บทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในชุมชน.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจในสภาพปัญหาและสาเหตุของความขัดแย้งใน ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

๑. ท่านคิดว่า ชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี มีความขัดแย้ง หรือไม่
.....

๒. ท่านคิดว่า สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี
มีประเด็นหลักๆ อะไรบ้าง โปรดแสดงความคิดเห็น ๓ ประเด็นตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง
๑.....
๒.....
๓.....

๓. ท่านคิดว่า สภาพปัญหาความความขัดแย้งในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัด
ชลบุรีจัดอยู่ในด้านใดทั้ง ๕ ด้านดังต่อไปนี้

.....ด้านข้อมูล ด้านผลประโยชน์ ด้านโครงสร้างด้านความสัมพันธ์ด้านค่านิยม

๔. ท่านคิดว่า สาเหตุของปัญหาของความขัดแย้งในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวดังที่
กล่าวมาคืออะไร ควรจะมีแนวทางการแก้ไขด้วยวิธีการใด อย่างไร

.....

ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการสร้างความสามัคคีในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขา
เขียว จังหวัดชลบุรี

๑. ท่านคิดว่า บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน องค์กร ชุมชน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนรอบ
สวนสัตว์เปิดเขาเขียว ควรจะมีท่าทีที่ปฏิบัติต่อกันอย่างไร จึงจะเหมาะสม

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่าสภาพปัญหาของความขัดแย้งในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวดังที่กล่าวมา
ควรจะมีแนวทางแก้ไขด้วยวิธีการใด อย่างไร

.....

.....

.....

๓. ท่านคิดว่า บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน องค์กร ชุมชน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนรอบ
สวนสัตว์เปิดเขาเขียวควรจะมีท่าทีที่ปฏิบัติต่อกันอย่างไรจึงจะเหมาะสม

.....

.....

.....

๔. ท่านคิดว่า การให้ความช่วยเหลือด้วยแรงกาย ด้วยกริยาที่เหมาะสม ด้วยความเต็มใจ
สุภาพ เคารพนับถือกันจะกระทำได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ด้วยวิธีการอย่างไร

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่า การแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยวิธีการพูดคุยเจรจาถ้อยทีถ้อยอาศัยกันด้วย
ความหวังดีจะกระทำได้หรือไม่ ด้วยวิธีการอย่างไร

.....

.....

.....

๖. ท่านคิดว่าการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยการตั้งจิตปรารถนาดีเพื่อประโยชน์สุขต่อกันทุก
ฝ่าย มีความจำเป็นหรือไม่ มากน้อยเพียงไร ด้วยวิธีการใด

.....

.....

.....

๗. ท่านคิดว่าการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยวิธีการให้หรือแบ่งปัน และสงเคราะห์ช่วยเหลือกันจะสามารถดำเนินการได้มากน้อยเพียงใด และอย่างไร

.....
.....
.....

๘. ท่านคิดว่าการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยวิธีการรับฟังหรือเสนอแนะความคิดเห็น พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนควรปฏิบัติอย่างไร ด้วยวิธีการใด

.....
.....
.....

๙. ท่านคิดว่าการเคารพและปฏิบัติตามมติข้อตกลงของชุมชนจะช่วยแก้ไขปัญหาในส่วนตัวบ้าง มากน้อยเพียงใด ด้วยวิธีการอย่างไร

.....
.....
.....

๑๐. ท่านคิดว่าการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยวิธีการรับฟังหรือเสนอแนะความคิดเห็น พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนควรปฏิบัติอย่างไร ด้วยวิธีการใด

.....
.....
.....

๑๑. ท่านคิดว่าการเคารพ และปฏิบัติตามมติข้อตกลงของชุมชนจะช่วยแก้ไขปัญหาในส่วนตัวบ้าง มากน้อยเพียงใด ด้วยวิธีการอย่างไร

.....
.....
.....

ผู้บันทึกสัมภาษณ์

สถานที่.....

วันที่..... เดือน พ.ศ.

ภาคผนวก ง.

ภาพคณะผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลการวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิของส่วนงานการปกครองส่วนท้องถิ่น
องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ

สมศักดิ์ เกตุวัตตา
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ
(ผู้บริหาร)

ชินวัฒน์ เต็มศิริ
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ
(สมาชิกสภา)

สมหวัง เตชะมา
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ
(สมาชิกสภา)

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระให้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นายชินวัฒน์ เต็มศิริ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘.

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระให้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นางสมหวัง เตชะมา, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ,
ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), ๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้เข้าสัมภาษณ์
(หัวหน้าส่วนราชการองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ)

สัมภาษณ์ นางจรรยาลักษณ์ จันพร, ผู้อำนวยการกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๙.

แพทย์ประจำตำบลของชุมชนให้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นางเพ็ญศรี เต็มศิริ, ประธานกองทุนสตรีตำบลบางพระ, แพทย์ประจำตำบลบางพระหมู่ ๕, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘

ผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว
ผู้นำภาคประชาชน-ชุมชนบ้านทุ่งกระทิงและชุมชนบ้านเขาไม้แดง

สัมภาษณ์ นายอุบล กล่ำภู, อดีตหัวหน้าชุมชนบ้านทุ่งกระทิงและอดีตเจ้าหน้าที่ป่าไม้แดงตั้งให้
ดูแลพื้นที่, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

สัมภาษณ์ พระครูวิสิฐธรรมโสภณ (สง่า ชมเพลิน), เจ้าคณะตำบลบางพระเขต ๑
อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดเขาไม้แดง, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว
ภาคประชาชน-ชุมชนบ้านหินใหญ่

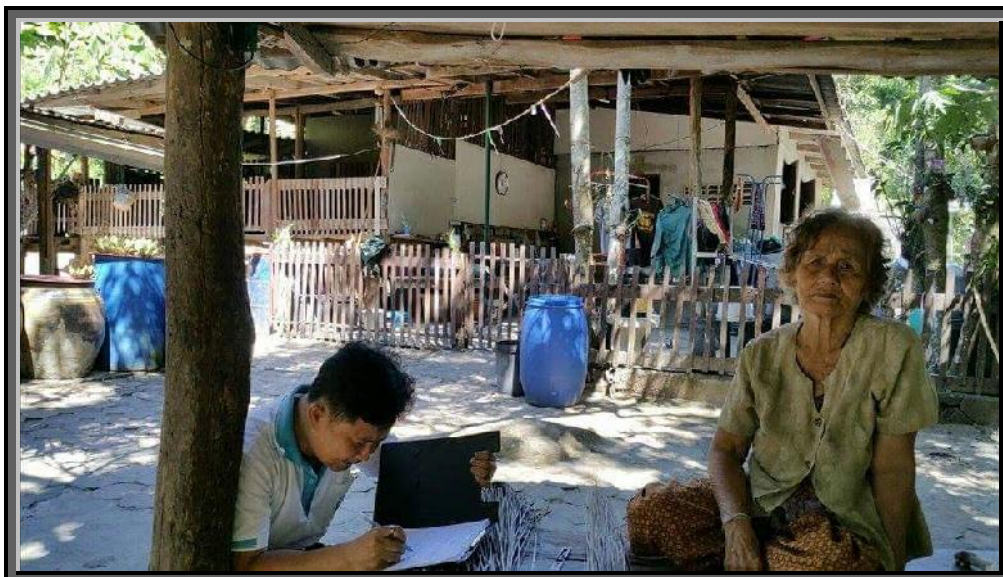

สัมภาษณ์ นางฉวย พวงพิศ, อาวุโสในชุมชนบ้านหินใหญ่, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

มุมมองไกลจากหน้าบ้านที่สัมภาษณ์นางฉวย พวงพิศ, อาวุโสในชุมชนบ้านหินใหญ่
เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว
ภาคประชาชน-อาวุโสชุมชนบ้านหินใหญ่

สัมภาษณ์ของนางทองคำ มาลัยทอง, อาวุโสรุ่นแรกสุดของชุมชนบ้านหินใหญ่
เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

สัมภาษณ์ นายวิเชียร ต่านเทศ, อาวุโสรุ่นแรกของชุมชนบ้านหินใหญ่
เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว
ภาคประชาชน - ชุมชนบ้านหินใหญ่

หลานชายนายสลิ แก้วพิทักษ์ (ทิดขาว) ให้ข้อมูลด้านพื้นที่การสัมภาษณ์

มุมนศึกษาหาข้อมูลในบริเวณบ้านพักของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ
นายชินวัฒน์ เต็มศิริ

ภาคผนวก จ.

ภาพบริบทของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

สภาพพื้นที่ ชุมชนบ้านเขาไม้แดง

บริเวณสองข้างทางจากวัดเขาไม้แดง ริมถนนเข้าสู่ชุมชนบ้านหินใหญ่

ภาพถ่ายหน้าซุ้มประตูวัดเขาไม้แดง ตั้งอยู่เชิงเขาติดชุมชนบ้านเขาไม้แดง

สภาพพื้นที่ ชุมชนบ้านหินใหญ่
ที่ยังคงสภาพอยู่

ศาลาเอนกประสงค์กลางชุมชนบ้านหินใหญ่ปัจจุบัน : สภาพหลังการซ่อมบำรุงเปลี่ยนหลังคาจากเดิมหลังคามุงจาก เปลี่ยนเป็นหลังคาสังกะสี ใช้ระยะเวลายาวนานกว่าจะขออนุญาตได้

เส้นทางถนนลูกรัง สองข้างทางเข้าสู่บริเวณบ้านหินใหญ่ เต็มไปด้วยสวนมะพร้าว

สถานที่ตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าบ้านเหลียงและสถานีควบคุมไฟป่า
สองส่วนงานย่อยของกรมป่าไม้

สภาพพื้นที่ที่ทำการ หน่วยพิทักษ์ป่าบ้านเหลียง ผู้ดูแลพื้นที่ติดป่าสงวนในขอบเขตพื้นที่

สถานีควบคุมไฟป่าชลบุรีอยู่ติดพื้นที่ของหน่วยพิทักษ์ป่าบ้านเหลียง

สถานที่พื้นที่งานวิจัยเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว - เขาชมภู (น้ำตกชันตาเถร)
และภาพรวมโดยรอบพื้นที่ชุมชน

สภาพพื้นที่ตั้งหน่วยงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาเขียว-เขาชมภู หน่วยน้ำตกชันตาเถร

สภาพโดยรอบชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี

ภาคผนวก ฉ.

ภาพกิจกรรมร่วมกันของภาคประชาชนกับภาครัฐในชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

กิจกรรมร่วมกันของภาคประชาชนกับภาครัฐ
ของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

กิจกรรมรวมกลุ่มของชุมชนด้านตำบล เกี่ยวกับการเกษตรเทคโนโลยี(ปุ๋ยชีวภาพ)

กิจกรรมคัดกรองด้านสุขภาพชุมชน

ภาพกิจกรรมภาครัฐ งานปกครองส่วนท้องถิ่นของชุมชน

เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองสนธิกำลังร่วมกันปฏิบัติงานตั้งด่านตรวจสอบสารเสพติด

กิจกรรมของภาครัฐ จัดเสริมการเรียนรู้ในการเพาะแตงเป็ยในให้แก่กลุ่มเกษตรกร

เน้นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติแบบปลอดภัย
สภาพพื้นที่ส่วนงานภาครัฐในด้านการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานประจำตำบล

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านห้วยกุ่ม ตำบลบางพระ

กิจกรรมชุมชน- งานปีใหม่ของผู้สูงอายุในบริเวณโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ภาพกิจกรรมภาคประชาชน

งานแต่ง (ขบวนขันหมากของชุมชน) / ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมวันปีใหม่

กิจกรรมงานฌาปนกิจของประชาชนในสามชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นายอภิชาติ อนันตประยูร
- เกิด : ๒๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๕
- สถานที่เกิด : จังหวัดชลบุรี
- การศึกษา : พุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ.(รัฐศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง
- ประสบการณ์การทำงาน : พ.ศ. ๒๕๓๗ พนักงานบัญชี ร้าน ช.นคร อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
- พ.ศ. ๒๕๔๒ ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายบัญชี ร้าน ช.นคร อ.เมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ผู้จัดการฝ่ายบัญชีร้าน ช.นคร อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
- พ.ศ. ๒๕๕๐ เลขานุการผู้จัดการร้าน ช.นคร อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
- พ.ศ. ๒๕๕๓ ผู้ช่วยผู้จัดการร้าน ช.นคร อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
- พ.ศ. ๒๕๕๕ ผู้จัดการ ร้าน ช.นคร อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
- ปัจจุบัน : กรรมการผู้จัดการ ร้าน ช.นคร อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
- คุณวุฒิการฝึกอบรม : พ.ศ. ๒๕๓๗ หลักสูตรเลขานุการ รุ่นที่ ๕ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันออก
- พ.ศ. ๒๕๔๒ หลักสูตรจ้าวสื่อสาร ส่วนงานหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ
- พ.ศ. ๒๕๔๗ หลักสูตรพัฒนาผู้นำ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปีที่เข้าศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๕๗
- ปีที่สำเร็จศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๕๙
- ที่อยู่ปัจจุบัน : เลขที่ ๘๕๖/๘-๙ ถนนเจดีย์จางง ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ๒๐๐๐๐
- โทรศัพท์ ๐ ๓๘๒๘ ๕๘๖, ๐ ๓๘๒๗ ๖๗๖๒
- มือถือ ๐๘ ๑๗๖๒ ๘๒๘๗
- E-mail: apichit5234@gmail.com